Piotr KONIEC

DZIAŁANIA SPECJALNE ŻANDARMERII WOJSKOWEJ

Wydawnictwo Instytutu Bezpieczeństwa
i Rozwoju Międzynarodowego SDirect24

DZIAŁANIA SPECJALNE ŻANDARMERII WOJSKOWEJ

Instytut Bezpieczeństwa
i Rozwoju Międzynarodowego SDirect24

Piotr KONIEC

DZIAŁANIA SPECJALNE ŻANDARMERII WOJSKOWEJ

Warszawa 2019

Recenzenci:
prof. dr hab. Kuba Jałoszyński
prof. dr hab. Jerzy Kunikowski

©Copyright by Instytut Bezpieczeństwa i Rozwoju Międzynarodowego
SDirect24, 2019

ISBN 978-8366676-01-5

Wydawnictwo Instytutu Bezpieczeństwa
i Rozwoju Międzynarodowego SDirect24
http://www. https://www.sdirect24.org

Wyd. 1, ark. wyd. 12,6

SPIS TREŚCI

Wstęp 7

Rozdział 1. Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa narodowego 13
1.1. Żandarmeria Wojskowa jako jeden z podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego 13
1.2. Zadania i struktura Żandarmerii Wojskowej 34
1.3. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe 55
1.4. Podsumowanie i wnioski 71

Rozdział 2. Działania specjalne w teorii i praktyce 74
2.1. Pojęcie, rodzaje, formy i właściwości działań specjalnych 74
2.2. Działania specjalne policji wojskowych wybranych organizacji i państw 89
2.3. Specyfika działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej 109
2.3.1. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej jako policji wojskowej NATO 109
2.3.1.1. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie wsparcia przemieszczenia 111
2.3.1.2. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony wojsk 113
2.3.1.3. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie zatrzymywania osób 118
2.3.1.4. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w czynnościach stabilizacyjnych 120
2.3.2. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w przeciwdziałaniu i reagowaniu na zagrożenia o charakterze terrorystycznym 126
2.4. Podsumowanie i wnioski 134

Rozdział 3. Możliwości zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej 140
3.1. Rezultaty badań diagnostycznych 140
3.1.1. Technika ankiety 141
3.1.2. Technika wywiadu eksperckiego 156
3.2. Propozycje zmian w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej 173

3.2.1. Uwarunkowania prawne 174
3.2.2. Proces szkolenia i przygotowania żołnierzy 181
3.2.3. Doposażenie w specjalistyczny sprzęt wojskowy 195
3.3. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami realizującymi zadania specjalne w systemie bezpieczeństwa narodowego 201
3.4. Podsumowanie i wnioski 207
ZAKOŃCZENIE 214
LITERATURA 207
DOKUMENTY NORMATYWNE 218
INNE ŹRÓDŁA 221
WYKAZ RYSUNKÓW 223
WYKAZ TABEL 224
ANEKSY 225
Załącznik 1 226
Załącznik 2 234

Wstęp[1]

Współczesne środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się występowaniem zagrożeń o różnym charakterze[2]. Ich wspólną cechą jest swoista nieprzewidywalność co do miejsca i skali zaistniałego konkretnego zjawiska oraz wzajemne ich przenikanie. Wynika to z faktu, iż rozwój cywilizacyjny i globalizacja nie idą w parze z większą stabilnością, ale powodują większą destabilizację świata.

W konsekwencji zmian geopolitycznych, obserwujemy przeniesienie priorytetów zagrożeń z typowo militarnych, które w perspektywie ostatnich lat są mało prawdopodobne, na zagrożenia niemilitarne. Należą do nich między innymi terroryzm, cyberterroryzm, migracja, swobodny przepływ kapitału i myśli technicznej, przestępczość zorganizowana i inne, które mogą mieć charakter asymetryczny[3].

Dostęp do nowoczesnych technologii oraz ciągła modyfikacja metod i sposobów działania oraz stosowanych technik terrorystycznych powodują, że zagrożenia asymetryczne stają się coraz bardziej nieprzewidywalne. Obecnie najbardziej niebezpieczną formą zagrożenia stał się terroryzm przybierający różne oblicza i zakładający różne cele.

Z perspektywy czasu widać, że atak na wybrane obiekty w Stanach Zjednoczonych Ameryki w dniu 11 września 2001 r. stał się katalizatorem najbardziej fundamentalnych przemian w historii Sojuszu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization – NATO*). Ten tragiczny w skutkach akt terroru wzmocnił rolę NATO, jako unikalnej instytucji łączącej kompetencje militarne i polityczne. Tragiczne skutki zamachów terrorystycznych na całym świecie pociągnęły potrzebę zmian uwarunkowań prawnych, doskonalenia procedur, algorytmów postępowania i współdziałania oraz doskonalenia umiejętności w zapobieganiu negatywnym zjawiskom. Zmiany te w istotny i znaczący sposób zwiększają skuteczność stawiania czoła przyszłym wyzwaniom zagrażającym ludzkości – tworząc optymistyczną perspektywę zapewnienia bezpieczeństwa.

---

[1] Publikacja powstała na podstawie rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem naukowym gen. dyw. w st. spocz. prof. dr. hab. Bogusława Packa, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016.

[2] Zob. S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 2011, s. 7.

[3] Zagrożenia asymetryczne – to zagrożenia, których celem jest zniwelowanie lub redukcja przewagi przeciwnika poprzez zastosowanie taktyki i dostępnej broni w niekonwencjonalny sposób, pozwalający na wykorzystanie zarówno słabych punktów przeciwnika, jak i własnej przewagi w jakimś elemencie prowadzonej operacji. Terminem: wojna asymetryczna charakteryzuje się stan dużej niewspółmierności potencjału stron konfliktu, że słabszy nie może liczyć na sukces w klasycznej konfrontacji militarnej, więc celem osiągnięcia przewagi stosuje metody typowe dla organizacji terrorystycznych polegających na bezprawnym użyciu lub groźby użycia siły czy przemocy wobec osoby lub mienia, aby zastraszyć rząd czy społeczeństwo, często dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych czy ideologicznych.

W konsekwencji doświadczeń i dokonanych zmian obecnie NATO jest znacznie bardziej skuteczne w prowadzeniu złożonych operacji i szybko reaguje na różne zagrożenia, w tym o charakterze terrorystycznym.

Członkostwo Polski w największym sojuszu wojskowym na świecie daje nie tylko gwarancje bezpieczeństwa w postaci art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego[4], ale prowadzi również do wzrostu pozycji i znaczenia Polski na arenie międzynarodowej. Ważnym aspektem przystąpienia Polski do NATO była konieczność dostosowania Sił Zbrojnych RP (SZ RP) do standardów panujących w sojuszu. Proces transformacji doprowadził do reformy struktury organizacyjnej, modernizacji technicznej oraz profesjonalizacji SZ RP. Zobowiązania sojusznicze realizowane są również w ramach odpowiedzialnej polityki zagranicznej, w tym poprzez udział Sił Zbrojnych RP w operacjach poza granicami państwa, które są także źródłem doświadczeń operacyjnych i wyznacznikiem kierunków dalszych przemian polskiej armii[5].

Udział polskich żołnierzy w misjach poza granicami kraju, ćwiczeniach i szkoleniach z żołnierzami z innych państw spowodował, iż siły zbroje osiągnęły wysoki poziom interoperacyjności z innymi wojskami sojuszniczymi. Wkład i zaangażowanie w działaniach NATO sprawiły, że Polska stała się wiarygodnym partnerem, zarówno dla sojuszników, jak i państw trzecich uczestniczących we wspólnych operacjach.

Członkostwo Rzeczpospolitej Polskiej (RP) w NATO, dotychczasowe doświadczenia dyplomatyczno-militarne oraz zakres podmiotowy i przedmiotowy zagrożeń dla bezpieczeństwa postawiły przed Siłami Zbrojnymi RP wiele no-

---

[4] Artykuł 5 TRAKTATU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO – *Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W rozumieniu artykułu 5 uznaje się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej Stron obejmuje zbrojną napaść: – na terytorium którejkolwiek ze Stron w Europie lub Ameryce Północnej, na algierskie departamenty Francji, na terytorium Turcji lub na wyspy znajdujące się pod jurysdykcją którejkolwiek ze Stron na obszarze północnoatlantyckim na północ od Zwrotnika Raka: – na siły zbrojne, okręty lub statki powietrzne którejkolwiek ze Stron znajdujące się na tych terytoriach lub nad nimi albo na jakimkolwiek innym obszarze w Europie, na którym w dniu wejścia w życie traktatu stacjonowały wojska okupacyjne którejkolwiek ze stron, lub też na Morzu Śródziemnym czy na obszarze północnoatlantyckim na północ od Zwrotnika Raka.* Waszyngton 4 kwietnia 1949 r.

[5] Zob. B. Balcerowicz, *Rola Polski w NATO*, Warszawa 1999.

wych zadań. SZ RP służąc ochronie niepodległości państwa oraz niepodzielności jego terytorium zapewniają nienaruszalność jego granic. Jako istotny podmiot bezpieczeństwa wewnętrznego państwa uczestniczą w realizacji polityki bezpieczeństwa i obrony, przygotowując się do prowadzenia różnorodnych działań wojskowych, w tym działań specjalnych[6].

Działaniom specjalnym SZ RP, których geneza i rozwój spowodowane zostały zachodzącymi zmianami w myśli wojskowej oraz nowymi dotąd nie występującymi na szeroką skalę zagrożeniami bezpieczeństwa międzynarodowego, nadaje się obecnie szczególnego znaczenia.

Rozpatrując problematykę działań specjalnych warto rozpocząć od ich zdefiniowania. W słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego termin działania specjalne oznacza: „działania prowadzone przez odpowiednio zorganizowane, wyselekcjonowane i wyposażone siły[7], stosujące techniki operacyjne i metody oddziaływania nie będące w standardowym użyciu przez siły militarne. Działania specjalne są realizowane w trakcie wszelkiego rodzaju operacji z udziałem sił zbrojnych, zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie kryzysu oraz wojny. Realizowane są samodzielnie lub jako uzupełnienie działań sił konwencjonalnych zmierzające do osiągnięcia wojskowych, politycznych, ekonomicznych i psychologicznych celów operacji. Formy i metody prowadzenia działań specjalnych warunkuje sytuacja polityczno-militarna, która może wymagać zachowania tajności i skrytości działań oraz zaakceptowania pewnego stopnia fizycznego i politycznego ryzyka nie występującego w operacjach konwencjonalnych”[8].

W ujęciu dokumentów doktrynalnych działania specjalne są to operacje wojskowe, prowadzone przez specjalnie do tego celu wyselekcjonowane, wyznaczone, zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły wykorzystujące taktykę, techniki operacyjne oraz użyte według zasad wykraczających poza standardy przyjęte w działaniach konwencjonalnych[9].

Na istotę działań specjalnych, a w szczególności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej zwraca uwagę B. Pacek, który definiuje je jako: działania, które wymagają użycia zdolności w sytuacjach szczególnych, odbiegających od

[6] Zob. B. Pacek, *Udział Sił Zbrojnych RP w Bezpieczeństwie Wewnętrznym Państwa*, Warszawa 2013.

[7] Siły specjalne przeznaczone są do wykonywania zadań w ramach trudnych, ryzykownych i delikatnych politycznie operacji obronnych. Mają one stanowić wypełnienie operacyjnej luki pomiędzy wysiłkami politycznymi i dyplomatycznymi państwa w czasie narastania kryzysu, a użyciem sił konwencjonalnych służących do neutralizacji tego kryzysu (NATO MC 437-98), szczególnie w konfliktach o małej intensywności.

[8] *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2010, s. 32.

[9] DD 3.5 Operacje Specjalne pkt 1000.

realizacji typowych zadań związanych z działalnością prewencyjną i dochodzeniowo-śledczą. Należą do nich: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa i obszarów specjalnych, zapewnienie bezpieczeństwa ładunków specjalnych (ochrona transportów), prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych, udział w kontroli uchodźców i konwojowaniu jeńców wojennych[10].

Przedstawiony charakter działań wskazuje, że działania specjalne Żandarmerii Wojskowej stanowią głównie techniki operacyjne i metody oddziaływania nie będące w standardowym „policyjnym" obszarze działań ŻW. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej są zatem jednym z wielu sposobów szybkiego reagowania militarnego i niemilitarnego w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Przeznaczone są do realizacji przedsięwzięć dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa, rozwiązywania konfliktów, zapobiegania i przeciwdziałania kryzysom, szczególnie zwalczania terroryzmu i innych zagrożeń asymetrycznych.

Formą działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej są: działania pościgowe, przeszukiwanie obiektu lub terenu, organizacje: zasadzek, blokad dróg, kordonów i posterunków oraz ochrona osób, mienia lub infrastruktury krytycznej. Mają one na celu: poszukiwanie, zatrzymywanie i obezwładnianie sprawców przestępstw posiadających broń, materiały wybuchowe, niebezpieczne narzędzia, zabezpieczanie i udział w czynnościach procesowych, w postępowaniach przygotowawczych o szczególnym znaczeniu, realizację zadań policji sądowej, zwłaszcza w odniesieniu do rozpraw sądowych dotyczących szczególnie niebezpiecznych przestępców, wykonywanie czynności ochronnych wobec bardzo ważnych osób (ang. *Very Important Person* – VIP) lub ochrony dowództw, sztabów i innych ważnych obiektów oraz fizyczne zwalczanie terroryzmu lub dywersji.

Zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej implikuje potrzebę użycia wyspecjalizowanych jednostek, którymi są Oddziały Specjalne Żandarmerii Wojskowej. Jednostki te realizują ustawowe czynności wymagające posiadania specyficznych zdolności operacyjnych, między innymi takich jak: prowadzenie działań poszukiwawczych oraz zatrzymywanie osób podejrzanych o przestępstwa i zbrodnie wojenne, fizyczne zwalczanie terroryzmu, ochrona życia i zdrowia osób oraz ważnych obiektów. Należą do nich również takie czynności jak: prowadzenie akcji i operacji dotyczących bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz działań prewencyjnych mających na celu uzyskanie natychmiastowego efektu w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego, prowadzenie działań operacyjno-rozpoznawczych, gromadzenie i analizowanie informacji na te-

[10] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa komponent Sił Zbrojnych RP*, Warszawa 2007, s. 50.

mat bezpieczeństwa, lokalnej sytuacji społecznej i stanu przestępczości przy wykorzystaniu kontaktów z lokalnymi władzami, organami bezpieczeństwa oraz lokalną społecznością.

Od momentu reaktywowania Żandarmerii Wojskowej po 1990 r. zachodziło w niej szereg zmian i ewoluowały zadania realizowane przez Żandarmerię Wojskową na rzecz sił zbrojnych.

W chwili obecnej Żandarmeria Wojskowa realizuje w ograniczonym stopniu działania specjalne, które ze względu na potrzeby Sił Zbrojnych RP i służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji wymagają udoskonalenia.

Kompetencje i praktyka realizacji zadań wskazują, że Żandarmerię Wojskową łatwo włączyć w skład sił operacji cywilno-wojskowych. Z oceny doświadczeń działania i użycia sił Żandarmerii Wojskowej w narodowych i sojuszniczych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych oraz udziału wraz z wojskami w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w utrzymaniu bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także uczestnictwa w akcjach ratunkowych, wynika wniosek, że należy dążyć do rozszerzenia zakresu zadań Żandarmerii Wojskowej, w tym na potrzeby bezpieczeństwa pozamilitarnego[11].

Analizując literaturę przedmiotu, a szczególnie dotyczącą zadań w tym zakresie, można zauważyć, że problem działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej został już dostrzeżony w badaniach przeprowadzonych przez między innymi B. Packa, P. Płonkę, T. Chiniewicza, S. Korzeniowskiego.

Na podstawie literatury przedmiotu, obowiązujących aktów prawnych, przeprowadzonych badań jak również własnych obserwacji autora w przeprowadzonej dysertacji na temat: *Działania Specjalne Żandarmerii Wojskowej* przedstawiono w jaki sposób Żandarmeria Wojskowa wykonując ustawowe zadania wspiera SZ RP w tym wojska biorące udział w misjach poza granicami kraju oraz służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo narodowe jak również zaproponowano zmiany dotyczące obszaru działań specjalnych ŻW.

W oparciu o wyniki stosownych badań naukowych zaproponowano możliwość zwiększenia zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej – głównie w kontekście zasadności zwiększenia uprawnień w stosunku do osób cywilnych w ramach współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa.

Publikacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia, które zostały uzupełnione wykazem literatury, spisem rysunków, a także załącznikami

[11] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*, Warszawa 2012, s. 199.

m.in. wzorami użytych narzędzi badawczych (kwestionariusza ankiety, kwestionariusza wywiadu).

Rozdział pierwszy określa metodologiczne podstawy badań, przedstawiono uzasadnienie wyboru tematu badań. Zaprezentowano założenia metodologiczne pracy, wskazano przedmiot i cel badań, sformułowano problemy badawcze oraz hipotezę. Wyeksponowano proces badawczy, elementy i metody naukowe, dzięki którym problemy badawcze doprowadziły do poszerzenia wiedzy naukowej dotyczącej rozwoju działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Rozdział drugi przedstawia Żandarmerię Wojskową w systemie bezpieczeństwa narodowego. W tym rozdziale dokonano analizy i oceny udziału Sił Zbrojnych RP w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz roli i znaczenia jakie odgrywa w nim Żandarmeria Wojskowa. Analizując struktury podsystemu kierowania bezpieczeństwem oraz zadania podsystemów militarnego i pozamilitarnego, wskazano podmiotowy charakter funkcjonowania tej formacji.

Rozdział trzeci charakteryzuje działania specjalne w teorii i praktyce. Dokonano w nim analizy działań specjalnych Sił Zbrojnych RP oraz przedstawiono specyfikę działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. W rozdziale tym dokonano rozszerzeń treściowych i analizą objęto również działania specjalne w wybranych krajach, w tym państwach członkowskich NATO. Sformułowano wnioski z powyższej konfrontacji rozwiązań systemowych w kontekście przyszłego doskonalenia użycia Żandarmerii Wojskowej.

Rozdział czwarty wskazuje możliwości zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Na podstawie analizy i syntezy wyników autorskich badań naukowych rozdział ten został poświęcony refleksji teoretycznej na temat efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej oraz formułowaniu wizji jej rozwoju jako koniecznego i skutecznego środka militarnego w czasie pokoju, kryzysu, wojny, doby współczesnej i przyszłej. W ostatnim rozdziale dokonano syntezy potrzeb zmian w zakresie uwarunkowań prawnych i proceduralnych, systemu szkolenia, przygotowania i wyposażenia oraz współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi służbami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa państwa.

Wnioski podsumowujące treść pracy i określające poziom osiągniętego celu i założeń zostały przedstawione w zakończeniu. Zawiera ono prezentację wniosków z weryfikacji hipotezy – wyników końcowych przeprowadzonych badań.

Rozdział 1. Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa narodowego

Przedmiotem rozważań zaprezentowanych w drugim rozdziale jest poznanie Żandarmerii Wojskowej jako wyodrębnionej i wyspecjalizowanej służby wojskowej o charakterze policyjnym, będącej istotnym elementem systemu bezpieczeństwa narodowego. Osiągnięcie tego celu wymagało znalezienia odpowiedzi na następujące pytanie:

Jakie jest miejsce i rola Żandarmerii Wojskowej w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP?

Dla uzyskania odpowiedzi na tak postawione pytanie, ogólnej analizie poddana została ustawowa rola Żandarmerii Wojskowej, jej zakres działania oraz obszar współdziałania z innymi podmiotami funkcjonującymi w zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego.

1.1. Żandarmeria Wojskowa jako jeden z podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego

Od lat przedmiotem ustawicznej refleksji naukowej i działalności praktycznej były sprawy dotyczące bezpieczeństwa jako najważniejszej potrzeby człowieka – należącej do tej grupy potrzeb, bez zaspokojenia których realizacja wszelkich innych byłaby niemożliwa i nieskuteczna. Potrzeby te dotyczą troski o warunki wolnego od zakłóceń i wszelkich utrudnień życia i rozwoju jednostki, grupy społecznej, jak i wielkich zbiorowości, z grupą państwową na czele. Myślenie i działanie w tej materii miało różny charakter i przechodziło różne koleje losu. Bez wątpienia najważniejszym skutkiem tych starań było wyodrębnienie się określonego nurtu w dorobku kulturowym ludzkości, przyjmującego postać naukowej refleksji o bezpieczeństwie oraz praktycznej organizacji państwa na rzecz realizacji celów bezpieczeństwa[12].

Mówiąc o bezpieczeństwie, należy wspomnieć o czynniku je ograniczającym – zagrożeniu.

S. Korycki z jednej strony zagrożenie określa jako pewien stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem zjawisk, które subiektywnie ocenia się jako niekorzystne lub niebezpieczne, a z drugiej jako czynniki obiektywne powodujące stany niepewności i obaw[13]. Podobne podejście przedstawia i odnosi w obszarze bezpieczeństwa państwa S. Dworecki, według którego za-

[12] W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP, podstawowe kategorie, uwarunkowania, system,* Warszawa 2011, s. 9.

[13] S. Korzycki, *System bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 1994, s. 54.

grożenie bezpieczeństwa państwa należy rozpatrywać jako „splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego bądź naruszenie lub utrata suwerenności państwa oraz jego partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych – w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej oraz militarnej”[14].

Z tego wynika, że dla każdego istnienia mogą być różne kategorie poczucia bezpieczeństwa.

Pojęcie bezpieczeństwo jest powszechnie zrozumiałe i utożsamiane leksykalnie ze stanem stabilizacji i spokoju oraz brakiem zagrożeń, które mogą mieć wiele uwarunkowań wynikających z różnych obszarów oraz okoliczności ich powstania. R. Zięba pod pojęciem bezpieczeństwo rozumie „zaspokojenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, całości, tożsamości (identyczności), niezależności, ochrony poziomu i jakości życia”[15]. W niektórych tekstach źródłowych pojęcie bezpieczeństwa definiowane jest również jako:

- gwarancja nienaruszalnego przetrwania podmiotu bezpieczeństwa oraz swobodnego jego rozwoju[16];
- integralność terytorialna, suwerenność, swobodny wybór drogi politycznego rozwoju, osiągnięcie dobrobytu i rozwoju społecznego[17];
- stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i pozamilitarnymi przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa[18];
- element bytu i rozwoju państwa określony stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń[19];
- stan równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia konfliktu, a potencjałem obronnym[20].

W naukach społecznych bezpieczeństwo w najogólniejszym znaczeniu obejmuje zaspokojenie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, całość, tożsa-

[14] S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa,* AON, Warszawa 1994, s. 61.

[15] R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe” 1989, nr 2, s. 10.

[16] J. Stańczyk (red.), *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 17–20.

[17] J. Czaputowicz, *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego – aspekty teoretyczne*, [w:] S. Dębski, B. Górska-Winter (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Warszawa 2003, s. 13.

[18] T. Szubrycht, *Współczesne aspekty bezpieczeństwa państwa*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, nr 4, s. 89.

[19] J. Zubek, *Doktryny bezpieczeństwa* (studium AON), Warszawa 1991, s. 9.

[20] W. Stankiewicz, *Bezpieczeństwo narodowe, a walki niezbrojne* (studium AON), Warszawa 1991, s. 73.

mość, niezależność, spokój, posiadanie pewności rozwoju. Bezpieczeństwo będąc podstawową potrzebą zarówno jednostki, jak i państw oraz systemów międzynarodowych, powoduje dążność każdego z wymienionych podmiotów do oddziaływania na swoje otoczenie zewnętrzne i sferę wewnętrzną. Celem tej aktywności jest usunięcie lub przynajmniej oddalenie zagrożeń i eliminacja własnego lęku, obawy, niepokoju, niepewności. Skoro więc źródła zagrożeń mogą mieć charakter zewnętrzny lub wewnętrzny wobec systemu, którego dotyczą, to w pełni uprawnione wydaje się wyodrębnienie dwóch aspektów bezpieczeństwa: wewnętrznego i zewnętrznego. Bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność danego systemu, natomiast bezpieczeństwo zewnętrzne odnosi się do sytuacji braku zagrożeń ze strony innych podmiotów. Oba czynniki łącznie wpływają na stan ogólnego bezpieczeństwa danego systemu[21].

Poczucie bezpieczeństwa można rozpatrywać również w innych kategoriach. Wyróżnia się m.in. bezpieczeństwo globalne regionalne, narodowe (państwa)[22], bezpieczeństwo militarne, polityczne, społeczne; bezpieczeństwo fizyczne, psychiczne, socjalne; bezpieczeństwo strukturalne i personalne[23]. W literaturze przedmiotu znaleźć można jeszcze szerszy podział bezpieczeństwa. P. Tyrała przedstawił listę około 30 ich rodzajów[24]. Pomijając kwestie dyskusyjne dotyczące wielkości podziału, W. Kitler twierdzi, że im większa grupa rodzajów bezpieczeństwa, tym bez wątpienia lepszy i precyzyjniejszy może być opis wszelkich przejawów bezpieczeństwa danego podmiotu[25].

Wśród różnych grup bezpieczeństwa bardzo istotne dla przedmiotowych rozważań naukowych jest bezpieczeństwo narodowe (państwa), którego podmiotem jest „naród (obywatele) zorganizowany w państwo”[26].

W. Kitler twierdzi, że: „bezpieczeństwo narodowe to najważniejsza wartość, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek i grup społecznych, jednocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujące trwały, wolny od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa), ochronę i obronę

[21] J. S. Kardas, K. Loranty, *Wybrane problemy bezpieczeństwa państwa w opiniach pracowników administracji publicznej*, Warszawa 2001, s. 20–21.

[22] S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, Bezpieczeństwo Narodowe 2011, Nr 18, s. 19 i nast., „Bezpieczeństwo narodowe (narodu) i bezpieczeństwo państwowe (państwa) – to ściśle biorąc różne pojęcia ale z punktu widzenia praktycznego można umownie traktować je jako tożsame. Taka praktyka występuje w polskim systemie prawnym, gdzie Konstytucja mówi raz o bezpieczeństwie państwa (Rzeczypospolitej Polskiej), a innym razem o bezpieczeństwie narodowym (ustanawiając np. Radę Bezpieczeństwa Narodowego)”.

[23] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 13.

[24] P. Tyrała, *Zarządzanie bezpieczeństwem w warunkach gospodarki rynkowej*, [w:] P. Tyrała (pod red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Kraków 2000, s. 23.

[25] W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP*…, op. cit., s. 24.

[26] Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, s. 248.

państwa jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostki i całego społeczeństwa, ich dóbr i środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczny sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w wartości podlegające szczególnej ochronie"[27].

Bezpieczeństwo narodowe jest nie tylko ochroną narodu i terytorium przed fizyczną napaścią, lecz również ochroną – za pomocą różnych środków – żywotnych interesów ekonomicznych i politycznych, których utrata zagroziłaby żywotności i podstawowym wartościom państwa[28].

Bezpieczeństwo narodowe państwa można określić również jako poczucie pewności, brak zagrożeń, ochrona przed zagrożeniami, wymiar bytu i rozwoju, a także poczucie tożsamości oraz partnerstwa w środowisku międzynarodowym. Bezpieczeństwo państwa, to element jego bytu i rozwoju określany stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń lub stan równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia konfliktu a potencjałem obronnym, a także stan uzyskany w wyniku zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określony stosunkiem potencjału obronnego do zagrożeń[29].

Bezpieczeństwo narodowe poza tym, że jest wartością i potrzebą narodową, można postrzegać jako system społeczny lub jako wytwór o charakterze organizacyjnym. Jedno i drugie podejście pozwala na dostrzeżenie złożonej materii zjawiska – w jednym wypadku traktowanego jako uporządkowany zbiór elementów materialno-technicznych, społecznych i kulturowych oraz powiązań miedzy nimi, zaś w drugim – jako szczególnego rodzaju przedmiot realny, stworzony przez człowieka do realizacji określonych celów[30].

Najdoskonalszą dotąd formą zabezpieczenia potrzeb człowieka (jednostki) i grupy społecznej w zakresie bezpieczeństwa jest państwo. Z tego też względu dominacja państwa jako podmiotu bezpieczeństwa jest od wieków bezsporna[31].

W Rzeczpospolitej Polskiej podstawy działań mających na celu ochronę interesów narodowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa określa Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej[32], zaś zasady wykonywania zadań w tym zakresie, w szczególności w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego i obronności, za-

[27] W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk, *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP, Część ogólna*, wyd. AON, Warszawa 2013, s. 23.

[28] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 15.

[29] Tamże s. 16.

[30] W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk, *Aspekty prawne bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 84.

[31] W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP*…, op. cit., s. 25.

[32] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.Urz. 1997 nr 78 poz. 483).

warte są w ustawach, a także w ratyfikowanych umowach międzynarodowych. Zgodnie z konstytucją prezydent RP stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium, a także na podstawie ustawy o stanie wojennym kieruje obroną państwa. Za bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne odpowiedzialna jest Rada Ministrów, która w związku z tym określa szczegółowe sposoby i metody przygotowania się do zapewnienia i utrzymania bezpieczeństwa, a także wydziela niezbędne do tego siły i środki w ramach prowadzenia polityki zagranicznej i wewnętrznej państwa[33].

Z powyższego wynika, że obowiązkiem Rzeczpospolitej Polskiej zgodnie z Konstytucją RP jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom. Obowiązek ten precyzuje zapis w rozdziale I, art. 5 – „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”[34].

Należy zwrócić uwagę, że na bezpieczeństwo Polski ma wpływ wiele czynników, głównie procesy i zjawiska znajdujące się w jej regionie, w Europie oraz dotyczące NATO. Istotny wpływ na bezpieczeństwo RP ma szybkość i zmienność stosunków oraz relacji pojawiających się w Sojuszu Północnoatlantyckim oraz w Unii Europejskiej (UE). Członkostwo Polski w UE powoduje, że nasz kraj rozwija się gospodarczo, następuje duży postęp cywilizacyjny, ale także zwiększa się poczucie bezpieczeństwa kraju. Można pokusić się o sformułowanie, że rozwój sprawnego, korzystnego i spełniającego pozostałe zasady prakseologii systemu bezpieczeństwa państwa powinien stanowić zasadnicze zadanie polskiej polityki w kwestii bezpieczeństwa[35].

Warto w tym miejscu podać przykład przedsięwzięcia podejmującego próbę dokonania całościowej oceny stanu bezpieczeństwa państwa i kierunków jego rozwoju.

W 2012 r. prace komisji w ramach Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego przedstawiły analizę oraz syntezę stanu bezpieczeństwa RP. Stwierdzono w nim m.in., że interesy narodowe oraz cele strategiczne zależą przede wszystkim od uwarunkowań geopolitycznych Polski[36]. Według Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego cele strategiczne wynikają z interesów i zastały podzielone na cele operacyjne, czyli na takie, których osią-

[33] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Komponent*…, op. cit., s. 8.
[34] T. Szubrycht, *Współczesne aspekty*…op. cit., s. 89.
[35] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Komponent*…, op. cit., s. 8.
[36] *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego – główne wnioski i rekomendacje dla Polski*, BBN, Warszawa 2012, s. 5.

gnięcie związane jest z aktywnym działaniem, inaczej mówiąc gotowością prowadzenia aktywnej polityki względem wyzwań dla Polski, oraz cele preparacyjne, a więc związane z przygotowaniem, odbudowaniem i wzmocnieniem zdolności państwa w aspekcie zachowania poczucia bezpieczeństwa[37].

Realizacja zakładanych celów strategicznych wiąże się z koniecznością rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP z jednoczesnym ukierunkowaniem na istotne kwestie sektorowych aspektów bezpieczeństw państwa, jak bezpieczeństwo ekonomiczne, obywatelskie, społeczne oraz ekologiczne. Konieczność doskonalenia systemu bezpieczeństwa wskazano w Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczpospolitej Polskiej 2022[38], w której podkreślono, że zapewnienie bezpieczeństwa państwa nierozerwalnie związane jest z potrzebą troski o jego interesy. Stwierdzono również, że dla lepszego (bardziej efektywnego i skutecznego) realizowania strategicznych interesów państwa niezbędne jest wzmocnienie systemu bezpieczeństwa narodowego[39].

Z powyższego wynika, że osiągnięcie tak nakreślonego celu głównego możliwe będzie do zrealizowania poprzez: kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym, umacnianie zdolności państwa do obrony, rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa oraz tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego[40].

Podsumowując, można powiedzieć, że Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego z 2012 r. pomimo braku zhierarchizowania celów bezpieczeństwa RP, do realizacji których należy dążyć, to odnosi się jednak do wskazania zasadności rozwoju skoordynowanego systemu bezpieczeństwa narodowego i systemów go wspierających, przy czym założono, że sprawne i efektywne jego funkcjonowanie ma zapewnić osiąganie podstawowych celów strategicznych państwa i jego interesów określonych w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej[41].

Z zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, która jest dokumentem opracowywanym i zatwierdzanym[42] zgodnie z art. 6 ust. 1 i art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP, wynika, że Rzeczpospolita Polska jest samodzielnym podmiotem bezpieczeństwa, suweren-

[37] B. Pacek, *Udział Sił Zbrojnych RP*…, op. cit., s. 48.

[38] *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022.* Przyjęta uchwałą Rady Ministrów z 9 kwietnia 2013 r., s. 3.

[39] Tamże, s. 7.

[40] Tamże, s. 3.

[41] B. Pacek, *Udział Sił Zbrojnych RP*…, op. cit., s. 51.

[42] Dokument zatwierdzony przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014 r.

nie określającym własne interesy narodowe i cele strategiczne, które wynikają z doświadczeń historycznych, istniejących warunków polityczno-ustrojowych oraz potencjału, jakim dysponuje państwo[43].

Warto podkreślić, że Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, opisując interesy narodowe i definiując główne cele w dziedzinie bezpieczeństwa, zawiera również najważniejsze kierunki działań prowadzących do osiągania tych celów. Stanowi ona podstawę do opracowania Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej RP i innych dokumentów planowania obronnego oraz jest bazą koncepcyjną dla rządowej Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Umiejscowienie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w strukturze aktów prawnych, doktryn, wytycznych, programów i innych dokumentów dotyczących Bezpieczeństwa Narodowego RP przedstawia rysunek nr 1.

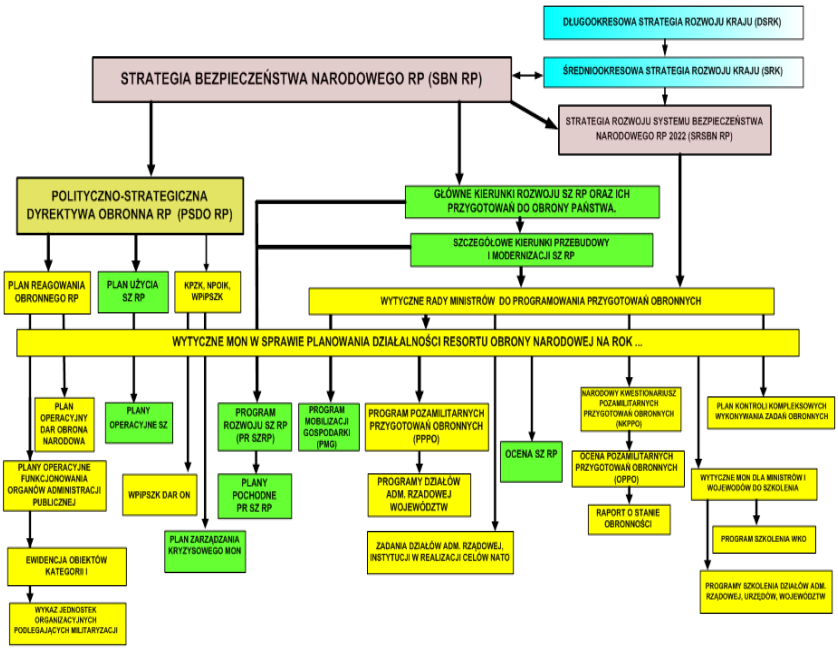

Źródło: Departament Strategii i Planowania Obronnego MON.

Rysunek nr 1. Umiejscowienie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w strukturze dokumentów normatywnych.

Rzeczpospolita Polska zapewnia bezpieczeństwo państwa i obywateli poprzez stwarzanie warunków do realizacji interesów narodowych i osiągania ce-

[43] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 2014, s. 6.

lów strategicznych. Interesy narodowe określa art. 5 Konstytucji RP. Z tego wynika, że interesy w dziedzinie bezpieczeństwa stanowią:

- „dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom, w tym odstraszania, obrony i ochrony przed nimi oraz likwidowania ich następstw;
- silna pozycja międzynarodowa Polski i członkostwo w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego;
- ochrona indywidualna i zbiorowa obywateli przed zagrożeniami dla ich życia i zdrowia oraz przed naruszeniem, utratą lub degradacją istotnych dla nich dóbr (materialnych i niematerialnych);
- zapewnienie swobody korzystania przez obywateli z wolności i praw, bez szkody dla bezpieczeństwa innych osób i bezpieczeństwa państwa oraz zapewnienie tożsamości narodowej i dziedzictwa kulturowego;
- zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju potencjału społecznego i gospodarczego państwa, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska naturalnego oraz warunków życia i zdrowia ludności jako podstawy bytowania”[44].

Z interesów narodowych wynikają odpowiadające im cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa, do których należy zaliczyć:

- „utrzymywanie i demonstrowanie gotowości zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zagrożeniom;
- doskonalenie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, a zwłaszcza jego elementów kierowania, w tym zapewnienie niezbędnych zasobów i zdolności;
- rozwój potencjału obronnego i ochronnego adekwatnego do potrzeb i możliwości państwa oraz zwiększenie jego interoperacyjności w ramach NATO i UE;
- wzmocnienie gotowości i zdolności NATO do kolektywnej obrony oraz spójności działań UE w dziedzinie bezpieczeństwa;
- rozwijanie bliskiej współpracy ze wszystkimi sąsiadami oraz budowanie partnerskich relacji z innymi państwami, w tym służących zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów międzynarodowych;
- promowanie na arenie międzynarodowej zasad prawa międzynarodowego oraz uniwersalnych wartości, takich jak: demokracja, prawa człowieka

[44] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 10.

i wolności obywatelskie, a także podnoszenie w polskim społeczeństwie świadomości praw człowieka i obywatela;
- zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego poprzez doskonalenie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz systemu monitorowania, powiadamiania, ostrzegania o zagrożeniach i likwidowania skutków klęsk żywiołowych oraz katastrof, a także wdrożenie rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie systemu ochrony ludności oraz obrony cywilnej;
- doskonalenie i rozwój krajowego systemu zarządzania kryzysowego w kierunku zapewnienia jego wewnętrznej spójności i integralności oraz umożliwienia niezakłóconej współpracy w ramach systemów zarządzania kryzysowego organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem;
- ochrona granic Polski, stanowiących zewnętrzną granicę UE;
- przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, w tym gospodarczej;
- ochrona porządku publicznego;
- udoskonalenie rozwiązań systemowych dla przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia;
- zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w cyberprzestrzeni;
- zapewnienie bezpiecznych warunków rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz innowacyjności, efektywności i konkurencyjności gospodarki, a także stabilności finansowej państwa;
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i bezpieczeństwa klimatycznego oraz ochrony środowiska, różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych, w szczególności zasobów wodnych, a także kształtowanie zagospodarowania przestrzennego kraju w sposób zwiększający odporność na różnorakie zagrożenia, w szczególności militarne, naturalne i technologiczne;
- zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego;
- prowadzenie efektywnej polityki rodzinnej oraz dostosowanie polityki migracyjnej do nowych wyzwań;
- pogłębianie świadomości społecznej w sferze bezpieczeństwa oraz zwiększanie kompetencji obywateli pozwalających na właściwe reagowanie w sytuacjach kryzysowych”[45].

Interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa przekładane są na strategiczne działania i zadania, stosownie do warunków bezpieczeństwa oraz możliwości ich wykonania.

[45] Tamże, s. 11.

Rozważając problematykę dotyczącą realizacji interesów narodowych i osiąganie celów strategicznych szczególną uwagę należy zwrócić na pojęcie systemu bezpieczeństwa narodowego wraz z jego elementami składowymi i podsystemami. Zdaniem W. Kieżuna, system jest „wyodrębnioną częścią otaczającej nas rzeczywistości, mającą pewną, wewnętrzną strukturę, a więc składającą się z części uporządkowanych według ustalonych reguł, określających ich wzajemne relacje”[46].

Podobne podejście przedstawia P. Sienkiewicz, który system definiuje jako każdy złożony obiekt wyróżniony z badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych (elementów) i powiązań (relacji) pomiędzy nimi[47].

Powyższe definicje wskazują, że system w obszarze bezpieczeństwa narodowego stanowią poszczególne podmioty i instytucje, ze swoimi mechanizmami i zasadami działania oraz relacjami (współdziałanie) pomiędzy nimi, których obszarem zainteresowania jak również i zakresem obowiązków jest utrzymanie bezpieczeństwa państwa na jak najwyższym poziomie. System bezpieczeństwa narodowego w ujęciu słownikowym to: „skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, ukierunkowanych na przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom państwa, a w szczególności politycznym, gospodarczym, psychospołecznym, ekologicznym i militarnym”[48].

W innym, ale zbieżnym ujęciu można przyjąć, że system bezpieczeństwa narodowego to zbiór wzajemnie powiązanych elementów (ludzi, organizacji, urządzeń) wydzielonych w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa, tzn. zapewnienia nienaruszalności terytorialnej oraz stworzenia warunków do swobodnego i stabilnego rozwoju państwa we wszystkich sferach jego działalności[49].

Z tego wynika, że w państwie muszą istnieć koncepcje, założenia, zasady, uregulowania prawne, które normują ten obszar polityki i odpowiedzialności, a także niezbędne organy kierownicze oraz siły i środki zdolne do prowadzenia skutecznych działań prewencyjnych i obronnych. Całość zabiegów i przedsię-

[46] W. Kieżun, *Sprawne zarządzanie organizacją*, SGH, Warszawa 1998, s. 13.
[47] P. Sienkiewicz, *Inżynieria systemów*, Warszawa 1983, s. 27.
[48] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 139.
[49] Por. W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP*…, op. cit., s. 31. „Ze względu na to, że realizacja określonych potrzeb i celów wymaga instytucjonalizacji działań, a więc istnienia formalnej, celowo utworzonej organizacji, podziału funkcji miedzy jej składniki elementarne na kierownicze (koordynacyjne) i wykonawcze, można przyjąć, że – w efekcie – powstają obszary organizacyjne, którym powierza się realizacje zadań w tym zakresie, noszące cechy systemów, z systemem bezpieczeństwa narodowego włącznie”.

wzięć prowadzonych w tym kierunku określone jest mianem systemu bezpieczeństwa narodowego[50].

Tak rozumiany system bezpieczeństwa narodowego może z jednej strony gwarantować stabilność bytu narodu w trwałych granicach państwa, a z drugiej przeciwdziałać wszelakim zagrożeniom mogącym ograniczać lub uniemożliwiać swobodny i stabilny rozwój w dziedzinach życia społecznego. Przy czym funkcjonowanie całego systemu musi odznaczać się wysoką sprawnością (skutecznością) we wszystkich dziedzinach działania, a zatem musi być to system integrujący wszystkie siły i środki w ramach jednej, sprawnie zarządzanej struktury, której istotą funkcjonowania jest likwidacja oraz ograniczenie występowania zagrożeń[51].

Istotne znaczenie w funkcjonowaniu systemu bezpieczeństwa odgrywają doświadczenia uzyskiwane w procesie historycznym. W konfrontacji z wyzwaniami, na przestrzeni lat są podstawą ich modyfikacji, rozwoju lub zanikania. Studiując opisy historyczne procesu ewolucji poglądów i przekonań w problemach bezpieczeństwa i obrony państw, można sformułować założenie, że wieloletnie doświadczenia własnego oraz innych państw pozwalają precyzować odpowiednie rozwiązania, właściwe dla pozytywnego rozwoju poczucia bezpieczeństwa obywateli[52].

W tym celu dla zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom każde państwo posiada odpowiedni system bezpieczeństwa, który wskutek zachodzących zmian geopolitycznych ulega ciągłym modyfikacjom zmierzającym do uzyskania wyższego poziomu konsolidacji, a mianowicie integracji w sferze bezpieczeństwa narodowego – czyli jednolitego przeciwstawiania się wszelkim zagrożeniom (militarnym i niemilitarnym, zewnętrznym i wewnętrznym), a także przechwytywania szans, podejmowania wyzwań i redukowania ryzyka we wszystkich tych wymiarach, przy systemowym użyciu wszystkich (wojskowych i cywilnych) zasobów państwa[53].

System Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat również ulegał stopniowej ewolucji, wraz z dostrzeżeniem szerszej, aniżeli tylko wojskowej, płaszczyzny zabiegów służących ochronie i obronie społeczeństwa, jego dobór i środowiska oraz państwa jako instytucji politycznej. Wynikało to z faktu wzięcia pod uwagę wielu różnorodnych (nie tylko

[50] P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Mińsk Mazowiecki 2010, s. 14.

[51] B. Pacek, *Udział Sił Zbrojnych R* …, op. cit., s. 7.

[52] T. Chiniewicz, *System obrony państwa – kompleksowy system bezpieczeństwa czy podsystem obrony w całościowo podejmowanym systemie bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1999, s.17.

[53] S. Koziej, *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2009*, Warszawa 2010, s. 36.

wojskowych) przyczyn zagrożeń bezpieczeństwa, a także i z tego, że w obecnych czasach nie tylko siły zbrojne mogą stanowić narzędzie oddziaływania na innych uczestników stosunków międzynarodowych oraz inne źródła zagrożeń. Obszar bezpieczeństwa rozszerzył się o problemy: gospodarcze, ekologiczne, demograficzne, kulturowe i społeczne, które wymagają wspólnej polityki bezpieczeństwa i obronności[54].

Obecnie System Bezpieczeństwa Narodowego RP jest zbiorem względnie odosobnionych, organizacyjnie, funkcjonalnie oraz merytorycznie i prawnie powiązanych we wspólną całość podsystemów dysponujących potencjałami zdolnymi do przeciwstawienia się potencjalnym zagrożeniom, zapewniając trwały, zrównoważony, bezpieczny rozwój[55].

System składa się z podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych, w tym podsystemów operacyjnych (obronnych i ochronnych) oraz podsystemów wsparcia (społecznych i gospodarczych)[56]. Struktura Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP została przedstawiona na poniższym rysunku.

[54] W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP*…, op. cit., s. 26.

[55] *Wykład dla studentów uzupełniających studiów magisterskich – bezpieczeństwo narodowe* [w:] J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004, s. 14.

[56] *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, s. 194. Por. http://www.spbn.gov.pl/sbn/biala-ksiega/4630, Biala-Ksiega.html [Dostęp: 10.09.2015 r.]. Kierowanie bezpieczeństwem narodowym należy do najważniejszych funkcji państwa, mających na celu zapewnienie jego bytu i rozwoju w zmiennych uwarunkowaniach środowiska bezpieczeństwa. Por. https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/kierowanie bezpieczenstwem/5975, Kierowanie-bezpieczenstwem-narodowym.html [Dostęp: 10.09.2015 r.]. Zasady funkcjonowania Systemu Kierowania i Dowodzenia Bezpieczeństwem Narodowym zostały zdefiniowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, Dz.U. z 2004 r., nr 98, poz. 978.

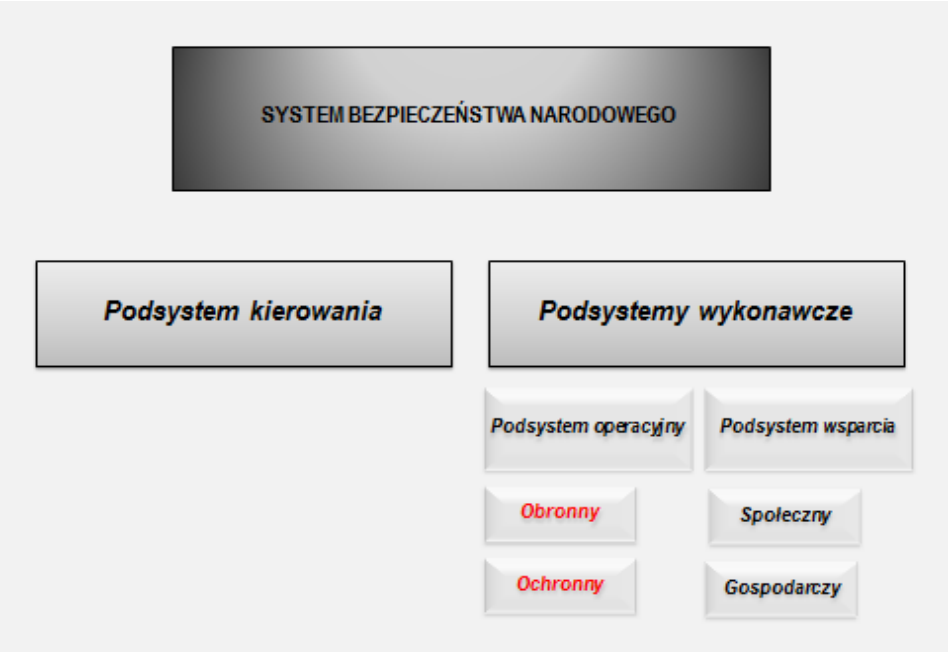

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.

Rysunek nr 2. Elementy Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Podsystem kierowania jest kluczowym elementem Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, przeznaczonym do kierowania jego funkcjonowaniem. Podsystem kierowania obejmują organy władzy publicznej i kierownicy jednostek organizacyjnych, wykonujący zadania związane z bezpieczeństwem narodowym (w tym organy dowodzenia SZ RP) wraz z organami doradczymi i aparatem administracyjnym (sztabowym) oraz procedurami funkcjonowania i stosowną infrastrukturą (stanowiska, centra kierowania i zarządzania oraz system łączności). Podsystem kierowania ma istotne znaczenie dla funkcjonowania całego systemu bezpieczeństwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Pozyskuje wiedzę o zagrożeniach, prowadzi ich analizę, planuje przygotowania i działania podsystemów operacyjnych i wsparcia oraz zarządzanie (dowodzenie) nimi w trakcie działań. Fundamentem jego funkcjonowania są trwałe zasady ustrojowe, w których szczególną funkcję sprawuje Prezydent RP. Prezydent jest reprezentantem – konstytucyjnym organem władzy wykonawczej[57], pełniącym klu-

[57] Art. 10 ust. 2 Konstytucji RP w brzmieniu: „Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały".

czową rolę w kierowaniu bezpieczeństwem narodowym, nie tylko poprzez wpływanie na zachowanie podmiotów oraz sprawowanie nadzoru nad ich działaniem, lecz także przez podejmowanie określonych środków, dysponowanie narzędziami i gospodarowanie dobrami związanymi z osiąganiem celów bezpieczeństwa narodowego[58].

Drugim podsystemem Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP jest podsystem wykonawczy. Podsystem wykonawczy stanowią siły i środki przewidziane do realizacji zadań w obszarze bezpieczeństwa narodowego, pozostające w dyspozycji organów kierowania bezpieczeństwem. Dzieli się na podsystem operacyjny oraz wsparcia. Podsystemy operacyjne (potencjał ochronny i potencjał obronny[59]) przeznaczone są do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyka i przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze polityczno-militarnym i pozamilitarnym. Podsystemy wsparcia (społeczne i gospodarcze) zasilają obronę i ochronę odpowiednimi zdolnościami i zasobami niezbędnymi do ich realizacji[60].

Koncentrując się na podsystemie wykonawczym, zasadnym z punktu widzenia przedmiotowej rozprawy jest skupienie szczególnej uwagi na podsystemie operacyjnym.

Jednym z potencjałów podsystemu operacyjnego Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP jest potencjał ochronny. Stanowią go takie podmioty jak: wymiar sprawiedliwości; służby specjalne; państwowe służby, straże i inspekcje wyspecjalizowane w ochronie porządku publicznego, służby ratownictwa i ochrony ludności; elementy zarządzania kryzysowego; Straż Graniczna; Służba Celna; podmioty sektora prywatnego (firmy ochrony osób i mienia); organizacje pozarządowe (zwłaszcza społeczne organizacje ratownicze) oraz inne instytucje, których pośrednim lub bezpośrednim zadaniem jest ochrona bezpieczeństwa publicznego. Równie istotną rolę odgrywają tu podmioty odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa cybernetycznego oraz za przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu[61].

Istotą działań podmiotów potencjału ochronnego jest zapewnienie warunków dla utrzymywania ładu konstytucyjnego, wewnętrznej stabilności państwa, bez-

[58] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 13.

[59] Potencjał: zasób możliwości, mocy, zdolności wytwórczej tkwiący w czymś; sprawność, wydajność, możliwość, zwłaszcza państwa w jakiejś dziedzinie, np. gospodarczej, wojskowej, Słownik języka polskiego…, op. cit., t. 2. Por. całokształt możliwości materialnych i ludzkich tkwiący w jakimś elemencie rzeczywistości społecznej zwłaszcza: w grupie państw stowarzyszonych (objętych różnymi układami), państwie (części państwa); w jakiejś dziedzinie, np. gospodarka (dział gospodarki), obronność (wojsko), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 101.

[60] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 13.

[61] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 14.

pieczeństwa powszechnego i porządku publicznego, zarówno wspólnych, jak i indywidualnych zasobów materialnych i niematerialnych, a także funkcjonowania infrastruktury krytycznej[62].

Do działań podmiotów potencjału ochronnego odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe należą:

- „rozpoznawanie i monitorowanie zagrożeń terrorystycznych dla Polski i jej obywateli w kraju i za granicą;
- wykrywanie i neutralizacja zagrożeń terrorystycznych, w tym fizyczne zwalczanie terroryzmu;
- eliminowanie źródeł finansowania terroryzmu;
- ściganie karne sprawców zagrożeń terrorystycznych, zgodnie z prawem krajowym oraz obowiązującymi Polskę normami prawa międzynarodowego;
- rozpoznawanie źródeł terroryzmu i symptomów radykalizacji zachowań i zapobieganie im;
- współpraca międzynarodowa dwu i wielostronna na szczeblu politycznym, operacyjnym, analitycznym i prawno-karnym w obszarze zwalczania terroryzmu;
- profilaktyka antyterrorystyczna;
- rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego, polityka medialna i informowanie społeczeństwa o potencjalnych zagrożeniach, edukacja społeczna;
- poprawa bazy prawnej i implementacja dokumentów międzynarodowych do prawa krajowego”[63].

Z przedstawionych dotychczas rozważań wynika, że szczególnie istotne w sferze działań podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo jest przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu, ponieważ globalny zasięg i skala tych zjawisk stanowią poważne wyzwanie dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Poddając rozważaniom naukowym tego typu zagrożenia zasadnym wydaje się dokonanie analizy kolejnego potencjału podsystemu operacyjnego, jakim jest potencjał obronny.

Potencjał obronny tworzy całokształt możliwości materialnych i moralnych, które mogą być spożytkowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Od jego wielkości zależy siła obronna państwa[64]. Potencjał obronny stanowią: służba zagraniczna (dyplomacja) pracująca na rzecz bezpieczeństwa, Siły Zbrojne RP, wojskowe służby specjalne oraz przemysł obronny. Obszar funkcjonowania potencjału obronnego obejmuje całokształt możliwości materialnych i moral-

[62] Tamże, s. 33.
[63] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 34.
[64] *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*…, op. cit., s. 104.

nych, które mogą być spożytkowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa (prowadzenia wojny)[65].

Potencjał obronny może być osiągalny poprzez powoływanie organizacji zapewniających ochronę i obronę przed przewidywanymi niebezpieczeństwami lub zagrożeniami, które stawały się realną rzeczywistością. Z uwagi na to, że największą tragedię stanowiły wojny, grożące przetrwaniu państwa i suwerenności jego przywódców, najstarszą i najdoskonalszą organizacją powołaną do pełnienia funkcji obronnych stały się siły zbrojne[66].

Zatem, nowoczesne i bezpieczne państwo, by wypełniać skutecznie i sprawnie swoją rolę, musi nie tylko dysponować siłą zdolną do podejmowania odpowiednich decyzji, ale także być dysponentem sił i środków, które umożliwią realizację tych decyzji. Wiąże się to z posiadaniem odpowiednio przygotowanych i zorganizowanych sił zbrojnych[67].

W ujęciu podanym przez „Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa" siły zbrojne to: „wyspecjalizowany organ państwa przeznaczony do ochrony i obrony jego interesów przez możliwość zastosowania przemocy zbrojnej"[68].

Nowoczesne siły zbrojne to takie, które zapewniają poczucie bezpieczeństwa obywateli przez zdolność do szybkiej adaptacji do zmieniających się uwarunkowań oraz mogą skutecznie przeciwstawić się zagrożeniom[69].

Dlatego też siły zbrojne muszą utrzymywać gotowość do wypełnienia trzech podstawowych misji:

- „zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej;
- wspierania innych podmiotów w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
- udziału w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego"[70].

Warto podkreślić, że w celu wypełnienia jednej z powyższych misji, związanej ze wspieraniem innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa, Siły Zbrojne RP utrzymują zdolność do realizacji zadań polegających na:

- „monitorowaniu i ochronie przestrzeni powietrznej;
- wsparciu ochrony granicy państwowej na lądzie i morzu;

[65] Tamże.

[66] W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP, podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Warszawa 2011. s. 9.

[67] Tamże.

[68] *Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 24.

[69] L. Elak i in. (red.), *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obronności implikacja dla Polski*, Warszawa 2011, s. 343.

[70] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 30.

- prowadzeniu działalności rozpoznawczej i wywiadowczej;
- monitorowaniu skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium kraju;
- oczyszczaniu terenu z materiałów wybuchowych i przedmiotów niebezpiecznych pochodzenia wojskowego
- prowadzeniu działań poszukiwawczo-ratowniczych;
- pomocy władzom państwowym, administracji publicznej oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia (sytuacje kryzysowe[71]) oraz likwidacji ich skutków"[72].

Równie istotną misją Sił Zbrojnych RP jest pełnienie funkcji militarnego odstraszania, poprzez demonstrowanie gotowości do obrony siłami utrzymywanymi w czasie pokoju oraz gotowości do ich mobilizacyjnego rozwinięcia[73].

Z tego wynika, że działalność Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju, polega na posiadaniu zdolności państwa do:

- „obrony i przeciwstawienia się agresji; utrzymywania gotowości do realizacji zadań związanych z obroną i ochroną nienaruszalności granic;
- prowadzenia strategicznej operacji obronnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- udziału w działaniach antyterrorystycznych w kraju i poza granicami;
- prowadzenia działalności rozpoznawczej i wywiadowczej;

[71] Kryzys – kulminacyjna faza narastającej sytuacji zagrożenia, powstająca w wyniku pojawiających się niespodziewanie okoliczności. W tej fazie dominującą rolę odgrywa fakt prawdziwej lub odczuwalnej utraty kontroli nad rozwijającą się sytuacją oraz braku koncepcji na jej rozwiązanie. Kryzys jest elementem sytuacji kryzysowej, tj. każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, lecz nie każda sytuacja kryzysowa zawiera w sobie element kryzysu (fazę kryzysu). W odróżnieniu od kryzysu, sytuacja kryzysowa w chwili pojawienia się jej symptomów nie musi wywoływać zmian w istocie organizacji, lecz stanowi wyzwanie dla subiektywnego poczucia normalności jej funkcjonowania. W. Kitler, B. Wiśniewski, *Procesy zarządzania kryzysowego w państwie*, Warszawa 2000, s. 24. Por. również, Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. *o zarządzaniu kryzysowym*, art. 3 ust. 1 w brzmieniu: *„Sytuacja kryzysowa – to sytuacja wpływająca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołująca znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznych ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków". „Siły Zbrojne mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego"*. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 stycznia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej Art. 3, pkt. 2, (Dz.U. 2015 poz. 144).

[72] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*…, op. cit., s. 29.

[73] Tamże, s. 31.

– udziału w operacji obronnej poza obszarem państwa odpowiednio do zobowiązań sojuszniczych w ramach artykułu 5 Traktatu Północnoatlantyckiego"[74].

Reasumując, można stwierdzić, że Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej są zasadniczym modułem systemu bezpieczeństwa naszego państwa. Tworzą podsystem militarny, który jest zbiorem wzajemnie powiązanych i skoordynowanych wewnętrznie elementów organizacyjnych, ludzkich i materialnych przeznaczonych do militarnej obrony państwa w czasie zagrożenia militarnego, stanowiący gwarancję nienaruszalności terytorialnej i zachowania suwerenności państwa w stosunkach międzynarodowych[75].

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej tworzą:

1) Wojska Lądowe;
2) Siły Powietrzne;
3) Marynarka Wojenna;
4) Wojska Specjalne.

W skład Sił Zbrojnych wchodzi również Żandarmeria Wojskowa, jako ich wyodrębniona i wyspecjalizowana służba będąca istotnym podmiotem systemu bezpieczeństwa narodowego[76].

Ilustruje to poniższy rysunek 3, który obrazuje relacje Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa narodowego.

Żandarmeria Wojskowa, będąc częścią Sił Zbrojnych RP, w realizacji zadań uczestniczy jako wyodrębniona i wyspecjalizowana służba podlegająca bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej – zależność tę ilustruje rysunek nr 4.

[74] Tamże.

[75] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*..., op. cit., s. 139. Por. też K. Malak, *Bezpieczeństwo i obronność państwa*, Warszawa 1998, s. 84; *Podstawowe założenia polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej*, Warszawa 1998, s. 49-50. Szerzej: *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, red. nauk. R. Jakubczak, J. Marczak, Warszawa 2012, s. 305.

[76] Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej..., op. cit.

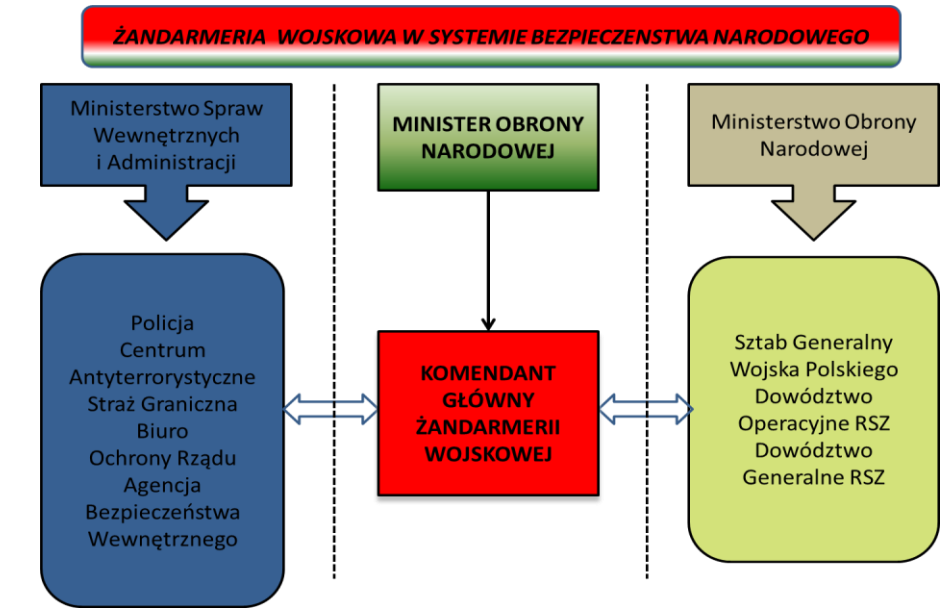

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 3. Żandarmeria Wojskowa w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP.

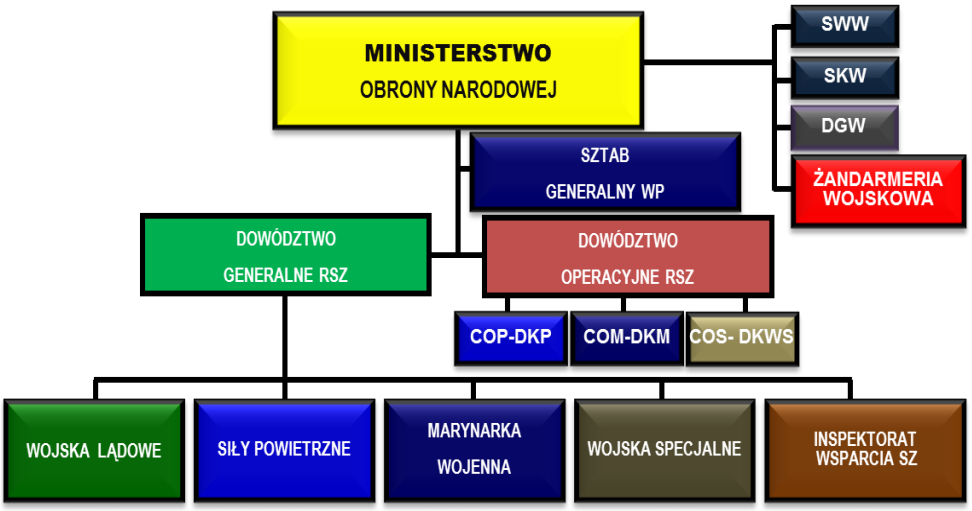

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 4. Umiejscowienie Żandarmerii Wojskowej w strukturach Sił Zbrojnych RP.

Żandarmeria Wojskowa jest wojskowym organem porządkowym i wykonuje zadania zarówno na terytorium kraju, jak i poza granicami Rzeczpospolitej Pol-

skiej. Jest ona właściwa wobec: żołnierzy polskich, pracowników cywilnych resortu obrony narodowej oraz żołnierzy i personelu sił zbrojnych państw obcych przebywających na terytorium Polski[77].

Żandarmeria Wojskowa została sformowana 1 września 1990 r. na podstawie rozkazu Nr Pf-42/Org. Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 kwietnia 1990 r. i zarządzenia Nr 062/Org. Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z dnia 15 czerwca 1990 r.

Początkowo Żandarmeria Wojskowa swoje zadania realizowała na podstawie art. 16 znowelizowanej w 1991 r. Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczpospolitej Polskiej. 24 sierpnia 2001 roku Sejm RP uchwalił Ustawę o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Ustawa, która weszła w życie 1 stycznia 2002 r., szczegółowo określa między innymi właściwość, zadania oraz obowiązki i uprawnienia Żandarmerii Wojskowej w Siłach Zbrojnych RP.

W okresie ponad dwudziestu lat istnienia formacji zmieniał się nieco jej charakter i zadania, lecz rola sprowadzała się zawsze do zapewniania wsparcia policyjnego wojsk, głównie do utrzymania dyscypliny, porządku i bezpieczeństwa. Porównując funkcję Żandarmerii Wojskowej w Siłach Zbrojnych RP z funkcją Policji w społeczeństwie, nie sposób zaprzeczyć, że obie są przeznaczone do zapewniania bezpieczeństwa obywateli oraz do utrzymywania porządku publicznego. Zasadnicza różnica leży w znacznie węższej właściwości tej pierwszej, określonej we wspomnianej ustawie[78]. Swoje zadania Żandarmeria Wojskowa wykonuje na rzecz Sił Zbrojnych RP, przede wszystkim jednak służących w nich żołnierzy[79].

Zgodnie z zapisami ustawy, Żandarmeria Wojskowa jest służbą o charakterze policyjnym, a do jej najważniejszych zadań należy: zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej, ochranianie porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych, a także życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra. Żandarmeria Wojskowa zapobiega popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innych zjawisk patologicznych w Siłach Zbrojnych RP. Określone w ustawie zadania obejmują również wykrywanie przestępstw i wykroczeń, w tym skarbowych, popełnionych przez osoby, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa jest właściwa, ujawnianie i ściganie ich sprawców oraz ujawnianie i zabezpieczanie dowodów. W imieniu Ministra Obrony Narodowej Żandarmeria Wojskowa gromadzi i analizuje oświadczenia o stanie majątkowym żołnierzy

[77] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 28.
[78] M. Rozmus, *Ewolucja żandarmerii*, „Przegląd Żandarmerii" 2/2011, s. 4.
[79] Tamże.

zawodowych oraz przedstawia wnioski w tym względzie. Żandarmeria Wojskowa składa się z następujących pionów funkcjonalnych:

1) dochodzeniowo-śledczego;
2) prewencyjnego;
3) administracyjno-logistyczno-technicznego[80].

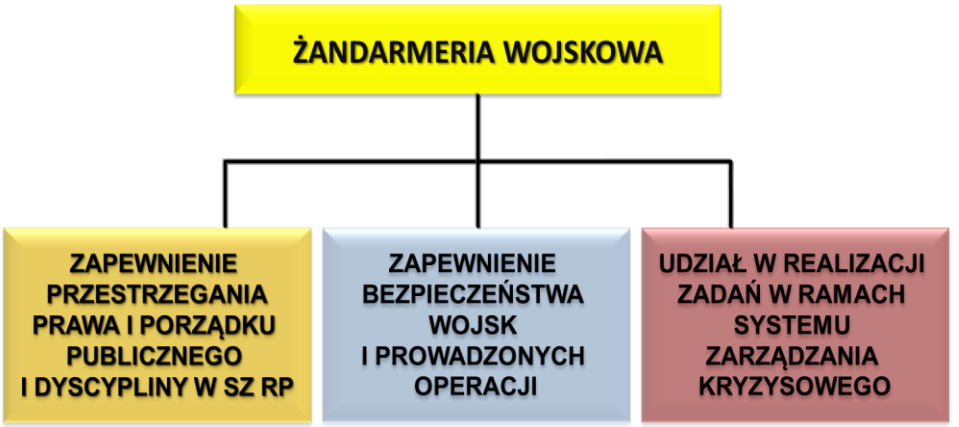

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek nr 5. Przeznaczenie Żandarmerii Wojskowej.

Główne obszary działalności merytorycznej Żandarmerii Wojskowej można podzielić na:

Pion dochodzeniowo-śledczy – jest właściwym w zakresie działalności dochodzeniowej, śledczej oraz operacyjno-rozpoznawczej, a do jego podstawowych zadań należy:

1) zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej;
2) wykrywanie przestępstw i wykroczeń;
3) ujawnianie i ściganie sprawców przestępstw i wykroczeń;
4) zapobieganie w siłach zbrojnych zjawiskom patologicznym, w szczególności narkomanii i alkoholizmowi;
5) rozpoznawanie przestępczości ukrytej, w szczególności o charakterze zorganizowanym, w tym przestępstw korupcyjnych, narkotykowych[81].

Pion prewencji – jest właściwym w zakresie działalności prewencyjnej i profilaktycznej, w tym czynności patrolowych, asystencyjnych, konwojowych i kontroli ruchu drogowego, a także koordynowania zabezpieczeń uroczystości

[80] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej…, op. cit., art. 8.

[81] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa*, [w:] K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, A. Babiński (red.), *Policyjne Siły Specjalne w Polsce*, Szczytno 2015, s. 441.

z udziałem wojska, przegrupowań, ćwiczeń i szkoleń wojsk własnych i sojuszniczych, wizyt delegacji zagranicznych i VIP oraz wydawania pozwoleń na broń prywatną żołnierzy zawodowych. Do głównych zadań pionu prewencji należy:

1) zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej, ochrona porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych;
2) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego;
3) współdziałanie z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi;
4) zabezpieczanie: ćwiczeń poligonowych, w tym sojuszniczych, przemieszczania się wojsk, wizyt delegacji zagranicznych, uroczystości z udziałem wojska;
5) zapewnienie bezpieczeństwa wspólnie z Policją, Strażą Graniczną oraz innymi służbami;
6) udział w akcjach organizowanych przez Policję związanych z zabezpieczeniem prewencyjnym;
7) organizacja i realizacja przedsięwzięć profilaktycznych;
8) realizacja przedsięwzięć związanych ze sprawdzeniem sposobu ochrony środków walki oraz włączanie się w system ochrony jednostek i obiektów wojskowych o szczególnym znaczeniu dla obronności i bezpieczeństwa narodowego;
9) realizacja przedsięwzięć związanych z bronią prywatną użytkowaną przez żołnierzy zawodowych[82].

1.2. Zadania i struktura Żandarmerii Wojskowej

Żandarmeria Wojskowa jest wyodrębnioną i wyspecjalizowaną służbą wchodzącą w skład Sił Zbrojnych RP, przeznaczoną do realizacji zadań wsparcia policyjnego jednostek wojskowych w zakresie utrzymania dyscypliny wojskowej i udziału w ich ochronie, współdziałania z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami w sprawach bezpieczeństwa i porządku wojskowego, zwalczania zjawisk patologicznych oraz udziału w likwidacji skutków klęsk żywiołowych, zagrożeń środowiska, a także uczestnictwa w akcjach ratowniczych, poszukiwawczych i humanitarnych.

Główną misją i istotą działań Żandarmerii Wojskowej jest zapewnienie i egzekwowanie przestrzegania prawa, porządku i dyscypliny wojskowej w siłach zbrojnych, bezpieczeństwa wojsk i prowadzonych operacji oraz udział w reali-

[82] Tamże, s. 440.

zacji zadań w ramach Systemu Zarządzania Kryzysowego, w tym fizycznego rozpoznawania i zwalczania działań terrorystycznych oraz ich skutków.

Żandarmeria Wojskowa prowadzi działania w wymiarze narodowym, sojuszniczym lub koalicyjnym. Będąc komponentem Sił Zbrojnych RP, współdziała z podsystemem pozamilitarnym w znaczący sposób wpływając na bezpieczeństwo państwa w okresie pokoju i kryzysu. Utrzymuje posiadane i rozwija nowe zdolności operacyjne, zapewniające bezpieczeństwo wojsk prowadzących operacje, w tym sojusznicze siły wzmocnienia, w ramach zobowiązań państwa gospodarza. Żandarmeria Wojskowa jest angażowana w następujących rodzajach/typach działań/operacji:

1) działania/operacje w zakresie wsparcia przemieszczenia (ang. *Mobility Support Operations* – MSO);
2) działania/operacje w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa (ang. *Security Operations* – SO);
3) działania/operacje związane z zatrzymaniem (ang. *Detention Operations* – DO);
4) działania/operacje o charakterze policyjnym (ang. *Police Operations* – PO);
5) działania/operacje o charakterze policyjno-stabilizacyjnym (ang. *Stability Police Operations* – SPO)[83].

W ramach realizacji ustawowych obowiązków głównymi zadaniami Żandarmerii Wojskowej są:

1) zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej;
2) ochranianie porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych;
3) ochranianie życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra;
4) wykrywanie przestępstw i wykroczeń, ujawnianie i ściganie ich sprawców oraz ujawnianie i zabezpieczanie dowodów tych przestępstw/ wykroczeń;
5) dokonywanie analizy oświadczeń o stanie majątkowym żołnierzy zawodowych i przedstawianie Ministrowi Obrony Narodowej wniosków w tym względzie;
6) zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom patologicznym, a w szczególności: alkoholizmowi i narkomanii w siłach zbrojnych;

[83] *Policja Wojskowa NATO wytyczne i procedury*, ATP 3.7.2. (STANAG 2226) NATO Military Police Guidance and Procedures, pkt. 101, (patrz: *Działania specjalne w teorii i praktyce*, pkt 3.3.).

7) współdziałanie z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi;
8) zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowanie ich skutków oraz czynne uczestniczenie w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia[84].

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 6. Zadania Żandarmerii Wojskowej.

Katalog zadań Żandarmerii Wojkowej obejmuje również:
1) planowanie i przygotowywanie sił Żandarmerii Wojskowej do działań podczas wsparcia policyjnego wojsk oraz zgrupowań zadaniowych, w tym Polskich Kontyngentów Wojskowych prowadzących działania poza granicami państwa;
2) przygotowywanie wydzielonych sił Żandarmerii Wojskowej do udziału w narodowym systemie reagowania kryzysowego;
3) zapewnienie płynności manewru wojsk operacyjnych i sił wsparcia logistycznego;
4) wzmacnianie sił i środków ochrony obiektów kategorii pierwszej szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa;

[84] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej…, op. cit.

5) wzmacnianie bezpieczeństwa oraz zbieranie informacji rozpoznawczych w obszarze Strefy Tylnej;
6) udział w zapewnieniu płynności ruchu drogowego;
7) udział w procedurach związanych z jeńcami wojennymi, osobami internowanymi i uchodźcami oraz ewakuacją ludności;
8) realizacja przedsięwzięć wynikających z zobowiązań sojuszniczych i umów międzynarodowych;
9) udział w realizacji zadań wykonywanych przez państwo gospodarza dla potrzeb sił sojuszniczych lub koalicyjnych, głównie w obszarach zapewnienia manewru, zabezpieczenia obszaru działań oraz przestrzegania porządku i dyscypliny wojskowej;
10) kontrola ochrony mienia wojskowego[85].

Żandarmeria Wojskowa realizuje swoje zadania w ramach działań prewencyjnych, dochodzeniowo-śledczych, operacyjno-rozpoznawczych i zabezpieczających.

Działania prewencyjne, to zespół czynności zmierzających do zapewnienia dyscypliny wojskowej, bezpieczeństwa i porządku publicznego na obszarze działania jednostek Żandarmerii Wojskowej[86].

Działania dochodzeniowo-śledcze, to zespół wykonywanych czynności dochodzeniowych, śledczych i operacyjno-rozpoznawczych w celu uzyskiwania dowodów popełnionych przestępstw i wykroczeń oraz ścigania ich sprawców, a także poszukiwanie zaginionych żołnierzy, broni, amunicji i innego mienia wojskowego. Obejmuje również rozpoznanie przesłanek i zagrożeń przestępczością ukrytą o charakterze kryminalnym, zorganizowanym i korupcyjnym, a także przedsięwzięcia profilaktyczne[87].

Działania operacyjno-rozpoznawcze – pozaprocesowe czynności wykonywane wobec osób, miejsc, przedmiotów lub zdarzeń, polegające na uzyskiwaniu, gromadzeniu, zbieraniu, sprawdzaniu, analizowaniu, przetwarzaniu, przekazywaniu oraz wykorzystywaniu informacji o osobach, miejscach, przedmiotach, zdarzeniach lub zagrożeniach będących przedmiotem prawnie uzasadnionego zainteresowania podmiotu uprawnionego, a także inne niejawne działania i przedsięwzięcia służące realizacji ustawowych zadań i obowiązków tego podmiotu[88].

Działania zabezpieczające – to procedury i czynności realizowane przez Żandarmerię Wojskową w ramach ochrony wojsk, mające na celu utrzymanie

[85] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową DD/3.2.3.3*, Warszawa 2009, pkt. 1005.
[86] Tamże, pkt. 1007.
[87] Tamże, pkt. 1008.
[88] Tamże, pkt. 1009.

dyscypliny wojskowej, zapewnienie ochrony i obrony stanów osobowych, obiektów infrastruktury, sprzętu wojskowego oraz umożliwiające zachowanie swobody oraz efektywności działania sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny[89].

Żandarmeria Wojskowa realizując zadania wykonuje następujące czynności:

1) kontrolowanie przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz porządku publicznego;
2) interweniowanie w przypadkach naruszenia dyscypliny wojskowej lub porządku publicznego;
3) opracowywanie dla właściwych organów informacji o stanie dyscypliny wojskowej i przestępczości w siłach zbrojnych, a także występowanie do tych organów z wnioskami mającymi na celu zapobieżenie popełnianiu przestępstw, wykroczeń i przewinień dyscyplinarnych;
4) wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych;
5) wykonywanie czynności procesowych w zakresie i na zasadach przewidzianych w przepisach o postępowaniu karnym i karnym skarbowym;
6) zabezpieczanie śladów i dowodów popełnienia przestępstw i wykroczeń oraz sporządzanie ekspertyz i opinii kryminalistycznych;
7) poszukiwanie sprawców przestępstw i wykroczeń oraz zaginionych żołnierzy, a także poszukiwanie utraconych przez jednostki wojskowe: broni, amunicji, materiałów wybuchowych i innego mienia wojskowego oraz materiałów zawierających informacje niejawne;
8) wykonywanie kontroli ruchu drogowego, pilotowanie kolumn wojskowych i kierowanie ruchem drogowym, w zakresie i na zasadach przewidzianych w przepisach o ruchu drogowym i o drogach publicznych;
9) kontrolowanie uprawnień żołnierzy do noszenia munduru oraz odznak i oznak wojskowych, posiadania uzbrojenia i ekwipunku wojskowego oraz przebywania poza terenami i obiektami jednostek wojskowych;
10) kontrolowanie posiadania uprawnień do używania munduru oraz odznak i oznak wojskowych, w zakresie i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach;
11) konwojowanie osób, dokumentów, papierów wartościowych i mienia wojskowego;
12) przymusowe doprowadzanie osób, w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o postępowaniu karnym, karnym skarbowym, karnym wykonawczym i cywilnym;

[89] Tamże, pkt. 1010.

13) asystowanie przy czynnościach egzekucyjnych, w zakresie i na zasadach przewidzianych w przepisach o postępowaniu cywilnym i egzekucyjnym w administracji;
14) współuczestniczenie w zapewnianiu porządku podczas trwania imprez masowych przeprowadzanych na terenach i w obiektach jednostek wojskowych, w zakresie i na zasadach przewidzianych w przepisach o bezpieczeństwie imprez masowych;
15) wykonywanie zadań policji sądowej w sądach wojskowych i wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury;
16) kontrolowanie ochrony mienia wojskowego, a w szczególności przechowywania uzbrojenia i środków bojowych;
17) kontrolowanie przestrzegania przepisów o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz o narkomanii, a także wykonywanie czynności przewidzianych w tych przepisach dla organów wojskowych;
18) wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób, a także zabezpieczanie pobytu w jednostkach wojskowych osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i delegacji zagranicznych w formie:
    a) ochrony osobistej,
    b) ochrony w miejscach pracy,
    c) ochrony w miejscach czasowego pobytu,
    d) pilotowania kolumn pojazdów,
    e) rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego,
    f) ochrony sanitarnej żywienia,
    g) czynności rozpoznawczych i prewencyjnych wobec obsługi medialnej[90].

Żandarmeria Wojskowa realizuje zadania współdziałając z dowódcami jednostek wojskowych na wszystkich szczeblach dowodzenia oraz z instytucjami zajmującymi się bezpieczeństwem państwa, przestrzeganiem prawa i porządku, a także bezpieczeństwem i ochroną obywateli. Jako organ bezpieczeństwa publicznego, zadanie w tym obszarze może wykonywać:

1) samodzielnie na podstawie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych[91];
2) wspólnie z:
    a) Policją na podstawie art. 18a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji[92],
    b) Strażą Graniczną na podstawie art. 11d ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej[93].

[90] Tamże, pkt. 1011.
[91] Zob. Dz.U. 2001 nr 123 poz. 1353 z późn. zm.
[92] Zob. Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.

Żandarmeria Wojskowa, będąc integralną częścią Sił Zbrojnych RP, realizuje i nadzoruje działalność zapewniającą przestrzeganie dyscypliny wojskowej, zapobiega popełnianiu przestępstw oraz wykroczeń na terenach jednostek wojskowych, a na mocy powyższych uregulowań prawnych również poza obszarem wojskowym w stosunku do osób cywilnych może stać na straży porządku państwa.

Od 1 lipca 2015 r. nastąpiło przywrócenie właściwości Żandarmerii Wojskowej poprzez zmianę art. 312 kpk[94]. Rozszerzona właściwość podmiotowo-przedmiotowa daje Żandarmerii Wojskowej legitymację do podejmowania czynności w sprawach dotyczących wszystkich osób podlegających orzecznictwu sądów wojskowych zgodnie z zakresem właściwości wynikającym z art. 647 i 648 kpk[95] – na dotychczasowych zasadach a ponadto jako novum także wobec:

---

[93] Zob. Dz.U. 1990 nr 78 poz. 462 z późn. zm.

[94] W myśl art. 312 *Kodeksu Postępowania Karnego* (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 z późn. zm.), Uprawnienia Policji przysługują także: 1) organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służby Celnej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, w zakresie ich właściwości, 2) innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych.

[95] Art. 647. § 1. Orzecznictwu sądów wojskowych podlegają sprawy: 1) żołnierzy w czynnej służbie wojskowej o przestępstwa: a) określone w rozdziałach XXXIX–XLIV Kodeksu Karnego, b) popełnione przeciwko organowi wojskowemu lub innemu żołnierzowi, c) popełnione podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, w obrębie obiektu wojskowego lub wyznaczonego miejsca przebywania, na szkodę wojska lub z naruszeniem obowiązku wynikającego ze służby wojskowej, d) popełnione za granicą, podczas użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa, w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa (Dz.U. Nr 162, poz. 1117 oraz z 2004 r. Nr 210, poz. 2135), 2) pracowników wojska o przestępstwa: a) określone w art. 356–363 Kodeksu Karnego w związku z art. 317 § 2 tego kodeksu, b) popełnione za granicą, podczas użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa, w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państw 3) żołnierzy sił zbrojnych państw obcych, przebywających na terytorium RP, oraz członków ich personelu cywilnego, o przestępstwa popełnione w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, chyba że umowa międzynarodowa, której RP jest stroną, stanowi inaczej. § 2. Sprawy o przestępstwa wymienione w § 1 nie przestają podlegać orzecznictwu sądów wojskowych mimo zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej lub ustania zatrudnienia pracownika w wojsku. § 3. W razie zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej lub ustania zatrudnienia pracownika w wojsku sprawę, o której mowa w § 1 pkt 1 lit. b lub d, oraz – jeżeli przestępstwo nie wiąże się z naruszeniem obowiązku służbowego – w § 1 pkt 2 lit. b, sąd wojskowy, najpóźniej do dnia rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej, może przekazać do rozpoznania sądowi powszechnemu, jeżeli dobro wymiaru sprawiedliwości temu się nie sprzeciwia. Art. 648. Orzecznictwu sądów wojskowych podlegają także sprawy o: 1) współdziałanie w popełnieniu do przestępstw określonych w rozdziałach XXXIX–XLIV Kodeksu Karnego, 2) przestępstwa określone w art. 239, 291–293, a także w art. 294 w odniesieniu do art. 291 § 1, Kodeksu Karnego – jeżeli czyn pozostaje w związku z przestępstwem przewidzianym w rozdziałach XXXIX–XLIV tego kodeksu, 3) inne przestępstwa, o ile przepisy szczególne tak stanowią. *Kodeks Postępowania Karnego* (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 z późn. zm.).

1) żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową o pozostałe przestępstwa z kodeksu karnego i przepisów karnych innych ustaw bez względu na miejsce, czas lub okoliczności ich popełnienia;
2) innych żołnierzy niebędących w czynnej służbie wojskowej w czasie noszenia przez nich mundurów oraz odznak i oznak wojskowych w przypadku popełnienia przez nich czynu zabronionego;
3) pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych i to zarówno w zakresie, w jakim podlegają orzecznictwu sądów wojskowych (część wojskowa kk), jak i w związku z ich zatrudnieniem i zachowaniem się podczas pracy w tych jednostkach (pozostałe przestępstwa pospolite);
4) wszelkich innych osób przebywających na terenach lub w obiektach jednostek wojskowych oraz osób niebędących żołnierzami, współdziałających w popełnieniu przestępstw z wszystkimi osobami wyżej wymienionymi albo jeżeli dokonują czynów zagrażających dyscyplinie wojskowej, przeciwko życiu lub zdrowiu żołnierza albo mieniu wojskowemu[96].

Żandarmeria Wojskowa jest uprawniona do prowadzenia postępowań karnych nie tylko w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, ale również wobec osób wymienionych w art. 3 ust. 2 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych.

W związku z powyższym Żandarmeria Wojskowa jest uprawnioną służbą do prowadzenia postępowania karnego wobec:

1) żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową;
2) żołnierzy niebędących w czynnej służbie wojskowej w czasie noszenia przez nich mundurów oraz odznak i oznak wojskowych;
3) pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych:
   a) w związku z ich zachowaniem się podczas pracy w tych jednostkach,
   b) w związku z popełnieniem przez nich czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary, wiążącego się z tym zatrudnieniem;
4) osób przebywających na terenach lub w obiektach jednostek wojskowych;
5) innych osób niż określone w pkt 1–4, podlegających orzecznictwu sądów wojskowych albo jeżeli wynika to z odrębnych przepisów;
6) osób niebędących żołnierzami, jeżeli współdziałają z osobami, o których mowa w pkt 1–5;
7) żołnierzy sił zbrojnych państw obcych, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz członków ich personelu cywilnego, jeżeli pozostają w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, o ile umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, nie stanowi inaczej[97].

[96] http://zw.wp.mil.pl/pl/14053.html, [Dostęp: 09.03.2016 r.].
[97] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej…, op. cit., art. 3 ust. 2.

Dla realizacji całego katalogu ustawowych zadań Żandarmeria Wojskowa posiada następujące zdolności operacyjne:

1) zdolność do zapewnienia utrzymania prawa, porządku publicznego i dyscypliny wojskowej;
2) zdolność do prowadzenia działań prewencyjnych i dochodzeniowo-śledczych związanych z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym w rejonie prowadzonej operacji;
3) zdolność do szybkiej reakcji na zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz dyscypliny wojskowej;
4) wysoka mobilność, w tym posiadanie wyposażenia dostosowanego do przerzutu środkami transportu lotniczego, morskiego i lądowego;
5) zachowanie ciągłości działań;
6) interoperacyjność z Policjami Wojskowymi sił zbrojnych państw członków NATO (państw koalicji), w tym zdolność do realizacji zadań Policji Wojskowej w misjach pokojowych i stabilizacyjnych oraz w operacjach sojuszniczych i koalicyjnych;
7) zdolność do rozpoznawania i zwalczania terroryzmu;
8) zdolność do wykonywania zadań związanych z ochroną bardzo ważnych osób (ang. *Very Important Person* – VIP), dowództw i sztabów oraz kontroli stref zagrożonych;
9) zdolność do prowadzenia akcji poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia;
10) zdolność do wykonywania zadań związanych z kontrolą uchodźców, organizacji i prowadzenia tymczasowych punktów zatrzymań oraz uczestniczenia w operacjach i procedurach związanych z jeńcami wojennymi (np. przestrzegania prawa międzynarodowego, praw człowieka);
11) zdolność wydzielania samodzielnych grup/modułów zadaniowych Żandarmerii Wojskowej do udziału w operacji/misji pokojowej lub stabilizacyjnej[98].

Żandarmeria Wojskowa w ramach realizacji zadań w wyżej wymienionych obszarach odpowiedzialności oraz zdolności stosuje przepisy prawa i postanowienia dokumentów doktrynalnych obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP, a także ratyfikowanych dokumentach sojuszniczych[99].

Jednostki Żandarmerii Wojskowej ze względu na realizowane zadania zalicza się do wojsk wsparcia (ang. *Combat Support* – CS). Przeznaczone są do wspiera-

[98] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt. 1013.
[99] Tamże, pkt. 1014.

nia wojsk prowadzących operacje i wykonywania zadań obronnych i ochronnych na terytorium kraju oraz w uzasadnionych przypadkach poza jego granicami[100].

Żandarmerię Wojskową tworzą: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej, specjalistyczne i terenowe jednostki organizacyjne[101]. Struktura organizacyjna Żandarmerii Wojskowej przedstawiona została na rysunku nr 7.

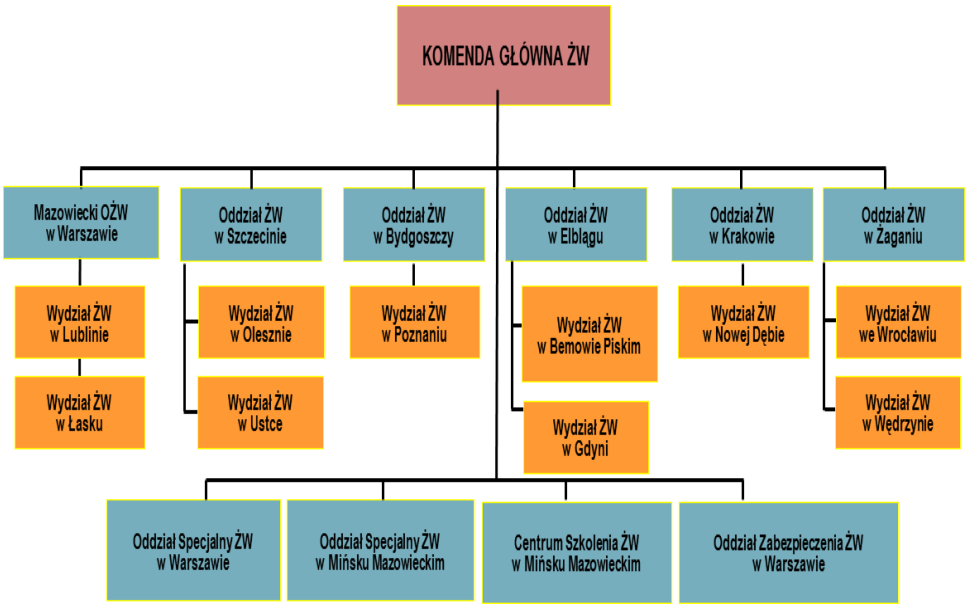

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 7. Struktura Żandarmerii Wojskowej.

Rozmieszczenie terytorialne jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej przedstawiono na poniższym rysunku.

[100] Tamże, pkt. 2001.

[101] Zob. Zarządzenie Nr 53 Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowych zakresów działania jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej (Dz. Urz. MON z dnia 7 grudnia 2011 r.).

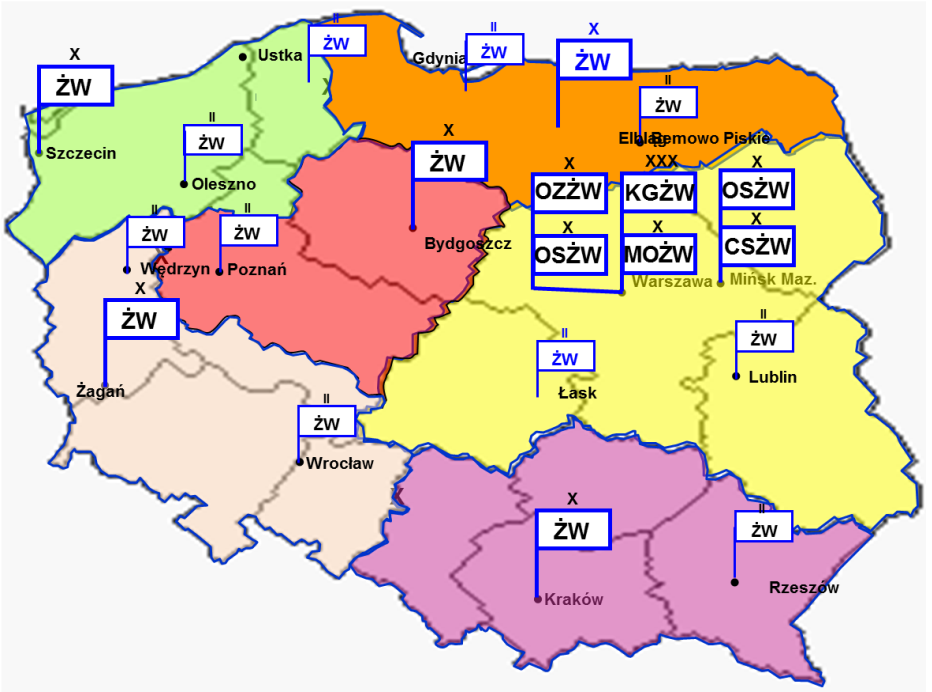

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 8. Rozmieszczenie jednostek Żandarmerii Wojskowej.

Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej (KGŻW); jest jednostką organizacyjną funkcjonującą na strategiczno-operacyjnym poziomie dowodzenia, podlegającą bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej[102]. Osobami zajmującymi kierownicze stanowiska w Komendzie Głównej są: Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej i Zastępca Komendanta Głównego ŻW. Komenda Główna jest jednostką organizacyjną właściwą w zakresie dowodzenia terenowymi i specjalistycznymi jednostkami organizacyjnymi Żandarmerii Wojskowej, określania kierunków ich rozwoju, planowania i realizacji mobilizacyjnego rozwinięcia oraz użycia ŻW, a także przygotowania sił i środków ŻW do działań bojowych i działań w sytuacjach kryzysowych w układzie narodowym, koalicyjnym i sojuszniczym.

[102] Ustawa *o powszechnym obowiązku obrony* (…), art. 5 ust. 2 w brzmieniu: „Ministrowi Obrony Narodowej podlegają Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego na zasadach określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. *o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego* (Dz.U. z 2014 r., poz. 253 z późn. zm.) oraz Żandarmeria Wojskowa na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. *o Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit.

Do głównych zadań Komendy Głównej należy organizowanie, nadzorowanie i koordynowanie:

1) wykonywania przez ŻW czynności określonych w art. 4 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych oraz realizacja tych zadań, w sytuacjach tego wymagających.
2) wykonywania czynności związanych z wydawaniem pozwoleń na broń oraz wykonywania obowiązków wynikających z ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2004 r. Nr 52, poz. 525, z późn. zm.);
3) utrzymania w jednostkach ŻW gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
4) systemów dowodzenia i kierowania;
5) prowadzenia działalności:
   a) planistycznej i kontrolno-rozliczeniowej,
   b) dochodzeniowo-śledczej i operacyjno-rozpoznawczej,
   c) wychowawczej,
   d) szkoleniowej,
   e) logistycznej i finansowej,
   f) organizacyjno-personalnej,
   g) w obszarze normalizacji wojskowej oraz kodyfikacji i zapewnienia jakości wyrobów obronnych;
6) przestrzegania przepisów dotyczących ochrony informacji niejawnych, danych osobowych, bezpieczeństwa i higieny pracy i służby oraz ochrony przeciwpożarowej;
7) realizowania zadań z obszaru ochrony środowiska;
8) funkcjonowania:
   a) fizycznej ochrony obiektów,
   b) izb zatrzymań,
   c) systemów teleinformatycznych[103].

Komendant Główny podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej, dowodzi jednoosobowo podległymi jednostkami organizacyjnymi Żandarmerii Wojskowej oraz kieruje działalnością KGŻW.

Do zadań Komendanta Głównego należy:

1) ukierunkowywanie, koordynowanie i nadzorowanie działalności dochodzeniowo-śledczej, operacyjno-rozpoznawczej, prewencyjnej, profilaktycznej, wychowawczej, szkoleniowej oraz administracyjno-logistyczno-technicznej i personalnej;

[103] Zob. Szczegółowy zakres działania Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, Zarządzenie nr 46/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 września 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Komendy Głównej ŻW i szczegółowego zakresu działania Centrum Szkolenia ŻW, (Dz.Urz. MON nr 20/2011, poz. 294).

2) zapewnienie wysokiego poziomu gotowości bojowej i mobilizacyjnej Komendy Głównej oraz terenowych i specjalistycznych jednostek organizacyjnych ŻW;
3) opracowywanie dla właściwych organów informacji o stanie dyscypliny wojskowej i przestępczości w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
4) planowanie, koordynowanie oraz nadzorowanie działań związanych z zapobieganiem negatywnym zjawiskom w SZ RP, zwłaszcza alkoholizmowi i narkomanii;
5) występowanie z propozycjami zmiany przepisów prawa w obszarze ustawowych zadań ŻW;
6) analizowanie struktury organizacyjnej, stanu etatowego, uzbrojenia i wyposażenia oraz dyslokacji terenowych i specjalistycznych jednostek organizacyjnych ŻW, a także przedstawianie propozycji zmian w tym zakresie;
7) planowanie budżetu ŻW;
8) określanie potrzeb w zakresie uzupełniania żołnierzami w terenowych i specjalistycznych jednostkach organizacyjnych ŻW;
9) kierowanie użyciem terenowych i specjalistycznych jednostek organizacyjnych ŻW w czasie pokoju, kryzysu i wojny;
10) określanie zadań w zakresie szkolenia żołnierzy terenowych i specjalistycznych jednostek organizacyjnych ŻW;
11) współuczestniczenie w przygotowywaniu i kierowaniu żołnierzy do służby w polskich jednostkach wojskowych – polskich kontyngentach wojskowych oraz jako obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych poza granicami państwa, a także ich wycofywaniu;
12) sprawowanie nadzoru w terenowych i specjalistycznych jednostkach organizacyjnych ŻW nad:
    a) działalnością dochodzeniowo-śledczą, operacyjno-rozpoznawczą, prewencyjną, profilaktyczną, wychowawczą oraz szkoleniową i personalną,
    b) realizacją budżetu,
    c) zabezpieczeniem logistycznym oraz gospodarowaniem mieniem wojskowym,
    d) eksploatacją uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz gospodarką środkami bojowymi i materiałowymi, a także infrastrukturą,
    e) realizacją zadań w zakresie wydawania pozwoleń na broń prywatną dla żołnierzy zawodowych;

13) zarządzanie kontroli podległych terenowych i specjalistycznych jednostek organizacyjnych ŻW oraz prowadzenie okresowych rozliczeń ich kierownictw z realizacji zadań wynikających z zakresów działania;
14) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów dotyczących ochrony informacji niejawnych oraz zorganizowanie i zapewnienie funkcjonowania tej ochrony, danych osobowych, bezpieczeństwa i higieny pracy i służby oraz ochrony przeciwpożarowej oraz zadań z obszaru ochrony środowiska[104].

Na szczeblu Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej opracowywane są prognozy zagrożeń, określane warunki realizacji zadań, programowanie działań jednostek Żandarmerii Wojskowej, dokonywana jest analiza i ocena kształtowania się dyscypliny i przestępczości w SZ RP, skuteczności wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców, a także zapobiegania przestępczości. Na podstawie analiz zebranych materiałów zestawiane są informacje dla kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, w których oprócz części sprawozdawczej, na podstawie stanu faktycznego, przedstawia się tendencje i zagrożenia dotyczące dyscypliny, porządku publicznego oraz przestępczości w wojsku. Komenda Główna koordynuje i nadzoruje działania podległych jednostek organizacyjnych, tworzy koncepcje i modeluje formy oraz określa metody pracy rozpoznawczej, prewencyjnej, profilaktycznej, koordynuje i prowadzi poszukiwania, które swoim zasięgiem obejmują obszar kilku jednostek ŻW. Jest też odpowiedzialna za organizację współdziałania z podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa[105].

Terenowe jednostki organizacyjne Żandarmerii Wojskowej są to:

1) Oddziały Żandarmerii Wojskowej (OŻW);
2) Wydziały Żandarmerii Wojskowej (WŻW).

Oddziały Żandarmerii Wojskowej podlegają bezpośrednio Komendzie Głównej, natomiast Wydziały Żandarmerii Wojskowej są podporządkowane Oddziałom ŻW. Podstawowym obowiązkiem na tym szczeblu organizacyjnym jest bieżące realizowanie zadań służbowych, wynikających z norm prawnych i procedur służbowych. W zależności od skali zjawisk, rangi zdarzeń i ich zakresu do realizacji części zadań mogą być angażowane siły szczebla nadrzędnego. Ma to na celu zapewnienie skuteczności realizowanych przedsięwzięć. Oddziały Żandarmerii Wojskowej w swojej strukturze posiadają wydziały: prewencji, dochodzeniowo-śledczy, kryminalny, sztab oraz zamiejscowe komórki wewnętrzne –

[104] Zob. Szczegółowy zakres działania Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej…, op. cit., poz. 294.
[105] Tamże.

tzw. Placówki Żandarmerii Wojskowej z określonymi miejscami dyslokacji[106]. Komendanci terenowych jednostek organizacyjnych ŻW realizują zadania prewencyjne i dochodzeniowo-śledcze, uwzględniając wnioski dowódców jednostek wojskowych i garnizonów w zakresie utrzymania dyscypliny wojskowej na obszarze działania. Wnioski te stanowią swoiste zalecenia, ograniczone co do celów, jakie należy osiągnąć.

Wybór sił, środków i metod realizacji należy do właściwości komendanta jednostki ŻW[107].

Istotne z punktu widzenia tematu niniejszej publikacji są jednostki Żandarmerii Wojskowej wykonujące działania specjalne. Są to specjalistyczne jednostki organizacyjne Żandarmerii Wojskowej – Oddziały Specjalne Żandarmerii Wojskowej (OSŻW).

Oddziały Specjalne Żandarmerii Wojskowej to jednostki podległe Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej, realizujące głównie zadania wsparcia policyjnego na rzecz SZ RP oraz zadania na rzecz jednostek terenowych Żandarmerii Wojskowej. Współpracują z podobnie działającymi jednostkami, formacjami w kraju jak i za granicą. Są jednostkami wojskowo-policyjnymi, przeznaczonymi głównie do wsparcia policji w działaniach na terenie kraju oraz realizacji zadań w operacjach stabilizacyjnych poza granicami państwa. Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim i Warszawie oprócz zadań ustawowych realizują dodatkowe zadania w obszarach np. wsparcia działań Policji w zakresie utrzymania porządku publicznego.

Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Warszawie – jego zadania polegają na: wsparciu innych jednostek wojskowych w sytuacjach kryzysowych wynikających z zagrożenia terrorystycznego, udzielaniu pomocy Policji w przypadku zagrożeń przestępstwami o charakterze terrorystycznym, ochronie portów, lotnisk i innych ważnych obiektów państwa w ramach wsparcia państwa gospodarza, zatrzymywaniu i obezwładnianiu sprawców przestępstw posiadających broń, poszukiwaniu niebezpiecznych przestępców i wykonywaniu czynności ochronnych wobec VIP.

Do głównych zadań Oddziału należy:

1) zapewnienie wsparcia policyjnego oddziałom i pododdziałom Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wydzielanych do użycia w sytuacjach kryzysowych wynikających z zagrożeń terrorystycznych, w celu:
   a) przeciwdziałania aktowi terrorystycznemu na lądzie i z powietrza,
   b) likwidacji skutków epidemii, chorób oraz przeciwdziałania aktowi terroru biologicznego,

[106] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 27.
[107] Tamże, s. 32.

c) likwidacji skutków terroru radiologicznego i chemicznego;
2) udzielanie pomocy Policji w razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego w sytuacjach mogących sprowadzić:
   a) niebezpieczeństwo powszechne dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
   b) bezpośrednie zagrożenie obiektów i instalacji mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa,
   c) zagrożenie przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego wykonanie;
3) współudział w prewencyjnym i dochodzeniowo-śledczym zabezpieczeniu, w ramach Wsparcia Państwa Gospodarza, wojsk obcych podczas ich pobytu na terytorium państwa, w tym:
   a) przemieszczenia się wojsk obcych od przejść granicznych do rejonów operacyjnego przeznaczenia (z rejonów operacyjnego przeznaczenia do granicy),
   b) ochrony portów morskich, lotnisk, stacji wyładowczych (załadunkowych), przejść granicznych i obiektów infrastruktury udostępnionej na potrzeby wojsk obcych;
4) wykonywanie zadań w składzie wielonarodowych pododdziałów „policji wojskowej" biorących udział w misjach stabilizacyjnych, pokojowych, operacjach ratowniczych i humanitarnych oraz zapobiegania aktom terroru i likwidowania ich skutków, prowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego, Unię Europejską, Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie lub wynikających z innych porozumień międzynarodowych;
5) realizowanie zadań wynikających z Celów Sił Zbrojnych NATO, zobowiązań w ramach Unii Europejskiej oraz programu „Partnerstwo dla Pokoju" – w zakresie dotyczącym Żandarmerii Wojskowej;
6) zatrzymywanie i obezwładnianie sprawców przestępstw posiadających broń, materiały wybuchowe, niebezpieczne narzędzia;
7) poszukiwanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
8) zabezpieczanie i udział w czynnościach procesowych, w postępowaniach przygotowawczych o szczególnym znaczeniu;
9) realizacja zadań policji sądowej, zwłaszcza w odniesieniu do rozpraw sądowych dotyczących szczególnie niebezpiecznych przestępców;
10) wykonywanie czynności ochronnych wobec VIP[108].

Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim – jego zadania polegają na: wsparciu policyjnym dla jednostek Sił Zbrojnych RP biorących udział w połączonych operacjach, misjach stabilizacyjnych, pokojowych itp., realizowaniu zadań wynikających z zobowiązań sojuszniczych w ramach Sił Odpowiedzi NATO (SON) – (ang. *NATO Response Force*, *NRF*), ce-

[108] http://oszw.warszawa.wp.mil.pl/pl/7.html [dostęp: 10.03.2015 r.].

lów NATO dla RP oraz Grup Bojowych Unii Europejskiej – w zakresie dotyczącym Żandarmerii Wojskowej, wspierania jednostek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w sytuacjach kryzysowych, zapewnieniu wsparcia policyjnego w ramach HNS[109] (*Host Nation Suport* – Wsparcie przez państwo – gospodarza), udziale w narodowych i sojuszniczych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych[110].

Do głównych zadań Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim należy:

1) zapewnienie wsparcia policyjnego oddziałom i pododdziałom Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wydzielanych do użycia w sytuacjach kryzysowych wynikających z zagrożeń terrorystycznych, w celu:
   a) przeciwdziałania aktowi terrorystycznemu na lądzie i z powietrza,
   b) likwidacji skutków epidemii, chorób oraz przeciwdziałania aktowi terroru biologicznego,
   c) likwidacji skutków terroru radiologicznego i chemicznego;
2) udzielanie pomocy Policji w razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego w sytuacjach mogących sprowadzić:
   a) niebezpieczeństwo powszechne dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
   b) bezpośrednie zagrożenie obiektów i instalacji mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa,
   c) zagrożenie przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego wykonanie;
3) współudział w prewencyjnym zabezpieczeniu, w ramach Wsparcia Państwa Gospodarza, wojsk obcych podczas ich pobytu na terytorium państwa, w tym:
   a) przemieszczania się wojsk obcych od przejść granicznych do rejonów operacyjnego przeznaczenia (z rejonów operacyjnego przeznaczenia do granicy),

[109] HNS, czyli (*Host Nation Suport* – Wsparcie przez państwo – gospodarza) – cywilna i wojskowa pomoc świadczona w czasie pokoju, w sytuacjach kryzysowych i podczas konfliktów, przez państwo, na którego terytorium przemieszczają się lub są rozmieszczone i działają siły i organizacje NATO. Zakres realizowanych przedsięwzięć regulują zobowiązania wynikające z porozumień w ramach Sojuszu lub z dwustronnych bądź wielostronnych umów zawartych między państwem – gospodarzem oraz organizacją NATO i państwami wysyłającymi wojska. Polskie HNS obejmuje nie tylko zaopatrzenie, usługi i infrastrukturę (logistykę), ale także dostarczenie sojusznikom innych „produktów", jakimi są informacje, swoboda działania, bezpieczeństwo i poparcie społeczne.

[110] Zob. Plan realizacji celów NATO 2013 dla Rzeczypospolitej Polskiej. MON, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Warszawa, 2013 r.

b) ochrony portów morskich, lotnisk, stacji wyładowczych (załadunkowych), przejść granicznych i obiektów infrastruktury udostępnionej na potrzeby wojsk obcych;
4) wykonywanie zadań w składzie wielonarodowych pododdziałów „policji wojskowej", biorących udział w misjach stabilizacyjnych, pokojowych, operacjach ratowniczych i humanitarnych oraz zapobiegania aktom terroru i likwidowania ich skutków, prowadzonych przez ONZ, NATO, UE, OBWE lub wynikających z innych porozumień międzynarodowych;
5) realizowanie zadań wynikających z Celów Sił Zbrojnych NATO, zobowiązań w ramach UE oraz programu Partnerstwo dla Pokoju – w zakresie dotyczącym ŻW;
6) utrzymywanie w Oddziale gotowości bojowej oraz sił i środków do wykorzystania w sytuacjach kryzysowych i akcjach ratowniczych[111].

Dotychczas przedstawiono jednostki Żandarmerii Wojskowej realizujące zadania typowo z obszaru działalności policyjnej, poza tym w swojej strukturze organizacyjnej Żandarmeria Wojskowa posiada jednostkę odpowiedzialną za zabezpieczenie logistyczne oraz ośrodek szkoleniowy.

Oddział Zabezpieczenia Żandarmerii Wojskowej (OZŻW) jest specjalistyczną jednostką organizacyjną Żandarmerii Wojskowej, będącą dysponentem środków budżetowych trzeciego stopnia, podporządkowaną bezpośrednio Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej. Podstawowym zadaniem OZŻW jest zabezpieczenie logistyczne, finansowe i medyczne oraz świadczenie usług gospodarczo-bytowych dla jednostek organizacyjnych ŻW przydzielonych na zaopatrzenie. Działania te realizowane są poprzez planowanie i przygotowanie przedsięwzięć gospodarczo-finansowych, prowadzenie rachunkowości i sprawozdawczości, zaopatrywanie jednostek w środki niezbędne do prawidłowego funkcjonowania[112].

Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim (CSŻW) jest specjalistyczną jednostką realizującą zadania szkoleniowe i doskonalenia zawodowego żołnierzy Żandarmerii Wojskowej. Działalność jej obejmuje organizowanie i prowadzenie kursów dla oficerów i podoficerów oraz szeregowych, w tym przygotowujących do objęcia pierwszych stanowisk służbowych, podwyższających kwalifikacje, przygotowujących do misji zagranicznych oraz do wyznaczania na stanowiska w strukturach międzynarodowych[113].

W kontekście struktury organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej należy zwrócić uwagę, że w czasie pokoju Żandarmeria Wojskowa utrzymuje jednostki, któ-

[111] Zob. Zarządzenie Nr 53 Ministra Obrony Narodowej…, op. cit.
[112] Tamże.
[113] Tamże.

re po krótkotrwałym okresie przygotowania mogą uczestniczyć w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym na terenie kraju oraz w ramach misji stabilizacyjnych i pokojowych, brać udział w likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof oraz pomocy humanitarnej[114].

W czasie kryzysu zagrożeniem militarnym Żandarmeria Wojskowa bierze udział w realizacji zadań wsparcia policyjnego na rzecz wojsk operacyjnych i sojuszniczych sił wzmocnienia[115].

W okresie konfliktu zbrojnego Żandarmeria Wojskowa po przeprowadzeniu mobilizacji osiąga gotowość i bierze udział w strategicznej operacji mającej na celu utrzymanie bądź przywrócenie integralności terytorialnej państwa i Sojuszu[116].

Żandarmeria Wojskowa jako komponent SZ RP realizuje zadania wsparcia na rzecz wojsk prowadzących działania w obszarze działań bezpośrednich i Strefie Tylnej. Skład bojowy wydzielonego komponentu Żandarmerii Wojskowej do wsparcia wojsk operacyjnych powinien zapewnić możliwość realizacji zadań wsparcia policyjnego prowadzonej operacji, zgodnie z jej planem poprzez zapewnienie w obszarze działania przestrzegania prawa, dyscypliny i porządku wojskowego oraz zapobieganie popełnieniu przestępstw i ściganie ich sprawców. Użycie Żandarmerii Wojskowej w działaniach wspierających wojska operacyjne jest planowane na podstawie ocen i analiz wynikających z zagrożeń i otrzymanych zadań oraz z aktualnej sytuacji operacyjnej.

Zasadnicze zadania Żandarmerii Wojskowej podczas wsparcia policyjnego operacji przedstawiono na rysunku nr 9.

Z przedstawionej analizy zadań wynika również obszar działalności Żandarmerii Wojskowej, który jest realizowany poza granicami państwa. W ramach Polskich Kontyngentów Wojskowych żołnierze Żandarmerii Wojskowej pełnią służbę w misjach i operacjach poza granicami państwa – początkowo pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych, obecnie także NATO i Unii Europejskiej[117].

[114] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt. 2003.
[115] Tamże, pkt. 2004.
[116] Tamże, pkt 2005.
[117] Żołnierze Żandarmerii Wojskowej pełnili służbę w Bośni i Hercegowinie, Kosowie, Iraku, Syrii, Libanie, Demokratycznej Republice Konga, Republice Środkowoafrykańskiej w Czadzie oraz Afganistanie.

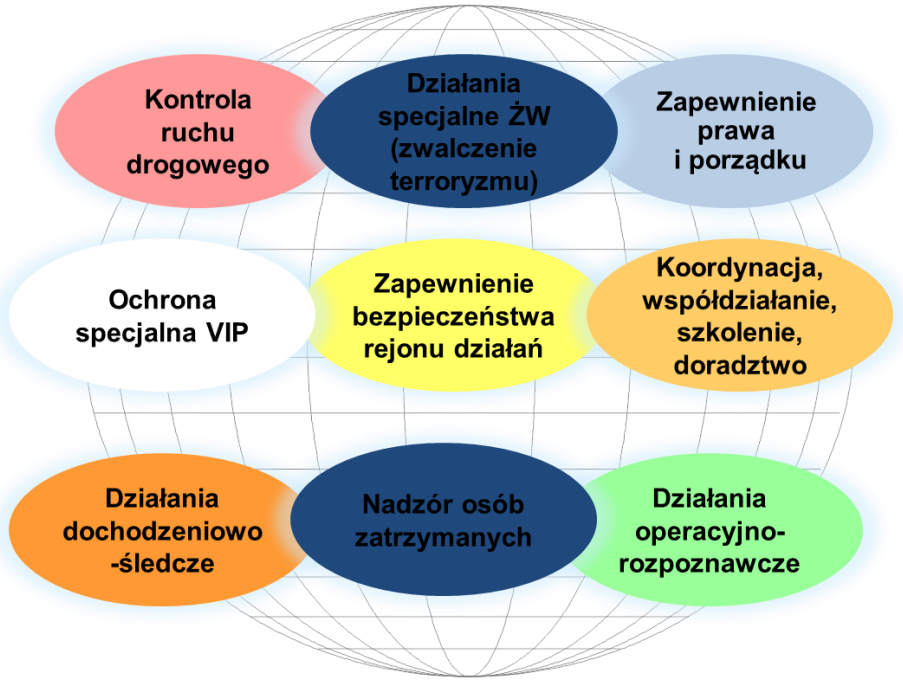

Źródło: *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt 2011.

Rysunek nr 9. Zasadnicze zadania Żandarmerii Wojskowej w operacji.

Pełnią służbę na stanowiskach w dowództwach Polskich Kontyngentów Wojskowych, w strukturach wielonarodowych pododdziałów policji wojskowej oraz występują jako członkowie jednolitych, zwartych pododdziałów w składzie kompanii manewrowych wykonując zadania w podporządkowaniu narodowym, bądź w składzie pododdziałów wielonarodowych. Żandarmeria Wojskowa w misjach i operacjach poza granicami państwa realizuje przede wszystkim zadania wynikające z zapisów zawartych w ustawie o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, do których należy zaliczyć między innymi:

1) zapobieganie przestępstwom i wykroczeniom oraz ujawnianie i ściganie karne sprawców przestępstw i wykroczeń,
2) zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz prawa miejscowego,
3) kontrola ruchu drogowego,
4) konwojowanie transportów,
5) ochrona VIP[118].

[118] zw.wp.mil.pl/pl/12.html [dostęp: 24.02.2016 r.].

Zatem, żołnierze Żandarmerii Wojskowej z Oddziałów Specjalnych ŻW ze względu na ich wyposażenie oraz wyszkolenie przygotowani są do realizacji zadań w rejonie misji w zakresie:

1) zapewnienia kontroli rejonu działania kontyngentu poprzez między innymi patrolowanie, rozpoznanie i monitorowanie sytuacji lokalnej,
2) szkolenia lokalnych sił policyjnych,
3) prowadzenia działań interwencyjnych,
4) konwojowania i ochrony ładunków specjalnych,
5) zapewnienia ochrony specjalnej VIP,
6) kontroli osób, miejsc i obiektów[119].

W zakresie realizacji przygotowania do realizacji zadań oraz udziału formacji w operacjach poza granicami kraju, niezwykle istotnym jest fakt, że staraniem Żandarmerii Wojskowej sfinalizowano wieloletnie wysiłki w dwóch strategicznych inicjatywach międzynarodowych[120].

W 2013 r. Żandarmeria Wojskowa otrzymała status pełnoprawnej formacji członkowskiej Europejskich Sił Żandarmerii (*European Gendarmerie Force* – EUROGENDFOR) oraz przyczyniła się do podpisania memorandów o porozumieniu z państwami sponsorującymi Centrum Eksperckie Policji Wojskowych NATO (*Military Police Centre of Excellance* NATO – MP COE NATO) w Bydgoszczy[121].

Równie istotnym aspektem perspektywicznej współpracy między krajami Europy jest Wielonarodowy Batalion Policji Wojskowej NATO (ang. *Multinational Military Police Battalion* – NATO MNMPBAT). Batalion jest wielonarodową jednostką Policji Wojskowej przygotowaną do funkcjonowania w strukturze dowodzenia NATO. Celem działania NATO MNMPBAT jest zapewnienie wsparcia policyjnego na szczeblu taktycznym na korzyść jednostek operacyjnych. W skład batalionu wchodzą: wielonarodowe dowództwo batalionu, polska kompania ŻW w składzie trzech plutonów, plutony policji wojskowych z Czech, Słowacji i Chorwacji, wielonarodowa sekcja dochodzeniowo-śledcza oraz polski element zabezpieczenia[122].

[119] Tamże.

[120] M. Rozmus, *W europejskich strukturach*, „Przegląd Sił Zbrojnych" nr 3/2014, s. 22.

[121] Tamże.

[122] Szerzej o Wielonarodowym Batalionie Policji Wojskowej NATO – NATO MNMPBAT, zob. B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Komponent*…, op. cit., s. 8.

1.3. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe

Jednym z powszechnych zjawisk społecznych jest szeroko rozumiane współdziałanie. Jest ono świadomą działalnością ludzi związaną z osiągnięciem wspólnego celu. Najczęstszą i najważniejszą formą współdziałania jest wymiana informacji. Celem jej jest zwiększenie skuteczności funkcjonowania poszczególnych podmiotów. Pierwszy etap współdziałania rozpoczyna się od uzgodnień w zakresie wymiany informacji, a następnie określeniem procedur postępowania. W dalszych etapach następuje uściślenie współpracy poprzez tworzenie wspólnych komórek organizacyjnych, które rozrastając się tworzą coraz ściślejszą sieć powiązań, już nie tylko informacyjnych, ale niekiedy decyzyjnych i wykonawczych[123].

Współdziałanie definiowane jest jako wspólne działanie co najmniej dwóch autonomicznych podmiotów. Istotą współdziałania jest dążenie do efektywnego zrealizowania celów, do których podmioty te zostały powołane, ale wspólnym wysiłkiem. Współdziałanie powinno charakteryzować się następującymi cechami:

1) wspólny cel uczestników;
2) autonomiczność uczestników – brak stosunku podległości;
3) dobrowolne uzgodnienie zadań do realizacji;
4) realizacja własnych zadań przez podmioty współdziałające, z których część polega na udzielaniu wzajemnej pomocy dla osiągnięcia celu głównego[124].

Pojęcie współdziałania na trwałe też weszło do języka prawnego. W niektórych aktach prawnych, charakteryzując podejmowanie wspólnych działań, autorzy posługują się jednak pojęciem współpracy. Słowo współpraca, użyte w tekście aktu prawnego, oznacza zobowiązanie organów do ściślejszego, wspólnego działania aniżeli współdziałanie, które oparte jest w zasadzie na dobrowolności. Jeżeli więc jakieś podmioty współpracują ze sobą, to na pewno można też mówić o ich współdziałaniu[125].

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego pojęcie współpracy cywilno-wojskowej definiuje następująco: koordynacja działań, mająca na celu wspieranie sił zbrojnych NATO jak i narodowych, a zachodząca pomiędzy dowódcami wojskowymi i podmiotami cywilnymi, łącznie z ludnością i władzami lokalnymi, a także organizacjami i agencjami międzynarodowymi, krajowymi

---

[123] *Współpraca cywilno-wojskowa w zarządzaniu kryzysowym*, red. J. Kręcikij, B. Wiśniewski, G. Abgarowicz, Warszawa 2007, s. 15.

[124] W. Lidwa, *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2000, s. 90.

[125] Zob. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. *o ochronie osób i mienia* (Dz.U. z 2005 r. Nr 145, poz. 1221 z późn. zm.).

i pozarządowymi. Stanowi część relacji cywilno-wojskowych zapewniających jedność wysiłku sojuszniczego i działań narodowych[126].

Z definicji wynika, że współdziałanie jest instytucją ustawowo-prawną, oznacza to, że aktywność podmiotu uprawnionego do współdziałania musi wyzwalać aktywność drugiego podmiotu w zakresie ustawowych zadań. Często problem inicjowania współdziałania jest rozwiązywany w postaci zapisu uprawniającego do oczekiwania pomocy[127].

Rozpatrując obszar współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa należy wspomnieć o szeregu zmian, jakie w ostatnich latach zachodziły w zakresie funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej. Zmiany te dotyczą ciągłego doskonalenia struktury organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej oraz nowelizacji aktów prawnych, które są podyktowane zmieniającymi się wyzwaniami stojącymi przed formacją, wyzwaniami których realizacja narzuca konieczność szerokiej współpracy z innymi instytucjami i służbami.

Realizując ustawowe zadania Żandarmeria Wojskowa w obszarze wojskowym oraz cywilnym współdziała przede wszystkim z:

1) dowódcami wszystkich szczebli wojskowych;
2) prokuraturami i sądami zarówno wojskowymi, jak i powszechnymi;
3) wojskowymi i cywilnymi instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz interesów ekonomicznych państwa.

Podstawę prawną tych regulacji stanowią akty wykonawcze do ustawy o Żandarmerii Wojskowej:

1) Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu przekazywania Żandarmerii Wojskowej informacji o osobach, uzyskanych przez osoby uprawnione do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w czasie wykonywania tych czynności[128];
2) Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej z organami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, prowadzenia dochodzeń w sprawach o przestępstwa, a także z organami, którym przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego, oraz z organami uprawnionymi do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego[129];

[126] *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*…, op. cit., s. 159.
[127] R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu III RP*, Wyd. Bellona, Warszawa 2004, s. 372.
[128] Dz.U. RP, nr 157 poz. 1843 z dnia 31.12.2001 r.
[129] Dz.U. nr 157 poz. 1842 z dnia 31.12.2001 r.

3) Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej ze Służbą Kontrwywiadu Wojskowego, Służbą Wywiadu Wojskowego, wojskowymi organami porządkowymi oraz z dowódcami jednostek wojskowych i dowódcami (komendantami) garnizonów[130];
4) Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie osób, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne, oraz zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Biurem Ochrony Rządu[131];
5) Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie zasad współdziałania Straży Ochrony Kolei z Żandarmerią Wojskową[132].

Konieczność współdziałania z instytucjami realizującymi zadania we wspólnych obszarach działania Żandarmerii Wojskowej zaowocowało podpisaniem szczegółowych porozumień między Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej, a szefami tych instytucji.
Porozumienia dotyczące współdziałania Żandarmeria Wojskowa posiada z:[133]

[130] Dz.U. nr 880 z dnia 02.08.2012 r.
[131] Dz.U. poz. 277 z 2014 r.
[132] Dz.U. nr 3 poz. 29 z dnia 15.01.1999 r.
[133] Żandarmeria Wojskowa jest stroną nw. porozumień:
1. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 14 kwietnia 2015 roku w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej.
2. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Policji z dnia 8 maja 2013 roku o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Policji wraz z aneksem nr 1 z 30 czerwca 2015 roku.
3. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 stycznia 2014 roku w sprawie współdziałania i zarządzania czynnościami na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym.
4. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 9 października 2014 roku w sprawie współdziałania w zakresie wykonywania ochrony wobec Ministra Obrony Narodowej.
5. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 11 kwietnia 2012 roku w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Biura Ochrony Rządu.
6. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego z dnia 14 września 2012 roku w sprawie współdziałania ŻW i Centralnego Biura Antykorupcyjnego.
7. Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej z dnia 13 marca 2012 roku w sprawie współdziałania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Żandarmerii Wojskowej.
8. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego z dnia 17 października 2002 roku o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

1) Komendantem Głównym Policji;
2) Komendantem Głównym Straży Granicznej;
3) Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
4) Szefem Agencji Wywiadu;
5) Szefem Służby Kontrwywiadu Wojskowego;
6) Szefem Biura Ochrony Rządu;
7) Szefem Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
8) Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej;
9) Generalnym Inspektorem Celnym;
10) Szefem Inspektoratu Wojskowej Służby Zdrowia;
11) Generalnym Inspektorem Kontroli Skarbowej;
12) Inspekcją Transportu Drogowego;
13) Spółką „Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna";
14) Akademią Obrony Narodowej;
15) Dowódcą Garnizonu Warszawa.

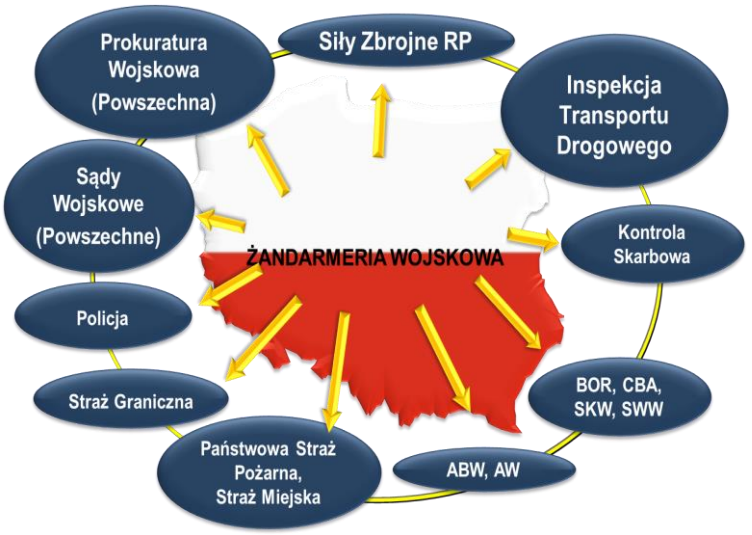

Źródło: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Rysunek nr 10. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z wybranymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe.

9. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Agencji Wywiadu z dnia 28 listopada 2002 roku o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Agencji Wywiadu.
10. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Generalnego Inspektora Celnego z dnia 10 stycznia 2002 roku o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Inspekcji Celnej.
11. Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej z dnia 15 stycznia 2002 roku w sprawie współdziałania.

Porozumienia te ułatwiają Żandarmerii Wojskowej realizację ustawowych zadań, jednocześnie umożliwiają wsparcie podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa państwa. Wspólna realizacja zadań umożliwia wymianę doświadczeń, urozmaica proces szkolenia i nabywania specjalistycznej wiedzy i umiejętności. Współpraca jest niezbędna przy realizowaniu zadań Żandarmerii Wojskowej zarówno w kraju, jak i poza jego granicami w okresie pokoju, kryzysu i wojny[134].

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej ze służbami i organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa w zależności od zakresu ich działania polega w szczególności na:

1) stałej wymianie informacji o zagrożeniach występujących na określonym terenie w zakresie bezpieczeństwa ludzi i mienia, spokoju i porządku publicznego;
2) wzajemnym korzystaniu ze środków łączności, środków transportu, psów służbowych podczas prowadzenia wspólnych działań lub ściganiu sprawców przestępstw i wykroczeń;
3) organizowaniu i prowadzeniu wspólnych patroli;
4) wspólnym prowadzeniu działań porządkowych w celu zapewnienia spokoju i porządku w miejscach zgromadzeń, imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych, a także w innych miejscach publicznych;
5) współpracy przy zabezpieczaniu miejsca przestępstwa w celu niedopuszczenia do zatarcia śladów i dowodów przed przybyciem organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa lub dochodzenia;
6) udzielaniu, w miarę potrzeby, pomocy przy doprowadzaniu sprawców przestępstw i wykroczeń do właściwych organów[135].

Komendanci jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej realizują współdziałanie poprzez:

1) okresowe spotkania w celu dokonania ocen zagrożenia bezpieczeństwa ludzi oraz porządku i bezpieczeństwa publicznego, a także określania wspólnych zadań;
2) wzajemne, bieżące konsultacje w zakresie sposobu wspólnego wykonywania zadań;
3) wyznaczenie żołnierzy zawodowych do utrzymywania bieżących kontaktów;
4) organizowanie odpraw w razie konieczności podjęcia wspólnych zadań[136].

Warte podkreślenia jest współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z Policją. Przejawia się ono w prowadzeniu wspólnych przedsięwzięć służących bezpie-

[134] Tamże.
[135] Tamże.
[136] Tamże.

czeństwu obywateli oraz utrzymywaniu porządku publicznego. Współpraca obu służb obejmuje w szczególności:

1) działania prewencyjne: organizowanie wspólnych patroli w rejonach zagrożonych naruszaniem porządku publicznego oraz w rejonach zgrupowań i miejsc przebywania żołnierzy SZ RP i żołnierzy państw obcych, organizowanie wspólnych kontroli ruchu drogowego i pilotaży, zabezpieczenie zgromadzeń i imprez masowych oraz szkoleń i ćwiczeń wojsk;
2) działania operacyjno-rozpoznawcze: stała wymiana informacji o przygotowywanych lub popełnionych przestępstwach lub wykroczeniach, poszukiwanie osób ukrywających się przed organami ścigania, osób zaginionych oraz mienia utraconego w wyniku przestępstwa;
3) działania dochodzeniowo-śledcze: zabezpieczanie miejsca przestępstwa w celu niedopuszczenia do zatarcia śladów i dowodów przed przybyciem organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa lub dochodzenia, wykrywanie sprawców przestępstw, pomoc w prowadzeniu postępowań karnych, szczególnie w zakresie przesłuchiwania podejrzanych i świadków, oględzin, przeszukań, zatrzymania rzeczy, sporządzania ekspertyz kryminalistycznych;
4) wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób: informowanie o występujących i prognozowanych zagrożeniach lub zdarzeniach istotnych dla bezpieczeństwa ochranianych osób, obiektów lub urządzeń, współpraca w szczególnych przypadkach pilotaży, współpraca w dziedzinie rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego;
5) działania informacyjne: w zakresie przestępstw i wykroczeń, dyscypliny, uroczystości wojskowych, ruchu wojsk, zagrożeń;
6) wsparcie techniczne i szkoleniowe: wzajemne korzystanie ze sprzętu i wyposażenia, organizacja wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych, wymiana doświadczeń, kierowanie na szkolenia, współpraca na płaszczyźnie szkoleniowej w oparciu o analizy, opracowania i materiały dydaktyczne[137].

Ustawa o Policji uwzględnia użycie sił i środków Żandarmerii Wojskowej w ramach wsparcia operacji policyjnych w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Katalog sytuacji obejmuje zdarzenia mogące:

1) sprowadzić bezpośrednie zagrożenie dla mienia w znacznych rozmiarach;
2) spowodować powszechne niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia lub wolności obywateli;

[137] Zob. Porozumienie Komendanta Głównego Policji z Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej z dnia 08.05.2013 r. o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Policji.

3) stwarzać bezpośrednie zagrożenie dla obiektów lub urządzeń mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa;
4) powodować zagrożenie przestępstwami o charakterze terrorystycznym[138].

Istotnym aspektem w zakresie uwarunkowań prawnych dotyczących współpracy Żandarmerii Wojskowej jest art. 2 wspomnianej ustawy o Policji, który stanowi, że w zakresie, trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach zadania przewidziane dla Policji wykonują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz w stosunku do żołnierzy – Żandarmeria Wojskowa i wojskowe organy porządkowe. O możliwości użycia sił ŻW do udzielenia pomocy Policji stanowi art. 18 a ustawy o Policji:

W razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, jeżeli siły Policji są niewystarczające do wykonania ich zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji[139].

Na podstawie powyższego zapisu, żołnierzom Żandarmerii Wojskowej skierowanym do udzielenia pomocy Policji przysługują, w zakresie niezbędnym do wykonywania ich zadań, uprawnienia policjantów wobec wszystkich osób, określone w artykułach 15–17 ustawy. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonym dla policjantów. Oznacza to, że Żandarmeria Wojskowa ma prawo użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w przypadkach i na warunkach oraz w sposób przewidziany dla Policji[140].

Uprawnienia policyjne Żandarmeria Wojskowa uzyskuje na podstawie zarządzenia Prezesa Rady Ministrów wydanego na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji po uzyskaniu zgody Ministra Obrony Narodowej.

Żandarmeria Wojskowa wielokrotnie udzielała wsparcia Policji na podstawie obowiązujących uwarunkowań prawnych oraz porozumienia dotyczącego współpracy tych formacji w sytuacjach kryzysu lokalnego, miało to miejsce np. w trakcie powodzi w 2010 r. Podczas wykonywania zadań związanych ze zwalczaniem klęski powodzi od 17 maja do 18 czerwca żołnierze Żandarmerii Wojskowej nie tylko zapobiegali i usuwali skutki fali powodziowej na terenie Śląska, umacniali wały, ewakuowali ludzi, zwierzęta hodowlane i dobytek z terenów zagrożonych powodzią, ale również zabezpieczali opuszczone domostwa przed kradzieżą[141].

---

[138] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179, z późn. zm.).
[139] Tamże.
[140] Tamże.
[141] http://zw.wp.mil.pl/pl/1_364.html [dostęp: 10.03.2015 r.].

Żandarmeria Wojskowa działała w tym trybie np. podczas mistrzostw „UEFA EURO 2012" – na czas turnieju zarządzenie takie zostało wydane, w wyniku czego od dnia 1 czerwca do dnia 5 lipca 2012 r. właściwość Żandarmerii Wojskowej została rozszerzona o uprawnienia do osób cywilnych[142].

W trakcie zabezpieczenia turnieju w ramach zadeklarowanych sił do wsparcia Policji oraz Straży Granicznej użyto 1180 żołnierzy oraz 193 pojazdów Żandarmerii Wojskowej (1011 żołnierzy i 158 wydzielonych do wsparcia Policji oraz 169 żołnierzy i 35 pojazdów wydzielonych do wsparcia Straży Granicznej). Wymienione siły wykonały ogółem 11 170 patroli, w tym: 9294 patroli z Policją, 993 patroli ze Strażą Graniczną, 888 patroli samodzielnie. Z ogólnej liczby 11170 patroli – 7422 stanowiły patrole piesze (w tym na trasach i obiektach kolejowych 1058 patroli), 2127 stanowiły patrole zmotoryzowane, 1621 stanowiły patrole ruchu drogowego. W trakcie realizowanych zadań wydzielone pojazdy służbowe Żandarmerii Wojskowej przejechały łącznie 284406 km. Pomijając powyższe Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Warszawie w omawianym okresie zabezpieczył ochronnie pobyt 11 delegacji[143].

Należy zwrócić uwagę, że Żandarmeria Wojskowa współpracuje również z innymi służbami podległymi Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Na podstawie art. 3a pkt 7 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej[144] oraz art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych[145], mając na względzie potrzebę realizacji ustawowych zadań Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej, obie te formacje współdziałają w realizacji ustawowych zadań w wielu obszarach.

Do zakresu przedmiotowego współdziałania należy: zapewnienie łączności i wymiany informacji pozostających we właściwości formacji, organizacja wspólnych przedsięwzięć służących ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w szczególności w zakresie działań prewencyjnych, działań specjal-

[142] *W związku z przewidywanymi imprezami masowymi oraz uroczystościami na terenie miast gospodarzy Turnieju Finałowego Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 oraz w pozostałej części kraju, w tym dużego natężenia ruchu osobowego i pojazdów, w okresie od dnia 1 czerwca 2012 r. do dnia 5 lipca 2012 r. żołnierze Żandarmerii Wojskowej udzielą pomocy Policji, w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego*. Zarządzenie Nr 41 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 maja 2012 r. w sprawie użycia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji. (Dz.U. 2012 r., poz. 294).

[143] *Raport końcowy. Przygotowanie i realizacja policyjnego zabezpieczenia turnieju finałowego mistrzostw Europy w piłce nożnej UEFA EURO 2012*, Komenda Główna Policji, Warszawa 2013, s. 96.

[144] Dz.U. z 2014 r. poz.1402 i 1822, z późn. zm.

[145] Dz.U. z 2013 r. poz. 568 i 628 oraz z 2014 r. poz. 1055.

nych oraz czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych, współpraca szkoleniowa, doskonalenie metodyki wykonywania zadań i czynności służbowych, jak również współpraca w sytuacjach kryzysowych[146].

Współdziałanie Żandarmerii i Straży Granicznej obejmie w szczególności:

1) w zakresie działań prewencyjnych:
   a) organizowanie wspólnych patroli, w szczególności w ochronie granicy państwowej, rejonach zgrupowań i miejsc przebywania żołnierzy Sił Zbrojnych RP i żołnierzy państw obcych,
   b) prowadzenie wspólnych szkoleń i ćwiczeń wojsk,
   c) realizowanie wspólnych przedsięwzięć w jednostkach i instytucjach wojskowych oraz środowisku cywilnym, mających na celu zapobieganie przestępczości i występowaniu zjawisk patologicznych,
   d) udzielanie wsparcia Straży Granicznej w związku z działaniami wykonywanymi w przypadku tymczasowego przywrócenia kontroli na granicach Rzeczpospolitej Polskiej stanowiących granice wewnętrzne strefy Schengen" w wyznaczonych punktach kontrolnych;
2) w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych:
   a) wymianę informacji operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych, w tym danych osobowych oraz innych informacji umożliwiających realizację współdziałania, również za pośrednictwem urządzeń teleinformatycznych, jeżeli jest to możliwe ze względów organizacyjnych i prawnych,
   b) koordynację działań w przypadkach uzasadnionych:
      - tożsamością osób lub obiektów objętych jednoczesnymi działaniami Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej,
      - koniecznością czasowej lub metodycznej harmonizacji podejmowanych czynności służbowych, uzasadnionej względami skuteczności działania,
   c) wzajemne udzielanie pomocy w stosowaniu środków pracy operacyjnej, w szczególności środków techniki operacyjnej – w przypadkach szczególnie uzasadnionych potrzebami prowadzonych spraw,
   d) powoływanie wspólnych grup zadaniowych i zespołów koordynacyjnych, w szczególności w celu planowania przebiegu współdziałania, bezpośredniego kierowania lub nadzoru nad czynnościami w ramach współdziałania albo analizy i oceny rezultatów prowadzonych czynności,

[146] Zob. Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 14 kwietnia 2015 roku w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej.

e) zabezpieczanie miejsc przestępstw i wykroczeń w celu niedopuszczenia do zatarcia śladów i dowodów przed przybyciem organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa, dochodzenia lub czynności wyjaśniających,
f) wzajemną pomoc przy wykonywaniu czynności dochodzeniowo-śledczych,
g) korzystanie z opinii i pomocy biegłych, specjalistów z zakresu kryminalistyki, ekspertów kryminalistyki oraz sporządzanie ekspertyz i wydawanie opinii kryminalistycznych;

3) w zakresie działań specjalnych – wzajemną pomoc przy realizacji działań specjalnych przez wyspecjalizowane w tym zakresie komórki organizacyjne Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej, przy zatrzymywaniu osób w trybie i przypadkach określonych w Kodeksie postępowania karnego i innych ustawach;
4) w zakresie wymiany informacji:
   a) uroczystości z udziałem wojska,
   b) przegrupowania większych grup żołnierzy i sprzętu wojskowego, w szczególności planowanych terminów i kierunków ich przemieszczenia,
   c) zagrożeń dla bezpieczeństwa jednostek, instytucji wojskowych lub pozostających pod zarządem resortu obrony narodowej, a także zagrożeń wizyt wojskowych delegacji krajowych i zagranicznych;
5) organizowanie i prowadzenie przedsięwzięć szkoleniowych;
6) korzystanie z bazy szkoleniowej oraz świadczenie usług dydaktycznych przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej;
7) wymianę materiałów szkoleniowych oraz wymianę doświadczeń z prowadzonych ćwiczeń oraz praktycznego działania w sytuacjach zagrożeń;
8) udostępnianie w miarę możliwości sprzętu specjalistycznego oraz kierowanie specjalistów do jego obsługi w sytuacjach szczególnych[147].

Analogicznie, jak w sytuacjach nadawania uprawnień policyjnych Żandarmerii Wojskowej, również w zakresie czynności Straży Granicznej występuje umocowanie prawne, które stanowi:

„W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające do wykonania ich zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub uzasadnia to stopień zagrożenia, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw we-

[147] Tamże.

wnętrznych uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Straży Granicznej ”[148].

W powyższej sytuacji żołnierzom Żandarmerii Wojskowej przysługują uprawnienia Straży Granicznej wobec wszystkich osób – w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań. Podstawy prawne tych uprawnień są adekwatne dla funkcjonariuszy Straży Granicznej określone w art. 11 ust. 1 pkt 2, 4–5a, 5b lit. a i b, pkt 6–8 i 10 oraz art. 23 ustawy o Straży Granicznej[149].

Należy zwrócić uwagę, że ustawa o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w art. 4 ust. 1 pkt. 6 wskazuje, że jednym z podstawowych zadań Żandarmerii Wojskowej jest współdziałanie jej z polskimi oraz zagranicznymi instytucjami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi[150].

Zatem realizacja tego zadania wymaga szerokiej współpracy Żandarmerii Wojskowej z wieloma instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo. Artykuł 4 ust. 2 pkt 18 cytowanej ustawy mówi, że wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób, a także zabezpieczanie pobytu w jednostkach wojskowych osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i delegacji zagranicznych jest jednym ze sposobów wykonywania zadań, w tym współdziałania z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo[151].

Zapisy te wskazują, że współpraca może dotyczyć obszaru ustawowych zadań Biura Ochrony Rządu czyli: ochrony Prezydenta RP, Marszałków Sejmu i Senatu, Prezesa i wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw zagranicznych, byłych prezydentów RP, delegacji państw obcych przebywających na terytorium RP oraz innych osób ze względu na dobro państwa[152].

---

[148] Art. 11 d ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 1402, z późn. zm.).

[149] Tamże.

[150] Dz.U. nr 123 poz. 1353. z dnia 24.08.2001 r. z późn. zm.

[151] Tamże.

[152] Do zadań BOR należy ochrona: 1) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz ministra właściwego do spraw zagranicznych; 2) innych osób ze względu na dobro państwa; 3) byłych prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o uposażeniu byłego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 75, poz. 356, z późn. zm.); 4) delegacji państw obcych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 5) polskich przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych oraz przedstawicielstw przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej; 6) obiektów i urządzeń o szczególnym znaczeniu oraz zapewnienie ich funkcjonowania; 7) prowadzenie rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu i Senatu; 8) obiektów służących Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych. Art. 2.1 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (Dz.U. z 2014 r., poz. 170, z późn. zm.).

Przedmiotowe współdziałanie precyzuje Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie osób, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne oraz zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Biurem Ochrony Rządu[153].

Z tego wynika, że Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne wobec:

1) Ministra Obrony Narodowej;
2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów, wyłącznie podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych;
3) członków wojskowych delegacji zagranicznych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, określonych w załączniku do rozporządzenia;
4) osób oraz delegacji ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych;
5) innych osób na podstawie odrębnej decyzji Ministra Obrony Narodowej[154].

Powyższe czynności ochronne wykonywane są w formie:

1) ochrony bezpośredniej;
2) ochrony w miejscach pracy;
3) ochrony w miejscach czasowego pobytu;
4) pilotowania kolumn pojazdów;
5) rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego;
6) ochrony sanitarnej żywienia;
7) czynności rozpoznawczych i prewencyjnych wobec obsługi medialnej[155].

W ramach organizacji współdziałania Żandarmeria Wojskowa opracowuje plany zabezpieczeń ochronnych osób na podstawie danych i informacji przekazywanych przez Biuro Ochrony Rządu. Na wniosek Szefa Biura Ochrony Rządu, w celu koordynacji działań ochronnych realizowanych na terenie jednostek wojskowych, może być powołany zespół kierowania składający się z żołnierzy Żandarmerii Wojskowej i funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu. Współdziałanie obu formacji z ramienia Żandarmerii Wojskowej organizują każdorazowo Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej i Komendant Oddziału Specjalnego ŻW[156].

[153] Dz.U. nr 157. poz. 1863 z dnia 31.12.2001 r. z późn. zm.
[154] Tamże, § 1.
[155] Tamże, § 2.
[156] Tamże, § 7-9.

Dowódcy dokonują wymiany informacji o zagrożeniach i zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa osób ochranianych. Współdziałanie obejmuje każdą fazę realizacji zadań tj.:

1) w fazie przygotowania i organizacji działań:
   a) dowódca grupy przygotowania działań Żandarmerii Wojskowej,
   b) dowódca grupy przygotowania działań Biura Ochrony Rządu;
2) w fazie realizacji działań:
   a) dowódca grupy ochronnej Biura Ochrony Rządu,
   b) dowódca grupy ochronnej Żandarmerii Wojskowej[157].

Żandarmeria Wojskowa realizując swoje ustawowe obowiązki, współdziałając z Policją, Strażą Graniczną oraz Biurem Ochrony Rządu współpracuje również z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa. Współpraca ta wynika z Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej ze Służbą Kontrwywiadu Wojskowego, Służbą Wywiadu Wojskowego, wojskowymi organami porządkowymi oraz z dowódcami jednostek wojskowych i dowódcami garnizonów[158].

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej w tym obszarze polega na:

1. Ze Służbą Kontrwywiadu Wojskowego:
   - koordynacji i wzajemnej pomocy w realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych;
   - wymianie informacji o osobach udzielających pomocy, jeśli ich przekazanie nie ujawni osobowego źródła informacji;
   - wymianie informacji stanowiących podstawę do wszczęcia czynności na podstawie przepisów prawa karnego, jeżeli nie są one zastrzeżone do przekazania innym organom państwa;
   - koordynowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony informacji niejawnych;
   - udzielaniu pomocy w stosowaniu środków techniki operacyjnej;
   - organizowaniu wspólnych szkoleń i kursów specjalistycznych[159];

ze Służbą Wywiadu Wojskowego: wymianie informacji niezbędnych do wykonywania czynności ochronnych realizowanych w ramach wspólnych zadań dochodzeniowo-śledczych[160];

2. Z wojskowymi organami porządkowymi:

[157] Tamże, § 10-11.
[158] Dz.U. nr 880 z dnia 02.08.2002 r.
[159] Tamże, § 2, pkt 1.
[160] Tamże, § 2, pkt 2.

- wzajemnej pomocy w podejmowaniu interwencji w przypadkach popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, a także naruszania przez żołnierzy dyscypliny wojskowej i porządku publicznego;
- ochronie i obronie obiektów wojskowych161;

3. Z dowódcami jednostek wojskowych oraz dowódcami (komendantami) garnizonów:
   - przeciwdziałaniu samowolnym oddaleniom i dezercjom, z uwzględnieniem przesłanek sprzyjających tym zjawiskom;
   - współdziałaniu związanym z ochroną broni, amunicji, materiałów wybuchowych i innych środków bojowych w magazynach pododdziałowych
     i oddziałowych;
   - współdziałaniu w kontroli funkcjonowania systemu ochrony obiektów i sposobu pełnienia służby wartowniczej;
   - koordynowaniu postępowania służb dyżurnych na wypadek zamachu na obiekty, mienie wojskowe i osoby je chroniące;
   - przeciwdziałaniu przestępczości i zjawiskom patologicznym w jednostkach wojskowych, w tym:
     - przestępstwom przeciwko zasadom pełnienia służby wojskowej i zasadom postępowania z podwładnymi,
     - przestępstwom przeciwko zasadom dyscypliny wojskowej,
     - alkoholizmowi i narkomanii;
   - zapewnianiu przestrzegania przez żołnierzy porządku, w tym regulaminów wojskowych i przepisów ubiorczych;
   - zabezpieczaniu uroczystości wojskowych i patriotyczno-religijnych;
   - zabezpieczaniu pobytu w jednostkach wojskowych i garnizonach osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i delegacji zagranicznych;
   - zabezpieczaniu przemarszu, szkoleń i ćwiczeń wojsk własnych i sojuszniczych[162].

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z wyżej wymienionymi podmiotami realizowane jest przez:

1) stałą wymianę informacji dotyczących popełnianych przez żołnierzy przestępstw, wykroczeń, przestrzegania dyscypliny wojskowej i porządku publicznego na terenie garnizonu;
2) organizowanie działań profilaktycznych i szkoleń żołnierzy w celu przeciwdziałania naruszeniom zasad ochrony obiektów wojskowych i mienia;

[161] Tamże, § 2, pkt 3.
[162] Tamże, § 2, pkt 4.

3) ustalanie szczegółowego współdziałania w celu zapewnienia właściwej ochrony broni, amunicji, materiałów wybuchowych, innych środków bojowych oraz funkcjonowania systemu ochrony obiektów wojskowych;
4) realizowanie wspólnych przedsięwzięć mających na celu zapobieganie zjawiskom patologicznym w wojsku[163].

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej ze Służbą Kontrwywiadu Wojskowego, Służbą Wywiadu Wojskowego, wojskowymi organami porządkowymi oraz z dowódcami jednostek wojskowych i dowódcami garnizonów odbywa się w trybie:

1) bezpośrednich lub korespondencyjnych kontaktów;
2) bieżących konsultacji dotyczących priorytetów współdziałania;
3) uzgadniania szczegółów organizacyjnych i technicznych wspólnych przedsięwzięć z kierownikami właściwych szczebli struktur organizacyjnych[164].

Podsumowując dotychczasowe rozważania na temat obszaru współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa, należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt działalności Żandarmerii Wojskowej.

Jednym z zadań prewencyjnych Żandarmerii Wojskowej jest działalność profilaktyczna. Działalność profilaktyczna, to planowane i skoordynowane przedsięwzięcia służbowe organizowane przez Żandarmerię Wojskową, dowódców jednostek i instytucji wojskowych oraz podmiotów cywilnych w celu przeciwdziałania przestępczości i zapobieganiu negatywnym zjawiskom w dyscyplinie w Siłach Zbrojnych RP[165].

Celem profilaktycznych działań Żandarmerii Wojskowej jest:

1) rozpowszechnianie prawdziwych i realnych informacji o zjawisku, którego profilaktyka dotyczy;
2) kształtowanie i pogłębianie świadomości odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej żołnierzy i pracowników Resortu Obrony Narodowej;
3) wspieranie dowódców jednostek i instytucji w kształtowaniu dyscypliny wśród podwładnych żołnierzy i pracowników wojska;
4) rozwijanie dojrzałej odpowiedzialności jako właściwego wzorca ról do naśladowania przez innych (np. styl życia, postawy wobec używania środków odurzających);
5) kształtowanie klimatu społecznego potępienia negatywnych zjawisk i trendów przenikających do wojska ze środowiska cywilnego;

[163] Tamże, § 3.
[164] Tamże, § 4.
[165] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt. 3036.

6) umożliwienie wczesnego rozpoznania, diagnozowania zagrożeń oraz rozwijania strategii przeciwdziałania patologiom społecznym;
7) prowadzenie kontroli systemów ochrony mienia, sprzętu bojowego oraz środków walki[166].

Działania profilaktyczne Żandarmerii Wojskowej opierają się na nowoczesnej edukacji dotyczącej ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań, łączą działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz innych instytucji ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego[167].

Realizowanie zadań profilaktycznych jednostki Żandarmerii Wojskowej dokonują współdziałając z dowódcami garnizonów, instytucji i jednostek wojskowych, a także innymi podmiotami działającymi w zakresie umacniania prawa i porządku publicznego. Współdziałanie obejmuje:

1) udzielanie pomocy w eliminowaniu przyczyn i okoliczności sprzyjających powstawaniu negatywnych zjawisk;
2) informowanie okresowo i na bieżąco o stanie dyscypliny i przestępczości, a także o występujących i prognozowanych zagrożeniach[168].

Reasumując, działalność profilaktyczna realizowana przez Żandarmerię Wojskową prowadzona jest z założeniem ograniczania negatywnych zdarzeń występujących w Siłach Zbrojnych RP. Prowadzone analizy zagrożeń oraz stały monitoring sytuacji występującej w społeczeństwie pozwalają w sposób płynny modulować tematykę prezentowanych treści w ramach programów profilaktycznych. Ważnym elementem systemu monitorowania sytuacji jest zlecanie przez Żandarmerię Wojskową badań ankietowych, które prowadzone są przez Wojskowe Biuro Badań Społecznych. Realizowane badania socjologiczne stanowią cenne źródło wiedzy o postawach i poglądach żołnierzy na zagadnienia dyscypliny wojskowej oraz pozwalają uchwycić zależności i trendy występujące w środowisku wojskowym. Są istotnym elementem wdrażania i realizacji programów profilaktycznych, począwszy od etapu ich projektowania, po zakończenie. Przeprowadzane w ramach ewaluacji badania ilościowe dają możliwość wiarygodnej oceny efektywności podejmowanych przedsięwzięć profilaktycznych. Wyniki badań oraz wnioski z nich płynące pozwalają właściwie ukierun-

[166] http://zw.wp.mil.pl/plik/file/1%20profilaktyka/Cele%20i%20obszary%20dzialania.pdf [dostęp: 10.03.2015 r.].

[167] Zob. Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań – „Razem bezpieczniej"; Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w środowisku służb mundurowych; Program profilaktyczny ŻW z zakresu przeciwdziałania narkomanii w SZ RP na lata 2011–2016; Program ŻW dotyczący ograniczenia palenia tytoniu w SZ RP na lata 2013–2016; Program profilaktyczny z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym na lata 2013–2016; Program profilaktyczny z zakresu bezpieczeństwa w sieci na lata 2016–2020.

[168] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt. 3044.

kować bieżącą działalność i programować czynności do realizacji w przyszłości[169].

1.4. Podsumowanie i wnioski

Celem niniejszego rozdziału było uzyskanie odpowiedzi na pytanie określone w problemie szczegółowym:

Jakie jest miejsce i rola Żandarmerii Wojskowej w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP?

Działaniami mającymi skutecznie zobrazować tak zdefiniowany i przypisany niniejszemu rozdziałowi pracy cel było w głównej mierze wskazanie uwarunkowań prawnych funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP, określenie obszaru zadań oraz zobrazowanie struktury organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej. W rozdziale tym dokonano przeglądu i analizy pojęć z zakresu bezpieczeństwa oraz starano się przedstawić i określić rolę, jaką Żandarmeria Wojskowa pełni w zakresie współdziałania z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za zapewnienie i przestrzeganie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

Działania te stanowiące de facto tło do dalszych rozważań pozwolą na przejście do kolejnych rozdziałów pracy, odnoszących się już do jej zasadniczego tematu, jakim jest zdefiniowanie zadań oraz określenie zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Jak wynika z przeprowadzonej w ramach przedmiotowego rozdziału analizy, najważniejszymi zadaniami Sił Zbrojnych RP jest obrona państwa i realizacja zobowiązań sojuszniczych. Aby móc sprostać tym wymaganiom realizowany jest nieustanny proces transformacji Sił Zbrojnych RP, który obejmuje ich profesjonalizację i modernizację techniczną. Wprowadzane usprawnienia są ukierunkowane na zwiększanie potencjału militarnego oraz możliwości i zdolności operacyjnych. Żandarmeria Wojskowa wchodząc w skład SZ RP, również poddawana jest procesom zmian, które są spowodowane nowymi zagrożeniami w obszarze bezpieczeństwa[170].

W rozdziale tym starano się przedstawić argumenty, które potwierdzają istotną rolę sił zbrojnych w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP, a tym samym ważną rolę ŻW.

Zdefiniowano bezpieczeństwo jako rzeczywisty stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak lub występowanie jakichkolwiek zagrożeń (w sensie zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjal-

[169] http://zw.wp.mil.pl/plik/file/1%20profilaktyka/Ewaluacja.pdf [dostęp: 10.03.2015 r.].

[170] Ustawa z dnia 25.05.2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowania SZ RP (Dz.U. 2013 nr 496 z późn. zm.)

nych i behawioralnych społeczeństwa oraz traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych). Na podstawie tych stwierdzeń można sformułować wniosek, że siły zbrojne są instrumentem polityki państwa. Stanowią narzędzie, za pomocą którego realizowane są konkretne cele. Te konkretne cele i zadania Sił Zbrojnych RP opisane zostały w Strategii Obronności Polski, która jest uszczegółowieniem Strategii Bezpieczeństwa Narodowego.

Dlatego też rozdział ten poświęcono określeniu miejsca i roli Żandarmerii Wojskowej w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP. Jak wskazano w tej części pracy, fakt ten ponad wszelką wątpliwość musi być traktowany jako najważniejsze zadanie Żandarmerii Wojskowej w ramach wykonywania jej ustawowych obowiązków.

Dla umożliwienia zrozumienia roli Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa narodowego, skupiono się na wskazaniu zadań oraz zakresu współdziałania z Policją, Strażą Graniczną, Biurem Ochrony Rządu oraz innymi podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa. Wygenerowano istotę jaką, odgrywają inne instytucje w systemie bezpieczeństwa oraz obszar wspólnego wykonywania obowiązków w tym zakresie. Zjawisko współdziałania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa jest wszechobecne w codziennym życiu. Wspólne realizowanie zadań jest widoczne w miejscach publicznych podczas świąt państwowych czy też imprez masowych, jak i nie jest widoczne w obszarach współpracy wymagającej tajności działań. Ale w jednym jak i drugim przypadku jest ono jednym z podstawowych warunków sprawnego i skutecznego zwalczania, przeciwdziałania oraz likwidacji skutków zagrożeń.

Przeprowadzone wyniki badań prowadzą do następujących wniosków:

1. Zmiany zachodzące w systemie bezpieczeństwa narodowego spowodowane są pojawiającymi się nowymi zagrożeniami, których źródłem stają się trudne do zidentyfikowania podmioty. Zagrożenia te dotyczą bezpieczeństwa obywateli oraz obiektów istotnych dla sprawnego funkcjonowania państwa.
2. W skład systemu bezpieczeństwa narodowego wchodzą podmioty odpowiedzialne za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa, jednym z nich jest Żandarmeria Wojskowa, która wypełniając ustawowe obowiązki pełni rolę policji wojskowej.
3. Działania Żandarmerii Wojskowej mają znaczenie profilaktyczne i przyczyniają się do wykrywania i zatrzymywania sprawców przestępstw i wykroczeń.
4. Obszar działalności Żandarmerii Wojskowej jest systematycznie rozszerzany i obejmuje realizację zadań mających na celu wsparcie SZ RP oraz

innych instytucji niemilitarnych odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa.

5. Obecny wzrost zagrożeń bezpieczeństwa implikuje potrzebę ciągłej współpracy wielu podmiotów, które na podstawie uwarunkowań prawnych mają podstawy do współdziałania.
6. Należy dążyć do rozszerzenia zakresu współpracy Żandarmerii Wojskowej w celu umożliwienia użycia jej potencjału w zakresie wsparcia innych podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego.
7. W celu przeciwdziała pojawiającym się nowym zagrożeniom bezpieczeństwa zasadne jest właściwe i umiejętne wykorzystanie możliwości wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie i przestrzeganie bezpieczeństwa.

Na zakończenie tej części rozważań trudno nie zauważyć, że nasuwa się pytanie dotyczące znaczenia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa narodowego. Odpowiedź na pytanie nie tylko o zasadność wykonywania zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, ale też o zasadność wprowadzenia zmian, które mogą się przyczynić do zapewnienia i utrzymania bezpieczeństwa RP znajdzie się w kolejnych rozdziałach dysertacji.

Zatem następny rozdział dotyczył będzie działań specjalnych w teorii i praktyce, w szczególności pojęć, form i właściwości działań specjalnych wybranych państw i organizacji oraz specyfiki działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Rozdział 2. Działania specjalne w teorii i praktyce

Po zaprezentowaniu Żandarmerii Wojskowej w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz stwierdzeniu, że rola Żandarmerii Wojskowej w zakresie współpracy podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa jest istotna przede wszystkim ze względu na szeroki katalog zadań, które wykonuje – celowe jest ukierunkowanie procesu badawczego na znalezienie odpowiedzi na pytanie:

Jaka jest ocena teorii i praktyki działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

Dla uzyskania odpowiedzi na tak postawione pytanie poddane zostały analizie: definicje i istota działań specjalnych, działania specjalne Żandarmerii Wojskowej oraz wybranych państw i organizacji, które mogą być uznane za wystarczająco reprezentatywne dla zobrazowania badanego problemu.

2.1. Pojęcie, rodzaje, formy i właściwości działań specjalnych

Istotą działań specjalnych jest wywieranie wpływu na przeciwnika, poprzez niestandardowe działania militarne i niemilitarne. Rozwój techniki wojennej i kumulacja wiedzy nt. prowadzenia wojny spowodowały, że zaczęto poszukiwać możliwości uderzenia w te same elementy systemu militarnego lub ekonomicznego, które były wrażliwe i krytyczne dla zdolności ofensywnych, defensywnych, czy kondycji moralnej przeciwnika. Przy czym uderzenie to miało charakteryzować się zaangażowaniem sił i środków nieproporcjonalnie małych do osiąganego efektu[171].

Korzyści, jakie daje zastosowanie takiej taktyki, dostrzegli już starożytni autorzy: „odwagi dowodzi ten, kto siłą pokonuje wroga w starciu; przezorność natomiast polega na tym, żeby bez walki, sposobem lub podstępem, uzyskać przewagę”[172]. Wyraźna jest tutaj idea o przewadze zręczności nad siłą mięśniową, o górowaniu rozsądnego wyboru środków nad masą zasobów ocenianych pod względem wagi[173].

Działania specjalne z reguły prowadzą formacje wojsk specjalnie do tego przygotowane i wyposażone[174]. Charakterystykę współczesnych sił specjalnych

[171] R. Jakubczak, K. Gąsiorek, H. M. Królikowski, J. Marczak, *Działania nieregularne. Element strategii bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2011, s. 210.

[172] Poliajnos, *Podstępy wojenne*, (tłumaczenie M. Borowska), Warszawa 2003, s. 27–28.

[173] T. Kotarbiński, *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, [w:] *Wybór pism*, Warszawa 1957, t. I, s. 575.

[174] Działania specjalne są obecnie istotne w strategiach oraz doktrynach wojskowych wielu państw. W Stanach Zjednoczonych Ameryki działania specjalne definiowane są jako: operacje prowadzone przez specjalnie zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły wojskowe lub paramilitarne w celu osiągnięcia celów militarnych, politycznych, gospodarczych lub psychologicz-

przedstawili A i H Tofflerowie, którzy twierdzą, że: „spośród wszystkich jednostek występujących we współczesnych armiach siły specjalne albo jednostki służące do prowadzenia operacji specjalnych najbardziej przypominają oddziały stworzone do prowadzenia wojen typowych dla okresu przedindustrialnego. W ich szkoleniu kładzie się nacisk na siłę fizyczną, zgranie oddziału, a więc wytworzenie silnych emocjonalnych więzi łączących wszystkich żołnierzy oraz na nadzwyczajną sprawność w wojskowym rzemiośle. Sposób walki jest również uzależniony od czynników niematerialnych – inteligencji, motywacji, wzajemnego zaufania, pomysłowości, zaangażowania emocjonalnego, od morale i jed-

---

nych przy użyciu niekonwencjonalnych środków militarnych we wrogich, nieprzyjaznych lub delikatnych (wrażliwych) politycznie regionach. Operacje te są prowadzone w okresie pokoju, konfliktu i wojny, samodzielnie lub we współpracy z siłami konwencjonalnymi są to: działania (operacje) niekonwencjonalne, akcje bezpośrednie, rozpoznanie specjalne, zapobieganie i zwalczane terroryzmu, operacje psychologiczne, sprawy cywilne. Dowództwo Operacji Specjalnych USA (*US Army Special Operations Command – USASOC) Doctrine for Joint Special Operations*. Joint Pub 3-05, Departament Obrony, 1998, s. I-1; S. Kaczyński, Działania specjalne, *Przegląd Wojsk Lądowych*, 5/1999, s. 56. W Federacji Rosyjskiej działania specjalne określa się jako: użycie oddziałów specjalnych, które swoimi działaniami mogą pozbawić przeciwnika możliwości aktywnego, zaczepnego użycia potencjału wojskowego i stać się czynnikiem, który nie dopuści do przekształcenia się ograniczonych działań bojowych w wojnę lub przygotuje dogodne warunki do rozpoczęcia operacji regularnymi siłami i środkami. H. Królikowski, *Działania specjalne w strategii wojskowej III RP*, Wyd. Akademia Podlaska, Siedlce 2005, s. 80. Ich istotę stanowi zbiór uzgodnionych celów i zadań co do miejsca i czasu działania pododdziałów specjalnych, prowadzonych na strategicznych lub operacyjnych kierunkach według określonego zamiaru i planu wykonania zadania. Wyszczególnia się następujące typy operacji specjalnych: operacje rozpoznawcze, operacje rozpoznawczo-dywersyjne, operacje dywersyjne, operacje wykonywane na korzyść rodzajów wojsk i służb, operacje prowadzone w celu zapewnienia wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, operacje w obronie własności i praw Rosji oraz jej obywateli przebywającym poza granicami kraju, operacje poszukiwawczo-ratunkowe, operacje psychologiczne, operacje prowadzone w celu tworzenia wsparcia oraz bojowego użycia sił nieregularnych, pomocnicze operacje specjalne. W. Kadetow, *Użycie wojsk specjalnego przeznaczenia we współczesnych warunkach* (*wg poglądów rosyjskich*), „Wojskowy Przegląd Zagraniczny" 1996, nr 1, s. 19–22. W Wielkiej Brytanii działania specjalne opisuje się następująco: mogą być prowadzone w okresie pokoju, napięcia i wojny. Do ich prowadzenia przeznaczone są siły specjalne, czyli siły wyselekcjonowane, wyszkolone, wyposażone i zorganizowane. Aby działać na terenie przeciwnika mogą być izolowane od sił głównych. Mogą być przerzucane morzem, lądem lub powietrzem, jak też mogą działać w trudnych środowiskach. Siły specjalne pełnią wiele ról i każda z nich może być pełniona samodzielnie lub uzupełniać inne, są to: nadzór i rozpoznanie (nie jawne), akcje ofensywne (precyzyjnie przygotowane i określone), wsparcie działań sił własnych, szkolenie i doradztwo, operacje informacyjne. H. Królikowski, *Działania specjalne w strategii wojskowej*…, op. cit., s. 81. We Francji wyróżnia się następujące typy działań specjalnych: pomoc wojskowa (szkolenie, doradztwo zagranicznym siłom zbrojnym), operacje humanitarne, wsparcie bojowe (dalekie rozpoznanie, zapewnienie bezpieczeństwa osobistego, operacje szturmowe, operacje poszukiwawcze i ratownicze w warunkach bojowych, działania łącznikowe), udział w misjach pokojowych, zwalczanie terroryzmu, wywieranie wpływu (sprawy cywilne i operacje psychologiczne). Strategia użycia francuskich sił specjalnych dotyczy zobowiązań sojuszniczych oraz możliwości efektywnego, natychmiastowego i ekonomicznego reagowania dla ochrony własnych interesów strategicznych w różnych regionach świata. Tamże, s. 82.

nostkowej inicjatywy wykazywanej przez żołnierzy. Oddziały specjalne są jednostkami elitarnymi, przeznaczonymi do prowadzenia działań w rejonach kontrolowanych przez przeciwnika, na obszarach bronionych przez niego, w rejonach odległych albo obcych kulturowo. Termin operacje specjalne oznacza różnorodne zadania – od walki o serca i umysły ludności, aż po ćwiczenie żołnierzy zaprzyjaźnionego kraju do walk z powstańcami. Oddziały specjalne mogą prowadzić tajne operacje, mające na celu zdobycie danych wywiadowczych, organizować sabotaż, uwalniać zakładników lub też dokonywać uprowadzeń czy nawet zabójstw. Mogą się angażować w działania antyterrorystyczne i skierowane przeciw przemytowi narkotyków albo też prowadzić wojnę psychologiczną czy nadzorować zawieszenie broni. Jednostki specjalne mogą zarówno działać w sile batalionu, przeprowadzając operacje desantowo-szturmowe, jak i występować jako zespół złożony na przykład z dwóch żołnierzy"[175].

Działania specjalne są więc najbardziej zaawansowanym i wysublimowanym rodzajem działań nieregularnych. W ujęciu podanym przez *Leksykon Wiedzy Wojskowej* działania specjalne oznaczają: „przedsięwzięcia o charakterze wojskowym, podejmowane poza bezpośrednią strefą sił zbrojnych, zmierzające do osłabienia potencjału politycznego, ekonomicznego i militarnego przeciwnika. Działania specjalne mogą być prowadzone na terytorium przeciwnika, terenach przez niego okupowanych lub administrowanych – przy pomocy pododdziałów specjalnych przewidzianych do zadań na tyłach wojsk przeciwnika, pododdziałów wojsk regularnych znajdujących się na terytorium zajętym przez wojska przeciwnika, oddziałów partyzanckich oraz części ludności cywilnej niezadowolonej z danego ustroju. Działania specjalne zależnie od sił i środków oraz sposobów realizacji dzielą się najczęściej na działania partyzanckie, działania dywersyjne, działania przeciwpartyzanckie i działania psychologiczne"[176].

Z przedstawionym powyżej sformułowaniem zbieżne są również definicje opracowane przez Sztab Generalny Wojska Polskiego (SG WP). Pojęcie działań specjalnych definiuje on jako: „specyficzne, a zarazem jedne z najbardziej pomysłowych rodzajów działań bojowych. Ich specyfika i odmienność wynika z faktu iż, są prowadzone bezpośrednio w ugrupowaniu, a nawet na głębokim zapleczu przeciwnika przez drobne oddziały, grupy specjalne, w warunkach jego ilościowej i technicznej przewagi z zasady w środowisku nie sprzyjającym, a nawet wrogo nastawionej ludności cywilnej przy całkowitym osamotnieniu, często bez możliwości uzyskania z zewnątrz natychmiastowej pomocy czy wsparcia"[177].

[175] A. Toffler, H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, s. 131–132.
[176] Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s. 104.
[177] Działania specjalne, Szt. Gen. 1221, Warszawa 1985.

Kolejna definicja przyjęta w Sztabie Generalnym Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych stanowiła, że: działania specjalne są to „wszelkie precyzyjnie zaplanowane i zorganizowane przedsięwzięcia o charakterze wojskowym, zmierzające do osłabienia potencjału militarnego, ekonomicznego lub politycznego potencjalnego przeciwnika, prowadzone przez specjalnie wyszkolone i wyposażone niewielkie pododdziały (grupy specjalne, dywersyjne, dywersyjno-rozpoznawcze). Działania te prowadzone są na szczeblu strategicznym i operacyjnym, a jedynie w wyjątkowych przypadkach na szczeblach taktycznych. Najczęściej działania te prowadzi się w ramach operacji specjalnych. Działania te prowadzi się często w przypadkach, gdy użycie konwencjonalnych sił wojskowych jest niewskazane, niecelowe lub wręcz niemożliwe z różnych powodów”[178].

W 2001 r. w Sztabie Generalnym WP opracowano kolejną definicję precyzującą ten rodzaj działań wojskowych następująco: „działania specjalne (akcje, misje, operacje) to całokształt przedsięwzięć wojskowych o charakterze militarnym i niemilitarnym, realizowanych przez siły specjalne przy wykorzystaniu specjalistów, sprzętu, technik bojowych, sposobów działania i procedur nie będących w standardowym użyciu sił konwencjonalnych, dla osiągnięcia określonych celów wojskowych, politycznych, ekonomicznych i psychologicznych. Działania specjalne prowadzi się w okresie pokoju, kryzysu i wojny, w obszarach operacyjnego zainteresowania dowództw i sztabów, na terytorium kraju i poza jego granicami”.

Odpowiednio do planów użycia wojsk operacyjnych będą to:

1) rozpoznanie specjalne;
2) akcje bezpośrednie;
3) pomoc militarna;
4) działania towarzyszące[179].

Z przedstawionym powyżej stanowiskiem zbieżne jest ujęcie podane przez *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, gdzie podano, że działania specjalne oznaczają: „działania prowadzone przez odpowiednio zorganizowane, wyselekcjonowane i wyposażone siły, stosujące techniki operacyjne i metody oddziaływania nie będące w standardowym użyciu przez siły konwencjonalne. Działania specjalne są realizowane w trakcie wszelkiego rodzaju operacji z udziałem sił zbrojnych, zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie kryzysu oraz wojny. Realizowane są samodzielnie lub jako uzupełnienie działań sił konwencjonalnych zmierzające do osiągnięcia wojskowych, politycznych, ekono-

[178] Zob. Regulamin działań Wojsk Lądowych, DD/3.2. s.61.

[179] Operacje połączone, Generalny Zarząd Operacyjny, Zarząd Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, SG WP, Warszawa 2001.

micznych i psychologicznych celów operacji. Formy i metody prowadzenia działań specjalnych warunkuje sytuacja polityczno-militarna, która może wymagać zachowania tajności, skrytości działań i zaakceptowania pewnego stopnia fizycznego i politycznego ryzyka nie występującego w operacjach konwencjonalnych"[180].

W relacji do definicji słownikowej również pozostają ustalenia specjalistów w zakresie przedmiotowych rozważań. Według H. Hermanna pod pojęciem działań specjalnych kryją się takie „formy oddziaływania na przeciwnika, które mają doprowadzić do osłabienia jego potencjału politycznego, ekonomicznego, militarnego i moralnego. Charakter tych działań jest całkowicie odmienny od działań prowadzonych przez wojska regularne. Ponadto działania specjalne prowadzi się najczęściej poza strefą bezpośredniej walki, raczej na zapleczu (tyłach) lub w takich rejonach lub obszarach, których chociażby chwilowe wyłączenie z walki grozi dezorganizacją bądź utratą zaplecza. W konsekwencji stwarza to zagrożenie dla pomyślnego przebiegu działań wojsk operacyjnych. Wyjątek stanowią działania specjalne prowadzone przez formacje regularne na korzyść walczących zgrupowań operacyjnych (taktycznych), dla których będą rodzajem rozpoznania, a w mniejszym stopniu formą oddziaływania na przeciwnika"[181].

Autor powyższej definicji skupia się na następujących rodzajach działań specjalnych:

1) działania partyzanckie;
2) działania przeciwpartyzanckie;
3) działania dywersyjne (rozpoznawczo-dywersyjne);
4) działania przeciwdywersyjne;
5) działania sabotażowe;
6) działania psychologiczne[182].

Nieco inaczej, ale równie spójnie, znaczenie pojęcia działań specjalnych w odniesieniu do działań Żandarmerii Wojskowej w publikacji pt. Żandarmeria Wojskowa komponent Sił Zbrojnych RP, precyzuje B. Pacek. Określa działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w następujący sposób:

„Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej to działania, które wymagają użycia sił i środków w sytuacjach szczególnych, odbiegających od realizacji typowych zadań związanych z działalnością prewencyjną i dochodzeniowo-śledczą. Należą do nich: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa obszarów specjalnych, zapewnienie bezpieczeństwa ładunków specjalnych (ochrona transportów), prowadzenie działań przeciwdywersyjnych

[180] *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*…, op. cit., s. 32.
[181] H. Herrnann, *Działania specjalne wczoraj-dziś-jutro*, Toruń 2002, s. 19.
[182] Tamże.

i przeciwdesantowych, udział w kontroli uchodźców i konwojowaniu jeńców wojennych"[183].

Uwzględniając treść definicji działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej sformułowaną przez B. Packa i współczesne oczekiwania w zakresie zapewnienia wysokich standardów bezpieczeństwa sił zbrojnych i obywateli oraz biorąc pod uwagę posiadane przez Żandarmerię Wojskową zdolności do realizacji działań specjalnych, pod desygnatem pojęcia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej dla potrzeb niniejszej pracy przyjęta została poniższa definicja.

Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej są to działania prowadzone przez specjalnie przygotowane, zorganizowane, wyszkolone oraz wyposażone siły Żandarmerii Wojskowej wykorzystujące techniki operacyjne i metody postępowania charakterystyczne dla wyspecjalizowanych jednostek w sytuacjach szczególnych odbiegających od realizacji typowych zadań prewencyjnych i dochodzeniowo-śledczych. Uwarunkowania w obszarze prowadzonych działań specjalnych przez ŻW mogą wymagać stosowania niejawnych procedur i technik oraz uwzględniać fizyczne i polityczne ryzyko nie występujące w bieżącej działalności Żandarmerii Wojskowej[184].

Z dotychczasowych rozważań wynika, że definicje działań specjalnych oddają w sposób jednoznaczny szeroki zakres i różnorodność czynności, które są nierozłącznym elementem strategii wojskowej różnych formacji odpowiedzialnych za realizację polityki bezpieczeństwa państwa.

W treści cytowanych definicji najczęściej wyróżniają się następujące określenia:

1) działania specjalne to działania poziomu strategicznego w ramach polityki bezpieczeństwa państwa;
2) prowadzenie działań w okresie pokoju, kryzysu i wojny;
3) samodzielność pododdziałów specjalnych;
4) uniwersalność w wykonywaniu operacji.

Zatem, działania specjalne charakteryzują się następującymi właściwościami:

1) mogą być prowadzone zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny;
2) mogą być prowadzone w środowisku wrogim i przyjaznym;
3) są wrażliwe (delikatne) politycznie;
4) są oceniane przez strony konfliktu całkowicie w inny sposób.

---

[183] Zob. B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Komponent* …, op. cit., s. 50.

[184] Opracowanie własne na podstawie: B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa komponent Sił Zbrojnych RP,* Warszawa 2007, s. 50, *Regulamin działań Wojsk Lądowych* DD/3.2., s. 409, *Taktyka Wojsk Lądowych*, Warszawa 2009, s. 309, *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*, DD/3.2.3.3., s. 49–50.

Z tego wynika, że działania specjalne Żandarmerii Wojskowej mogą być prowadzone w formie operacji:

1) bezpośrednich – szturmowych, których celem jest zniszczenie lub przejęcie określonego celu (obiektu);
2) rajdowych;
3) dywersyjnych;
4) przeciwdywersyjnych;
5) sabotażowych;
6) rozpoznawczych (terenu, środowiska działania, sił przeciwnika, skutków ataku);
7) wywiadowczych;
8) desantowych;
9) wspierania sił państwa - gospodarza;
10) partyzanckich (wspieranie ruchu oporu, ugrupowań partyzanckich);
11) przeciwpartyzanckich;
12) zwalczanie terroryzmu (antyterrorystycznych i kontrterrorystycznych);
13) poszukiwawczo-ratowniczych i ewakuacyjnych (odzyskiwanie izolowanego personelu;
14) zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia;
15) psychologicznych[185].

W nawiązaniu do powyższych ustaleń można również stwierdzić, że katalog form działań specjalnych nie jest zamknięty – stale ulega ewolucji. Pojawiają się dotąd nie znane zagrożenia, a w konsekwencji ich nowe formy działań specjalnych związanych np. z walką informacyjną, ekonomiczną, gospodarczą, zwalczaniem przestępczości oraz działaniami humanitarnymi. Jak się okazuje formą działań specjalnych jest również walka niezbrojna, która może obejmować znamiona:

1) walki gospodarczej;
2) walki informacyjnej;
3) walki politycznej;
4) walki psychospołecznej;
5) walki cywilnej;
6) walki ekologicznej[186].

[185] Zob. M. Piekarski, *Wojska specjalne w wojsku polskim – rola w systemie bezpieczeństwa państwa zarys zagadnienia.* Biuletyn nr 11 Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar", 2010 r.

[186] R. Jakubczak, K. Gąsiorek, H.M. Królikowski, J. Marczak, *Działania nieregularne*…, op. cit., s. 215.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy podkreślić, że realizacja planów militarnych każdej operacji wymaga zastosowania metod i sposobów walki, które stanowić będą dla strony przeciwnej pełne lub częściowe zaskoczenie z jednoczesną minimalizacją strat własnych. Zatem, zaawansowanym i wysublimowanym rodzajem działań nieregularnych służącym do osiągnięcia celów politycznych są działania specjalne, które w niekonwencjonalny sposób walki wykonują tylko odpowiednio przygotowane i wyposażone siły – siły specjalne[187]. Ich zdolności pozwalają na realizację militarnych celów operacji działaniami niemilitarnymi, np. doprowadzenie do upadku rządów, spowodowanie katastrof technicznych i innych[188].

Odnosząc się do sił specjalnych, należy zwrócić uwagę na ich zadania, do których należy zaliczyć:

1) rozpoznanie specjalne – prowadzone w sposób skryty, pozwalające poprzez działanie grupy (sekcji) specjalnej uzyskać lub weryfikować pozyskane informacje na temat warunków meteorologicznych, geograficznych, społecznych, politycznych, militarnych w danym regionie, ocenić siły przeciwnika, ich wyposażenie, uzbrojenie, morale i wyszkolenie, pozyskiwanie osobowych źródeł informacji (OZI)[189];
2) akcje bezpośrednie – prowadzone w celu czasowego wyeliminowania, zniszczenia, przejęcia lub odzyskania obiektów, urządzeń, nośników informacji, jak również kluczowego personelu wojskowego i cywilnego, w formie najść, napadów ogniowych, zasadzek, sabotażu i dywersji, siły specjalne są w stanie skrycie wykonać tego typu działania samodzielnie lub we współpracy z innymi siłami, mając możliwość precyzyjnego i elastycznego doboru środków rażenia;

[187] Wojska Specjalne są rodzajem Sił Zbrojnych RP przeznaczonym do prowadzenia działań w warunkach i sytuacjach, kiedy użycie sił konwencjonalnych nie jest możliwe lub nie jest wskazane z przyczyn polityczno-militarnych, operacyjnych albo technicznych. Wojska Specjalne realizują swoje zadania przy wykorzystaniu specjalistów, sprzętu, technik bojowych, sposobów działania i procedur niebędących w standardowym użyciu innych rodzajów SZ RP. Tworzą je samodzielne oddziały złożone z żołnierzy wybranych w procesie wielostopniowej selekcji, wyszkolonych w stosowaniu niekonwencjonalnych technik walki, wyposażonych i przygotowanych do działań w niewielkich grupach w środowisku najwyższego ryzyka, w każdych warunkach terenowych i klimatycznych. http://www.wojsko-polskie.pl/pl/sily-zbrojne/wojska-specjalne/42764,wojska-specjalne.html [dostęp: 17.03.2016 r.].

[188] Potwierdzeniem tego stwierdzenia jest znaczenie działań specjalnych podczas wojny w Iraku i Afganistanie czy też użycie sił specjalnych do zwalczania karteli narkotykowych, oraz działania antyterrorystyczne (np. odbicie zakładników przetrzymywanych w ambasadzie japońskiej w Limie w 1997 r. oraz w ambasadzie irańskiej w Londynie w 1980 r.).

[189] Osobowe źródła informacji – są to osoby zaufane (OZ) i osoby sygnalizujące (OS). OZI podlegają szczególnej ochronie.

3) zwalczanie terroryzmu – prowadzone w celu neutralizacji zagrożenia ze strony przestępców przed lub po dokonaniu przez nich zamachu terrorystycznego oraz rozpoznanie zamiaru ich sił i środków będących w ich dyspozycji, miejsc przebywania, w tym fizycznego zwalczania terroryzmu;
4) zadania ewakuacyjne i ochronne – wykonywane w celu ewakuacji osób zagrożonych przez siły przeciwnika (np. zestrzelonych pilotów, dyplomatów i innych osób ze strefy konfliktu zbrojnego), ochrony osób szczególnie narażonych na zamachy (np. przywódców, polityków) w strefach konfliktu zbrojnego;
5) zwalczanie przestępczości zorganizowanej[190] zwłaszcza międzynarodowej – w zakresie podobnym do zwalczania terroryzmu, szczególnie poza terytorium kraju;
6) wsparcie doradczo-szkoleniowe państw zaprzyjaźnionych – prowadzone w celu szkolenia podobnych formacji w innych krajach, przekazywania doświadczeń oraz wdrażania procedur bezpieczeństwa;
7) wsparcie i współpraca z innymi formacjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa – prowadzone w ramach rozpoznawania konkretnych zagrożeń, fizycznego zwalczania sprawców oraz ochronie szczególnie ważnych osób[191].

Należy zwrócić uwagę, że rola i zadania sił specjalnych ulegają radykalnemu zwiększeniu podczas kontaktu z przeciwnikiem niekonwencjonalnym, szczególnie w ramach misji zagranicznych, w ramach których siły specjalne używane są do:

1) prowadzenia wszechstronnego rozpoznania specjalnego na korzyść sił własnych, w tym wsparcia działań wywiadowczych lub kontrwywiadowczych;
2) wspierania działań o charakterze współpracy cywilno-wojskowej;
3) ochrony ważnych osób i obiektów;
4) prowadzenia akcji bezpośrednich skierowanych w kluczowe elementy ugrupowania przeciwnika (sił zbrojnych, ugrupowań partyzanckich, terrorystycznych lub przestępczych);
5) szkolenia lokalnych sił zbrojnych i policyjnych;
6) wspierania działań w zakresie kontroli przestrzegania embarga lub blokady morskiej, w tym zwalczania proliferacji broni masowego rażenia;

[190] Mianem przestępczości zorganizowanej określa się zdyscyplinowane, hermetyczne struktury o ściśle przestrzeganej hierarchii, które prowadzą nielegalną działalność przestępczą w wielu różnych sferach. Zob. Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny, Dz.U.1997 nr 88, poz. 553, art. 88.

[191] R. Jakubczak, K. Gąsiorek, H.M. Królikowski, J. Marczak, *Działania nieregularne*…, op. cit., s. 215.

7) zwalczania piractwa morskiego;
8) prowadzenia działań poszukiwawczo-ratunkowych w warunkach bojowych, ewakuacji osób nie walczących z rejonu konfliktu;
9) zatrzymywania osób podejrzanych o przestępstwa wojenne[192].

Rozpatrując natomiast udział sił specjalnych w operacjach obronnych, to w zależności od sytuacji mogą realizować zadania rozpoznawcze, dywersyjno-sabotażowe i psychologiczne. W pierwszym etapie tej operacji grupy specjalne realizują głównie zadania rozpoznawcze[193].

Natomiast, w kolejnych etapach operacji obronnej istotną właściwością użycia sił specjalnych jest możliwość współdziałania w razie potrzeby z wojskami prowadzącymi działania regularne zarówno w zakresie wykonywanych zadań jak również uzyskiwania wsparcia materiałowego i pomocy medycznej.

Z tego wynika, że podczas operacji obronnej podstawowe zadania sił specjalnych polegają na:

1) prowadzeniu rozpoznania specjalnego na korzyść sił własnych;
2) prowadzeniu działań dywersyjnych i sabotażowych;
3) prowadzeniu działań rajdowych;
4) poszukiwaniu i ratownictwu w warunkach bojowych;
5) organizowaniu ruchu oporu oraz działań nieregularnych na terenach zajętych przez przeciwnika[194].

Należy nadmienić, że w celu właściwego zrozumienia definicji oraz form działań specjalnych, niezbędne jest określenie właściwości działań specjalnych, które odróżniają je od innych działań militarnych i niemilitarnych. Dla przykładu warto podać, że w Stanach Zjednoczonych Ameryki zostało wyróżnionych pięć elementów odróżniających działania specjalne od konwencjonalnych działań wojskowych[195].

O tym samym pisze H. Królikowski, który uważa, że elementami odróżniającymi działania specjalne od typowych działań zbrojnych są:

1) niekonwencjonalne szkolenie i wyposażenie – niecodzienne wymagania operacji specjalnych definiują potrzeby szkolenia i sprzętowe, często przeprowadzenie operacji specjalnej wymaga specyficznej mieszanki umiejętności i wyposażenia, które mogą być poza zasięgiem sił konwencjonalnych;

[192] Tamże.
[193] Zob. J. Zieliński, *Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej*, Warszawa 1995.
[194] H. Horosz, *Problematyka działań specjalnych w operacji obronnej*, Warszawa 1997, s. 90.
[195] Doctrine for Joint Special Operations, VII, II–1, IV–5/6, V–1/6; Special Forces Operations. FM 3–05.20, s. 1–20; United States Special Operations Forces. Posture statement 1994, s. 3–4.

2) delikatność (wrażliwość) polityczna – zasadniczo każdy aspekt operacji specjalnych jest ograniczony przez delikatny (wrażliwy) politycznie charakter obszaru, którego ona dotyczy, na przykład uwarunkowania kulturowe danego kraju mogą wymagać dyskretnych działań, a w innej sytuacji oczekiwania polityczne wymuszają widoczną obecność, choćby w formie zespołów doradców. Działania niekonwencjonalne lub wsparcie zaprzyjaźnionych rządów, jak np. szkolenie lub doradzanie siłom bezpieczeństwa, powodują pośrednio utożsamianie żołnierzy sił specjalnych z miejscowym rządem i jego siłami zbrojnymi;
3) niekonwencjonalny sposób myślenia – operacje specjalne nie negują tradycyjnych zasad sztuki wojennej, raczej kierują się innymi wartościami w określeniu ich relatywnej wartości. W misjach specjalnych zaskoczenie uzyskuje się poprzez szybkość, skrytość, zuchwałość, podstęp oraz nową taktykę i techniki, które mogą być daleko bardziej efektywne i wydajne niż tradycyjna taktyka, oparta na zmasowanej sile ognia i manewrze, stosowana przez siły konwencjonalne;
4) zdeterminowanie przez czas i miejsce – niektóre operacje specjalne – zwłaszcza akcje bezpośrednie, antyterrorystyczne, uwalnianie zakładników, ewakuacja lub poszukiwanie, muszą zostać we właściwym czasie i miejscu, ponieważ w innym wypadku nie zakończą się sukcesem. Przewaga taktyczna może zostać zredukowana i utracona, powtórzenie korzystnego układu w czasie i przestrzeni może być niemożliwe, a pomyłka kosztowna, zarówno pod względem politycznym jak i wojskowym;
5) specjalne wymagania wywiadowcze – misje specjalne są prowadzone przy współpracy wywiadowczej i od niej zależne, wymagają stałego dostępu do tradycyjnych oraz niekonwencjonalnych źródeł informacji. Operacje specjalne zwykle są wspomagane przez struktury służb wywiadowczych, ale w przypadku szczególnie delikatnych misji informacje o charakterze taktycznym i operacyjnym muszą być dodatkowo uzupełnianie przez jednostki rozpoznawcze[196].

Biorąc pod uwagę powyższą analizę można wskazać następujące właściwości działań specjalnych:

1) działania specjalne mogą być prowadzone w okresie pokoju, kryzysu i wojny – zasadność tego stwierdzenia znajduje potwierdzenie w licznych przykładach historycznych i ma miejsce w wielu współczesnych definicjach działań specjalnych. Działania specjalne prowadzone w okresie konfliktu, to liczne operacje specjalne prowadzone w okresie wojen, np. II wojna

[196] H. Królikowski, *Działania specjalne w strategii wojskowej*…, op. cit., s. 85–86.

światowa, wojna w Wietnamie, w Zatoce Perskiej; w okresie pokoju z wielu przykładów można wymienić działania antyterrorystyczne, jak atak z 5 maja 1980 r. pododdziału Special Air Service (SAS) na opanowaną przez terrorystów ambasadę w Londynie. Inny przykład działań specjalnych przeprowadzonych w okresie pokoju to rajd izraelskiego lotnictwa z 7 czerwca 1981 r., w wyniku którego został zniszczony iracki reaktor atomowy pod Bagdadem;

2) działania specjalne mogą być prowadzone w środowisku nieprzyjaznym, półprzyjaznym i przyjaznym – w literaturze przedmiotu wielokrotnie stawiana jest teza określająca działania specjalne jako operacje prowadzone na tyłach lub zapleczu przeciwnika. Fakt ten odnosi się do działań prowadzonych w czasie trwania konfliktu zbrojnego, jednak działania specjalne mogą być prowadzone w środowisku nieprzyjaznym, również kiedy nie ma otwartego konfliktu zbrojnego. Przykładem takiej sytuacji mogą być działania grup specjalnych podczas egipsko-izraelskiej „wojny na wyczerpanie", w latach 1969–1970. Jednak konsekwencją tego, że działania specjalne mogą być prowadzone w okresie pokoju, kryzysu i wojny, jest to, że żołnierze sił specjalnych mogą działać w środowisku przyjaznym. Przykładem, jest operacja specjalna polegając na odzyskiwaniu utraconego personelu przetrzymywanego przez terrorystów na terenie kraju, który terroryzmu nie popiera. Działania specjalne mogą też być prowadzone w warunkach misji pokojowych lub stabilizacyjnych, kiedy tylko część społeczeństwa popiera misję sił pokojowych lub stabilizacyjnych. Siły specjalne są też często angażowane w walki wewnętrzne innych państw, jako wsparcie rządu lub opozycji. Z tego wynika, że środowisko, w którym są prowadzone działania specjalne, nie jest całkowicie przyjazne, ale nie jest też całkowicie nieprzyjazne;
3) działania specjalne są delikatne (wrażliwe) politycznie – delikatność (wrażliwość) polityczną działań specjalnych można sprowadzić do trzech zasadniczych kwestii. Po pierwsze, działania specjalne są prowadzone w celu osiągnięcia celu strategicznego w wymiarze wojskowym, jak i politycznym. Drugą kwestią, wpływającą na wrażliwość polityczną jest to, że działania specjalne mogą być prowadzone w czasie pokoju. Już sam fakt ujawnienia, że państwo podejmujące działania zbrojne w okresie pokoju prowadzi do kryzysu rządowego lub skandalu międzynarodowego, może być odebrany jako prowokacja i doprowadzić do konfliktu zbrojnego. Trzecim elementem jest środowisko, w którym operacja jest prowadzona. Od niego zależy czy porażka, choćby tylko grupy specjalnej prowadzącej rozpoznanie, jest dużym sukcesem z punktu widzenia polityki

informacyjnej przeciwnika, czy też powodem do wprowadzania sankcji lub eskalacji konfliktu;

4) działania specjalne są najczęściej oceniane przez strony konfliktu w sposób skrajnie różny – działania specjalne, w zależności od interpretacji intencji i metod działania, mogą być zakwalifikowane jako akty terroru, zamachy, itp. Dotyczy to w szczególności tych działań, których celem są osoby reprezentujące ośrodki władzy i dowodzenia[197].

Z dotychczasowych rozważań wynika, że właściwości działań specjalnych są rodzajem działań, które mają szersze spektrum zastosowania niż siły konwencjonalne. Dlatego działania specjalne są ważnym elementem strategii wojskowej państw rozwiniętych, wspomagającym nie tylko działania militarne, ale też dyplomatyczne, jak i inne związane z polityką bezpieczeństwa. Jednak ich zastosowanie, jakkolwiek przynosi efekt nieproporcjonalnie duży do zaangażowanych sił i środków, wiąże się też z ryzykiem większym niż w przypadku prowadzenia konwencjonalnych działań militarnych lub dyplomatycznych[198].

Działania specjalne są też wyrazem „twórczej strategii", będącej przeciwieństwem „strategii odwlekania", która reaguje post factum na zaistniałe zagrożenia i oddaje inicjatywę przeciwnikowi. Strategia odwlekania była wielokrotnie krytykowana (m.in. przez Z. Brzezińskiego) nie tylko w kontekście wydarzeń z 11 września 2001 r., ale też w odniesieniu do doświadczeń w przeszłości, jak i dynamiki rozwoju zagrożeń współczesnego środowiska międzynarodowego[199].

Niezwykle istotny wydaje się być w tej kwestii też fakt, że działania specjalne są ważnym elementem strategii wojskowej. Ten sposób oddziaływania militarnego pozwala:

1) odnieść zwycięstwo w sytuacji, kiedy siły oraz potencjał obu stron są porównywalne i działania sił konwencjonalnych nie przynoszą pożądanego efektu. Klasycznymi przykładami użycia działań specjalnych w tym celu są operacje przeciwko najważniejszym osobom z obozu przeciwnika lub ważnym obiektom w jego systemie obronnym lub zaczepnym. Można tu przytoczyć niemiecki szturm szybowcowy na belgijski fort Eben Emael 10 maja 1940 r., próbę uprowadzenia gen. E. Rommla w Cyrenajce, w nocy z 18 na 19 listopada 1941 r. i atak brytyjskich miniaturowych okrętów podwodnych na niemiecki pancernik „Tirpitz" 22 października 1943 r. Przykładem bardziej współczesnym jest atak izraelskich komandosów na egipski port Green Island – będący dobrze umocnioną sztuczną wyspą –

[197] Tamże, s. 87–89.

[198] Tamże, s. 90.

[199] Zob. *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, red. R. Jakubczak…, op. cit., s. 127–129.

20 lipca 1969 r. również użycie przez Brytyjczyków, w czasie wojny o Falklandy – Malwiny w 1982 r., sił specjalnych do prowadzenia rozpoznania i uderzeń na cele mające kluczowe znaczenie dla argentyńskiego systemu obronnego, które pozwoliło na odniesienie zwycięstwa nad siłami przeciwnika i odzyskanie archipelagu;

2) pokonać przeciwnika, który dysponuje przewagą liczbową i technologiczną. Przykładem jest wojna szarpana[200] prowadzona przez wojska Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie potopu szwedzkiego. Inny przykład to wsparcie różnych nieregularnych form walki przez formacje przygotowane do prowadzenia działań specjalnych (głównie działań partyzanckich i ruchu oporu) w celu lepszego ich zorganizowania i podniesienia ich efektywności. Do tego byli przeznaczeni cichociemni wspierający działania Armii Krajowej (AK), czy Detachment 101 zorganizowany przez amerykańskie Office of Strategic Services, działający w okupowanej przez Japończyków Birmie. Zniwelowaniu przewagi liczbowej przeciwnika służyło też utworzenie przez Włochów formacji przeznaczonej do prowadzenia działań specjalnych na morzu, które zostały użyte przeciwko Brytyjczykom w okresie II wojny światowej;
3) pokonać przeciwnika, który stosuje działania nieregularne lub asymetryczne. Dla realizacji tego celu zaczęto tworzyć formacje przeznaczone do prowadzenia działań specjalnych już w XVII w. Wtedy to w koloniach brytyjskich w Ameryce Północnej zaczęto formować oddziały rangersów, którzy na pograniczu z Kanadą zwalczali zagrożenie stwarzane przez sprzymierzonych z Francuzami Indian. Innym przykładem działań specjalnych w tej formule są działania przeciwpartyznackie, jak choćby prowadzone przez siły specjalne Stanów Zjednoczonych i Australii w Wietnamie i Laosie. Ponadto najbardziej rozpowszechniony współczesny przykład to istnienie i stały rozwój wojskowych i policyjnych formacji antyterrorystycznych;
4) zapewnić ochronę realizacji własnych interesów bez konieczności angażowania znacznych sił militarnych. Za klasyczny przykład takiego zastosowania działań specjalnych może służyć operacja żołnierzy brytyjskiego 22 Regimentu Special Air Service w Omanie w 1958 r., gdzie Brytyjczycy pomogli sojuszniczemu sułtanowi powstrzymać rebelię godzącą w inte-

[200] Wojna szarpana (podjazdowa) – niekonwencjonalny sposób prowadzenia walki polegający na unikaniu rozstrzygającego starcia obu stron przez stronę słabszą – prowadząc rajdy na mniejsze oddziały przeciwnika i jego pododdziały logistyczne. Stosowana często w średniowieczu. W dawnej Polsce istniały specjalne oddziały do tego przeznaczone, rekrutujące się z lekkiej jazdy np. Tatarów. W XVII wieku oddziałami specjalnie przygotowanymi do tego celu byli lisowczycy.

gralność terytorialną Omanu, a przede wszystkim interes strategiczny Wielkiej Brytanii. Współczesną ilustracją użycia tego rodzaju działań jest zaangażowanie sił specjalnych w Ameryce Łacińskiej;

5) zapewnić ochronę realizacji własnych interesów bez ujawniania rzeczywistego wykonawcy operacji. Wielu przykładów tego typu działań dostarcza okres międzywojenny, jak polskie działania specjalne w okresie powstań śląskich, czy na Rusi Zakarpackiej w 1938 r. Obecne przykłady zastosowania działań specjalnych do realizacji powyższego celu, to choćby udział żołnierzy sił specjalnych Stanów Zjednoczonych w fizycznej likwidacji barona narkotykowego Pablo Escobara 2 grudnia 1993 r., czy ujęcie przez żołnierzy polskiej formacji specjalnej GROM zbrodniarza wojennego Slavko Dokmanovicia 27 czerwca 1997 r. we Wschodniej Słowenii[201].

Podsumowując można stwierdzić, że we współczesnych uwarunkowaniach bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego działania specjalne są istotnym rodzajem działań nieregularnych a w strategii wojskowej są jednym z głównych środków militarnych koniecznych i niezbędnych do skutecznego realizowania polityki bezpieczeństwa w układzie narodowym i międzynarodowym. Jest to konsekwencja faktu, że działania specjalne umożliwiają skuteczne, ekonomiczne i uniwersalne użycie wszystkich środków, jakie są w dyspozycji państwa demokratycznego, i są w stanie sprostać wyzwaniom stawianym przez współczesne zagrożenia, które wymagają natychmiastowego, skutecznego, a zarazem ekonomicznego reagowania[202].

Na koniec rozważań dotyczących pojęcia, rodzajów, form i właściwości działań specjalnych warto odnieść się do stwierdzenia, że działania specjalne są i przez dłuży czas na pewno pozostaną głównym narzędziem reagowania militarnego w okresie pokoju, kryzysu i wojny, zapewniając możliwość bezpośredniego zaangażowania siły wojskowej do realizacji polityki bezpieczeństwa, rozwiązywania konfliktów zapobiegania i przeciwdziałania kryzysom. Szczególnie zwalczania terroryzmu i innych zagrożeń asymetrycznych, w których zwalczaniu regularne działania sił militarnych okazują się nie wystarczające lub są nieopłacalne ekonomicznie[203].

[201] R. Jakubczak, K. Gąsiorek, H.M. Królikowski, J. Marczak, *Działania nieregularne*…, op. cit., s. 216.
[202] Tamże, s. 218.
[203] Tamże.

2.2. Działania specjalne policji wojskowych wybranych organizacji i państw

Z uwagi na fakt, iż przedmiotem badań są działania specjalne Żandarmerii Wojskowej, obok określenia podobieństw zachodzących pomiędzy działaniami specjalnymi wybranych organizacji i państw, w tym kontekście zostanie podjęta ponadto próba zobrazowania różnic wynikających z obszaru działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej i innych policji wojskowych.

Z perspektywy istoty i założeń niniejszego podrozdziału pracy, tj. wskazania podobieństw i różnic pomiędzy zakresem działań wybranych policji wojskowych i Żandarmerii Wojskowej, istotne znaczenie ma fakt, że podstawowym zadaniem każdej policji wojskowej jest zapewnienie przestrzegania prawa, porządku i dyscypliny przez żołnierzy oraz zapewnienie bezpieczeństwa wojsk i prowadzonych operacji militarnych. W działaniach pokojowych i stabilizacyjnych pododdziały policji wojskowej znajdują się w strukturach wielonarodowych sił pokojowych, gdzie realizują zadania na rzecz narodowych kontyngentów, a także na rzecz całości sił. W tym zakresie oddziaływają także na środowisko cywilne, monitorując stan bezpieczeństwa w rejonie działań, szkoląc i doradzając lokalnej policji oraz kontrolując jej działanie. Zależnie od rodzaju operacji pokojowej, w sytuacjach gdy np. lokalna policja nie istnieje albo funkcjonuje nieprawidłowo – policja wojskowa może przejąć jej zadania oraz odpowiedzialność za bezpieczeństwo i porządek w rejonie operacji. Międzynarodowe inicjatywy zmierzające do sprostania wyzwaniom wynikającym ze współczesnych operacji pokojowych są ukierunkowane na tworzenie formacji wojskowo-policyjnych, które byłyby zdolne do zapewnienia prawa, porządku i bezpieczeństwa w rejonie działań[204].

Analizę działań specjalnych wybranych organizacji i państw należy rozpocząć od Wielonarodowego Batalionu Policji Wojskowej dla potrzeb NATO (ang. *Multinational Military Police Battalion* – NATO MNMPBAT)[205], który jest jed-

[204] B. Pacek, *Policje wojskowe świata,* Warszawa 2006, s. 167.

[205] Idea powołania Wielonarodowego Batalionu Policji Wojskowej dla potrzeb NATO narodziła się w listopadzie 2002 r. podczas szczytu NATO w Pradze. W wyniku tej konferencji Polska przyjęła rolę państwa wiodącego odpowiedzialnego za utworzenie takiej jednostki policji wojskowej, która może być użyta w ramach sił reagowania NATO. Po zakończeniu szczytu Komenda Główna ŻW, jako organ wykonawczy, rozpoczęła poszukiwanie partnerów w ramach NATO chcących zaangażować się w ten projekt. ŻW złożyła szereg wizyt i zorganizowała wiele konsultacji w celu pozyskania jak największej liczby partnerów. Na udział w projekcie zdecydowała się Chorwacja, Czechy i Słowacja. W wyniku wspólnych wysiłków w 2006 Ministrowie Obrony Chorwacji, Czech, Polski i Słowacji podpisali Memorandum o Porozumieniu (MOU) Zob. *Memorandum of Understanding,* Uchwała Rady Ministrów nr 106/2007 z dnia 05 czerwca 2007 r., Implementing Arrangement podpisane dnia 12 czerwca 2007 r.

nostką policji wojskowej przygotowaną do funkcjonowania w strukturze dowodzenia NATO.

Do zasadniczych obszarów zadaniowych realizowanych na korzyść wojsk operacyjnych przez NATO MNMPBAT można wymienić:

1) kontrola osób/pojazdów oraz ruchu drogowego;
2) obserwacja i rozpoznanie dróg;
3) doradztwo w sprawie uchodźców;
4) zbieranie informacji i udział w systemie meldunkowym;
5) przekazywanie informacji;
6) konwojowanie osób, ładunków specjalnych/ponadnormatywnych;
7) patrolowanie;
8) prowadzenie przeszukiwań i zatrzymań osób, pojazdów i budynków;
9) zatrzymywanie osób;
10) prowadzenie dochodzeń w sprawach przestępstw kryminalnych;
11) pomoc w dochodzeniach w sprawie przestępstw wojennych;
12) rozpoznanie i zabezpieczanie rejonów;
13) pomoc w utrzymaniu obozów jenieckich[206].

NATO MNMPBAT w ramach operacji NATO ma możliwość:

1) współdziałania z narodowymi i/lub międzynarodowymi formacjami wyższego szczebla i wsparcia;
2) włączenia w swoje struktury dodatkowe, podporządkowane oddziały;
3) współdziałania z innymi wojskowymi organizacjami/jednostkami oraz z organizacjami cywilnymi (organizacjami międzynarodowymi, lokalną policją, służbami medycznymi i reagowania kryzysowego);
4) udziału w operacjach przeciwko rebeliantom;
5) udziału w ramach wspólnej i połączonej walki ekspedycyjnej i taktycznej w ekstremalnie gorące oraz zimne obszary pogodowe;
6) zapewnienia podstawowej ochrony sił;
7) wykonywania operacji jednostki specjalnej policji wojskowej (MPSU)[207].

Do działań specjalnych NATO MNMPBAT może być użyty w przypadku, gdy porządek publiczny oraz bezpieczeństwo w strefie tyłowej rejonu operacji jest zagrożone. Katalog zadań specjalnych Batalionu jako MPSU obejmuje:

1) poszukiwania i zatrzymywania osób podejrzanych o przestępstwa i zbrodnie wojenne, przeciwko ludzkości, terroryzm i innych czynów mających wpływ na bezpieczeństwo prowadzonych operacji;

[206] Tamże.
[207] MPSU – z ang. Military Police Specialized Units.

2) prowadzenie operacji dotyczącej bezpieczeństwa i porządku publicznego, działania prewencyjne w tym użycie broni nieśmiercionośnej i obezwładniającej;
3) prowadzenie kontroli rejonu, operacji policyjnych, operacji ofensywnych i odstraszających polegające na stałej obecności w zagrożonych obszarach w celu kontroli i weryfikacji warunków bezpieczeństwa oraz monitorowania stanu przestrzegania zawartych porozumień;
4) działania operacyjno-rozpoznawcze; gromadzenie i analiza informacji w zakresie bezpieczeństwa, lokalnej sytuacji społecznej i stanu przestępczości w oparciu o kontakty z lokalnymi władzami oraz miejscową społecznością;
5) ochrona bezpieczeństwa publicznego; kontrola rejonu, monitorowanie grup przestępczych;
6) kontrola tłumu oraz działania interwencyjne bezpośrednio wpływające na bezpieczeństwo publiczne;
7) monitorowanie lokalnej Policji; kontrola wykonywania czynności policyjnych oraz realizacji postanowień uzgodnieniowych stron;
8) wsparcie lokalnej Policji; doradztwo, szkolenie, współdziałanie;
9) ochrona ważnych osób i obszarów;
10) fizyczne zwalczanie terroryzmu;
11) kontrola uchodźców;
12) kontrola zamieszek;
13) ochrona specjalna (VIP);
14) eskortowanie jeńców oraz szczególnie niebezpiecznych przestępców;
15) pomoc w organizowaniu punktu zbiórki jeńców;
16) wymuszanie stosowania prawa – działania zmierzające do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego[208].

Batalion, realizując działania specjalne, może być użyty w dwóch wariantach składu:

1) modułowym – poprzez wydzielenie komponentu, którego użycie jest wymagane z operacyjnego punktu widzenia i utworzenia Grupy Bojowej NATO;
2) całością sił – w przypadku konieczności użycia znacznych sił NATO w działaniach kryzysowych prowadzonych zgodnie z Art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

[208] Zob. *Memorandum o Porozumieniu między Ministrem Obrony Narodowej a Ministrem Obrony Republiki Chorwacji, Ministrem Obrony Republiki Czeskiej, Ministrem Obrony Republiki Słowackiej dotyczący Wielonarodowego Batalionu Policji Wojskowej dla potrzeb NATO*, s. 35.

Kolejnym przykładem inicjatywy wspólnoty państw[209] w zakresie zapewnienia i przestrzegania bezpieczeństwa w ramach policji wojskowej są Europejskie Siły Żandarmerii – EUROGENDFOR (EGF)[210].

EUROGENDFOR mogą być uważane za zintegrowane narzędzie przeznaczone do prowadzenia operacji policyjnych w różnych rejonach świata, z niestabilnymi włącznie. Głównym celem organizacji jest wsparcie działań Unii Europejskiej, Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Paktu Północnoatlantyckiego, lub innych koalicji tworzonych w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa nie tylko na obszarze Unii Europejskiej[211].

Dokonując oceny zdolności oraz rezultatów dotychczasowych działań EUROGENDFOR można stwierdzić, że jedną z głównych cech charakteryzujących ich działania jest elastyczność w zakresie możliwości realizacji zadań. Oznacza to, że siły EUROGENDFOR mogą zostać umieszczone zarówno w wojskowym (w przypadku dużej intensywności konfliktu), jak i cywilnym łańcuchu dowodzenia i są zdolne do funkcjonowania samodzielnie oraz we współpracy z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo.

W konsekwencji EUROGENDFOR jest w stanie wykonać zadania w różnych etapach kryzysu:

1) etap początkowy, doprowadzenie do stabilizacji i zapewnienie porządku i bezpieczeństwa poprzez zastąpienie lub wzmocnienie słabych lub nieistniejących lokalnych sił policyjnych;
2) faza przejściowa, kontynuowanie wypełniania misji, jako część wojskowych sił ekspedycyjnych, umożliwiając koordynację i współpracę z lokalnymi lub międzynarodowymi jednostkami policyjnymi;
3) faza końcowa, współdziałanie w zakresie płynnego i sprawnego przekazania odpowiedzialności za dany rejon z wojskowego do cywilnego łańcucha dowodzenia[212].

---

[209] Europejska Strategia Bezpieczeństwa (ang. *European Security Strategy* – ESS) stanowi, że zasadniczym celem Unii Europejskiej w zakresie realizacji polityki bezpieczeństwa jest przeciwdziałanie i zwalczanie zagrożeń terrorystycznych, zapobieganie proliferacji broni masowego rażenia i konfliktom regionalnym oraz przestępczości zorganizowanej, *Europejska strategia bezpieczeństwa*. Rada Unii Europejskiej, Bruksela 2003, s. 3.

[210] EGF z ang. *European Gandarmerie Forces* – Europejskie Siły Żandarmerii.

[211] Do inicjatywy przystąpiło sześć państw członkowskich Unii Europejskiej – Francja, Włochy, Holandia, Portugalia, Rumunia i Hiszpania. Usankcjonowane traktatem Europejskie Siły Żandarmerii są wzmocnieniem międzynarodowego systemu zarządzania kryzysowego oraz uczestniczą w rozwoju Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Zob. *Traktat ustanawiający Europejskie Siły Żandarmerii* (*Treaty estabilishing the European Gendarmerie Force*) EUROGENDFOR, Velsen 2007.

[212] http://www.eurogendfor.org [dostęp: 13.10.2015 r.].

Możliwe, główne scenariusze interwencji przez EUROGENDFOR są następujące:

1) zastąpienie lokalnych sił policyjnych na obszarach, gdzie konflikt doprowadził do znaczącego załamania administracji centralnej i obecność międzynarodowych sił policyjnych może być konieczna w celu realizacji pełnego zakresu (lub tylko części) zadań policyjnych. W tym przypadku personel EUROGENDFOR jest uprawniony do użycia i stosowania środków wykonawczych policji;
2) wzmocnienie lokalnych sił policyjnych przy założeniu scenariusza charakteryzującego się wysokim poziomem niebezpieczeństwa i przestępczości z powodu braku właściwego systemu prawnego. Personel policji międzynarodowej monitorowałby wówczas, wspierał i doradzał a także szkolił lokalną policję w celu podniesienia jej standardów funkcjonowania i uczestniczył w jej restrukturyzacji;
3) inne możliwości użycia w operacjach humanitarnych na wypadek naturalnych lub wywołanych przez człowieka katastrof, niebezpiecznych warunków, braku odpowiedniej infrastruktury, pomocy dla osób przesiedlanych i uchodźców[213].

Rezultaty badań wskazują, że EGF jest przygotowany do realizacji szerokiego spektrum działań specjalnych. Do najważniejszych z nich należą:

1) zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym kontroli tłumu;
2) ochrona osób i mienia;
3) prowadzenie rozpoznania i obserwacji osób;
4) fizyczne zwalczanie terroryzmu;
5) realizacja zadań specjalnych Straży Granicznej oraz lokalnej Policji.

Struktura EUROGENDFOR nie uwzględnia posiadania stale funkcjonujących sił. Komponent jest tworzony i przemieszczany do rejonu działań na zasadzie „ad hoc". Może składać się z maksymalnie 800 żandarmów i mieć czas gotowości do rozpoczęcia działań poniżej 30 dni.

W rejonie działań przeznaczenie komponentu może mieć formę:

1) operacyjną dedykowaną do misji zapewniającej bezpieczeństwo publiczne i utrzymanie porządku publicznego;
2) do walki z przestępczością, z uwzględnieniem specjalistów z zakresu dochodzeniowo-śledczego, wykrywania, gromadzenia i analizy pozyskanych informacji, ochrony i asysty osób, przeciwdziałania przemytowi, walki z terroryzmem i przestępczością zorganizowaną;

[213] Tamże.

3) wsparcia logistycznego, zdolnego do prowadzenia wszelkich działań z zakresu dostaw, uzupełniania zapasów, utrzymywania w poprawnym działaniu, przywracania do sprawności użytkowej i ewakuacji sprzętu, pojazdów, opieki medycznej.

W sytuacjach kryzysowych EGF stanowi efektywne uzupełnienie komponentu wojskowego oraz policji lokalnej, zmierzając do ułatwienia reaktywowania lokalnych organów bezpieczeństwa, szczególnie podczas okresu przejściowego od operacji charakteru wojskowego do operacji o charakterze cywilnym. Unia Europejska jako pierwsza organizacja międzynarodowa wypełniła lukę pomiędzy wojskowymi a cywilnymi siłami na tak specyficznym gruncie, jakim jest zarządzanie kryzysowe (…). Co więcej, te cywilno-wojskowe instrumenty są dziś najbardziej efektywną bronią, zdolną przeciwstawić się strategicznym wyzwaniom współczesnych zagrożeń[214].

Przechodząc do charakterystyki działań specjalnych policji wojskowych wybranych państw, analizę należy rozpocząć od zobrazowania Żandarmerii Narodowej Republiki Francuskiej, to jest pierwszej w historii policji wojskowej, której początki sięgają XIV w. We francuskich Wojskach Królewskich utworzono specjalne oddziały o podwójnym zakresie kompetencji. Wiązało się to z pełnieniem obowiązków policji wojskowej oraz wymiarem sprawiedliwości w stosunku do osób cywilnych. Początkowo pełniła ona funkcję Straży Królewskiej króla Franciszka I. Pod władzą marszałków składała się ze zdyscyplinowanych żołnierzy, których zadaniem było ograniczenie działania pozostałego w rozsypce w ówczesnych czasach żołdactwa plądrującego kraj. Z upływem czasu zakres działania Straży Królewskiej był rozszerzany na terytorium całej Francji i obejmował wiele obszarów działań[215].

Dzisiejsza Żandarmeria Narodowa Republiki Francuskiej, to nie tylko jedna z najbardziej rozpoznawanych policji wojskowych Europy, ale przede wszystkim jest to formacja, która od wieków była i jest jedną z najlepszych organizacji stojących na straży ładu i porządku swoich obywateli.

Siły Żandarmerii Narodowej zostały utworzone w celu zagwarantowania bezpieczeństwa publicznego, zapewnienia ochrony osób i ich mienia poprzez informowanie, ostrzeganie oraz udzielanie pomocy obywatelom. Jednocześnie zamiarem stojącym u źródeł powstania formacji było zagwarantowanie utrzy-

[214] Zob. E. Esquivel Lalinde, *The New European Gendarmerie Force*, http://www.youscribe.com/catalogue/presentations/actualite-et-debat-de-societe/the-new-europeangendarmerie-force-enrique--esquivel-lalinde-theme-363160, 16, [dostęp: 20.07.2015 r.].

[215] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 11.

mywania porządku prawnego, egzekwowanie prawa oraz wnoszenie swojego potencjału do systemu obronności państwa[216].

Obecnie zakres jej uprawnień dotyczy całego obszaru państwa, wraz z terenami wojskowymi. Żandarmeria Narodowa wypełnia swoje funkcje wobec całej rządowej administracji wraz z ministerstwami – zwłaszcza ministerstw obrony spraw wewnętrznych i sprawiedliwości[217].

Żandarmeria bierze udział w ochronie obiektów szczególnie ważnych dla państwa, sprawuje kontrolę nad bronią nuklearną, towarzyszy również francuskim siłom zbrojnym przebywającym poza granicami kraju, bierze udział w misjach pokojowych i stabilizacyjnych pełniąc również funkcje doradcze. Sprawuje kontrolę nad mobilizacją innych wojsk i sprawami administracyjnymi żołnierzy rezerwy. Na wypadek wojny do Żandarmerii Narodowej powoływani są rezerwiści, co daje możliwość podwojenia jej stanu liczebnego[218].

W zakresie zadań francuskiej żandarmerii wyróżnia się cztery główne filary czynności:

1) zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego;
2) zadania policji sądowej i administracyjnej;
3) funkcje obronne;
4) udział w misjach pokojowych i stabilizacyjnych[219].

Formacja jest podzielona na Żandarmerię Mobilną i Żandarmerię Departamentalną.

Terenowe jednostki departamentalne składają się z lokalnych jednostek terytorialnych: legionów, batalionów, kompanii i składów oraz jednostek specjalnych – wydziałów dochodzeniowo-śledczych, wydziałów prewencji, jednostek wywiadu kryminalnego, grup obserwacyjno-interwencyjnych, jednostek do spraw zwalczania przestępczości wśród nieletnich, żandarmerii drogowej oraz jednostek górskich (w tym jednostek alpejskich) i plutonów lotniczych[220].

Jednostki mobilne (ruchome) przeznaczone są tak w czasie pokoju jak i wojny do utrzymywania porządku publicznego oraz wsparcia wojsk.

Podstawowymi czynnościami mobilnej żandarmerii są:

1) zapewnienie przestrzegania prawa i porządku;
2) ochrona ważnych osób i obiektów w tym poza granicami państwa;
3) specjalna eskorta;
4) wsparcie działań sądów;

---

[216] Tamże, s. 12.
[217] Tamże.
[218] Tamże, s. 14.
[219] Szerzej, K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe w wybranych państwach Basenu Morza Śródziemnego*, Toruń, 2009, s. 174.
[220] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 15.

5) zabezpieczenie imprez masowych;
6) współdziałanie z innymi wojskami podczas operacji wojskowych poza granicami państwa[221].

Ważnym obszarem działalności francuskiej policji wojskowej jest walka z przestępczością o charakterze terrorystycznym. Formacja jest odpowiedzialna za zwalczanie tych zagrożeń i rozwijanie programów walki z terroryzmem. Szacuje się, że obecnie francuskie rozwiązania antyterrorystyczne należą do jednych z najbardziej efektywnych w Europie. Przeciwdziałanie terroryzmowi zostało skoordynowane i opiera się na współpracy wszystkich instytucji, które są odpowiedzialne za przeciwdziałanie atakom terrorystycznym, co jednak okazało się nie wystarczające w świetle ostatnich tragicznych wydarzeń z 7 i 9 stycznia oraz 13 listopada 2015 r., kiedy w Paryżu miała miejsce seria zamachów, które mogły być zemstą Państwa Islamskiego za francuskie zaangażowanie w konflikt w Syrii. Ostatni zamach stał się największą tragedią, jaka dotknęła Francję od czasów drugiej wojny światowej. W sześciu atakach życie straciło około 130 osób, a blisko 350 zostało rannych. Dramatyczne wydarzenia wskazują na potrzebę ciągłej, nieustającej i bezwzględnej walki z plagą współczesnego świata, jaką jest terroryzm.

Francuska odpowiedź na zagrożenia terrorystyczne to działania prawne, które zapewniają płynność instytucjonalną i wzmacniają uprawnienia policyjne służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, w tym Żandarmerii Narodowej. Ustawa antyterrorystyczna z 23 stycznia 2006 r. oraz *Biała Księga o Bezpieczeństwie Wewnętrznym Przeciwko Terroryzmowi – Przezwyciężając Terroryzm* są we Francji konsekwencją powyższych rozwiązań prawnych[222].

Przeciwdziałanie zostało skoordynowane i opiera się na „Narodowym Planie Vigipirate", który reguluje działalność wszystkich instytucji bezpieczeństwa Francji. Głównym przesłaniem Vigipirate jest w sytuacji zagrożenia terrorystycznego wzmocnienie sił wywiadowczych, prewencji i środków ochrony[223]. Program ten realizuje w szczególności zadania prewencyjne w zakresie informowania społeczeństwa o nadchodzącym zagrożeniu, ale również wskazuje na podejmowanie konkretnych działań ochronnych dla policji i innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Jednostką Żandarmerii odpowiedzialną za koordynację działań antyterrorystycznych jest UCLAT (Unite de Coordination de la Lutte Anti-Terroriste). Podlega ona Ministrowi Spraw Wewnętrznych i ściśle współpracuje z podległą Ministrowi Sprawiedliwości służbie ds. koordynowania wali z terroryzmem

[221] Tamże.
[222] K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 178.
[223] Tamże, s. 179.

SCLAT (*Service pour Coordination de la Lutte Anti-Terroriste*). Głównym ich zadaniem jest koordynacja działań pomiędzy służbami policyjnymi a rządem w zakresie walki z terroryzmem[224].

Mobilna żandarmeria posiada w swoich strukturach jednostki specjalne, przeznaczone do walki z terroryzmem. Wśród tych elitarnych pododdziałów są:

EPIGN (*Escadron Parachutiste et d'Intervention de la Gendarmerie Nationale*) – szwadron spadochronowy używany do zwalczania terroryzmu i przestępczości zorganizowanej. EPIGN – wsławił się między innymi podczas odbijania zakładników przetrzymywanych przez korsykańskich separatystów w hotelu Fech w Ajaccio w 1977 r. Ponadto komandosi tej jednostki w latach 1980 - 1981 odblokowywali elektrownie jądrowe zajmowane przez demonstrantów. Z kolei w 1994 r. na marsylskim lotnisku uwolnili z rąk porywaczy statek powietrzny z wieloma zakładnikami na pokładzie[225].

Ich skuteczność wynika z krótkiego czasu gotowości do działania, mobilności na duże odległości, profesjonalnego wyposażenia i uzbrojenia, bardzo dobrej kondycji fizycznej i psychicznej żołnierzy, umiejętności posługiwania się bronią oraz umiejętnościami walki wręcz. Odwaga, hart ducha, zaangażowanie oraz „ponadludzkie siły" czynią z nich elitę światowej Policji Wojskowej[226].

GSIGN (*Groupement de Sécurité et d'Intervention de la Gendarmerie Nationale*) – grupa bezpieczeństwa i interwencji – wyspecjalizowana jednostka antyterrorystyczna, kierowana do interwencji o wysokim stopniu ryzyka np. w przypadku ujawnienia poważnych przestępstw kryminalnych np. wzięcia zakładników lub buntów w zakładach karnych. Wspólnie z członkami EPIGN żołnierze z GSIGN uczestniczą także w zwalczaniu terrorystycznych bojówek we francuskiej części Kraju Basków, wspierając miejscowe brygady policji w zwalczaniu terrorystycznych komórek separatystów[227].

GIGN (*Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale*) – grupa interwencyjna Żandarmerii Narodowej, od 1974 r. jest jedną z najaktywniejszych jednostek antyterrorystycznych na świecie. Zaledwie w przeciągu pierwszych 10 lat funkcjonowania przeprowadziła blisko 1000 operacji specjalnych, uwolniła z rąk porywaczy około 500 osób, dokonała ponad 1000 zatrzymań, w tym zatrzymała dziesiątki terrorystów[228].

---

[224] Tamże, s. 180.

[225] Por.: http://www.gign-historique.com/tag/escadron-parachutiste-dintervention-de-la-gendarmerie-nationale [dostęp: 24.07.2015 r.].

[226] Tamże.

[227] Por.: http://www.epign.org/gsign.html [dostęp: 24.07.2015 r.].

[228] Por.: http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gign [dostęp: 24.07.2015 r.].

Grupa ta swoim działaniem obejmuje poza Francją inne kraje gdzie trwa wojna z terroryzmem. Najważniejsze działania specjalne tej jednostki obejmowały:

1) uwolnienie 30 uczniów ze szkolnego autobusu, przetrzymywanych przez FLCS *(Front de Libération de la Côte des Somalis*) w Dżibuti w 1976 r.;
2) zatrzymanie terrorysty z Frontu Wyzwolenia Narodowego Korsyki w Fesch Hostel w 1980 r.;
3) uwolnienie zakładników w Ouvea w Nowej Kaledonii w 1988 r.;
4) ochrona Zimowych Igrzysk Olimpijskich 1992 w Albertville;
5) uwolnienie 229 pasażerów i załogi Air France Flight 8969 w 1994 r.;
6) zatrzymanie Boba Denarda (1929–2007) w 1995 r. legendarnego francuskiego bojownika, który przez dziesiątki lat był zaangażowany w działalność najemników i przewrotów w całej Afryce i na Bliskim Wschodzie;
7) zatrzymania w Bośni osób oskarżonych o zbrodnie wojenne;
8) uwolnienie z rąk piratów Le Ponant – luksusowego jachtu przy wybrzeżu Puntland w Somalii, w Zatoce Adeńskiej w 2008 r.;
9) udział w zatrzymaniu oraz eliminacji terrorystów biorących udział w serii zamachów w styczniu 2015 r. w Paryżu[229].

SDLP (*Service de la Protection*) – grupa bezpieczeństwa prezydencji Republiki Francji. Jej podstawowym zadaniem jest ochronna prezydenta Francji oraz osób zajmujących kluczowe stanowiska w rządzie, wspomaga również zabezpieczenie ochronne zagranicznych delegacji przebywających na terenie Francji. Do jej zadań należy też fizyczna ochrona ważnych obiektów i instytucji, które są istotne dla bezpieczeństwa państwa[230].

Duża ilość jednostek wykonujących zadania specjalne, ich potencjał oraz wielkość środków finansowych przeznaczanych na oddziały specjalne świadczą o tym, że Francja zmaga się z problemami i zagrożeniami, które wymagają radykalnych rozwiązań. Obecnie napływ uchodźców, który trudny jest do kontroli oraz ciągłe zagrożenie atakami terrorystycznymi implikują potrzebę ciągłego doskonalenia i dalszego zwiększania możliwości użycia policji wojskowych w działaniach specjalnych.

Z kolei, drugim przykładem policji wojskowej posiadającej szerokie uprawnienia jest Żandarmeria Wojskowa Republiki Włoskiej. Korpus Karabinierów (*Arma dei Carabinieri*) jest włoską żandarmerią o krajowym zasięgu odpowiedzialności. Zakres jej działania poza zadaniami typowymi dla policji wojskowej obejmuje przestrzeganie prawa i porządku publicznego oraz walkę z przestęp-

[229] Tamże.

[230] Por.: http://www.police-nationale.interieur.gouv.fr/Organisation/Service-de-la-Protection [dostęp: 24.07.2015 r.].

czością zorganizowaną. Jurysdykcji Carabinieri podlegają zarówno osoby cywilne, jak i wojskowi, a cała organizacja wywodzi się z armii włoskiej, w której oddziały karabinierów pod nazwą Corpo dei Carabinieri pełniły rolę typowej żandarmerii wojskowej[231].

Korpus Carabinieri został powołany w 1814 roku przez Wiktora Emanuela I. Celem utworzenia korpusu była ochrona prawa na terenie Piemontu. Oddziały karabinierów zastąpiły założoną w 1726 roku ochotniczą formację Dragoni di Sardegna. Oddziały Carabinieri, zarówno wojskowe jak i policyjne uczestniczyły w każdym konflikcie z udziałem Włoch, często ponosząc znaczące straty. Ich zasługi były docenione, a jednostki honorowane licznymi tytułami honorowymi i odznaczeniami państwowymi. Cechowała je odwaga i determinacja w dążeniu do realizacji zadań. Żołnierze Korpusu byli wybierani spośród najlepszych, musieli legitymować się świadectwem moralności oraz umiejętnością pisania i czytania. Oficerowie w większości rekrutowani byli z kawalerii cieszącej się prestiżem ówczesnej armii włoskiej[232].

Karabinierzy mają status żołnierzy – policjantów wojskowych, jak i cywilnej policji, co upoważnia ich do wykonywania obu funkcji […], zadania o charakterze militarnym obejmują obronę terytorium państwa we współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych oraz uczestnictwo w operacjach wojskowych poza granicami Włoch. Ponadto wszędzie tam, gdzie rozmieszczone są jednostki włoskich sił zbrojnych, karabinierzy wykonują funkcje policji wojskowej oraz wypełniają zadania wynikające z wojskowego systemu prawnego, uwzględniające utrzymywanie porządku i bezpieczeństwa publicznego udzielając jednocześnie wsparcia lokalnej policji[233].

Zadania włoskiej MP obejmują działalność na rzecz utrzymania bezpieczeństwa sił zbrojnych, prawa i porządku oraz dyscypliny wśród personelu formacji wojskowych oraz zapewnienie im bezpośredniego wsparcia pod względem specjalistycznym podczas prowadzenia operacji wojskowych[234].

Warto podkreślić, że w ramach wykonywania swoich zadań karabinierzy dbają o utrzymanie porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu prawnego w stosunku do osób cywilnych. Realizacja zadań odbywa się na zasadzie ścisłej współpracy z włoską policją […], istotą ich misji jest trwanie w stanie gotowości i zapobieganie zagrożeniom. Karabinierzy w zakresie swoich obowiązków mają obowiązek podejmo-

[231] Por.: http://www.carabinieri.it [dostęp: 10.08.2015 r.].
[232] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 21.
[233] Tamże, s. 22.
[234] Tamże, s. 23.

wania interwencji, jeżeli zachodzi taka konieczność, nawet wtedy, gdy nie są na służbie[235].

Podobnie jak we francuskiej Żandarmerii Narodowej, także i we włoskiej kandydatom do służby w Korpusie Karabinierów stawiane są wysokie wymagania. Wartości moralne, uprzejmość, a także grzeczność i szacunek dla obywateli są wymagane w trakcie służby w formacji. Wiąże się to z faktem, iż policjanci pracują blisko społeczeństwa i dla społeczeństwa. Daje to możliwość skutecznego pozyskiwania informacji operacyjnych[236].

Włoska żandarmeria ma autonomiczną pozycję w ramach Ministerstwa Obrony Narodowej. Jako rodzaj sił zbrojnych w zakresie ogólnych zadań policyjnych, ciągle dbając o bezpieczeństwo publiczne potwierdza swoją wyjątkowość i unikatowość[237].

Podległość kompetencyjna, podobnie jak w przypadku innych śródziemnomorskich żandarmerii jest dualna. Podlegają w zakresie militarnym pod Szefa Sztabu Generalnego, natomiast w zakresie bezpieczeństwa i ochrony porządku publicznego – Ministerstwu Spraw Wewnętrznych[238].

Jeżeli chodzi o zadania włoskich karabinierów, to należą do nich między innymi operacje wojskowe poza granicami kraju, wsparcie podczas katastrof naturalnych i klęsk żywiołowych w zaprowadzaniu porządku i bezpieczeństwa publicznego, ochrona środowiska naturalnego, dóbr kulturalnych, kontrola warunków wykonywania pracy, ochrona zdrowia, nadzór nad przestrzeganiem norm prawa europejskiego, współpraca z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Narodowym Bankiem Włoch, wykonywanie i koordynacja specjalnych zadań o charakterze technicznym bądź naukowym[239].

Do zadań specjalnych przeznaczona jest Dywizja Jednostek Wyspecjalizowanych, która w swojej strukturze posiada jednostki funkcjonujące w resortach zdrowia, ochrony środowiska, kultury, rolnictwa i pracy. Ministerstwo Spraw Zagranicznych dysponuje specjalną jednostką Karabinierów, której zadaniem jest ochrona włoskich ambasad. W skład tej jednostki wchodzą karabinierzy z Pułku Spadochronowego oraz inne oddziały jak np. Grupa Medycyny Sądowej (Racis), ciesząca się opinią jednej z najlepszych na świecie, oraz Grupa Śmigłowców[240].

---

[235] Tamże.

[236] K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 229.

[237] Zob. Artykuł 2 §1, ustawa nr 297 z 5.10.2000 r. o reorganizacji Armii Karabinierów.

[238] Tamże, artykuł 2 §2, por. G. Celesini, Leggi di publica sicurezza, illeciti amministrativi, Roma 2005, s. 51.

[239] Tamże, artykuł 16, por. K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 243.

[240] Tamże, s. 243.

W skład dywizji wchodzi specjalna grupa operacyjna (*Gruppo di Intervento Speciale* – GIS) działająca w sytuacjach, kiedy siły specjalne policji są nie wystarczające. Siły GIS regularnie działają w ramach misji pokojowych oraz przywracają pokój w najbardziej konfliktowych regionach świata. Pododdziały Carabinieri brały udział w międzynarodowych misjach pokojowych, pełniąc służbę m.in. w: Kosowie, Iraku, Afganistanie, Libanie, Mali, Gruzji, Somali i na Cyprze. Sposób wykonywania zadań specjalnych polegał na zminimalizowaniu użycia siły i użyciu kilkuosobowych patroli rozpoznawczych oraz pozyskiwaniu informacji, bazując na umiejętnościach negocjacyjnych żołnierzy. Wypełnianie tego rodzaju zadań za granicą było i jest możliwe dlatego, że karabinierzy dzięki swojej rozwiniętej strukturze terytorialnej we Włoszech posiadają cenne doświadczenia i wiedzę na temat tego, jak umiejętnie postępować z osobami cywilnymi. W jaki sposób pozyskiwać informacje jednocześnie zapewniając stałą ochronę społeczeństwu[241].

Na fali zintensyfikowanej walki z przestępczością zorganizowaną – do działań specjalnych policji wojskowej Włoch powołana została Grupa ds. Operacji Specjalnych (*Raggruppamento Operativo Specjale* – ROS). Jednostka ta przeznaczona jest do działań specjalnych związanych głównie ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu[242].

Głównymi zadaniami specjalnymi ROS jest:

1) przeciwdziałanie porwaniom i handlu ludźmi;
2) zapewnienie bezpieczeństwa publicznego;
3) zwalczanie krajowego i międzynarodowego terroryzmu, w tym bioterroryzmu;
4) ochrona VIP;
5) przeciwdziałanie nielegalnemu obrotowi środków odurzających i substancji psychotropowych;
6) przeciwdziałanie proliferacji broni masowego rażenia;
7) walka z organizacjami przestępczymi (głównie mafią)[243].

Jednym z wyzwań, z którymi muszą zmagać się włoscy karabinierzy wraz z policją cywilną, na terytorium Włoch, zwłaszcza w ich południowej części oraz na Sycylii i Sardynii, jest walka z przestępczością zorganizowaną o charakterze mafijnym. Od swoich początków poprzez proces zjednoczeniowy państwa włoskiego, to właśnie Korpus Karabinierów Królewskich był narzędziem prze-

[241] Zob.http://www.carabinieri.it/arma/oggi/reparti/organizzazione-mobile-e-speciale/divisione-unit%C3%A0-mobili/2-brigata-mobile [dostęp: 10.08.2015 r.]. Por. również K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 242.

[242] Zob. http://www.carabinieri.it/multilingua/en/as-a-result-of-the-particular-combination-of-member-of-the-armed-forces-and-poli_d030b8e3153548f18d3eb20f7d32b908 [dostęp: 10.08.2015 r.].

[243] Tamże.

znaczonym do walki z mafią. Rola karabinierów w unifikacji państwa włoskiego, widziana w kontekście zwalczana mafii, która dążyła do oderwania Sycylii i Sardynii od kontynentalnych Woch, jest bezprecedensowa[244].

We włoskich strukturach bezpieczeństwa do realizacji zadań specjalnych przeznaczony jest również Departament do Zadań Specjalnych. W skład departamentu wchodzą m.in: Corazzieri – jest to elitarny oddział będący częścią korpusów Carabinieri, stanowiący również gwardię przyboczną prezydenta Włoch ściśle współpracujący z ministerstwami, Senatem, Izbą Reprezentantów oraz Trybunałem i Sądem Konstytucyjnym.

Do podstawowych zadań specjalnych tej jednostki zalicza się:

1) zapewnienie bezpieczeństwa publicznego;
2) walka z przestępczością zorganizowaną;
3) ochrona VIP;
4) ochrona dóbr kultury;
5) działania antyterrorystyczne[245].

Rozbudowana struktura zapewnia stały nadzór nad terytorium kraju, daje możliwość niezwłocznej interwencji, a dzięki rozwiniętej sieci łączności – stały kontakt z Komendą Główną, gdzie funkcjonuje całodobowo Centrum Operacyjne, które monitoruje i analizuje informację przez specjalistów analitycznych. Przepływ informacji opiera się na strukturze pionowej tzn. meldunki przekazywane są do komend prowincjonalnych, a stąd spływają do centrum analitycznego jednostek specjalnych. W tym celu karabinierzy stosują między innymi intensywną inwigilację środowisk emigranckich i przestępczych, w tym mafijnych[246].

Do zadań Carabinieri należą również operacje reagowania kryzysowego, w tym działania:

1) prewencyjne;
2) ratowniczo-ewakuacyjne;
3) humanitarne;
4) wspierające pokój;
5) zmierzające do niesienia pomocy w przypadku klęsk i katastrof żywiołowych;
6) militarne skierowane przeciw zagrożeniom bezpieczeństwa[247].

Powierzenie karabinierom, formacji wojskowej o kompetencjach policyjnych, wielu zadań związanych z zwalczaniem różnych form przestępczości zorganizowanej a jednocześnie stojącej na straży bezpieczeństwa obywateli jest zasadne. Rosyjski badacz kryminalistyki O. Starkov na przykładzie działalności

[244] Szerzej: K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 247.
[245] Por.: Artykuł 17, ustawa o reorganizacji Armii Karabinierów…, op. cit.
[246] Por.: K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 249.
[247] Zob. http://www.carabinieri.it [dostęp: 10.08.2015 r.].

rosyjskiej mafii ocenia, że jedynym skutecznym narzędziem walki z tą formą przestępczości jest siła policyjna, ale o statusie wojskowym: „Wojna z przestępczością jest priorytetem czasów współczesnych […], po pierwsze należy w operacjach wojskowych wykorzystać Gwardię Narodową lub przed jej powołaniem jednostki specjalne, które mają doświadczenia w akcjach zbrojnych […]”[248].

W porównaniu do innych śródziemnomorskich formacji policji wojskowych na uwagę zasługuje Hiszpańska Gwardia Cywilna (*Guardia Civil*). Guardia Civil od chwili jej powstania charakteryzowała się zdolnością dostosowywania do wszystkich przemian zachodzących w Hiszpanii, zarówno z punku widzenia jej organizacji, jak i funkcjonariuszy. Zmiany wewnętrzne miały na celu umożliwienie pełniejszego wykonywania jej funkcji. Niemniej jednak, z uwagi na charakter wojskowy tej formacji, status jej pozostawał bez zmian[249].

Gwardia Cywilna jest korpusem paramilitarnym policji o podwójnej zależności: w czasie pokoju podporządkowana jest Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, a w określonych sytuacjach w obszarze zadań o charakterze wojskowym również Ministerstwu Obrony[250].

Katalog zadań formacji jest zbliżony do obowiązków innych żandarmerii z Basenu Morza Śródziemnego. Można zatem wyróżnić następujące funkcje: funkcja policji administracyjnej oraz ochrona fiskalnego i ekonomicznego interesu państwa. To zadanie jest związane z funkcją straży granicznej, portowej i fiskalnej, jaką pełni Gwardia Cywilna. Tak więc, ze względu na napływ nielegalnych imigrantów, z jakim boryka się Hiszpania, kompetencje Gwardii w ramach tej funkcji rozciągnięte są również na ten problem. Kolejną funkcją jest funkcja policji sądowej, sprowadzająca się do wspierania, w wykonywaniu ich zadań, sadów oraz prokuratury w zakresie działalności dochodzeniowo-śledczej, prowadzenia baz danych podejrzanych i przestępców oraz zatrzymań[251].

Z punku widzenia przedmiotowej rozprawy naukowej bardzo istotne są zadania z zakresu pozyskiwania przez funkcjonariuszy informacji drogą źródeł osobowych. W szczególności funkcja ta polega na gromadzeniu i analizie danych istotnych z obszaru bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza walki z terroryzmem[252].

Koncentrując się na walce z terroryzmem należy zaznaczyć, że władze Hiszpanii starają się walczyć z organizacjami przestępczymi wszelkimi możliwymi

---

[248] Zob. O.V. Starkov, *Criminal Penology*, Moskwa 2004, s. 96. Por. również K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 251.

[249] Zob. S. López Valdivielso, Prólogo [w:] Regimen del Personal del Cuerpo de la Guardia Civil, 1999, s. 7.

[250] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 28.

[251] Por.: K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 265.

[252] Tamże.

sposobami, zwłaszcza przez ścisłą współpracę z Francją, Stanami Zjednoczonymi oraz Unią Europejską. Pierwsza udana wspólna akcja przeciwko organizacji terrorystycznej miała miejsce w 1992 r., kiedy to jeden z przywódców ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*) został zatrzymany na południu Francji, w wyniku łącznej operacji Gwardii Cywilnej i francuskiej policji, przy technicznym wsparciu służb specjalnych Stanów Zjednoczonych[253].

„Hiszpańskie władze starają się przeciwdziałać konsolidacji zwolenników ETA na obszarze Hiszpanii oraz wzmacniają struktury wewnątrz kraju, poprzez np. utworzenie specjalnych jednostek antyterrorystycznych. […] Głównym zadaniem tych jednostek jest uwalnianie zakładników, udział w operacjach wysokiego ryzyka, operacjach prewencyjnych na obszarze granicznym oraz działaniach antyterrorystycznych"[254].

„Problem terroryzmu jest bezpośrednio powiązany z napływem nielegalnych imigrantów, który w ostatnim czasie jest tematem dyskusji w wielu państwach europejskich. Gwardia Cywilna jest formacją o kompetencjach straży granicznej i portowej […], która ma gwarantować ochronę fiskalnego interesu państwa, zatem walka z nielegalną imigracją jest, podobnie jak walka z terroryzmem, jej priorytetowym zadaniem"[255].

W związku z tym, że Hiszpania stanowi zewnętrzną granicę Unii Europejskiej, ciążą na niej unijne zobowiązania i regulacje dotyczące nielegalnej imigracji, których musi przestrzegać. Władze hiszpańskie zdecydowały się wskazać na Gwardię Cywilną jako główne narzędzie walki ze zjawiskiem nielegalnej imigracji, biorąc pod uwagę fakt, iż napływ obcokrajowców może łączyć się z atakami terroryzmu[256]. Zatem Gwardia jest również podmiotem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo w tym obszarze. I. Cosidó zaznacza, że „dualny status formacji stwarza możliwość stopniowej odpowiedzi, od nadzoru bezpieczeństwa publicznego do specjalnych operacji przez wyspecjalizowane jednostki wojskowe, a jednocześnie daje pośredni instrument, który pozwala Hiszpańskim Siłom Zbrojnym nie angażować się w konflikt z ETA, w ten sposób unikając niedogodności związanych z interwencją wojskową na terytorium kraju. Ponadto Gwardia staje się łącznikiem i umożliwia bezpośrednie techniczne i operacyjne wsparcie ze strony sił zbrojnych w globalnej walce z terroryzmem"[257].

[253] Tamże, s. 270.
[254] Tamże, s. 270–272.
[255] Tamże, s. 273–274.
[256] Tamże, s. 277.
[257] I. Cosidó, *Sanish Policy against terrorism*: The Guardia Civil and ETA, „Grupo de Estudios Estrategicos. Analisis", nr 28, s. 5.

W zakresie działań specjalnych Gwardii Cywilnej, należy jeszcze uwzględnić inne czynności mieszczące się w katalogu zadań specjalnych policji wojskowych. Należą do nich:

1) ochrona budynków, instytucji oraz mienia;
2) ochrona transportów (konwojów);
3) ochrona osób;
4) zatrzymywanie, nadzór oraz doprowadzanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
5) zwalczanie przestępczości narkotykowej;
6) udział i pomoc w sytuacjach wyjątkowych, klęskach naturalnych oraz katastrofach;
7) współdziałanie z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo[258].

Kolejnym przykładem policji wojskowej posiadającej w zakresie swojej działalności szeroki katalog działań specjalnych jest Rumuńska Żandarmeria Wojskowa (*Jandarmerie*).

Początki owej żandarmerii sięgają schyłku XIX w., kiedy na mocy dekretu ówczesnego władcy Karola I powołano korpus żołnierzy żandarmerii o nazwie „miejska i wiejska żandarmeria". Celem tej organizacji było zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom i utrzymywanie porządku publicznego w obrębie miast i wsi. Do głównych zadań ówczesnej policji wojskowej należało:

1) poszukiwanie oraz zatrzymywanie dezerterów;
2) sprawdzanie obecności chorego personelu wojskowego w ich domach;
3) utrzymywanie porządku i dyscypliny wśród żołnierzy;
4) eskortowanie zatrzymanych i dyscyplinarnie ukaranych żołnierzy[259].

Obecnie Rumuńska Żandarmeria to wyspecjalizowana formacja o statusie wojskowym, podlegająca Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, wykonująca zadania związane z ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego, praw i wolności obywatelskich, wolności publicznej i prywatnej oraz ze zwalczaniem terroryzmu[260].

Ustawowe zadania Jandarmerie można podzielić na te z zakresu zapewnienia porządku publicznego w miastach i obszarach pozamiejskich, budynkach użyteczności publicznej, a zatem w szkołach, parkach itp., wykonywane razem z policją; zapewnienie porządku i bezpieczeństwa na dworcach i w pociągach,

[258] Zob. B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 32.
[259] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 90.
[260] Por.: art. 1§ pkt 2, ustawa o organizacji i funkcjonowaniu Rumuńskiej Żandarmerii z 13.03.2005 r.

przy współpracy z Policją Transportu Kolejowego; zapewnienie bezpieczeństwa w górach, na szlakach turystycznych, a także podczas imprez masowych[261].

Przechodząc do zakresu działań specjalnych rumuńskiej policji wojskowej uwagę należy zwrócić na następujące obszary zadaniowe:

1) zapewnienie i przywracanie porządku publicznego w punktach kontroli granicznej na granicy państwa we współdziałaniu z Generalnym Inspektorem Straży Granicznej;
2) utrzymywanie porządku publicznego podczas oficjalnych wizyt zagranicznych;
3) poszukiwanie oraz zatrzymywanie dezerterów, więźniów oraz szczególnie niebezpiecznych przestępców;
4) współdziałanie z policją w ramach działań antyterrorystycznych w zakresie zatrzymywania osób podejrzewanych o popełnienie lub przygotowywanie zamachu terrorystycznego;
5) współdziałanie z innymi, adekwatnymi instytucjami państwowymi, uczestniczącymi w wykrywaniu i neutralizowaniu aktów terroryzmu na terytorium kraju;
6) zapewnienie ochrony korespondencji niejawnej;
7) uczestniczenie w operacjach pokojowych poza terytorium Rumunii o charakterze szkoleniowym oraz w operacjach pokojowych lub zarządzania kryzysowego;
8) zapewnienie ochrony osobistej ważnych osób;
9) prowadzenie bazy danych osób, które naruszyły porządek publiczny podczas imprez masowych[262].

Do działań specjalnych Rumuńskiej Żandarmerii powołany został Oddział Szybkiego Reagowania, do zadań którego w szczególności należy:

1) ochrona osobista dygnitarzy wojskowych (rumuńskich i zagranicznych);
2) interwencje antyterrorystyczne w obiektach ruchomych i stałych;
3) zamykanie i sprawdzanie rejonów odpowiedzialności;
4) planowanie i prowadzenie operacji antyterrorystycznych;
5) interweniowanie w sprawach o charakterze wojskowym, dla ratowania życia i zdrowia ludzkiego[263].

Kolejną policją wojskową, która jest przykładem ważnego podmiotu w systemie bezpieczeństwa w zakresie działań specjalnych, jest Policja Wojskowa Federalnych Sił Zbrojnych Niemiec (Feldjäger). Początkowo organizacja ta nie

[261] Por.: K.P. Marczuk, *Trzecia opcja: Gwardie narodowe*…, op. cit., s. 207.

[262] Por. art. 19 § pkt. 1 i 2, ustawa o organizacji i funkcjonowaniu Rumuńskiej Żandarmerii z 13.03.2005 r.

[263] B. Pacek, *Policje wojskowe*…, op. cit., s. 93.

była formacją militarną. Były to grupy składające się z przywódcy, jego asystenta oraz kilkunastu leśników i myśliwych. Ich zadaniem było wskazywanie dróg i przepraw armii Prus, która przemieszczała się po nieznanym terenie przeciwnika[264].

Pierwsza, powojenna jednostka policji wojskowej Niemiec została utworzona w dniu 6 października 1955 r. Była to kompania szkolna stacjonująca w byłym szpitalu Luftwaffe w Andernach. Do podstawowych zadań tej formacji należało prowadzenie kontroli ruchu drogowego oraz wykonywanie zadań ochronnych. Nazwa „Militärpolizei", która wśród społeczeństwa niemieckiego nie cieszyła się uznaniem, została zmieniona na tradycyjny zwrot – Feldjäger w 1956 r.

W kolejnych latach feldjegrzy stanowili część armii niemieckiej wszystkich rodzajów wojsk (lądowych, sił powietrznych i marynarki). Dowódcy rodzajów wojsk kierowali swoich żołnierzy do służby w szeregach policji wojskowej na okres trzech lat. W 1960 r., po przeprowadzonych zmianach policja wojskowa stała się wydzieloną formacją wojskową składającą się wyłącznie z żołnierzy wojsk lądowych. W 1972 r., a następnie 1980 r., kiedy reorganizowano armię niemiecką dostosowując ją do nowych wymagań, zredukowano liczbę policji wojskowej. Jednocześnie nie zmieniono szerokiego zakresu ich zadań[265].

W 2001 r. korpus feldjegrów został przyporządkowany jako rodzaj wojsk do Połączonych Służb Wsparcia, gdzie razem z Centralną Służbą Medyczną tworzył rodzaj wojsk w Niemieckiej Armii Federalnej[266].

Obecnie w strukturze niemieckiej armii Żandarmeria Wojskowa zajmuje istotną pozycję wspierając dowódców w zapewnieniu dyscypliny i porządku. Feldjäger dba o bezpieczeństwo i ochronę jednostek wojskowych niezależnie od stanu zagrożenia[267].

Zadania niemieckiej MP są realizowane w czterech zasadniczych obszarach i obejmują:

Przestrzeganie porządku wojskowego:

1) wsparcie dowódców, sędziów i prokuratorów;
2) patrolowanie ciągów komunikacyjnych, środków komunikacji publicznej oraz terenów wojskowych;
3) zapewnienie bezpieczeństwa w samolotach, kontrolę bagażu, odprawę celną;
4) prowadzenie czynności prewencyjnych i profilaktycznych;
5) współdziałanie z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa.

[264] Tamże. Szerzej, s. 57.
[265] Tamże, s. 58.
[266] Tamże.
[267] Tamże, s. 59.

Prowadzenie śledztw i dochodzeń:

1) prowadzenie czynności procesowych;
2) prowadzenie dochodzeń dla prokuratorów, doradców prawnych, instytucji wymiaru sprawiedliwości oraz organizacji międzynarodowych;
3) prowadzenie poszukiwań;
4) prowadzenie ewidencji zdarzeń z udziałem personelu/sprzętu wojskowego.

Kontrolę ruchu drogowego:

1) przewozu materiałów niebezpiecznych;
2) wojskowego ruchu drogowego;
3) pojazdów wojskowych;
4) eskortowanie przewozu materiałów niebezpiecznych, materiałów ponadnormatywnych oraz sprzętu wojskowego;
5) monitorowanie i planowanie ruchu;
6) prowadzenie ewidencji wypadków drogowych z udziałem personelu i pojazdów wojskowych;
7) rozpoznanie dróg oraz nadzór nad ich oznakowaniem.

Z kolei, w zakresie prowadzenia działań specjalnych do zadań Feldjäger należy:

1) ochrona VIP;
2) ochrona dowództw i sztabów;
3) konwojowanie osób, przedmiotów wartościowych oraz dokumentów podlegających szczególnej ochronie;
4) ochrona ważnych wydarzeń publicznych oraz miejsc zgromadzeń;
5) tłumienie zamieszek;
6) kontrola tłumu;
7) wzmocnienie sił ochrony infrastruktury krytycznej państwa;
8) kontrola ruchu uchodźców;
9) pomoc humanitarna w rejonie klęsk żywiołowych;
10) prowadzenie czynności rozpoznawczych;
11) poszukiwanie i zatrzymywanie niebezpiecznych przestępców;
12) wsparcie działań Policji i innych służb w zakresie poszukiwania i zatrzymywania szczególnie niebezpiecznych przestępców oraz przeciwdziałania i zwalczania aktów terroryzmu;
13) udział w czynnościach służbowych prowadzonych w postępowaniach przygotowawczych o szczególnym znaczeniu;
14) realizacja zadań policji sądowej w odniesieniu do rozpraw sądowych dotyczących szczególnie niebezpiecznych przestępców;

15) konwojowanie szczególnie niebezpiecznych przestępców[268].

Konkludując, zawarte w tej części pracy przykłady działań specjalnych wybranych organizacji i państw można stwierdzić, że czasy współczesne to okres stale wzrastającej wartości idei żandarmerii nie tylko w Europie, ale również w USA, które w konsekwencji kampanii irackiej i afgańskiej odkryły, że diametralnie zmienił się charakter współczesnych wojen i tradycyjna armia nie jest już w stanie bezwarunkowo w nich zwyciężać, zwłaszcza w kontekście „koszt – efekt".

Jak się okazuje, wraz z zakończeniem „zimnej wojny", pojawiły się nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa, które spowodowały potrzebę poszukiwania nowych, skutecznych instrumentów walki z plagami współczesnego świata. Szeroki zakres kompetencji w obszarze działań specjalnych policji wojskowych wydaje się skutecznym sposobem zapewnienia i utrzymywania bezpieczeństwa.

Warto podkreślić, że sposobem osiągnięcia współpracy w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa jest również integracja rodziny policji wojskowej. Przykładem tego jest Wielonarodowy Batalion Policji Wojskowej dla potrzeb NATO oraz Europejskie Siły Żandarmerii. Organizacje te, ich funkcjonowanie, zakres działań i sposób ich realizacji przy obecnym zatarciu granic przestępczych jest jednym ze sposobów skutecznych działań specjalnych w obszarze międzynarodowym dotyczącym bezpieczeństwa.

2.3. Specyfika działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej

2.3.1. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej jako policji wojskowej NATO

Działania Żandarmerii Wojskowej, w tym działania specjalne mają charakter szczególny, zwłaszcza w razie konfliktu zbrojnego lub nagłego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Wynika to z przewidywanych dla niej doktryną i zobowiązaniami sojuszniczymi zadań obejmujących czynności ustawowe oraz wsparcie działań bojowych na teatrze działań wojennych. Niesie to za sobą potrzebę objęcia właściwością takich kategorii działań prowadzonych na dużo większą skalę, niż w okresie pokoju.

Doktryna policji wojskowej NATO przewiduje wiele sytuacji, gdzie niezbędne będzie działanie niekonwencjonalne i specjalne pododdziałów wyspecjalizowanych policji wojskowej. Coraz większe zaangażowanie polskiego wojska w operacje pokojowe i stabilizacyjne warunkowało potrzebę uwzględnienia w strukturach Żandarmerii Wojskowej sił i środków zdolnych do natychmiastowego udziału w tego rodzaju misjach. Odpowiedzią na to doktrynalne zapotrze-

[268] Tamże.

bowanie było utworzenie oddziałów specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Celem ich powołania było zbudowanie na wzór wielu innych państw NATO „specjalnego" potencjału polskiej policji wojskowej – Żandarmerii Wojskowej[269].

Żandarmeria Wojskowa realizuje zadania specjalne polegające na wsparciu policyjnym, czyli zapewnieniu optymalnych warunków do realizacji jednostkom operacyjnym zadań w rejonie misji lub operacji[270].

Jednostki Żandarmerii Wojskowej swoje zadania mogą realizować w składzie wielonarodowych pododdziałów policji wojskowej (*NATO Combined Military Police* – NCMP[271]), biorąc udział w misjach stabilizacyjnych, pokojowych, operacjach ratowniczych i humanitarnych. Są one też przeznaczone do zapobiegania atakom terroru i likwidacji ich skutków. W działaniach tych Żandarmeria Wojskowa realizuje zadania wsparcia policyjnego, do których należy zaliczyć:

1) kontrolę ruchu drogowego;
2) zapewnienie prawa i porządku;
3) działania związane z bezpieczeństwem rejonu działań;
4) działania operacyjno-rozpoznawcze;
5) działania wyspecjalizowanych jednostek policji wojskowych, a w tym:
   a) poszukiwanie osób podejrzanych o zbrodnie przeciwko ludzkości i innych osób stanowiących zagrożenie dla prowadzonej operacji i wojsk własnych,
   b) działanie związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym tj. bezpośredni udział w operacjach prewencyjnych,
   c) kontrolę rejonu operacji, tj. działania oparte na ciągłej obecności sił policyjnych w rejonach newralgicznych w celu kontroli i weryfikowania warunków bezpieczeństwa, monitorowania stanu przestrzegania zawartych porozumień oraz prowadzenie i uaktualnianie bazy danych dot. bezpieczeństwa i porządku,
   d) gromadzenie informacji w oparciu o kontakty z lokalną społecznością oraz organami prawa i porządku, zbieranie i analiza informacji dot. bezpieczeństwa, sytuacji lokalnej i stanu przestępczości,
   e) fizyczne zwalczanie terroryzmu,
   f) zapewnienie doradztwa i szkolenia lokalnych sił bezpieczeństwa w zakresie zapewnienia porządku publicznego,

[269] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 186.
[270] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 444.
[271] *NATO Combined Military Police* (NCMP) – połączona formacja lub jednostka będąca w podporządkowaniu dowódcy sił NATO, składająca się z pododdziałów policji wojskowych państw zaangażowanych w działania; *definicja opracowana przez NATO Terminology writing team, obecnie w fazie procedowania*.

g) bezpośrednie wsparcie działań lokalnej policji lub zastąpienie jej w sytuacjach gwałtownego pogorszenia lokalnego stanu bezpieczeństwa[272].

Wsparcie policyjne Żandarmerii Wojskowej realizowane jest na rzecz utrzymania dyscypliny i porządku publicznego oraz wojskowego w tym zapewnienie przestrzegania prawa, prowadzenie dochodzeń i śledztw w sprawach o przestępstwa i wykroczenia oraz przeciwko ich sprawcom[273].

W nawiązaniu do zadań wyspecjalizowanych jednostek policji wojskowych w tym i Żandarmerii Wojskowej należy zwrócić uwagę, że dokumenty doktrynalne NATO nakładają na policje wojskowe szczególne wymagania w zakresie zobowiązań sojuszniczych, z tego wynika, że Żandarmeria Wojskowa w ramach operacji wykonuje między innymi następujące działania:

1) wsparcie przemieszczenia (Mobility Support Operations – MSO);
2) działania ochronne/ochrona wojsk (ang. Security Operations – SO);
3) zatrzymywanie osób (Detention Operations – DO);
4) działania policyjne (Police Operations – PO);
5) działania stabilizacyjne (Stability Police Operations – SPO)[274].

2.3.1.1. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie wsparcia przemieszczenia

Celem działań specjalnych w zakresie wsparcia przemieszczenia jest zapewnienie przez Żandarmerię Wojskową efektywnego i kontrolowanego przemieszczania się wojsk własnych. Zakres tych działań obejmuje w szczególności:

1) planowanie;
2) monitorowanie;
3) kontrolę personelu oraz ruchu drogowego[275].

W procesie planowania Żandarmeria Wojskowa wykonuje zadania:

1) rozpoznanie dróg we współdziałaniu z pododdziałami inżynieryjnymi i logistycznymi;
2) doradzanie w zakresie wymogów kontroli ruchu drogowego;
3) utrzymywanie kontaktów łącznikowych z lokalnymi władzami i policjami w celu wsparcia ruchu wojsk[276].

W ramach monitorowania i kontroli Żandarmeria Wojskowa:

1) reguluje ruchem na przydzielonych trasach;

[272] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 444.
[273] Tamże.
[274] *Policja Wojskowa NATO wytyczne i procedury*..., op. cit., pkt.101.
[275] Tamże, pkt. 202.
[276] Tamże, pkt. 203a.

2) zapobiega zakłóceniom planowego przemieszczania na wypadek pojawienia się na drogach nieplanowanego ruchu wojsk, ludności cywilnej oraz uchodźców;
3) wskazuje objazdy oraz kieruje ruchem w przypadku blokady tras głównych;
4) monitoruje bieżący postęp przemieszczenia[277].

Obszar wsparcia przemieszczania to: zabezpieczenie prewencyjne i dochodzeniowo-śledcze, które w ramach wsparcia policyjnego Żandarmeria Wojskowa organizuje na drogach marszu i w rejonach odpoczynku[278].

Z tego wynika, że wsparcie przemieszczania są działaniami, które prowadzi się w relacji z innymi działaniami policji wojskowych, takimi jak:

1) wsparcie w zakresie przestrzegania dyscypliny wojskowej;
2) działania w zakresie ochrony wojsk;
3) ochrona porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych, w miejscach publicznych oraz na drogach używanych przez siły militarne;
4) zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń;
5) pilotowanie kolumn wojskowych;
6) eskortowanie i/lub ochrona pojazdów, osób, dokumentów oraz mienia wojskowego[279].

Żandarmeria Wojskowa zabezpieczając marsz organizuje na drogach podejścia, na linii wyjściowej (punktach wejścia/wyjścia) i na liniach (punktach) wyrównania posterunki oraz prowadzi patrolowanie rejonu. Ponadto na przeprawach, przełęczach górskich, w wąskich przejściach i na węzłach drogowych organizuje posterunki kontrolne i rubieże kontroli ruchu. Żandarmeria Wojskowa kontroluje przestrzeganie dyscypliny i porządku wojskowego, nakazanej prędkości i odległości między kolumnami oraz zasady bezpieczeństwa i maskowania[280].

Reasumując, Żandarmeria Wojskowa zabezpiecza ruch wojsk poprzez wysuwanie elementów bojowych do przodu oraz na skrzydła rejonu, realizuje działania specjalne w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa, które obejmują:

1) kontrolę ruchu oraz przestrzeganie przepisów i bezpieczeństwa – egzekwowanie przestrzegania przepisów ruchu drogowego oraz kontrolę planów przemieszczania wojsk własnych. Żandarmeria Wojskowa zapewnia płynność ruchu poprzez wykonanie następujących działań: ustanawianie punktów kontroli ruchu drogowego, organizowanie blokad drogowych,

[277] Tamże, pkt. 203b.
[278] P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w działaniach bojowych Sił Zbrojnych RP*, Mińsk Mazowiecki 2013, s. 56.
[279] Tamże.
[280] Tamże.

ustanawianie punktów kontrolnych, określanie miejsc/rejonów zatrzymywania i wyczekiwania kolumn w newralgicznych miejscach na trasach przemieszczania oraz umieszczenie tymczasowych znaków drogowych, a także zbieranie informacji na temat ruchu sił sojuszniczych oraz przeciwnika;

2) rozpoznanie i nadzór dróg – stały monitoring stanu głównych dróg zaopatrzenia, identyfikację ograniczeń w zakresie dostępności tych dróg, skutków oddziaływania warunków atmosferycznych, uszkodzeń dróg, skażenie bronią ABC oraz obecność przeciwnika. Obejmują również, w razie potrzeby, identyfikację alternatywnych dróg zaopatrzenia;
3) monitorowanie przemieszczania ludności cywilnej – wspiera Policję w zakresie kontroli przemieszczania się ludności cywilnej szczególnie w kierunkach, które mogą zakłócić prowadzenie działań[281].

2.3.1.2. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony wojsk

Celem działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wojsk jest ich ochrona. Zapewnienie ochrony osobom, miejscom o kluczowym znaczeniu oraz umożliwienie przemieszczenia sił własnych i koalicyjnych stanowi istotę wysiłków na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa powodzenia operacji.

Działania te w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obejmują:

1) zapewnienie bezpieczeństwa obszaru;
2) zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego;
3) zapewnienie bezpieczeństwa personelu;
4) zapewnienie ochrony osobistej VIP;
5) zapewnienie bezpieczeństwa informacji[282].

Charakteryzując działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony wojsk, warto podkreślić katalog czynności Żandarmerii Wojskowej związany z zapewnieniem bezpieczeństwa obszaru. W ramach tych czynności Żandarmeria Wojskowa pozyskując informacje dotyczące terenu i zagrożeń na nim występujących, rozpoznając miejscową ludność, monitorując zagrożenia mogące zakłócić działania wojsk operacyjnych oraz dzięki swojej mobilności jest gwarantem bezpieczeństwa obszaru w całym rejonie operacji. Istota ubez-

[281] P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w działaniach*…, op. cit., s. 56.
[282] Zob. *Wytyczne i procedury...*, op. cit., pkt. 302.

pieczenia rejonów polega na ich ochronie przed rozpoznaniem i niespodziewanym uderzeniem grup dywersyjnych[283].

Zatem, w ramach czynności ochronnych Żandarmeria Wojskowa główny wysiłek skupia w:

1) rejonach zagrożonych działalnością grup dywersyjnych i ataków terrorystycznych;
2) rejonach, w których niezbędne jest zapewnienie skrytości przebywania wojsk oraz pracy stanowisk dowodzenia;
3) obszarach zagrożonych przestępczością[284].

W celu zapewnienia bezpieczeństwa obszaru Żandarmeria Wojskowa swoją aktywność kieruje na pozyskanie szczegółowych informacji odnośnie terenu i zagrożeń na nim występujących, w ramach której prowadzi:

1) rozpoznanie obszaru;
2) rozpoznanie rejonu;
3) nadzór i monitorowanie;
4) działania osłonowe;
5) działania związane z zapobieganiem wtargnięcia przeciwnika;
6) działania przeciwrozpoznawcze[285].

Rozpoznanie obszaru – wykonuje się w celu uzyskania informacji dotyczącej terenu lub działalności przeciwnika w określonym obszarze lub na innym terenie o kluczowym znaczeniu dla operacji. Pozyskiwanie danych jest formą wsparcia dowódców na wszystkich szczeblach dowodzenia w zakresie ochrony przed niespodziewanymi zagrożeniami. Działania te są prowadzone w ramach służby patrolowej oraz wynikają z analizy informacji uzyskanych od innych służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa[286].

W ramach rozpoznania obszaru Żandarmeria Wojskowa swój wysiłek skupia na:

1) obszarach o wysokim stopniu przestępczości;
2) trasach przerzutu i przemytu towarów/narkotyków;
3) zidentyfikowanych przez policję wojskową lub wyznaczonych obszarach zainteresowania;
4) kluczowych (z punktu widzenia operacji) elementach terenowych na danym obszarze;
5) obiektach o wysokiej wartości operacyjnej[287].

---

[283] T. Chiniewicz i in., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach przeciwdywersyjnych*, Mińsk Mazowiecki 2013, s. 35.

[284] P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w działaniach*…, op. cit., s. 54.

[285] Zob. *Wytyczne i procedury*…, op. cit., pkt. 303.

[286] Tamże, pkt. 303b.

[287] Tamże.

Rozpoznanie rejonu – wykonuje się w celu pozyskania informacji na temat dróg, przeszkód i zagrożeń w rejonie zdefiniowanym określonymi granicami. Rozpoznanie rejonu realizuje się zazwyczaj w przypadku niepewnej sytuacji dotyczącej zagrożeń lub w przypadku konieczności uzyskania informacji na temat możliwości wykonania manewrów w określonym rejonie. Techniki rozpoznania rejonu obejmują użycie patroli oraz czynności operacyjno-rozpoznawczych Żandarmerii Wojskowej[288].

Nadzór i monitorowanie – wykonuje się w celu pozyskania informacji dotyczących terenu mającego kluczowe znaczenie dla działań oraz o drogach podejścia lub o rejonach o wysokim zagrożeniu. Żandarmeria Wojskowa monitoruje sytuację dzięki stałej wymianie informacji z innymi służbami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa[289].

Działania osłonowe – wykonuje się w celu pozyskania informacji pozwalających na wczesne ostrzeganie o możliwych zagrożeniach ze strony przeciwnika, co pozwoli na zapewnienie odpowiedniej ilości czasu na reakcję siłom wydzielonym do operacji[290].

Działania związane z zapobieganiem wtargnięcia przeciwnika – wykonuje się w celu wsparcia funkcjonowania systemu dowodzenia, kontroli oraz zabezpieczenia logistycznego sił wydzielonych do operacji. Istotą działań Żandarmerii Wojskowej w przypadku wtargnięcia w obszar/rejon jest opóźnianie i osłabianie działań przeciwnika, a tym samym umożliwienie reakcji siłom głównym na powstałe zagrożenie[291].

Działania przeciwrozpoznawcze – wykonuje się w celu obniżenia zdolności przeciwnika w zakresie pozyskiwania informacji i prowadzenia rozpoznania. Działania te obejmują zarówno działania aktywne, jak i działania pasywne. Są to działania specjalne ukierunkowane na walce z przeciwnikiem oraz działania prewencyjne, które dotyczą:

1) rozpoznania (nadzór) obszaru, rejonu oraz dróg;
2) działań osłonowych;
3) bezpieczeństwa fizycznego, kluczowych miejsc oraz operacji[292].

Drugim, równie istotnym obszarem działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony wojsk jest zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego, które obejmuje siły i środki przeznaczone do ochrony personelu, sprzętu, instalacji, materiałów oraz dokumentów przed szpiegostwem, sabotażem, uszkodze-

[288] Tamże, pkt. 303c.
[289] Tamże, pkt. 303d.
[290] Tamże, pkt. 303e.
[291] Tamże, pkt. 303f.
[292] Tamże, pkt. 303g.

niem oraz kradzieżą. Żandarmeria Wojskowa w ramach swojej działalności w zakresie bezpieczeństwa fizycznego prowadzi analizę ryzyka zagrożenia, ocenę stopnia podatności osób i obiektów na zagrożenia oraz opracowuje rekomendacje dotyczące działań mających na celu obniżenie poziomu zagrożenia. Żandarmeria Wojskowa prowadzi działania w zakresie ochrony fizycznej personelu oraz wybranych obiektów infrastruktury krytycznej[293].

Z tego wynika, że w ramach czynności dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa fizycznego Żandarmeria Wojskowa wysiłek skupia na:

1) bezpieczeństwie ważnych obiektów wojskowych – Żandarmeria Wojskowa zapewnia bezpieczeństwo poprzez bezpośrednią ochronę i obronę określonym obiektom, mogącym stanowić przedmiot rozpoznania i ataku sił dywersyjnych przeciwnika. Dąży do wcześniejszego wykrycia sił zagrażających obiektowi, niszczy je w walce lub stwarza dogodne warunki do jego likwidacji wspólnie z innymi siłami[294];
2) ochronie konwojów – Żandarmeria Wojskowa prowadzi działania specjalne z użyciem szeregu różnych metod i sposobów w zależności od istniejącego zagrożenia i rodzaju transportowanych materiałów;
3) bezpieczeństwie portów (lotnisk i portów morskich) – Żandarmeria Wojskowa zapewnia we współdziałaniu z innymi służbami lub wojskami bezpieczeństwo fizyczne. Zagrożenie mogące zakłócić, a nawet zatrzymać pracę portów jest prawdopodobne ze względu na ich wagę dla systemu logistycznego zaopatrywania wojsk, może wspierać zapewnienie bezpieczeństwa portów zdolnościami, których mogą nie posiadać siły bezpośrednio odpowiedzialne za bezpieczeństwo obiektu;
4) bezpieczeństwie na liniach kolejowych – Żandarmeria Wojskowa we współdziałaniu z innymi służbami prowadzi czynności w celu zabezpieczenia sprzętu wojskowego wrażliwego na oddziaływanie przeciwnika będącego w trakcie przemieszczania transportem kolejowym[295].

Kolejnym zadaniem Żandarmerii Wojskowej wynikającym z zakresu ochrony wojsk jest zapewnienie bezpieczeństwa personelu/ochrony osobistej – Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności w zakresie bezpieczeństwa personelu poprzez sprawdzanie pod kątem bezpieczeństwa oraz kontrolę tożsamości. Bezpieczeństwo personelu związane jest z zastosowaniem wszystkich środków do przeciwdziałania zagrożeniom dla personelu ze strony przeciwnych grup wywiadowczych, grup wywrotowych lub innych osób. Polega na ściślej współpracy z wywiadem wojskowym oraz innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpie-

[293] Tamże, pkt. 304.
[294] T. Chiniewicz i in., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach*…, op. cit., s. 35.
[295] Zob. *Wytyczne i procedury*..., op. cit., pkt. 304b–e.

czeństwo. Istotą ochrony osobistej jest ciągła obecność osób chroniących przy osobie ochranianej, zapewniająca bezpieczeństwo osobie ochranianej przed zamachem, porwaniem, zranieniem oraz ośmieszeniem[296].

Czynności ochronne wobec osób pełniących kierownicze funkcje w państwie, delegacji zagranicznych przebywających na terenach jednostek wojskowych oraz monitorowanie i rozpoznanie pirotechniczno-radiologiczne miejsc czasowego pobytu osób ochranianych wykonuje Wydział Ochrony będący w strukturze Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie, który:

1) realizuje czynności ochronne wobec:
   a) Ministra Obrony Narodowej,
   b) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych,
   c) członków wojskowych delegacji zagranicznych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
   d) osób oraz delegacji ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu, podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych,
   e) innych osób na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej;
2) prowadzi rozpoznanie pirotechniczno-radiologiczne:
   a) miejsc czasowego pobytu ochranianych osób,
   b) środków transportu;
3) prowadzi kontrolę detektorową:
   a) osób i bagażu,
   b) obsługi medialnej;
4) prowadzi rozpoznanie i monitorowanie miejsc czasowego pobytu osób ochranianych;
5) prowadzi kontrolę osób i bagażu osób wyjeżdżających na misje poza granice kraju i powracających z rejonu misji do kraju oraz przesyłek (ładunków);
6) realizuje zadania związane z rutynowym i wymuszonym działaniem poszukiwawczym oraz zabezpieczeniem wykrytych środków niebezpiecznych;
7) współdziała w zakresie działań zabezpieczająco-ochronnych z Dyrektorem Sekretariatu Ministra Obrony Narodowej, Oddziałem Protokołu Wojskowego Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych, Policją oraz jednostkami organizacyjnymi ŻW[297].

Zadaniem Żandarmerii Wojskowej dotyczącym zapewnienia ochrony wojsk jest również zapewnienie bezpieczeństwa informacji. Bezpieczeństwo informacji

[296] Tamże, pkt. 305–306.

[297] *Szczegółowy zakres działania Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie*, § 8, pkt. 2.

to środki organizacyjne, procedury, fizyczna oraz techniczna ochrona wszystkich rodzajów informacji. Czynności Żandarmerii Wojskowej w tym zakresie obejmują przede wszystkim przeciwdziałanie: nieupoważnionemu ujawnieniu, modyfikacji, zniszczeniu, zakłóceniu lub utraty informacji. Zakres zadań Żandarmerii Wojskowej w tym obszarze dotyczy również ścigania osób podejrzanych o ujawnienie bądź zaniechanie czynności służbowych w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych[298].

Podsumowując rozważania dotyczące działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony wojsk, należy stwierdzić, że Żandarmeria Wojskowa podczas służby patrolowej oraz pracy operacyjno-rozpoznawczej na bieżąco pozyskuje informacje dotyczące potencjalnego niebezpieczeństwa. Stały nadzór i monitorowanie źródeł zagrożeń prowadzony jest w rejonach szczególnie ważnych lub najbardziej narażonych na oddziaływanie grup dywersyjnych przeciwnika[299].

Jednocześnie w ramach prowadzenia szerokiego spektrum zadań Żandarmeria Wojskowa może prowadzić działania zaczepne celem likwidacji sił dywersyjnych. Przeciwdywersyjne działania zaczepne mogą być prowadzone w formie:

1) działań rozpoznawczych;
2) działań pościgowych, blokujących;
3) działań likwidacyjnych[300].

2.3.1.3. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zakresie zatrzymywania osób

Celem działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w zakresie zatrzymywania osób jest zatrzymywanie[301] ale również doradztwo, nadzorowanie oraz rękojmia prawidłowego traktowania zatrzymanych osób[302].

---

[298] Zob. *Wytyczne i procedury* …, op. cit., pkt. 307.

[299] T. Chiniewicz i in., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach*…, op. cit., s. 36.

[300] P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w działaniach*…, op. cit., s. 79.

[301] Żołnierze Żandarmerii Wojskowej na mocy art. 18 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych mają prawo zatrzymać żołnierza:

1) który stwarza w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego albo dla mienia;
2) co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełnił on wykroczenie, a zachodzi obawa co do jego ucieczki lub ukrycia się albo zatarcia śladów, bądź też nie można ustalić jego tożsamości;
3) który został ujęty na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu tego czynu;
4) który rażąco narusza dyscyplinę wojskową lub porządek publiczny, jeżeli zachodzi obawa co do jego ucieczki lub ukrycia się albo zatarcia śladów czynu bądź nie można ustalić jego tożsamości albo gdy zatrzymanie jest niezbędne do niezwłocznego przywrócenia dyscypliny wojskowej lub porządku publicznego;

Żandarmeria Wojskowa w swojej działalności stosuje różnorodne formy działań związane z zatrzymywaniem osób. Poza czynnościami typowo prewencyjnymi dotyczącymi zatrzymania sprawcy na miejscu zdarzenia, Żandarmeria Wojskowa prowadzi działania poszukiwawcze polegające na ustaleniu miejsca pobytu osób poszukiwanych, odnalezieniu utraconych dokumentów, broni, mienia wojskowego oraz zatrzymywaniu sprawców przestępstw, podejrzanych, a także członków grup dywersyjnych.

Wynika z tego, że Żandarmeria Wojskowa prowadzi poszukiwania w celu:

1) ustalenia agentury służb specjalnych przeciwnika;
2) przejęcia dokumentacji służb specjalnych przeciwnika;
3) ujęcia zbrodniarzy wojennych;
4) ujęcia żołnierzy, którzy dokonali dezercji grupowo lub z bronią;
5) ujęcia pracowników organów wywiadowczych;
6) zatrzymania podejrzanych, sprawców zabójstw, ataków terroru i dywersji[303].

Czynności poszukiwawcze prowadzą wszystkie jednostki organizacyjne Żandarmerii Wojskowej na podstawie polecenia wydanego przez Komendanta Głównego ŻW, komendanta jednostki terenowej Żandarmerii Wojskowej oraz zarządzenia poszukiwań wydanego przez sąd i prokuraturę a dotyczą:

1) żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, którzy popełnili przestępstwa, wykroczenia lub zachodzi uzasadnione podejrzenie ich popełnienia, a miejsce pobytu tych żołnierzy nie jest znane albo ukrywają się;
2) zwolnionych ze służby wojskowej, wobec których nie ustała jurysdykcja wojskowych organów ścigania, a miejsce ich przebywania nie jest znane lub ukrywają się;
3) pracowników wojska, którzy popełnili przestępstwo luz zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, w przypadku gdy podlegają jurysdykcji sądów wojskowych, a miejsce ich przebywania nie jest znane lub ukrywają się;

---

5) który, będąc pozbawiony wolności, samowolnie opuścił izbę zatrzymań, areszt śledczy, zakład karny lub wojskowy areszt dyscyplinarny albo opuścił je na podstawie zezwolenia właściwego organu i w wyznaczonym terminie nie powrócił do nich;
6) który, pełniąc niezawodową służbę wojskową, samowolnie przebywa poza jednostką wojskową lub wyznaczonym miejscem przebywania;
7) który w mundurze wojskowym znajduje się w miejscu publicznym pod wpływem środka odurzającego lub substancji psychotropowej albo środka zastępczego;
8) który nosi mundur wojskowy albo posiada uzbrojenie lub wyekwipowanie wojskowe, niezgodne z obowiązującymi przepisami.

[302] Zob. *Wytyczne i procedury...*, op. cit., pkt. 402.

[303] T. Chiniewicz, S. Korzeniowski, P. Płonka, *Żandarmeria Wojskowa w działaniach operacyjnych*, Mińsk Mazowiecki 2011, s. 17.

4) zaginionych w czasie pełnienia przez nich czynnej służby wojskowej, jeżeli z okoliczności zaginięcia wynika, że ma ono związek z przestępstwem lub nieszczęśliwym wypadkiem lub też zaginiony leczył się psychiatrycznie[304].

W zakresie poszukiwania i zatrzymywania szczególnie niebezpiecznych przestępców w Żandarmerii Wojskowej utrzymywany jest w gotowości do użycia Wydział Działań Specjalnych.

Do głównych zadań Wydziału Działań Specjalnych należy:

1) udział w poszukiwaniu i zatrzymywanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
2) przeciwdziałanie i zwalczanie aktów terroryzmu;
3) wsparcie działań Policji i innych służb w zakresie poszukiwania i zatrzymywania szczególnie niebezpiecznych przestępców oraz przeciwdziałania i zwalczania aktów terroryzmu;
4) udział w czynnościach służbowych prowadzonych w postępowaniach przygotowawczych o szczególnym znaczeniu;
5) realizacja zadań policji sądowej w odniesieniu do rozpraw sądowych dotyczących szczególnie niebezpiecznych przestępców;
6) konwojowanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
7) utrzymywanie nakazanych sił i środków do realizacji zadań w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych;
8) wsparcie działań realizowanych przez Wydział Ochrony[305].

2.3.1.4. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w czynnościach stabilizacyjnych

Istotnym elementem, z punktu widzenia rozważań o działaniach specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jest realizacja zadań innych niż typowe – policyjne podczas misji pokojowych i stabilizacyjnych. Doświadczenia jakie formacja zdobyła podczas wykonywania zadań poza granicami kraju oraz bieżąca obecność żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w niestabilnych rejonach nasuwa wniosek, że potrzeba zażegnania kryzysów pojawiających się w różnych częściach świata wymusza konieczność szybkiego manewru wojsk na dużą odległość. Wojsk interoperacyjnych i kompatybilnych z jednostkami wojsk koalicyjnych, wojsk jakimi są pododdziały specjalne Żandarmerii Wojskowej[306].

---

[304] *Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową*…, op. cit., pkt. 4007–4008.

[305] *Szczegółowy zakres działania Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie*, § 9, pkt. 2.

[306] Zob. *Wytyczne i procedury*..., op. cit., pkt. 601–602.

Od czasu powstania Żandarmerii Wojskowej w 1990 r. żołnierze tej formacji nieprzerwanie pełnią służbę w misjach i operacjach poza granicami państwa – początkowo pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych, później NATO i Unii Europejskiej. Żołnierze ŻW pełnią służbę na stanowiskach w dowództwach Polskich Kontyngentów Wojskowych, w strukturach wielonarodowych pododdziałów policji wojskowej oraz jako jednolite, zwarte pododdziały w składzie kompanii manewrowych wykonując zadania w podporządkowaniu narodowym, bądź w składzie pododdziałów wielonarodowych. Żandarmeria Wojskowa w misjach i operacjach poza granicami państwa realizuje przede wszystkim zadania wynikające z zapisów zawartych w Ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, do których zaliczyć można między innymi:

1) zapobieganie przestępstwom i wykroczeniom oraz ujawnianie i ściganie karne sprawców przestępstw i wykroczeń;
2) zapewnienie bezpieczeństwa w rejonie operacji;
3) zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz prawa miejscowego przez żołnierzy uczestniczących w danej misji;
4) kontrola ruchu drogowego, rozpoznanie warunków drogowych i informowanie o zagrożeniach;
5) konwojowanie transportów;
6) działania jednostek specjalnych Żandarmerii Wojskowej[307].

Koncentrując się na działaniach specjalnych w ramach działań stabilizacyjnych, należy zwrócić szczególną uwagę na zadania, które żołnierze z Oddziałów Specjalnych Żandarmerii Wojskowej wykonują w rejonie misji, są to:

1) kontrola rejonu działania kontyngentu poprzez między innymi patrolowanie, rozpoznanie i monitorowanie sytuacji lokalnej;
2) nadzorowanie wycofania wojsk;
3) działanie wobec jeńców, osób zatrzymanych i aresztowanych;
4) nadzorowanie rozbrojenia sił zbrojnych stron konfliktu i kontrola ich uzbrojenia;
5) internowanie zatrzymanych i podejrzanych;
6) prowadzenie działalności antyterrorystycznej;
7) szkolenie lokalnych sił policyjnych;
8) prowadzenie działań interwencyjnych;
9) konwojowanie i ochrona ładunków specjalnych, w tym pomocy humanitarnej;
10) zapewnienie ochrony osobistej VIP;
11) kontrolę osób, miejsc i obiektów[308].

[307] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej…, op. cit.
[308] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Komponent*…, op. cit., s. 64–65.

Powyższe zadania w rejonie misji pokojowych poza granicami kraju realizują głównie lekkie, mobilne i manewrowe jednostki przeznaczone do wykonywania zadań na rzecz wojsk operacyjnych[309].

Podstawowym elementem operacyjnym Żandarmerii Wojskowej, wydzielanym do misji pokojowych i stabilizacyjnych, jest pododdział manewrowy z Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej. Może być on różny pod względem składu i wielkości w zależności od charakteru wykonywanych zadań. Jest on przygotowywany w ramach stałego procesu szkolenia i codziennej działalności[310].

Żandarmeria Wojskowa, jako policja wojskowa dzięki swoim możliwościom operacyjnym odgrywa istotną rolę podczas działań w misjach stabilizacyjnych na różnych etapach prowadzenia operacji. Jednym z przykładów takiego użycia specjalistycznych pododdziałów policji wojskowej jest etap operacji, kiedy następuje faza stabilizacji i niecelowe jest kierowanie wojsk operacyjnych do czynności porządkowych.

W sytuacjach gdzie po konflikcie zbrojnym następuje przywracanie stabilizacji, a tym samym istnieje zagrożenie bezpieczeństwa publicznego, można użyć policji wojskowej. Jest to tak zwany okres przejściowy, gdy państwo, na którego terenie jest prowadzona operacja, nie jest jeszcze zdolne lub nie wykazuje zainteresowania do rozwiązywania problemów przy użyciu własnych służb. Oddziały Specjalne Żandarmerii Wojskowej mogą odpowiadać nie tylko za przestrzeganie bezpieczeństwa, prawa i porządku publicznego, lecz współdziałając z lokalną policją mogą przygotowywać ją do przejęcia pełnej odpowiedzialności za państwo[311]:

---

[309] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 158.

[310] Tamże, s. 158.

[311] *Islamskie Państwo Afganistanu* - Żandarmeria Wojskowa od 2002 r. uczestniczyła w operacji antyterrorystycznej Enduring Freedom, w ramach kontyngentu, który był odpowiedzialny za rozminowanie rejonu bazy i terenu przyległego, prowadzenie rozpoznania chemicznego i patrolowanie rejonu odpowiedzialności. Od kwietnia 2007 r. Polski Kontyngent Wojskowy (PKW Afganistan) pełni służbę w rejonie misji w ramach Międzynarodowych Sił Wspierania Bezpieczeństwa w Islamskim Państwie Afganistanu. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej pełnią tam służbę w ramach Wydziału Żandarmerii Wojskowej oraz Operacyjnych Zespołów Doradczo-Łącznikowych ds. Policji doradzając i szkoląc funkcjonariuszy afgańskiej policji. *Kosowo* – zadania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Kosowie (PKW KFOR) polegają na udzielaniu pomocy humanitarnej, egzekwowaniu przestrzegania prawa i porządku publicznego oraz na stwarzaniu warunków do przejęcia tych zadań przez organy władzy lokalnej. Polski Kontyngent Wojskowy pełni mandat w regionie od 1999 roku, a od 2000 roku polscy żołnierze stanowią znaczącą część Batalionu Polsko-Ukraińskiego, wykonującego zadania operacyjne. *Bośnia i Hercegowina* – Polski Kontyngent Wojskowy w składzie sił operacji Unii Europejskiej (PKW EUFOR, wcześniej w ramach misji NATO – IFOR i SFOR) od 1995 roku realizuje zadania polegające na nadzorowaniu działalności militarnej byłych stron konfliktu, monitorowaniu szkolenia i przemieszczania sprzętu stron konfliktu oraz inspekcji składów broni i amunicji. Od lipca 2006 r. Żandarmeria Wojskowa, wspólnie z Wojskami Lądowymi, tworzy kompanię manewrową, która od kwietnia 2007 r. weszła w skład batalionu hiszpańsko-polskiego. Zob.: http://zw.wp.mil.pl/pl/12.html [dostęp, 25.11.2015].

Żandarmeria Wojskowa dzięki wyszkoleniu, wyposażeniu oraz zdobytemu doświadczeniu w kraju i w ramach misji może skutecznie zapewnić utrzymywanie bezpieczeństwa publicznego. Pododdziały Żandarmerii Wojskowej są przygotowane do używania środków specjalnych włącznie z bronią nieśmiercionośną oraz posiadają prawne podstawy do ich użycia. Jednostki specjalne Żandarmerii Wojskowej są zdolne do współdziałania z siłami militarnymi i policją cywilną. Ponadto podobnie jak typowe jednostki Żandarmerii Wojskowej mogą prowadzić działania zapobiegawczo-profilaktyczne i podejmować działania interwencyjne[312].

Z tego wynika, że działania patrolowe i stała obecność Żandarmerii Wojskowej w rejonie operacji pozwalają na dobre kontakty z lokalną społecznością oraz pogłębianie wiedzy o bezpieczeństwie rejonu. Żołnierze z jednostek specjalnych Żandarmerii Wojskowej posiadają zdolność do podejmowania interwencji wobec pojedynczych osób oraz większych grup w przypadku naruszania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Są przygotowani i odpowiednio wyposażeni by kontrolować tłum i reagować na zamieszki. Z tego względu można powierzać im zadania odstraszające i zapobiegawcze. Mogą kontrolować określone rejony, monitorować grupy opozycyjne, kontrolować oraz likwidować grupy przestępcze w obszarze swojej odpowiedzialności[313].

Bardzo istotną funkcją, którą mogą wypełniać jednostki specjalne Żandarmerii Wojskowej jest monitorowanie działania lokalnej policji. Polega to na sprawdzaniu działań patrolowych lokalnej policji, zapewnieniu wprowadzania przez tę policję rozkazów dowództwa operacji, kontrolowaniu posterunków, sprawdzaniu miejsc zatrzymań itp. Żołnierze oddziałów specjalnych Żandarmerii Wojskowej mogą realizować wszystkie zadania związane z utrzymaniem prawa i porządku zastępując lokalną policję lub wspierając ją w wykonywaniu zadań[314].

Równie istotnym elementem w ramach działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej podczas działań stabilizacyjnych jest praca operacyjno-rozpoznawcza, która uzupełnia działalność wywiadowczą i kontrwywiadowczą prowadzoną przez inne służby specjalne na teatrze działań. Charakter uzyskiwanych informacji podczas operacji pokojowych i stabilizacyjnych jest typowo wywiadowczy i kryminalny. Zebrane informacje mogą odnosić się do wszelkich działań operacyjnych wojsk przeciwnika, sytuacji wśród miejscowej ludności, zagrożeń dla wojsk własnych i innych zdarzeń i procesów zachodzących w rejo-

[312] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Sił Zbrojnych RP w misjach pokojowych i stabilizacyjnych*, Warszawa 2008, s. 170.
[313] Tamże, s. 171.
[314] Tamże.

nie operacji. Informacje kryminalne odnoszą się do prowadzonych postępowań karnych, ujawniania przestępstw i zatrzymywania ich sprawców[315].

Zadania o charakterze operacyjno-rozpoznawczym realizować mogą wszyscy żołnierze Żandarmerii Wojskowej pełniący służbę w składzie sił operacji pokojowych i stabilizacyjnych. Jednakże dużo bardziej profesjonalne jest kierowanie do tych zadań odpowiednio przygotowanych żołnierzy zajmujących się taką działalnością w kraju. Biorąc pod uwagę duży potencjał operacyjno-rozpoznawczy ŻW oraz występujące potrzeby związane z koniecznością wykrywania zdarzeń kryminalnych zarówno wśród żołnierzy uczestniczących w operacji, jak i wymierzonych w siły koalicyjne, należy przyjąć za celowe umieszczanie w strukturach sił funkcjonariuszy o specjalności operacyjno-rozpoznawczej[316].

Sposób użycia sił Żandarmerii Wojskowej do działań specjalnych w misjach pokojowych i stabilizacyjnych winien zależeć od konkretnych zadań operacji. Zadania wykonywane przez Żandarmerię Wojskową mogą być realizowane samodzielnie. Przykładem tego jest samodzielne wykonywanie mandatu misji[317] Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Demokratycznej Republice Konga[318].

Polski Kontyngent Wojskowy przeznaczony do użycia w ramach tej operacji miał zapewnić bezpieczeństwo siłom EUFOR poprzez ochronę miejsc bazowania, lotnisk oraz realizowanie zabezpieczenia medycznego. Do realizowania tych zadań wyznaczony został komponent Żandarmerii Wojskowej wzmocniony elementem logistycznym z 10 Brygady Logistycznej. Po raz pierwszy w historii powierzono Żandarmerii Wojskowej kompleksowe zorganizowanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego, w tym realizację wszelkich prac planistycznych i przygotowawczych. Jednocześnie dowódcą kontyngentu został oficer z Żandarmerii Wojskowej[319].

W przyjętych założeniach do operacji rozważano użycie kompanii manewrowej Żandarmerii Wojskowej w dwóch wariantach: zasadniczym – jako pododdziału manewrowego i opcjonalnym – jako wyspecjalizowanego pododdziału policji wojskowej – MPSU.

---

[315] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa Sił Zbrojnych RP w misjach pokojowych*…, op. cit., s. 168.

[316] Tamże, s. 169.

[317] Polski Kontyngent Wojskowy został sformowany na podstawie Postanowienia Prezydenta RP z dnia 20 kwietnia 2006 roku w sprawie przygotowania, przemieszczenia i użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w operacji Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga oraz rozkazu Szefa Sztabu Generalnego nr 418 z dnia 4 maja 2006 roku w sprawie przygotowania, przemieszczenia i użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w operacji Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga.

[318] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 167.

[319] Tenże, *Żandarmeria Wojskowa Sił Zbrojnych RP*…, op. cit., s. 139.

Według pierwszego wariantu zadania Żandarmerii Wojskowej obejmowały:

1) patrolowanie rejonu odpowiedzialności;
2) operacji wsparcia lokalnych władz i policji;
3) obsady doraźnych punktów kontrolnych, stałej ochrony bazy;
4) ewentualnego wsparcia podczas kontroli tłumu i zamieszek (izolacja rejonu zamieszek bez interweniowania bezpośredniego);
5) konwojowania kolumn wojskowych przemieszczających się w strefie odpowiedzialności PKW;
6) prowadzenia doraźnej kontroli ruchu drogowego w swoim rejonie odpowiedzialności;
7) zapewnienia ochrony bezpośredniej VIP oraz członkom organizacji międzynarodowych[320].

W drugim wariancie użycia komponentu Żandarmerii Wojskowej (nawet doraźnego) w charakterze MPSU miała ona realizować następujące zadania:

1) poszukiwanie osób podejrzanych o zbrodnie przeciwko ludzkości i innych osób stanowiących zagrożenie dla prowadzonej operacji i wojsk własnych;
2) działania związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym tj. bezpośredni udział w operacjach prewencyjnych;
3) kontrolę rejonu operacji tj.: działania oparte na ciągłej obecności sił policyjnych w rejonach newralgicznych w celu kontroli i weryfikowania warunków bezpieczeństwa, monitorowania stanu przestrzegania zawartych porozumień oraz prowadzenie i uaktualnianie bazy danych dot. bezpieczeństwa i porządku;
4) gromadzenie informacji w oparciu o kontakty z lokalną społecznością oraz organami prawa i porządku, zbieranie i analiza informacji dot. bezpieczeństwa, sytuacji lokalnej i stanu przestępczości;
5) fizyczne zwalczanie terroryzmu;
6) zapewnienie doradztwa i szkolenia lokalnych sił bezpieczeństwa w zakresie zapewnienia porządku publicznego;
7) bezpośrednie wsparcie działań lokalnej policji lub zastąpienie jej w sytuacjach gwałtownego pogorszenia lokalnego stanu bezpieczeństwa[321].

W początkowej fazie misji nie było bezpośredniego zagrożenia działaniami zbrojnymi przeciwko żołnierzom Polskiego Kontyngentu Wojskowego. Istniało jednak zagrożenie prowokacjami skierowanymi przeciwko EUFOR. Realne zagrożenie dla żołnierzy wystąpiło po ogłoszeniu wstępnych wyników wyborów.

W ramach działalności operacyjnej w rejonie misji zorganizowano, przygotowano i wdrożono do realizacji system ochrony i obrony baz oraz wydzielonej

[320] Tamże.
[321] Tamże.

części lotniska. Dokonano zgrania i przygotowania całego stanu osobowego kontyngentu w zakresie działania na wypadek sytuacji kryzysowych oraz osiągania stanów gotowości bojowych uwzględniając w szczególności próby wtargnięcia na teren bazy przez pojedyncze osoby. Środki bezpieczeństwa podejmowane na terenie bazy (oraz innych obiektów podlegających ochronie) jak również podczas zadań eskortowych i ochronnych wynikały z wcześniej przyjętych planów i szkoleń w tym zakresie[322].

W ramach podejmowanych środków bezpieczeństwa opracowano plan ochrony obozowiska. Zorganizowano Dyżurną Służbę Operacyjną pełnioną 24 godziny na dobę w systemie 12-godzinnych dyżurów, sprawującą nadzór nad realizacją zadań wykonywanych w rejonach ochrony stałej jak również w czasie wykonywania zadań eskortowych. Jednocześnie dokonano rozpoznania rejonu działania PKW (rejon Kinszasy) oraz zgrania i przygotowania żołnierzy do wykonywania zadań eskortowych i ochronnych. W celu zwiększenia bezpieczeństwa opracowano plan ochrony i ewentualnej ewakuacji Ambasady RP w Kinszasie[323]. W okresie mandatowym wykonywano na terenie Kinszasy eskorty zarówno personelu jak i sprzętu PKW oraz EUFOR. Zabezpieczano prewencyjnie wizyty delegacji personelu Unii Europejskiej, Organizacji Narodów Zjednoczonych i EUFOR. Przeprowadzano rekonesanse trasy marszu Kinszasa-Matadi-Boma oraz rejonu portu Boma. W trakcie trwania misji przeprowadzono również dwie akcje pomocy humanitarnej, w trakcie których przekazano leki i materiały medyczne. Pierwsza samodzielna operacja Żandarmerii Wojskowej wykazała, że formacja ta posiada dużo szersze możliwości realizacji zadań niż stosowane we wcześniejszych misjach. Żandarmeria potwierdziła też, że potrafi skutecznie zorganizować i samodzielnie poprowadzić Polski Kontyngent Wojskowy[324].

2.3.2. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w przeciwdziałaniu i reagowaniu na zagrożenia o charakterze terrorystycznym

Jednym z największych wyzwań w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa na obszarze kraju, regionu czy globalnym jest przeciwdziałanie terroryzmowi.

Jako zagrożenie międzynarodowe terroryzm wykracza poza ramy tradycyjnie rozumianych konfliktów i sytuacji kryzysowych. Polska aktywnie uczestnicząc w działaniach społeczności międzynarodowej, ukierunkowanych na przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu, również jest narażona na zamachy i akty terrorystyczne. Zmienność metod i sposobów działania stosowanych przez organizacje terrorystyczne na całym świecie powoduje, że państwa muszą posiadać

[322] Tamże, s. 140.
[323] Tamże.
[324] Tamże, s. 141.

odpowiednie narzędzia służące właściwemu rozpoznawaniu i ocenianiu zagrożeń oraz skutecznemu przeciwdziałaniu ewentualnym negatywnym zdarzeniom niosącym za sobą tragiczne skutki.

Polska w przypadku ataku terrorystycznego musi być przygotowana do podjęcia natychmiastowych i adekwatnych środków reagowania, a także usuwania jego skutków. Osiągnięcie tych celów wymaga bliskiej i wszechstronnej współpracy nie tylko wszystkich służb, organów i instytucji zaangażowanych w szeroko rozumiane działania antyterrorystyczne, lecz również władz lokalnych, środków masowego przekazu, sektora prywatnego, organizacji pozarządowych oraz całego społeczeństwa.

W związku z powyższym opracowany został przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, we współpracy z innymi służbami, organami i instytucjami wchodzącymi w skład Międzyresortowego Zespołu do spraw Zagrożeń Terrorystycznych „Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015 – 2019". Program ten określa podstawowe kierunki polityki antyterrorystycznej Rzeczypospolitej Polskiej wskazując cele oraz służące ich realizacji priorytety, przewidując wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych i organizacyjnych na poziomie krajowym[325].

Celem programu jest wzmocnienie systemu antyterrorystycznego Rzeczypospolitej Polskiej. W ślad za fazami zarządzania kryzysowego w odniesieniu do zagrożeń o charakterze terrorystycznym w programie wyraźnie zaznaczono cele szczegółowe, które wskazują potrzebę:

1) poprawy zdolności do zapobiegania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym;
2) wzmocnienia przygotowania służb i instytucji na możliwość wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
3) zwiększenia zdolności do reagowania w przypadku wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
4) podniesienia skuteczności w zakresie odtwarzania użycia sił i środków;
5) poprawy posiadanych procedur postępowania w kontekście zagrożeń o charakterze terrorystycznym[326].

[325] Załącznik do uchwały nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019", poz. 1218.

[326] Cel główny i cele szczegółowe programu korespondują z zadaniami realizowanymi przez podmioty systemu antyterrorystycznego RP wynikającymi z faz zarządzania kryzysowego. Obejmują one działania mające na celu: w fazie zapobiegania – rozpoznawanie, eliminowanie lub redukowanie prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym albo ograniczanie jego skutków, a także udaremnienie działalności osób przygotowujących lub wspierających przygotowanie ewentualnych zamachów; w fazie przygotowania – planowanie sposobów zabezpieczenia potencjalnych celów ataków terrorystycznych oraz zaplanowanie działań w przypadku potrzeby podjęcia działań w sytuacji wystąpienia tego rodzaju zdarzeń, a także optymaliza-

„Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019" kataloguje niezbędne działania podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa służące wzmocnieniu systemu antyterrorystycznego czyli stanu przygotowania na wystąpienie ewentualnych zagrożeń, wyróżnia również podstawowe kategorie zdarzeń o charakterze terrorystycznym, takie jak:

1) zamach z użyciem urządzenia wybuchowego;
2) zamach z użyciem broni palnej;
3) uprowadzenie osób, w tym za granicą;
4) zajęcie obiektu lub środka transportu, w tym również z przetrzymywaniem zakładników;
5) uprowadzenie środka transportu w komunikacji lądowej, wodnej, lotniczej;
6) zamach z użyciem statku powietrznego, któremu nadano status „RENEGADE";
7) zamach z użyciem statku lub obiektu pływającego, któremu nadano status „MARITIME RENEGADE";
8) zamach na zdrowie, życie lub wolność osób podlegających ochronie Biura Ochrony Rządu oraz zamach na obiekty i urządzenia objęte taką ochroną;
9) zamach z zastosowaniem: środków biologicznych, chemicznych, promieniotwórczych;
10) atak cyberterrorystyczny;
11) atak na infrastrukturę krytyczną;
12) inny rodzaj zamachu, mogący spowodować bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia bądź wolności ludzi lub mienia znacznej wartości, a także dla bezpieczeństwa powszechnego, charakteryzujący się dużą dynamiką przebiegu lub możliwością utraty kontroli nad przebiegiem wydarzeń albo eskalacji zagrożenia, w szczególności z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, a także rozprzestrzeniania substancji trujących, duszących lub parzących bądź gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego;
13) zawiadomienia o zagrożeniu o charakterze terrorystycznym przez osoby mające świadomość rzeczywistego jego nieistnienia, których celem jest wywołanie działań instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony

---

cję zasobów niezbędnych do skutecznej realizacji zadań w tym zakresie; w fazie reagowania – przeciwdziałanie rozwojowi lub minimalizację skutków zdarzenia o charakterze terrorystycznym oraz jego neutralizację, a także udzielanie pomocy poszkodowanym czy ograniczanie zniszczeń i strat; w fazie odbudowy – przywracanie stanu sprzed zdarzenia o charakterze terrorystycznym oraz weryfikację skuteczności dotychczasowych środków służących zapobieganiu, przygotowaniu i reagowaniu na wystąpienie zdarzenia o charakterze terrorystycznym. *Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019*, s. 35.

bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia zmierzających do jego zneutralizowania[327].

W dokumencie tym określono również zadania dla Żandarmerii Wojskowej jako formacji wojskowej posiadającej kompetencje ustawowe w kontekście reagowania na zagrożenia terrorystyczne.

W związku z powyższym, na wszystkich poziomach systemu antyterrorystycznego, Żandarmeria Wojskowa ma określone zadania:

Poziom strategiczny – w ramach którego podejmowane są przez Prezesa Rady Ministrów i Radę Ministrów kluczowe działania o charakterze systemowym w zakresie ochrony antyterrorystycznej kraju. Żandarmeria Wojskowa na tym poziomie uczestniczy w pracach organów opiniodawczo-doradczych, tj. Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych, Kolegium ds. Służb Specjalnych i Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego[328].

---

[327] Tamże, pkt. 2.1.5, s. 14.

[328] Międzyresortowy Zespół do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych utworzony został na podstawie zarządzenia nr 162 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 października 2006 r. W jego skład, oprócz przewodniczącego – Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wchodzą jako zastępcy przewodniczącego: Minister Spraw Zagranicznych, Minister Finansów, Minister Obrony Narodowej, Minister Sprawiedliwości oraz Minister – Członek Rady Ministrów właściwy do spraw koordynowania działalności służb specjalnych, jeżeli został wyznaczony przez Prezesa RM. Pozostałymi członkami Zespołu są: Sekretarz lub Podsekretarz Stanu w MSWiA, Sekretarz Kolegium ds. Służb Specjalnych, Szef Obrony Cywilnej Kraju, Szef ABW, Szef AW, Szef BOR, Komendant Główny Policji, Komendant Główny SG, Komendant Główny PSP, Szef SWW, Szef SKW, Komendant Główny ŻW, Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, GIKS, GIIF, Szef SC, Dyrektor RCB. Do udziału w spotkaniach zapraszany jest również Szef BBN, a także przedstawiciel Prokuratury Generalnej. W skład Kolegium ds. służb specjalnych: przewodniczący – Prezes Rady Ministrów, sekretarz Kolegium oraz jako członkowie: minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw zagranicznych, Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw finansów publicznych, Szef BBN, Minister – Członek Rady Ministrów właściwy do spraw koordynowania działalności służb specjalnych, jeżeli został wyznaczony przez Prezesa RM. W posiedzeniach Kolegium uczestniczą także: Szef ABW, Szef AW, Szef CBA, Szef SKW, Szef SWW, Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Ponadto Prezydent RP może delegować swojego przedstawiciela do udziału w posiedzeniach Kolegium, a Przewodniczący Kolegium może zapraszać do udziału w posiedzeniach Kolegium przewodniczących właściwych komisji sejmowych, przedstawicieli organów państwowych oraz inne osoby, których uczestnictwo jest niezbędne ze względu na tematykę obrad. Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego – organ opiniodawczo-doradczy właściwy w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego. Do zadań Zespołu należy m.in. przygotowywanie propozycji użycia sił i środków niezbędnych do opanowania sytuacji kryzysowych oraz doradzanie w zakresie koordynacji działań organów administracji rządowej, instytucji państwowych i służb w sytuacjach kryzysowych czy opiniowanie potrzeb w zakresie odtwarzania infrastruktury lub przywrócenia jej pierwotnego charakteru. W skład RZZK wchodzą: Prezes Rady Ministrów – przewodniczący Zespołu, Minister Obrony Narodowej i minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw administracji publicznej, minister właściwy do spraw zagranicznych, Minister Koordynator Służb Specjalnych (jeżeli został powołany) oraz inne organy administracji rządowej w zależności od potrzeb.

Poziom operacyjny – w ramach którego Żandarmeria Wojskowa realizuje zadania służące koordynacji wymiany informacji między poszczególnymi służbami i instytucjami wchodzącymi w skład systemu antyterrorystycznego RP, a także prowadzi stały monitoring zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Zadania na tym poziomie koordynuje Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz w odniesieniu do kwestii związanych z zarządzaniem kryzysowym Rządowe Centrum Bezpieczeństwa[329].

Poziom taktyczny – wykonywany przez poszczególne służby, organy i instytucje (podmiotem wiodącym w fazie zapobiegania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego[330]), w których zakresie właściwości pozostaje antyterrorystyczna ochrona kraju. Kompetencje

[329] Centrum Antyterrorystyczne ABW funkcjonuje w systemie całodobowym 7 dni w tygodniu. Służbę w nim pełnią, oprócz funkcjonariuszy ABW, oddelegowani funkcjonariusze, żołnierze i pracownicy m.in. Policji, SG, BOR, AW, SKW, SWW oraz Służby Celnej. Realizują oni zadania w ramach kompetencji instytucji, którą reprezentują. Równocześnie z CAT ABW aktywnie współpracują inne podmioty uczestniczące w systemie ochrony antyterrorystycznej RP, takie jak Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, MSWiA, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Państwowa Straż Pożarna, Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF), SZ RP oraz ŻW. Istotą systemu funkcjonowania CAT ABW jest koordynacja procesu wymiany informacji między uczestnikami systemu antyterrorystycznego RP, umożliwiająca wdrażanie wspólnych procedur reagowania w przypadku zaistnienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym, a także stałe, szybkie i syntetyczne informowanie kierownictwa państwa o zagrożeniach o charakterze terrorystycznym oraz działaniach podjętych w związku z nimi przez właściwe służby i instytucje. Rządowe Centrum Bezpieczeństwa – wykonuje zadania krajowego centrum zarządzania kryzysowego poprzez pełnienie całodobowego dyżuru i zapewnienie obiegu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego. RCB zajmuje się monitorowaniem i analizowaniem bieżącej sytuacji w zakresie stanu bezpieczeństwa narodowego oraz występujących w tym zakresie zagrożeń na podstawie meldunków przekazanych przez centra zarządzania kryzysowego i pozyskanych danych z innych dostępnych źródeł, pełni stały dyżur w ramach gotowości obronnej państwa, a także zapewnia wymianę informacji w relacjach międzynarodowych i krajowych, w tym dotyczących realizacji przedsięwzięć w ramach Systemu Reagowania Kryzysowego NATO (*NATO Crisis Response System*).

[330] Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – posiada delegację ustawową do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, analityczno-informacyjnych i dochodzeniowo-śledczych w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw terroryzmu oraz ścigania ich sprawców. ABW, przy pomocy Centrum Antyterrorystycznego, koordynuje proces wymiany informacji między uczestnikami systemu ochrony antyterrorystycznej, umożliwiający wdrażanie wspólnych procedur reagowania w przypadku uzyskania informacji o możliwości wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Agencja odgrywa również istotną rolę w zakresie zarządzania kryzysowego. Organy administracji szczebla rządowego i samorządowego są zobowiązane do współpracy z Szefem ABW w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania, zapobiegania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym. Jednocześnie organy administracji publicznej, posiadacze samoistni i zależni obiektów, instalacji lub urządzeń infrastruktury krytycznej są obowiązani niezwłocznie przekazywać Szefowi ABW informacje dotyczące zagrożeń o charakterze terrorystycznym dla tej infrastruktury krytycznej, w tym zagrożeń dla funkcjonowania systemów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz teleinformatycznych istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, a także działań, które mogą prowadzić do zagrożenia życia lub zdrowia ludzi, mienia w znacznych rozmiarach, dziedzictwa narodowego lub środowiska.

Żandarmerii Wojskowej obejmują m.in. zapewnienie ochrony porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych, a także wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra. Zatem, Żandarmeria Wojskowa uczestnicząc we wszystkich poziomach systemu antyterrorystycznego ma możliwość ciągłego działania, pełniąc swoją służbę w ramach wykonywania codziennych ustawowych obowiązków[331].

Z powyżej analizy wynika, że od sprawności służb, zdolności pozyskiwania przez nich informacji o zamiarach terrorystów, ich działaniach, planach, podejmowanych przedsięwzięciach zależy to, na ile skutecznie i wyprzedzająco uda się udaremnić atak terrorystyczny i zneutralizować skutki zamachów[332].

Koncentrując się na roli Żandarmerii Wojskowej w walce z terroryzmem należy zauważyć fakt, że jednym z rodzajów działań specjalnych wykonywanych przez ŻW na szeroką skalę jest wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Sposoby i metody działań specjalnych Żandarmerii zasadniczo nie różnią się od tych, które stosują służby specjalne. Żandarmeria Wojskowa specjalizuje się w pozyskiwaniu informacji o osobach przejawiających zainteresowanie nielegalnym zdobyciem broni, amunicji i innych środków pola walki, znajdujących się w posiadaniu wojska[333].

Nie ulega wątpliwości, że charakter realizowanych zadań powoduje specjalizowanie się Żandarmerii Wojskowej w fizycznej i operacyjnej ochronie magazynów i składów amunicji, środków chemicznych, rakiet itp. Wszelkie informacje dotyczące tych obiektów, jak również podejrzanych osób interesujących się nimi, to istotne uzupełnienie pracy służb specjalnych. Żandarmeria Wojskowa opiera swoją działalność nie tylko na niejawnym zdobywaniu informacji. Pozyskiwanie informacji następuje również podczas oficjalnie realizowanych czynności służbowych tj. patrolowania, kontroli drogowej, prowadzenia dochodzeń i śledztw oraz poszukiwania osób[334].

Ochrona mienia i ważnych obiektów, to głównie współuczestnictwo w ochronie najważniejszych obiektów Ministerstwa Obrony Narodowej oraz najistotniejszych składów broni i amunicji podczas sytuacji kryzysowych. Mówiąc o działaniach specjalnych Żandarmerii Wojskowej w działaniach antyterrorystycznych na etapie „przeciwdziałanie – zapobieganie", należy zwrócić uwagę, iż pełni ona tylko rolę wspierającą – uzupełniającą[335].

---

[331] Zob. *Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019*, „Monitor Polski" z 24 grudnia 2014 r., poz. 1218, pkt. 222.

[332] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 190.

[333] Tamże.

[334] Tamże.

[335] Tamże, s. 191.

Poza pozyskiwaniem istotnych informacji dotyczących zagrożeń terrorystycznych Żandarmeria Wojskowa bierze udział w kolejnym etapie działań, czyli zwalczaniu terroryzmu.

W Polsce, w ramach systemu obronnego w podsystemie militarnym, występuje rodzaj wojsk specjalnych przeznaczony do walki z terroryzmem. Wojskowy system antyterrorystyczny uzupełniają jednostki antyterrorystyczne Policji występujące przy wszystkich komendach wojewódzkich. Żandarmeria Wojskowa może spełniać rolę wspomagającą w fizycznym zwalczaniu terroryzmu, i to zarówno wobec specjalnych jednostek wojskowych, jak i policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych[336].

Z tego wynika, że zasadnicze działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w obszarze walki z terroryzmem obejmują:

1) fizyczne zwalczanie terroryzmu;
2) zabezpieczenie miejsca zdarzenia o charakterze terrorystycznym;
3) działania minersko-pirotechniczne na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym;
4) koordynację współdziałania służb i instytucji na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym w fazie poprzedzającej czynności związane z podjęciem postępowania przygotowawczego;
5) wsparcie Policji;
6) działania wobec obiektu pływającego, użytego jako środek ataku terrorystycznego;
7) działania wobec statku powietrznego, użytego jako środek ataku o charakterze terrorystycznym[337].

Szczegółowa analiza zadań Żandarmerii Wojskowej wskazuje na jej podmiotową odpowiedzialność na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym – formacja jest właściwa tylko na terenie obiektów wojskowych w zakresie dowodzenia na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym (poza czynnościami ratowniczymi oraz do czasu wszczęcia postępowania przygotowawczego)[338].

Jak wynika z powyższego, na miejscu tego rodzaju zdarzenia Żandarmeria Wojskowa pozostaje odpowiedzialna za zapewnienie sprawnego współdziałania z pozostałymi służbami i instytucjami oraz z właściwymi terytorialnie organami administracji publicznej, w tym za zorganizowanie łączności na potrzeby dowodzenia i alarmowania[339].

[336] Tamże.
[337] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 438.
[338] Zob. *Narodowy Program Antyterrorystyczny*…, op. cit., s. 44.
[339] Tamże.

Zatem, do głównych działań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym należy:

1) prowadzenie działań kontrterrorystycznych, podejmowanych w celu wyeliminowania bezpośredniego zagrożenia ze strony sprawców;
2) realizowanie pozostałych czynności na miejscu zdarzenia (fizyczne zwalczanie terroryzmu, działania minersko-pirotechniczne, prowadzenie negocjacji);
3) zabezpieczenie miejsca zdarzenia, polegające na uniemożliwieniu dostępu osobom nieuprawnionym do miejsca zdarzenia i obszaru przylegającego;
4) neutralizowanie zagrożeń technicznych;
5) zapobieganie zniszczeniu, zniekształceniu lub utracie śladów i dowodów;
6) prowadzenie czynności nieprocesowych podejmowanych w trybie jawnym i niejawnym na miejscu zdarzenia w celu uzyskania informacji o przestępstwie i sprawcach zamachu[340].

Żandarmeria Wojskowa może brać udział również w ostatnim etapie działań antyterrorystycznych – likwidacji ich skutków. Rola jej polegać może na wzmocnieniu działania innych służb, odgrywających w tym momencie zasadniczą rolę (głównie Policji, pogotowia ratunkowego i Straży Pożarnej). W tym zakresie Żandarmeria Wojskowa współdziała ze specjalistycznymi instytucjami odpowiedzialnymi za likwidację skutków terroryzmu[341].

Do zadań Żandarmerii Wojskowej w fazie przywracania stabilizacji po zamachu terrorystycznym może należeć:

1) sprawne i bezkolizyjne wprowadzanie sił ratunkowych do akcji w rejon zamachu;
2) utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w rejonie;
3) zapewnienie ochrony ocalałego mienia;
4) przeciwdziałanie panice i utrzymanie porządku podczas ewakuacji poszkodowanych;
5) współudział w identyfikacji ofiar.

Podsumowując rozważania dotyczące udziału Żandarmerii Wojskowej w czynnościach antyterrorystycznych można stwierdzić, że do głównych zadań formacji w tym zakresie należy:

1) zapewnienie wsparcia policyjnego oddziałom i pododdziałom Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wydzielanych do użycia w sytuacjach kryzysowych wynikających z zagrożeń terrorystycznych, w celu:
   a) przeciwdziałania aktowi terrorystycznemu na lądzie i z powietrza,

[340] Tamże, s. 28.
[341] Szerzej: B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 193.

b) likwidacji skutków epidemii oraz przeciwdziałania aktowi terroru biologicznego,
c) likwidacji skutków terroru radiologicznego i chemicznego;
2) udzielanie pomocy Policji w razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego w sytuacjach mogących sprowadzić zagrożenie przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego wykonanie;
3) zatrzymywanie i obezwładnianie sprawców przestępstw posiadających broń, materiały wybuchowe, niebezpieczne narzędzia;
4) poszukiwanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
5) zabezpieczanie i udział w czynnościach procesowych, w postępowaniach przygotowawczych o szczególnym znaczeniu;
6) realizowanie zadań policji sądowej, zwłaszcza w odniesieniu do rozpraw sądowych dotyczących szczególnie niebezpiecznych przestępców/terrorystów[342].

2.4. Podsumowanie i wnioski

Trzeci rozdział poświęcono zobrazowaniu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej dla uzyskania odpowiedzi na poniższe pytanie:

Jaka jest ocena teorii i praktyki działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

Dla przedstawienia szczegółowych wniosków we wzmiankowanym obszarze tematycznym, wstępnie należy zwrócić uwagę na dwa podstawowe elementy związane z tak sformułowanym problemem szczegółowym, dotyczącym działań specjalnych:

1) Współczesne pojęcie i właściwości działań specjalnych.
2) Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej.

Odnosząc się do pierwszego zagadnienia, wskazać należy, że działania specjalne są jednym z rodzajów działań nieregularnych, stosowanym zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny, polegającym na uzyskaniu założonych celów, których realizacja na drodze działań regularnych lub dyplomatycznych nie przyniosła zamierzonego rezultatu. Zatem, działania specjalne charakteryzują się następującymi właściwościami:

1) mogą być prowadzone samodzielne lub stanowić element wsparcia innych działań militarnych;
2) mogą być prowadzone w okresie pokoju, kryzysu, jak i wojny, w środowisku wrogim, półprzyjaznym i przyjaznym;
3) są delikatne (wrażliwe) politycznie;
4) są oceniane przez strony konfliktu w sposób skrajnie różny.

[342] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 442–443.

Z tego wynika, że katalog form działań specjalnych jest otwarty i ciągle poszerzany o nowe czynności w zależności od pojawiających się nowych zagrożeń w tym obszarze. Obecne doświadczenia wskazują, że działania specjalne mogą być prowadzone w formie działań:

1) szturmowych – skoncentrowane bezpośrednie uderzenie pododdziałów (oddziałów) piechoty współdziałających alternatywnie z innymi rodzajami wojsk w celu zdobycia bronionego przez przeciwnika rejonu, punktu oporu, obiektu (np. schronu bojowego, budynku), miejscowości itp.[343];
2) rajdowych – działanie (operacja), zwykle w małej skali, obejmujące szybkie zajęcie terenu przeciwnika w celu zdobycia informacji, zniszczenia instalacji lub odzyskania izolowanego personelu[344];
3) dywersyjnych – wroga działalność zmierzająca do zakłócenia funkcjonowania państwa, w tym do dezorganizacji sił zbrojnych, polegająca między innymi na niszczeniu lub uszkodzeniu jego urządzeń obronnych, produkcyjnych i komunikacyjnych[345];
4) przeciwdywersyjnych – część składowa obrony przeciwdywersyjnej polegająca na prowadzeniu walki z grupami dywersyjno-rozpoznawczymi, sabotażowymi i terrorystycznymi przeciwnika[346];
5) sabotażowych – umyślne niewypełnienie albo wypełnianie wadliwie swoich obowiązków w zamiarze wywołania dezorganizacji, strat i szkód w celu uniemożliwienia lub utrudnienia prawidłowego funkcjonowania zakładów albo urządzeń lub instytucji ważnych dla bezpieczeństwa państwa[347];
6) rozpoznawczych – pozyskiwanie, analizowanie informacji o przeciwniku, terenie, warunkach meteorologicznych i rejonie przyszłych działań[348];
7) wywiadowczych – działania ukierunkowane na legalne i nielegalne zbieranie oraz opracowywanie wiadomości dotyczących państw obcych, a w szczególności ich kondycji gospodarczej i stanu bezpieczeństwa[349];
8) desantowych – działanie wojsk połączone z lądowaniem (desantowaniem) na terytorium przeciwnika, obejmujące załadowanie wydzielonych sił i środków na określone rodzaje transportu (morskiego, powietrznego), przewóz (przelot) do nakazanego rejonu, przygotowanie

[343] *Leksykon wiedzy wojskowej*..., op. cit., s. 392.
[344] Por. Szerzej, S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*..., op. cit., s. 189.
[345] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*..., op. cit., s. 28.
[346] Tamże, s. 30.
[347] *Leksykon wiedzy wojskowej*..., op. cit., s. 384.
[348] Tamże, s. 372.
[349] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*..., op. cit., s. 161.

i zabezpieczenie lądowania desantu w celu wykonania ustalonych zadań bojowych[350];

9) wspierania sił państwa-gospodarza – realizacja zadań wynikających z obowiązków państwa, występującego w roli państwa-gospodarza wobec sił zbrojnych innych państw, przebywających na jego terytorium, zapewnienie wsparcia operacji i ćwiczeń prowadzonych przez dowódcę NATO, w celu wzmocnienia jego wysiłku w dążeniu do osiągnięcia poziomu sprawności i efektywności ekonomicznej operacji[351];
10) partyzanckich – forma nieregularnych działań bojowych prowadzonych przez siły rekrutujące się z miejscowej ludności lub rozbitych jednostek wojskowych przeciwko okupantowi lub rodzimej władzy[352];
11) przeciwpartyzanckich – przedsięwzięcia zbrojne, wywiadowcze, psychologiczne oraz inne, których celem jest zwalczanie wrogich ugrupowań partyzanckich[353];
12) zwalczanie terroryzmu – działania defensywne prowadzone w celu zmniejszenia podatności na ataki terrorystyczne oraz działania ofensywne realizowane w celu zmniejszenia podatności sił zbrojnych, osób i własności na atak terrorystyczny z użyciem siły i powstrzymania przez siły zbrojne i instytucje cywilne[354];
13) poszukiwawczo-ratowniczych i ewakuacyjnych (odzyskiwanie izolowanego personelu – suma wojskowych, dyplomatycznych i cywilnych działań mających na celu odzyskanie i reintegrację osób, które zostały odseparowane i są zmuszone do stosowania technik przeżycia, ukrywania się, przeciwdziałania wykorzystywaniu lub przygotowania ucieczki[355];
14) zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia – działania mające na celu udaremnianie rozprzestrzeniania broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia do tzw. krajów ryzyka[356];
15) psychologicznych – planowe działania psychologiczne w czasie pokoju, kryzysu i wojny, skierowane do przeciwnych, przyjaznych lub neutralnych odbiorców, polegające na zdobywaniu i rozpowszechnianiu informacji oddziałujących na postawy i zachowania żołnierzy oraz ludności

[350] *Leksykon wiedzy wojskowej*..., op. cit., s. 85.
[351] Por. Szerzej, *Doktryna Wsparcia przez Państwo Gospodarza* (DD/4.5), Szt. Gen. 1587/2005, pkt. 1008.
[352] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*..., op. cit., s. 30.
[353] H. Hermann, *Działania specjalne wczoraj–dziś–jutro*, Toruń 2001, s. 22.
[354] K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008, s. 98.
[355] *Odzyskiwanie izolowanego personelu*, DD/3.3.9, pkt. 1012.
[356] Zob. Praca zbiorowa, *Konflikty współczesnego świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 44.

cywilnej strony przeciwnej realizowane dla osiągnięcia celów politycznych i wojskowych[357].

Do wykonywania wyżej wymienionych, niekonwencjonalnych zadań wojskowych przeznaczone są siły specjalne. Są to formacje wojskowe lub paramilitarne, przeznaczone do prowadzenia działań specjalnych samodzielnie lub we współpracy z innymi jednostkami wojskowymi, paramilitarnymi oraz organizacjami rządowymi i pozarządowymi. Siły specjalne są formowane spośród wyselekcjonowanych żołnierzy pod kątem posiadanych warunków i predyspozycji psychicznych oraz fizycznych. Proces doboru żołnierzy do jednostek specjalnych, ich selekcja i szkolenie, jest przedsięwzięciem długotrwałym i bardziej skomplikowanym, niż wynika to z wielu opracowań i publikacji. O wartości sił specjalnych decyduje jakość a nie ilość. Podsumowując można zacytować generała W. Downinga, który dowodził Dowództwem Operacji Specjalnych Stanów Zjednoczonych, w okresie 1993 do 1996 r. Stwierdził on, że budując siły specjalne należy pamiętać o tym, że: „ludzie są ważniejsi niż sprzęt, jakość jest lepsza od ilości, jednostki specjalne nie mogą być produktem masowym tworzonym w sposób nagły pod wpływem kryzysu"[358].

Drugim definiowanym zagadnieniem niniejszego rozdziału były działania specjalne Żandarmerii Wojskowej i policji wojskowych wybranych państw i organizacji. Przeprowadzone w treści rozdziału rozważania nad specyfiką działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej oraz innych policji wojskowych pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków i definicji:

1. **Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej** to działania prowadzone przez specjalnie przygotowane, zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły Żandarmerii Wojskowej wykorzystujące techniki operacyjne i metody postępowania charakterystyczne dla wyspecjalizowanych jednostek w sytuacjach szczególnych odbiegających od realizacji typowych zadań prewencyjnych i dochodzeniowo-śledczych. Należą do nich: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa osobom i obszarom specjalnym, zapewnienie bezpieczeństwa ładunków specjalnych (ochrona transportów), prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych oraz udział w kontroli uchodźców. Uwarunkowania w obszarze prowadzonych działań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową mogą wymagać stosowania niejawnych procedur i technik oraz uwzględniać fi-

[357] G. Nowacki: *Organizacja i prowadzenie działań psychologicznych w wybranych państwach*, Toruń 2004, s. 65.

[358] Special Forces Operations. FM 3–05.20, s 1–19; 2003–204 SOF Posture Statemen, s. 30; United States Special Operations Command. History, USSOCOM, Tampa b.d.w., s. 7–8, 16.

zyczne i polityczne ryzyko nie występujące w bieżącej działalności Żandarmerii Wojskowej.

Celem działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jest:

1) ochrona życia i zdrowia;
2) ochrona informacji;
3) ochrona mienia;
4) przeciwdziałanie atakom terroru, w tym prowadzenie operacji zatrzymania szczególnie niebezpiecznych przestępców oraz osób zagrażających bezpieczeństwu publicznemu państwa;
5) zapewnienie bezpieczeństwa obiektom i obszarom ważnym dla Sił Zbrojnych RP.

2. Zakres działania Żandarmerii Wojskowej i poddanych analizie policji wojskowych dotyczący ich pozycji, zadań i roli w zakresie działań specjalnych wskazuje wiele różnic wynikających z kompetencji właściwości. Można zatem, co najwyżej, doszukiwać się podobieństw w obszarze wykonywanych czynności (ochrona VIP, działania antyterrorystyczne, operacje specjalne dotyczące zatrzymywania szczególnie niebezpiecznych przestępców).
3. Żandarmeria Wojskowa to profesjonalna formacja, która jest przygotowana do wykonywania najtrudniejszych zadań policyjnych. Jest zdolna do prowadzenia działań specjalnych, a przede wszystkim do fizycznego zwalczania terroryzmu.
4. Żandarmeria Wojskowa dysponuje znaczącym potencjałem gotowym do natychmiastowego użycia w celu wsparcia działań wojsk operacyjnych jak również Policji i Straży Granicznej.
5. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej realizując zadania zgodnie z zasadami przewidzianymi dla funkcjonariuszy stanowią wsparcie ilościowe a nie jakościowe dla Policji i Straży Granicznej.
6. W sytuacjach kryzysowych użycie Żandarmerii Wojskowej celem wsparcia działań innych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa uzależnione jest od aktualnego jej zaangażowania w realizację innych zadań.
7. Niezbędne jest doskonalenie umiejętności wszystkich służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa w ramach wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych, które pozwoli na poznanie możliwości i ograniczeń sił oraz struktur dowodzenia.
8. Obecne uwarunkowania prawne i proceduralne w znaczącym stopniu ograniczają pełne użycie zdolności Żandarmerii Wojskowej w sytuacjach kryzysowych a w szczególności działań antyterrorystycznych.

9. Udział Żandarmerii Wojskowej w działaniach antyterrorystycznych na obszarze kraju ma charakter tylko wspierający działania innych służb.
10. Warunkiem skuteczności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, a w tym działań antyterrorystycznych jest nie tylko odpowiednie przygotowanie i wyposażenie, ale także przygotowanie ośrodków kierowania, procedur użycia sił i środków przymusu oraz zabezpieczenia logistycznego[359].
11. Adekwatnym rozwiązaniem dla zwiększenia efektywności działań specjalnych ŻW jest możliwość dokonania zmian w zakresie: uwarunkowań prawnych i proceduralnych, procesu szkolenia i przygotowania żołnierzy do wykonywania zadań specjalnych, doposażenia w specjalistyczny sprzęt oraz zwiększenia obszarów współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami realizującymi zadania specjalne w systemie bezpieczeństwa RP.

Przedstawione w tym rozdziale wyniki badań pozwalają stwierdzić, że usystematyzowanie zakresu pojęć odnoszących się do działań specjalnych, w tym do działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej pozwalają na bardziej precyzyjną eksplorację strategicznych uwarunkowań użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w szeroko pojętym bezpieczeństwie.

[359] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 193.

Rozdział 3. Możliwości zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej

Celem tego rozdziału jest rozstrzygnięcie – na podstawie badań empirycznych – problemu badawczego wyrażonego w postaci pytania:

Jakie zmiany można przeprowadzić w funkcjonowaniu Żandarmerii Wojskowej w przyszłości, aby zwiększyć efektywność jej działań specjalnych?

Celem badań empirycznych było poznanie opinii respondentów na temat obecnego użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej oraz możliwości rozwoju tych działań w aspekcie zapewnienia przez Żandarmerię Wojskową skutecznej ochrony bezpieczeństwa narodowego.

Badania empiryczne stanowiły uzupełnienie badań prowadzonych metodami teoretycznymi (głównie analizy literatury przedmiotu i aktów normatywnych). Toteż wyniki badań przedstawione w niniejszym rozdziale stanowią uzupełnienie badań prowadzonych metodami teoretycznymi.

3.1. Rezultaty badań diagnostycznych

Zgodnie z przyjętym schematem postępowania w trakcie opracowywania i opisywania wyników badań empirycznych, w podrozdziale tym opisano, opinie respondentów dotyczące Żandarmerii Wojskowej oraz propozycje zmian w celu zwiększenia efektywności użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

W badaniach naukowych wzięło udział 69 osób kadry – żołnierzy zawodowych oraz pracowników resortu obrony narodowej, pełniących zawodową służbę wojskową i pracujących w Żandarmerii Wojskowej, Dowództwie Generalnym RSZ oraz Sztabie Generalnym WP. Badani mieli odpowiedzieć łącznie na 23 pytania podzielone na dwie części, z czego:

– 5 pytań dotyczyło ogólnych danych do analizy statystycznej;

– 18 pytań dotyczyło działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Poza pytaniami z części pierwszej – ogólnej, pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety były zarówno pytaniami otwartymi, jak i zamkniętymi z możliwością zaznaczenia odpowiedzi „inne”.

Wyniki badań zostały uzupełnione danymi uzyskanymi z zastosowanej techniki wywiadu, przeprowadzonej z ekspertami z zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Kwestionariusze ankiety i wywiadu zostały dołączone do niniejszej pracy i stanowią jej załączniki.

3.1.1. Technika ankiety

Poniżej przedstawiono wyniki poszczególnych pytań, odnoszących się do części pierwszej ankiety, obrazującej dane statystyczne respondentów.

Wykres 1. Wiek respondentów

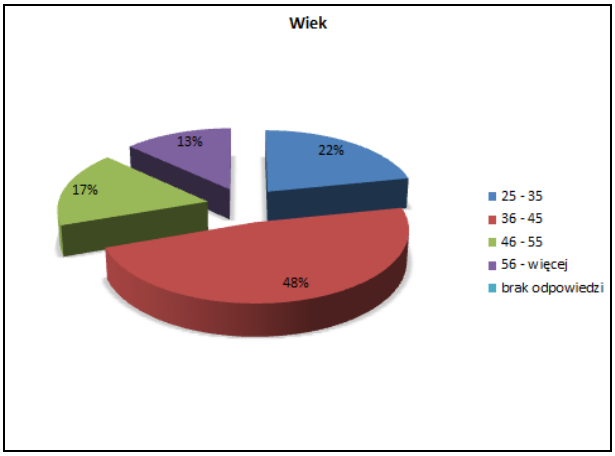

Źródło: opracowanie własne.

W prowadzonych badaniach najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 36-45 lat (48%), następnie w wieku 25–35 lat (22%). Mniej liczniejszą grupą były osoby w wieku 46–55 lat (17%). Najmniej liczną grupą były osoby w wieku 56–więcej (13%).

Wykres 2. Korpus oficerów zawodowych/oficer rezerwy

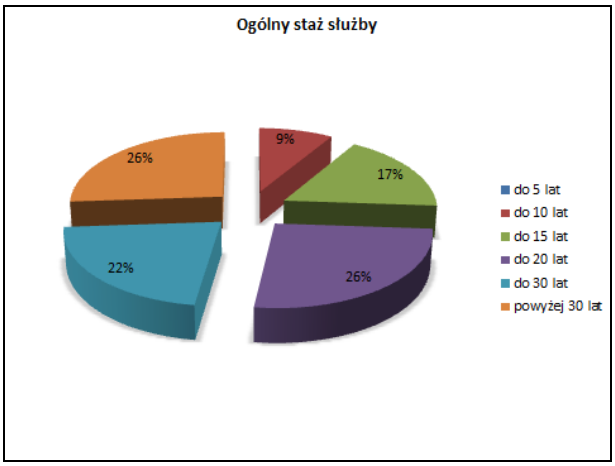

Źródło: opracowanie własne.

Grupę respondentów stanowili: 39% oficerowie starsi, 35% oficerowie młodsi oraz 26% oficerowie rezerwy.

Wykres 3. Jednostka organizacyjna Ministerstwa Obrony Narodowej

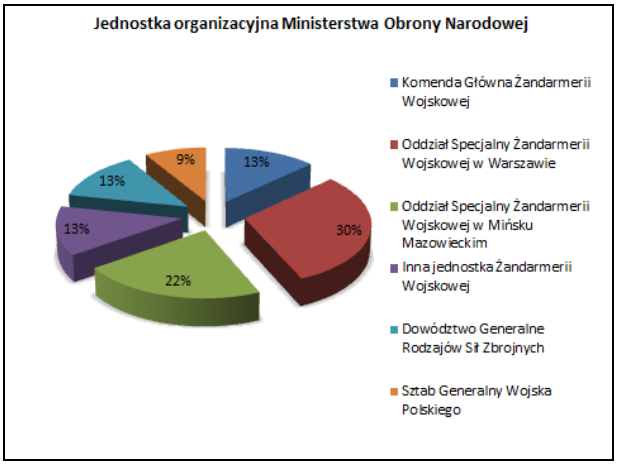

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniejszą grupę badanych stanowili żołnierze z Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie (30%), następnie żołnierze z Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim (22%). Kolejną grupę badanych stanowiły osoby z Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, innych jednostek Żandarmerii Wojskowych oraz Dowództwa Generalnego RSZ (po 13%), najmniej liczną grupę ankietowanych stanowiły osoby ze Sztabu Generalnego WP (9%).

Wykres 4. Ogólny staż służby

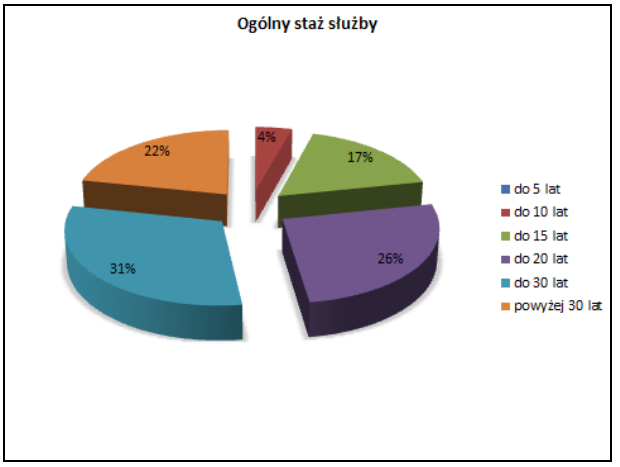

Źródło: opracowanie własne.

Spośród badanych najliczniejsza grupa 31% ankietowanych posiadała staż służby wojskowej do 30 lat. Pozostali: 26% do 20 lat, 22% powyżej 30 lat, 17% do 15 lat oraz 4% do 10 lat.

Wykres 5. Czy pełnił Pan służbę poza granicami kraju?

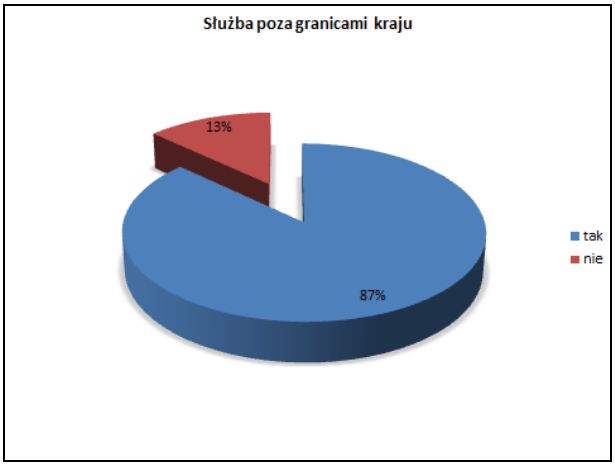

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 6. Jak ocenia Pan realizacje działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

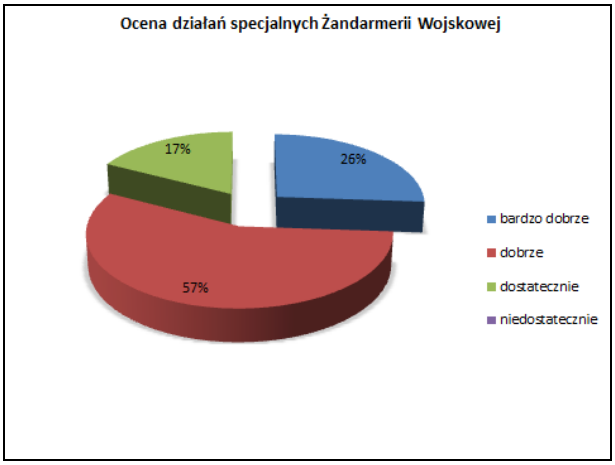

Źródło: opracowanie własne.

87% respondentów pełniło służbę poza granicami kraju, natomiast 13% nie wykonywało zadań służbowych poza RP.

Druga część badania naukowego, prowadzonego przy użyciu narzędzia kwestionariusza ankiety, dotyczyła działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Re-

spondenci mieli odpowiedzieć na 18 pytań. 7 pytań w tej części kwestionariusza ankiety miało charakter otwarty, natomiast 11 pytań charakter zamknięty z możliwością zaznaczenia odpowiedzi „inne" i dopisaniem swoich uwag, spostrzeżeń, wniosków, czy też rekomendacji.

Pierwsze pytanie w tej części odnosiło się do oceny bieżących działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Spośród badanych 57% uznało, że Żandarmeria Wojskowa dobrze realizuje działania specjalne, grupa 26% uznała zaś, że bardzo dobrze, natomiast 17% respondentów oceniła bieżące działania specjalne na ocenę dostateczną. Ankietowani uzasadniali swoją ocenę w zróżnicowany ale spójny sposób. Wśród nich znalazły się m.in. prezentowane poniżej odpowiedzi:

- działania specjalne Żandarmerii Wojskowej są bardzo dobrze realizowane, ale w zależności od obszaru zagrożeń (np. ochrona osób);
- działania specjalne Żandarmerii Wojskowej są dobrze realizowane, ale tylko w ramach ćwiczeń i pokazów;
- obecny system prawny uniemożliwia użycie Żandarmerii Wojskowej w przypadku nagłego zagrożenia bezpieczeństwa;
- brak angażowania Żandarmerii Wojskowej do wsparcia działań specjalnych innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe;
- doświadczenia z misji poza granicami kraju oraz bieżąca realizacja ustawowych obowiązków w zakresie działań specjalnych wskazują na zdolność Żandarmerii Wojskowej do wykonywania zadań specjalnych na dobrym poziomie.

Zasadnicza część respondentów, bo grupa 48% oświadczała, iż obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej nie wypełnia rzeczywistych potrzeb Sił Zbrojnych RP. Grupa 39% osób prezentowała w tej materii przeciwne zdanie, uważając, że zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jest wystarczający, natomiast 13% respondentów wskazało, że nie posiada odpowiedniej wiedzy na temat tego, czy obecny zakres działań Żandarmerii Wojskowej wypełnia rzeczywiste potrzeby SZ RP.

Wykres 7. Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wypełnia rzeczywiste potrzeby Sił Zbrojnych RP?

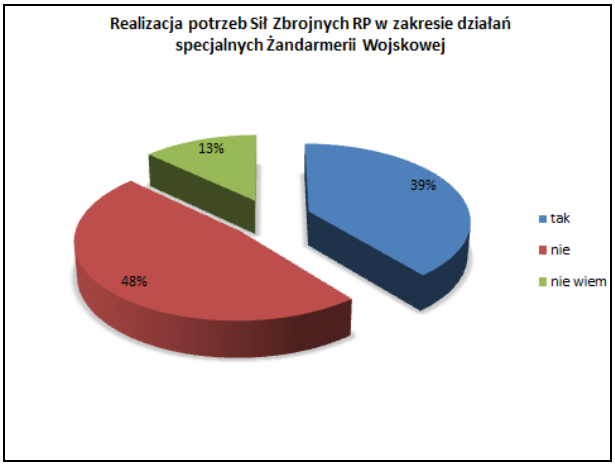

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne pytanie kwestionariusza ankiety było pytaniem otwartym (zagadnienie nr 3), pozwalającym respondentowi na dowolną wypowiedź. Pytanie to brzmiało: „O jakie elementy ewentualnie należy rozszerzyć zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?"

Wśród odpowiedzi znalazły się nw. propozycje:

- zwiększenie zakresu współdziałania z innymi służbami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa;
- modernizacja sprzętu wojskowego przeznaczonego do działań specjalnych;
- rozszerzenie właściwości Żandarmerii Wojskowej w zakresie działań specjalnych;
- utworzenie etatowych pododdziałów (sekcji) specjalnych w jednostkach organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej;
- zwiększenie zakresu ochrony obiektom i obszarom specjalnym;
- rozpoznanie i fizyczne zwalczanie terroryzmu.

Wykres 8. Które zadanie mające charakter działania specjalnego realizowanego przez Żandarmerię Wojskową ma najistotniejsze znaczenie dla Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP?

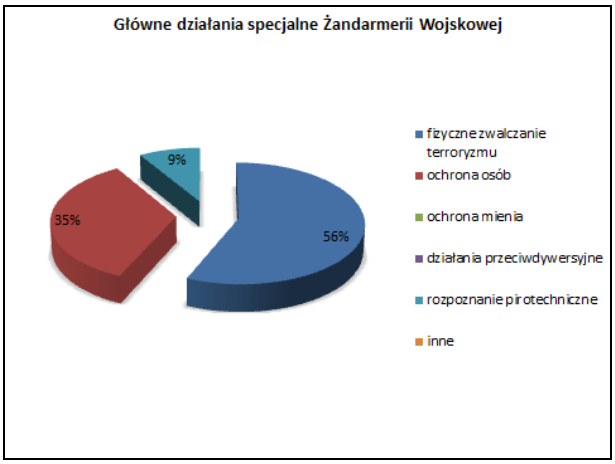

Źródło: opracowanie własne.

Ponad połowa badanych uznała (56%) fizyczne zwalczanie terroryzmu za najistotniejsze z zadań, które Żandarmeria Wojskowa realizuje w ramach działań specjalnych. Co trzeci respondent (35%) ochronę osób uznał za najważniejsze z zadań specjalnych, natomiast grupa (9%) poddanych badaniom stwierdziła, że rozpoznanie pirotechniczne jest najistotniejszym zadaniem Żandarmerii Wojskowej w kontekście systemu bezpieczeństwa narodowego.

Wykres 9. Czy zakres unormowań prawnych i proceduralnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej, w szczególności jej działań specjalnych, jest adekwatny do zadań?

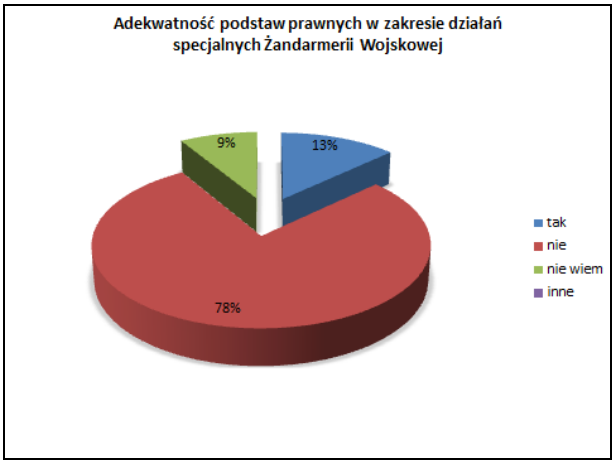

Źródło: opracowanie własne.

Dość duża grupa respondentów (78%) uznała, że obecny zakres unormowań prawnych i proceduralnych dotyczący działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej nie jest adekwatny do zadań, które formacja powinna wykonywać.

Tylko 13% respondentów uważa, że podstawy prawne są wystarczające do realizacji zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Grupa 9% respondentów wskazuje, że nie posiada dostatecznej wiedzy, aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, wskazując odpowiedź „nie wiem".

Kolejne, pytanie (6 pytanie w kwestionariuszu ankiety, również pytanie otwarte) brzmiało: „Co ewentualnie należy zmienić w unormowaniach prawnych i proceduralnych?"

Respondenci uważali, że zmiany powinny dotyczyć:

- rozszerzenia właściwości Żandarmerii Wojskowej wobec osób cywilnych;
- użycia Żandarmerii Wojskowej w sytuacjach kryzysowych, szczególnie w przypadku zagrożeń terrorystycznych;
- określenia procedur dowodzenia oraz kierowania na miejscu zamachów terrorystycznych;
- zakresu prawnego dotyczącego zasad użycia broni – strzał ratunkowy;
- uproszczenia obiegu informacji;
- uproszczenia procedur wsparcia działań Policji oraz Straży Granicznej.

Wykres 10. Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową w misjach poza granicami kraju wskazuje na potrzebę rozwijania i doskonalenia w tym zakresie?

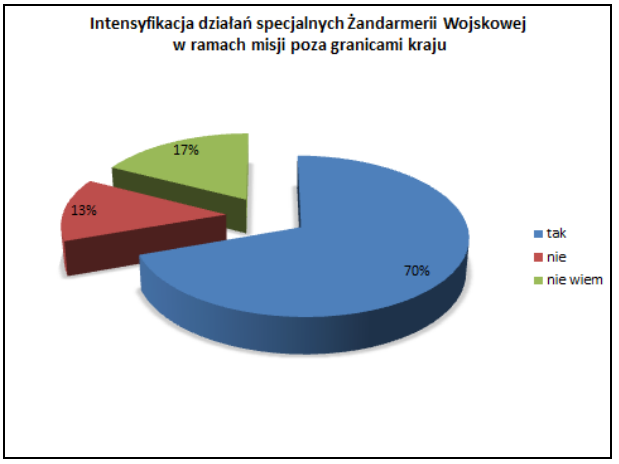

Źródło: opracowanie własne.

Zasadnicza część respondentów, bo grupa 70% oświadczała, iż jest potrzeba rozszerzenia zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej poza granica-

mi kraju. 17% respondentów wskazuje odpowiedź „nie wiem", zaś 13% badanych intensyfikację działań specjalnych poza granicami kraju uznała za niezasadne.

Respondenci uzasadniając swoją odpowiedz wskazywali, iż rozwijanie i doskonalenie działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jest zasadne, ponieważ:

- współczesne zagrożenia implikują potrzebę zwiększania udziału międzynarodowych sił pokojowych w rejonach konfliktów;
- zadania typowo policyjne w ramach misji pokojowych i stabilizacyjnych powinna wykonywać tylko Żandarmeria Wojskowa;
- realizacja zadań poza granicami kraju jest elementem szkoleniowym oraz przyczynia się do wymiany doświadczeń w układzie międzynarodowym;
- możliwości operacyjne Żandarmerii Wojskowej stanowią podstawę do zwiększenia obszaru odpowiedzialności w rejonie działań (ochrona osób, ochrona obszarów specjalnych);
- brak koncepcji użycia Żandarmerii Wojskowej w działaniach specjalnych poza granicami kraju.

Wykres 11. Jak ocenia Pan poziom wyszkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej realizujących zadania specjalne?

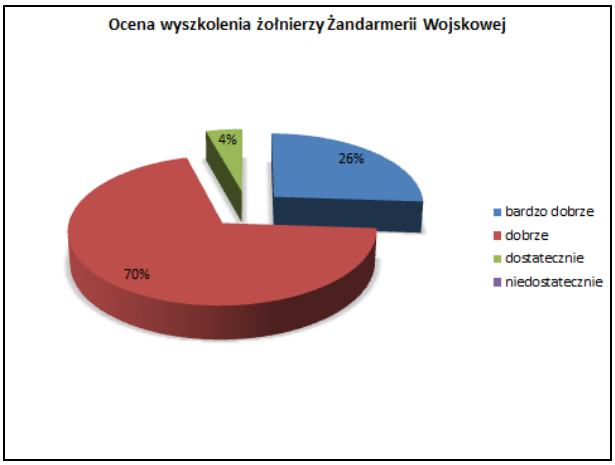

Źródło: opracowanie własne.

Według 70% badanych wyszkolenie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej realizujących zadania specjalne jest dobre. Grupa 26% respondentów uważa z kolei, iż poziom wyszkolenia jest bardzo dobry, tylko 4% ocenia żołnierzy dostatecznie.

Ocenę respondenci uzasadniają w następujący sposób:

- system szkolenia (programowy, doskonalący) żołnierzy Żandarmerii Wojskowej zapewnia dobre przygotowanie do realizacji zadań specjalnych;
- realizacja wielu wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych z innymi służbami wpływa na poziom wyszkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej;
- zbyt mało szkoleń poza granicami kraju;
- zmiany etatowe związane z możliwością awansu powodują rotacje na stanowiskach specjalistów wyszkolonych w danej dziedzinie, co niekorzystnie wpływa na wyszkolenie zespołów, sekcji, drużyn;
- udział w misjach poza granicami kraju ma istotny wpływ na poziom wyszkolenia;
- wszystko zawsze można i należy doskonalić.

Wykres 12. Czy obecny system szkolenia (programowy, doskonalący) zapewnia odpowiednie przygotowanie zawodowe żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wykonywania zadań specjalnych?

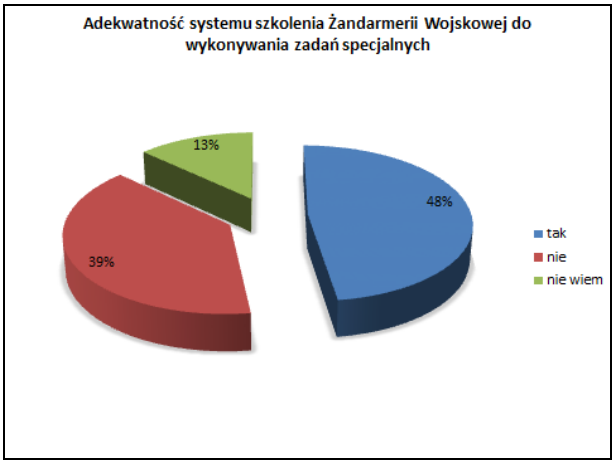

Źródło: opracowanie własne.

Według 48% ankietowanych obecny system szkolenia zapewnia odpowiednie przygotowanie zawodowe żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wykonywania zadań specjalnych. Przy czym jednak, grupa 39% ankietowanych uważa wprost przeciwnie.

Grupa 13% respondentów stwierdziła, że nie posiada wiedzy w przedmiotowej sprawie.

Uzasadniając swoją odpowiedz, ankietowani wskazywali, że obecny system szkolenia:

- jest dobrym systemem, ponieważ żołnierze Żandarmerii Wojskowej poddawani są różnego typu sprawdzianom, certyfikacjom oraz biorą udział
  w wielu przedsięwzięciach szkoleniowych;
- umożliwia doskonalenie umiejętności w różnych obszarach działań specjalnych;
- jest złym systemem, ponieważ odbiega od systemów szkoleń obowiązujących w innych służbach wykonujących zadania specjalne.

Kolejne pytanie otwarte (zagadnienie nr 10) brzmiało: „Co ewentualnie należy zmienić w systemie szkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, aby poprawić skuteczność działań specjalnych?"

Spośród wniosków i rekomendacji prezentowanych przez respondentów, do głównych należały:

- więcej praktyki i mniej teorii;
- szkolenie teoretyczne w formie nauczania na odległość (e-learning);
- intensyfikacja szkoleń poza granicami kraju;
- udział we wspólnych działaniach specjalnych Żandarmerii Wojskowej i Policji;
- korzystanie z doświadczeń instruktorów oraz żołnierzy/funkcjonariuszy, którzy realnie wykonywali czynności w ramach działań specjalnych;
- zwiększenie zakresu współpracy szkoleniowej z Wojskami Specjalnymi, Policją oraz Strażą Graniczną;
- zwiększony dostęp do ośrodków szkolenia poligonowego oraz statków powietrznych;
- modernizacja bazy szkoleniowej (wideo-strzelnice);
- dostosowanie systemu szkolenia do innych służb.

Wykres 13. Czy wyposażenie Żandarmerii Wojskowej w sprzęt specjalistyczny używany do wykonywania zadań specjalnych jest wystarczające?

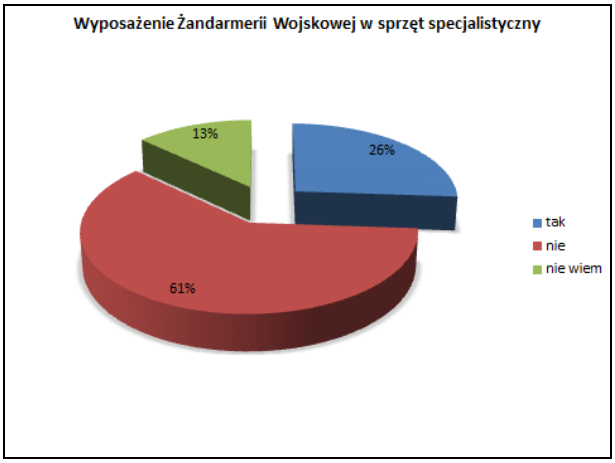

Źródło: opracowanie własne.

Grupa 61% respondentów uważa, że wyposażenie Żandarmerii Wojskowej w sprzęt specjalistyczny używany do wykonywania zadań specjalnych nie jest wystarczający.

Grupa 26% miała inne zdanie, 13% osób ankietowanych „nie wie", czy obecne wyposażenie Żandarmerii Wojskowej w sprzęt wojskowy jest adekwatne do wykonywanych przez nią zadań specjalnych. Prezentowane przez ankietowanych opinie najczęściej dotyczyły potrzeby modernizacji oraz zakupu nowego sprzętu wojskowego spełniającego światowe standardy w obszarze działań specjalnych.

Kolejne pytanie otwarte (zagadnienie 12) brzmiało: „Co ewentualnie należy zmienić w wyposażeniu żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, aby udoskonalić działania specjalne?"

W ocenie respondentów, na tak sformułowane pytanie przeważały odpowiedzi w szczególności:

- konieczność modernizacji obecnego wyposażenia indywidualnego (zestawy wyposażenia specjalnego);
- konieczność pozyskania nowoczesnego uzbrojenia;
- konieczność pozyskania lekkich pojazdów terenowo-interwencyjnych, łodzi motorowych oraz pojazdów przeznaczonych do transportu wyposażenia specjalnego.

Wśród nielicznych odpowiedzi znalazły się również te wskazujące na brak konieczności zmian w zakresie wyposażenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w obszarze działań specjalnych.

Wykres 14. Jak ocenia Pan współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe?

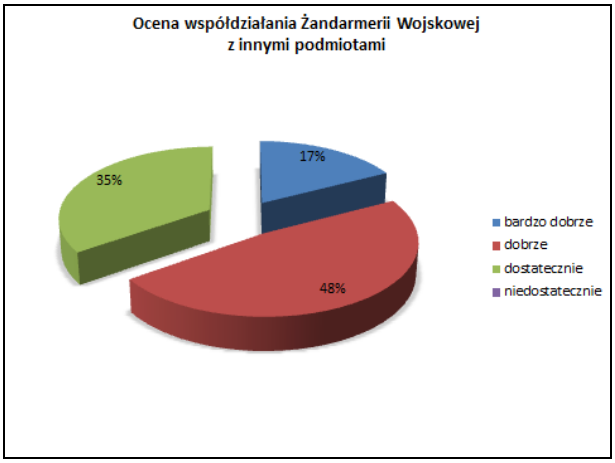

Źródło: opracowanie własne.

Według 48% respondentów, współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe realizowane jest na poziomie dobrym.

Grupa 35% ankietowanych uważa natomiast, iż współpraca przebiega na poziomie dostatecznym, z kolei tylko 17% badanych ocenia ją jako bardzo dobrą.

Uzasadniając swoją odpowiedz respondenci w szczególności zwracają uwagę na:

- konieczność rozszerzenia współpracy służb w wielu obszarach działalności służbowej;
- zwiększenie angażowania Żandarmerii Wojskowej do zadań specjalnych innych służb;
- aktualizacja porozumień, procedur oraz zakresu odpowiedzialności służb na miejscu zdarzenia.

Kolejne pytanie w kwestionariuszu ankiety (pytanie otwarte, zagadnienie nr 14) brzmiało: „Co ewentualnie należy poprawić we współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i z jakimi służbami?"

Respondenci wskazują na potrzebę:

- doskonalenia oraz intensyfikację wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych;
- zwiększenia wspólnych realizacji zadań;
- zwiększenia zakresu odpowiedzialności Żandarmerii Wojskowej w zakresie ochrony osób i obszarów specjalnych;

– opracowania wspólnych procedur operacyjnych dla Żandarmerii Wojskowej i służb podległych MSWiA;
– opracowania algorytmów postępowania na miejscu zdarzenia kryzysowego;
– podziału kompetencji i zadań w zakresie wspólnych działań specjalnych;
– włączenia Żandarmerii Wojskowej do systemu dyżurów grup specjalnych Policji;
– ujednolicenia systemu łączności w sytuacjach wspólnych działań specjalnych.

Wykres 15. Wsparcie działań Policji (zgodnie z art. 18a Ustawy o Policji…) jest zadaniem Żandarmerii Wojskowej, które powinno być w kontekście działań specjalnych: kontynuowane, ograniczane czy intensyfikowane?

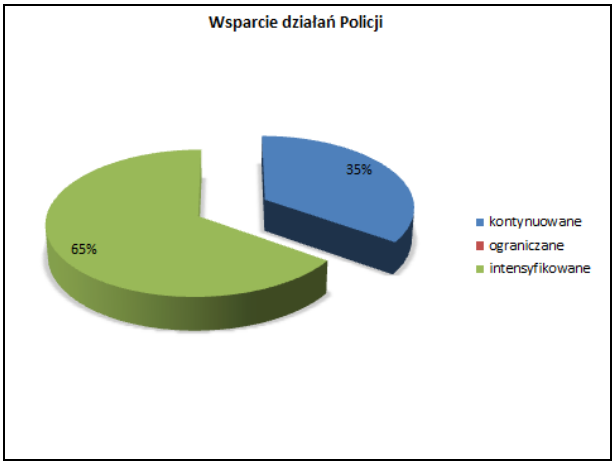

Źródło: opracowanie własne.

W ocenie 65% respondentów, wsparcie działań Policji w myśl ustawy o Policji powinno być intensyfikowane. Grupa 35% ankietowanych wskazuje, że to wsparcie powinno być kontynuowane na obecnym poziomie.

Uzasadniając odpowiedź, respondenci wskazywali na:

– rozwój zagrożeń o charakterze terrorystycznym implikuje potrzebę intensyfikacji wsparcia działań Policji szczególnie w ramach zabezpieczeń imprez masowych;
– konieczność rozszerzenia uprawnień Żandarmerii Wojskowej nie tylko przed ważnymi wydarzeniami w państwie ale również profilaktycznie w ramach bieżącego wykonywania zadań służbowych;
– wspólne wykonywanie zadań wzmacnia system bezpieczeństwa narodowego;

– realne wykonywanie zadań policyjnych doskonali umiejętności żołnierzy Żandarmerii Wojskowej.

Wykres 16. Wsparcie działań Straży Granicznej (zgodnie z art. 11d Ustawy o Straży Granicznej…) jest zadaniem Żandarmerii Wojskowej, które powinno być w kontekście działań specjalnych: kontynuowane, ograniczane czy intensyfikowane?

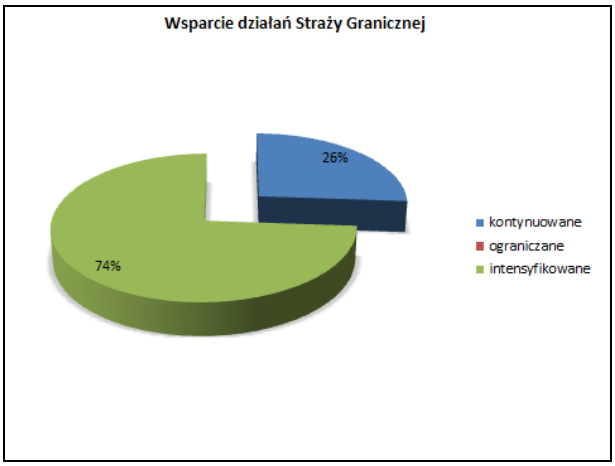

Źródło: opracowanie własne.

W ocenie 74% respondentów, wsparcie działań Straży Granicznej w myśl ustawy o Straży Granicznej powinno być intensyfikowane. Grupa 26% ankietowanych wskazuje, że to wsparcie powinno być kontynuowane na obecnym poziomie.

Uzasadniając odpowiedź, respondenci wskazywali na:

- rozwój zagrożeń o charakterze migracyjnym implikuje potrzebę intensyfikacji wparcia działań Straży Granicznej;
- potrzebę rozszerzenia uprawnień Żandarmerii Wojskowej nie tylko w momencie konieczności wsparcia Straży Granicznej ale również profilaktycznie w ramach bieżącego wykonywania zadań służbowych;
- wspólne wykonywanie zadań wzmacnia system bezpieczeństwa narodowego;
- realne wsparcie działań Straży Granicznej doskonali umiejętności żołnierzy Żandarmerii Wojskowej.

Kolejne pytanie w kwestionariuszu ankiety (pytanie otwarte, zagadnienie nr 17) brzmiało: „Jakie są zalety i wady wspólnych zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej i innych formacji Wojska Polskiego, Policji, Straży Granicznej oraz Biura Ochrony Rządu?”

Wśród zalet wspólnych działań respondenci wymieniali:

- zwiększenie ilości funkcjonariuszy i żołnierzy w ramach wspólnych patroli (działania profilaktyczne, prewencyjne);
- możliwość doskonalenia umiejętności;
- wymiana doświadczeń;
- zgrywanie pododdziałów różnych formacji w ramach wspólnych zadań;
- promocja Żandarmerii Wojskowej.

W ocenie ankietowanych do wad związanych ze wspólnym wykonywaniem zadań specjalnych należy zaliczyć:

- brak jasnego podziału kompetencyjnego;
- „niezdrowa" rywalizacja służb;
- brak wspólnej platformy łączności;
- ujawnianie technik działań operacyjnych;
- chaos organizacyjny w obszarze dowodzenia i koordynowania działań;
- różnice w sprzęcie, uzbrojeniu, wyposażeniu oraz środkach transportowych.

Ostatnie, 18 pytanie kwestionariusza ankiety brzmiało: „Jakie wnioski i rekomendacje przedstawia Pan w kontekście przyszłych działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?"

Wśród wniosków i rekomendacji znalazły się:

- zwiększenie zaangażowania Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa narodowego w obszarze działań specjalnych;
- intensyfikacja współpracy Żandarmerii Wojskowej z innymi służbami odpowiedzialnymi za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa narodowego;
- zmiany w zakresie unormowań prawnych i proceduralnych;
- dostosowanie algorytmów postępowania na miejscu zdarzenia do innych służb biorących udział w operacji;
- skrócenie procesu użycia Żandarmerii Wojskowej w sytuacjach szczególnych w ramach wsparcia służ podległych MSWiA;
- zwiększenie uprawnień Żandarmerii Wojskowej wobec osób cywilnych;
- włączenie Żandarmerii Wojskowej do systemu dyżurów antyterrorystycznych;
- dostosowanie systemu szkolenia do istniejących potrzeb w zakresie działań specjalnych;
- modernizacja obecnego wyposażenia oraz pozyskanie nowego sprzętu wojskowego;
- większe wykorzystanie doświadczeń kadry ze służby w strukturach NATO i UE;

– mniej pokazów i prezentacji możliwości operacyjnych a więcej działań realnych;
– realne dopasowanie sił i środków do stawianych zadań.

3.1.2. Technika wywiadu eksperckiego

Jednocześnie wraz z zastosowaniem techniki ankietowania kadry – żołnierzy zawodowych i pracowników resortu obrony narodowej Żandarmerii Wojskowej, Dowództwa Generalnego RSZ oraz Sztabu Generalnego WP przeprowadzono również badanie naukowe prowadzone przy zastosowaniu techniki wywiadu eksperckiego przy użyciu narzędzia badawczego – kwestionariusza wywiadu.

Do udziału w badaniu naukowym wytypowano żołnierzy, pełniących służbę na stanowiskach kierowniczych w Żandarmerii Wojskowej, których wiedza i doświadczenie zawodowe w istotny sposób mogły się przyczynić do odpowiedzi na następujące pytania:

1) Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?
2) Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?
3) Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?
4) Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?
5) Wspieranie działań Policji (zgodnie z art. 18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?
6) W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

Po rozpoczęciu wywiadów eksperckich, część osób, wobec których skierowano prośby o wzięcie udziału w badaniach, odmawiała, tłumacząc decyzję w tym zakresie najczęściej niechęcią do wypowiadania się na „problematyczne tematy" jak również brakiem wiedzy porównawczej w zakresie działań specjalnych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

Respondenci, którzy wyrazili zgodę na udział w badaniach, wyrazili również zgodę na użycie ich danych osobowych w kontekście użycia prezentowanych przez nich opinii. Po wykonaniu dokumentacji podsumowującej przeprowadze-

nie danego wywiadu eksperckiego, w każdym przypadku ekspert był zapoznawany z treścią dokumentu (notatki) w celu autoryzowania tekstu.

W ramach tej części pracy zaprezentowano jedynie najważniejsze z tez i opinii prezentowanych przez ekspertów w zakresie określonym ramami wywiadu eksperckiego.

Pierwszym z wywiadów eksperckich przeprowadzonych wśród kadry Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej było badanie z reprezentantem Sztabu KGŻW płk. Jackiem Kazimierskim, Szefem Centrum Operacyjnego Żandarmerii Wojskowej.

Ekspert odpowiadając na pytanie: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?" uważa, iż zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia oraz realizowane przez nią inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska, ale nie wypełniają potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego.

Płk Jacek Kazimierski uzasadnia to w sposób następujący: Siły Zbrojne RP nie określiły dotąd swoich rzeczywistych potrzeb dotyczących wsparcia operacji na terytorium kraju przez działania specjalne prowadzone przez Żandarmerię Wojskową. Wynika to z faktu braku świadomości, jakim potencjałem i zdolnościami dysponuje ŻW w zakresie prowadzenia działań specjalnych. W związku z powyższym uprawnienia ŻW oraz zadania specjalne realizowane na podstawie Ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych oraz dokumentów wykonawczych do tej ustawy w pełni wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska w przedmiotowym zakresie.

Jednocześnie ekspert zwraca uwagę, że w obszarze bezpieczeństwa narodowego rzeczywiste potrzeby są znacznie większe, ale ze względu na posiadany przez ŻW potencjał (zdecydowanie za mały), posiadane zdolności są niewystarczające, aby w pełni sprostać wymaganiom systemu bezpieczeństwa narodowego.

Odpowiadając na drugie pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?" ekspert twierdzi, że o istocie zadań mających charakter działań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową, ich znaczeniu i priorytetowości decyduje szereg czynników. Należą do nich między innymi rodzaj, obszar prowadzonej operacji oraz typ operacji (reagowanie kryzysowe na terenie kraju lub poza granicami, operacja antyterrorystyczna, zasady użycia siły, decyzje polityczne). Płk Jacek Kazimierski uważa, że doświadczenia związane z realizacją działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wskazują, że za jedne z ważniejszych można uznać przeciwdziałanie atakom terrorystycznym,

co według badanego ma istotny wpływ na bezpieczeństwo w związku z obecnym napływem fali uchodźców i ich migracjami do państw Zachodniej Europy.

Według eksperta jednostki wyspecjalizowane Żandarmerii Wojskowej mają zróżnicowany zakres działań specjalnych w obszarze wsparcia SZ RP. Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Warszawie przede wszystkim realizuje czynności ochronne wobec Ministra Obrony Narodowej, delegacji zagranicznych dowództw przebywających na terytorium RP. OSŻW w Warszawie jest gotowy do przeciwdziałania atakom terrorystycznym oraz poszukiwania, zatrzymywania i obezwładniania szczególnie niebezpiecznych przestępców posiadających broń, materiały wybuchowe i inne niebezpieczne narzędzia. Jednostka ta, jak twierdzi badany, jest zdolna do wsparcia działań Biura Ochrony Rządu oraz Biura Operacji Antyterrorystycznych Policji.

Natomiast Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim jest przeznaczony do wykonywania zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wynikających z zobowiązań sojuszniczych poza granicami kraju, a do najistotniejszych ekspert zalicza: ochrona osób, ochrona obiektów, działania przeciwdywersyjne oraz przeciwsabotażowe.

Odpowiadając na kolejne pytanie wywiadu eksperckiego „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?" ekspert twierdzi, że obowiązujące uregulowania prawne dają możliwości bezkonfliktowej realizacji działań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową. Ekspert wskazuje, że możliwe obszary działania są określone i rozszerzane poprzez zmiany w już obowiązujących przepisach, uważa jednak, że doprecyzowania wymagają przepisy dotyczące kompetencyjnego zakresu i koordynacji działania poszczególnych służb. Wskazuje na konieczność doprecyzowania procedur udzielania wparcia służb MSWiA w sytuacjach kryzysowych. Proponowana zmiana powinna dotyczyć szczebla decyzyjnego (strategicznego), co wg badanego w znacznej mierze skróciłoby czas wsparcia działań specjalnych różnych służb.

Odpowiadając na czwarte pytanie „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", ekspert stwierdził, że Żandarmeria Wojskowa jest specyficzną formacją, której zakres działania na terenie kraju i poza jego granicami jest niezmienny. W zależności od prowadzonej operacji intensyfikowane są działania np. z obszaru zadań prewencyjnych, dochodzeniowo-śledczych lub specjalnych. Udział komponentów Żandarmerii Wojskowej w Polskich Kontyngentach Wojskowych wiąże się z koniecznością działania w rejonach o wysokim

ryzyku zagrożenia i ryzyka, zatem za nieodzowne należy uznać posiadanie jednostek wyspecjalizowanych i dobrze przygotowanych do tego typu działań. W związku z powyższym zasadne jest doskonalenie umiejętności i skuteczności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Na pytanie dotyczące współdziałania Żandarmerii Wojskowej, które brzmiało „Wspieranie działań Policji (zgodnie z art.18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?" ekspert uważa, że wsparcie działań Policji ale i innych służb odpowiedzialnych za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa powinno być rozwijane. Szczególną uwagę ekspert zwraca na obszar koordynacji zadań, dowodzenie, stałe procedury operacyjne, które powinny być oparte na jednolitym i kompatybilnym systemie szkolenia i doskonalenia zawodowego.

Ostatnie pytanie wywiadu brzmiało „W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?". Ekspert uważa, że należy dokonać zmian w następujących obszarach:

1. Unormowań prawnych i proceduralnych, które będą wyprzedzać zmiany zachodzące w SZ RP, które będą przewidywać zagrożenia w kraju, Europie oraz na świecie.
2. Systemu szkolenia, polegające na modyfikacji programów szkoleń w zakresie zwiększenia zakresu współdziałania dydaktycznego z innymi służbami.
3. Wyposażenia i uzbrojenia, które wymaga doposażenia w nowoczesne pojazdy, uzbrojenie oraz sprzęt indywidualny przeznaczony do realizacji zadań specjalnych.
4. Współpracy i współdziałania z innymi podmiotami realizującymi zadania specjalne w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Drugim z przeprowadzonych wywiadów eksperckich było badanie przeprowadzone z płk. Leonem Stanochem, pełniącym w Komendzie Głównej Żandarmerii Wojskowej funkcję Szefa Oddziału Operacyjnego – Zastępcy Szefa Sztabu KGŻW.

Ekspert udzielając odpowiedzi na pytanie: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?" twierdzi, że zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wypełnia rzeczywiste potrzeby SZ RP. Płk Leon Stanoch swoją odpowiedź uzasadnia krótko: „brak koncepcji w SZ RP użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w ramach wsparcia wojsk na terenie kraju jak również poza jego granicami jest dowodem

na to, że nie ma określonych formalnie i zgodnie z prawem podstaw do wykonywania tych czynności na rzecz wojska, a tym samym nie ma takich potrzeb".

Z kolei ekspert na drugą część pytania dotyczącą systemu bezpieczeństwa narodowego twierdzi, że w tym obszarze działania specjalne Żandarmerii Wojskowej nie wypełniają rzeczywistych potrzeb. Płk Stanoch swoją odpowiedź uzasadnia tym, że obecnie Żandarmeria Wojskowa jest na etapie rozwijania swoich zdolności w zakresie działań specjalnych i w przypadku konieczności użycia potencjału Żandarmerii Wojskowej działania specjalne mogą okazać się mało skuteczne.

Odpowiadając na kolejne pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?" ekspert twierdzi, że Odziały Specjalne ŻW, jako wyspecjalizowane jednostki są zdolne do realizacji zadań w zakresie wojskowej kontroli ruchu drogowego, zapewnienia przestrzegania prawa, porządku i dyscypliny w rejonie prowadzonej operacji, zadań związanych z bezpieczeństwem rejonu działań, uczestniczenia w operacjach związanych z uchodźcami i jeńcami wojennymi oraz do realizacji działań specjalnych Policji Wojskowej jako Military Police Specialized Unit. Ponadto Oddziały Specjalne ŻW przeznaczone są do wykonywania zadań w operacjach stabilizacyjnych i pokojowych oraz zwalczania terroryzmu. OSŻW zadania mogą wykonywać całością sił bądź wydzielanymi i przygotowanymi do danej operacji pododdziałami zadaniowymi.

W opinii eksperta w specyficznych sytuacjach posiadanie tego typu jednostek w rejonie działań pozwoli, w miarę postępu normowania się lokalnego stanu bezpieczeństwa, prawa i porządku na stopniowe zastąpienie konwencjonalnych jednostek wojskowych formacją odpowiednio przygotowaną do działań stabilizacyjnych i policyjnych – co w warunkach narodowych pozwoli na redukcję lądowego komponentu PKW i zwiększenie udziału ŻW w operacji, a tym samym znacznie obniży koszty uczestnictwa SZ RP w operacji sojuszniczej/koalicyjnej.

Ekspert twierdzi, że z działań specjalnych najistotniejsze znaczenie dla SZ RP mają: wykonywanie czynności ochronnych wobec Ministra Obrony Narodowej oraz doraźnie Szefa Sztabu Generalnego WP, przeciwdziałanie aktom terroryzmu, zatrzymywanie oraz obezwładnianie sprawców przestępstw posiadających broń, materiały wybuchowe, niebezpieczne narzędzia. Do ważnych zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wg eksperta należą również poszukiwania szczególnie niebezpiecznych przestępców, wsparcie działań Biura Ochrony Rządu oraz Biura Operacji Antyterrorystycznych Policji.

Odpowiadając na trzecie pytanie wywiadu eksperckiego „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególno-

ści działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?" płk Leon Stanoch twierdzi, że ze względu na specjalistyczne przygotowanie, wyposażenie oraz wyszkolenie w działaniach antyterrorystycznych na obszarze kraju SZ RP mogą zaangażować w różnym zakresie oddziały Wojsk Specjalnych oraz Żandarmerii Wojskowej. Z Żandarmerii Wojskowej są to siły i środki z: Oddziałów Specjalnych ŻW, które są przygotowane do: prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych mających na celu zapobieganie zamachom terrorystycznym, wzmacniania ochrony wydzielonych obiektów, w tym obiektów wojskowych z bronią, materiałami wybuchowymi i amunicją, które mogą znajdować się w zainteresowaniu grup terrorystycznych, izolowania obszaru/rejonu zagrożonego działaniami terrorystycznymi, wsparcia działań służb niemilitarnych oraz kontroli osób i przeglądu bagażu.

Badany twierdzi, że z uwagi na obowiązujące prawo i możliwość szybkiego wdrożenia art. 18a Ustawy o Policji oraz na „propolicyjny" charakter Żandarmeria Wojskowa jest bardziej predysponowana do współpracy z Policją, w tym również do przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych na terenie kraju. Zatem, Wojska Specjalne na terenie kraju powinny być używane w sytuacjach wystąpienia zagrożenia, którego skala lub charakter wykraczają poza możliwości reakcji ze strony Żandarmerii Wojskowej. Ekspert podkreśla, że możliwość wydzielenia sił i środków SZ RP do wsparcia służb niemilitarnych w działaniach antyterrorystycznych na obszarze kraju winna być uzależniona od aktualnego poziomu zaangażowania Żandarmerii Wojskowej i Wojsk Specjalnych w realizacji innych zadań.

W dalszej części wywiadu, płk Stanoch zwraca szczególną uwagę na konieczność doprecyzowania unormowań prawnych dotyczących obszaru wymiany informacji. Rola Żandarmerii Wojskowej, która posiada ustawowe uprawnienia do współdziałania z ABW, Policją, SG, BOR i innymi podmiotami uprawnionymi do wykonywania czynności specjalnych powinna być wyraźnie określona w dokumentach proceduralnych. Powyższe wg eksperta wynika z konieczności wymiany informacji nie tylko w sytuacjach kryzysowych, ale również w ramach działalności bieżącej co jest niezbędne w zapewnieniu właściwej relacji SZ RP z Centrum Antyterrorystycznym Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

W odpowiedzi na czwarte pytanie, które brzmiało „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", ekspert twierdzi, że charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych zdecydowanie wskazuje na potrzebę dalszego ich ograniczania, a to

powoduje brak potrzeby ich doskonalenia. Wg płk. Stanocha Żandarmeria Wojskowa nie jest tą formacją, która zgodnie z prawem międzynarodowym ma prawo prowadzić działania specjalne poza terytorium swojego kraju. Do działań specjalnych poza terytorium kraju zgodnie z obowiązującym prawem mogą być użyte Wojska Specjalne. Zadania specjalne w przypadku ŻW realizowane poza granicami kraju powinny się ograniczyć tylko do zadań w ramach skutecznej reakcji na sytuację kryzysową, która może wymagać reakcji zarówno komponentów wojskowych jak i policyjnych. Ponadto w sytuacjach lub na obszarach, w których brak jest sił i środków do zapewnienia nawet podstawowego prawa i porządku, lub w których lokalne siły bezpieczeństwa oraz struktury cywilne są nieskuteczne w przywracaniu i utrzymywaniu bezpieczeństwa.

Płk Leon Stanoch uważa, że w ramach zapewnienia bezpiecznego obszaru działania czynności stabilizacyjne policji wojskowej są kluczowymi do osiągniecia głównych celów operacji. Zamiarem działań stabilizacyjnych policji wojskowej jest wspieranie przywracania zasad przestrzegania prawa w państwie upadającym lub państwie upadłym. Zadania w ramach działań stabilizacyjnych policji wojskowej mogą być ograniczone (ale nie muszą) do: zastępowania (jeżeli jest to konieczne) lub wsparcia lokalnych sił policyjnych, szkolenia oraz ich monitorowania Dodatkowo, ekspert zwraca uwagę na możliwość ograniczania działań specjalnych do czynności ochronnych wobec ważnych osób lub osób podejrzewanych o popełnienie przestępstwa.

Na pytanie, które brzmiało „Wspieranie działań policji (zgodnie z art.18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?" ekspert uważa, że ze względu na obecny potencjał oraz unormowania prawne powinno być ograniczane. Jednocześnie badany zauważa, że ze względu na obecne zagrożenia, które implikują potrzebę zwiększania zakresu współdziałania służb, należy rozważyć możliwość rozszerzania obszaru współpracy. ale podstawą tego muszą być zmiany w uwarunkowaniach prawnych i proceduralnych w kontekście wsparcia SZ RP przez ŻW w stosunku do żołnierzy i na obiektach wojskowych.

Na ostatnie pytanie wywiadu „W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?" ekspert odpowiedział, że zmiany w obszarze działań specjalnych ŻW powinny dotyczyć:

1. Przygotowania wszystkich jednostek Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań specjalnych dotyczących wsparcia SZ RP na terenie kraju i poza jego granicami.
2. Stan etatowy w Oddziałach Specjalnych ŻW powinien ulec redukcji. Powinna funkcjonować tylko jedna jednostka Żandarmerii Wojskowej przeznaczona do realizacji zadań specjalnych o takim potencjale, który za-

pewniałby możliwość pełnienia dyżurów działań specjalnych szczególnie antyterrorystycznych wspólnie z Policją.

3. Przygotowanie żołnierzy do wykonywania zadań specjalnych powinno obejmować kursy i szkolenia organizowane przez inne jednostki specjalne Policji Wojskowych NATO.

Trzecim z przeprowadzonych wywiadów eksperckich było badanie przeprowadzone z płk. Sławomirem Tęczą, Komendantem Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie.

Ekspert udzielając odpowiedzi na pytanie: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?" uważa, iż obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej usprawnienia oraz realizowane przez nią zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska, ale nie wypełniają rzeczywistych potrzeb systemu bezpieczeństwa państwa. Wynika to przede wszystkim z faktu braku nowelizacji ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2001 r. nr 1123, poz.1354), w zakresie katalogu zadań dotyczących działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Dla porównania ekspert zwraca uwagę, że ustawa o Biurze Ochrony Rządu była wielokrotnie nowelizowana. Zmiany tej ustawy wynikały między innymi z przesłanek nowych zagrożeń będących w obszarze odpowiedzialności BOR. Ekspert uważa, że w Żandarmerii Wojskowej na przełomie ostatnich lat modernizowane jest wyposażenie, uzbrojenie oraz rozszerzany jest obszar współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe, natomiast podstawa działalności formacji w przedmiotowym zakresie od 2001 r. pozostaje bez zmian.

Udzielając odpowiedzi na drugie pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?", ekspert twierdzi, że zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową wynikają z obowiązków ustawowych. Płk Tęcza uważa, że ochrona osób należy do najważniejszych. W ramach tych czynności wyróżnia dwa obszary działalności: zabezpieczenie pirotechniczne oraz fizyczną ochronę ważnych osób.

Ekspert powołując się na Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie osób, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne z Biurem Ochrony Rządu stwierdza, że ŻW wykonuje czynności ochronne wobec:

– Ministra Obrony Narodowej;

– Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów, wyłącznie podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych;
– członków wojskowych delegacji zagranicznych przebywających na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej;
– osób oraz delegacji ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych;
– innych osób na podstawie odrębnej decyzji MON.

Według opinii eksperta czynności ochronne wykonywane są w formie:
– ochrony bezpośredniej;
– ochrony w miejscach pracy;
– ochrony w miejscach czasowego pobytu;
– pilotowania kolumn pojazdów;
– rozpoznawania pirotechniczno-radiologicznego;
– ochrony sanitarnej żywienia;
– czynności rozpoznawczych i prewencyjnych wobec obsługi medialnej.

Drugim zadaniem, wg eksperta pod względem ważności w ramach działań specjalnych ŻW jest walka z terroryzmem. Do realizacji tego zadania powołany jest Wydział Działań Specjalnych, a w szczególności sekcja strzelców wyborowych oraz grupa operacyjna Oddziału Specjalnego ŻW w Warszawie.

Do najważniejszych czynności w tym zakresie badany zalicza:
– fizyczne zwalczanie terroryzmu;
– zabezpieczanie miejsca zdarzenia o charakterze terrorystycznym;
– działania minersko-pirotechniczne na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym;
– koordynację współdziałania służb i instytucji na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym w fazie poprzedzającej czynności związane z podjęciem postępowania przygotowawczego;
– wsparcie działań antyterrorystycznych Policji;
– działania wobec statku pływającego/latającego, użytego jako środek ataku terrorystycznego.

Ekspert, omawiając najistotniejsze działania specjalne wyraźnie podkreśla fakt, że Żandarmeria Wojskowa jest właściwa tylko na terenie obiektów wojskowych. Właściwość ta dotyczy dowodzenia na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym (poza czynnościami ratowniczymi). Wg płk. Tęczy na miejscu tego rodzaju zdarzeń ŻW pozostaje odpowiedzialna za zapewnienie sprawnego współdziałania z pozostałymi służbami i instytucjami oraz z właściwymi terytorialnie organami administracji publicznej, w tym za zorganizowanie łączności na potrzeby dowodzenia i alarmowania.

Kolejnym zadaniem, które Oddział Specjalny ŻW w Warszawie realizuje w ramach działań specjalnych – istotnym dla SZ RP jest zatrzymywanie szczególnie niebezpiecznych przestępców. Ekspert dla przykładu podaje operacje, gdzie zachodzi bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia osób postronnych (uwolnienie osoby bezprawnie zatrzymywanej), gdy zachodzi podejrzenie, że osoba jest podejrzewana o użycie broni (niebezpiecznego narzędzia) lub z jej zachowania wynika zamiar dokonania bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie człowieka.

Odpowiadając na kolejne pytanie wywiadu eksperckiego „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?", płk Tęcza twierdzi, że obowiązujące uregulowania prawne dotyczące działalności ŻW, a w szczególności jej działań specjalnych są adekwatne do występujących potrzeb. Dla przykładu podaje znowelizowane Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie osób, w stosunku do których ŻW wykonuje czynności ochronne oraz zakresu i trybu współdziałania ŻW z BOR. W ramach prac związanych z nowelizacją tego dokumentu uchylony został zapis dotyczący wykonywania czynności ochronnych wobec: sekretarza Stanu – I Zastępcy Ministra Obrony Narodowej i Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Ekspert w tym zakresie proponuje rozszerzyć katalog osób, którym przysługiwałaby ochrona ze względu na ważne stanowiska w resorcie obrony narodowej.

Udzielając odpowiedzi na kolejne pytanie w trakcie badania „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", ekspert stwierdził, że doświadczenia wynikające z realizacji zadań, wskazują potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia czynności specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Potrzeba ta wynika z faktu, że Żandarmeria Wojskowa w kraju jak i również poza jego granicami wykonując ustawowe obowiązki, pełniąc funkcję policji wojskowej realizuje te same i w ten sam sposób zadania prewencyjne, dochodzeniowo-śledcze oraz specjalne niezależnie od miejsca interwencji.

W związku z powyższym, ograniczanie wykonywania tych czynności spowodować może np. zagrożenie bezpieczeństwa ochranianych osób podczas delegacji krajowych jak i wizyt w regionach, gdzie toczy się konflikt zbrojny.

Na pytanie dotyczące współdziałania Żandarmerii Wojskowej, które brzmiało „Wspieranie działań policji (zgodnie z art.18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?", ekspert uważa, że wsparcie dzia-

łań Policji zgodnie z art. 18a ustawy o Policji oraz Straży Granicznej art. 11d ustawy o Straży Granicznej jest zadaniem Żandarmerii Wojskowej, które powinno być kontynuowane. Zasadność tego potwierdza ustawowa możliwość użycia Żandarmerii Wojskowej do wsparcia ww. służb. Wsparcie działań w trybie ustawowym może odbyć się bez dodatkowych sprawdzeń, certyfikacji oraz ćwiczeń, ponieważ bieżąca realizacja zadań Żandarmerii Wojskowej nie odbiega znacząco od specyfiki działań służb podległych MSWiA, a jedynie ograniczenie dotyczy tego, że jest przedmiotowe wobec personelu Sił Zbrojnych RP.

Płk Tęcza twierdzi, że uprawnienia te Żandarmeria Wojskowa uzyskuje na podstawie zarządzenia Prezesa Rady Ministrów wydanego na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji po uzyskaniu zgody Ministra Obrony Narodowej. Wg eksperta procedura wydaje się prosta, ale w rzeczywistości czasochłonna, dlatego też w jego opinii należy skrócić proces uzyskiwania zgody i rozpatrzeć możliwość wszczęcia procedury wsparcia działań przez Żandarmerię Wojskową na poziomie ministerstw.

Szóste pytanie wywiadu dotyczyło rekomendacji zmian w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Ekspert widzi potrzebę:

1. Wyraźnego zdefiniowania w dokumentach normatywnych zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Powyższe wynika z faktu, że w literaturze przedmiotu występują próby zdefiniowania przedmiotowych działań, ale brak jest unormowań prawnych w tym obszarze działalności Żandarmerii Wojskowej.
2. Nowelizacji aktów prawnych dotyczących fizycznego zwalczania terroryzmu, co w dobie współczesnej ma istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego.
3. Rozszerzenia katalogu osób, którym przysługuje prawo do ochrony osobistej – osób ważnych ze względu na bezpieczeństwo narodowe.
4. Uproszczenia procedury wsparcia działań specjalnych innych służb przez Żandarmerię Wojskową.
5. Doskonalenia systemu szkolenia. Oczekiwane zmiany podyktowane są warunkami służby żołnierzy Oddziału Specjalnego ŻW w Warszawie. Specyfika zadań, ciągła dyspozycyjność żołnierzy, szczególnie Wydziału Ochrony mają istotny wpływ na frekwencję na szkoleniach. System ewidencjonowania frekwencji na zajęciach powinien przewidywać nagłe okoliczności wykonywania innych zadań służbowych poza szkoleniowymi.

Kolejnym z ekspertów, który został poproszony o udzielenie wywiadu eksperckiego był Główny Specjalista Zarządu Prewencji płk rez. Dariusz Bogacki – były Komendant Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim.

Ekspert odpowiadając na pytanie: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?" uważa, iż zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia oraz realizowane przez nią inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska, ale w odniesieniu do systemu bezpieczeństwa narodowego zakres uprawnień Żandarmerii Wojskowej powinien być poszerzony, szczególnie w sytuacjach kryzysowych.

Odpowiadając na drugie pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?" ekspert twierdzi, że do najistotniejszych działań mających znaczenie dla SZ RP są: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa obszarom specjalnym. Ponadto, wg płk. rez. Bogackiego istotne znaczenie mają również działania ŻW dotyczące wsparcia ochrony lotnisk wojskowych oraz wzmocnienia ochrony obiektów instytucji wojskowych.

Odpowiadając na kolejne pytanie wywiadu eksperckiego „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?" ekspert twierdzi, że zakres unormowań prawnych dotyczący działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej powinien być poszerzony w odniesieniu do sytuacji kryzysowych. Wg badanego zakres odpowiedzialności Żandarmerii Wojskowej w zakresie reagowania na zagrożenia kryzysowe powinien mieć podstawy prawne do skutecznego (niezwłocznego) wsparcia innych służb realizujących zadania specjalne.

Odpowiadając na czwarte pytanie „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", ekspert twierdzi, że doświadczenia związane z misjami poza granicami kraju wskazują na to, że kolejne misje będą miały charakter policyjny. W związku z powyższym, istnieje uzasadniona konieczność rozwijania i doskonalenia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej celem przygotowania pododdziałów do wykonywania nowych zadań.

Na pytanie dotyczące współdziałania Żandarmerii Wojskowej, które brzmiało „Wspieranie działań policji (zgodnie z art.18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?" ekspert uważa, że z uwagi na rozwój zagrożeń w obszarze bezpieczeństwa narodowego, zadanie dotyczące wsparcia działań nie tylko Policji, ale również innych służb odpowiedzialnych za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa narodowego, w kontekście działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej powinno być kontynuowane oraz rozwijane.

Szóste pytanie wywiadu brzmiało „W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?". Ekspert rekomenduje następujące zmiany:

1. W obszarze przeciwdziałania atakom terroru zmiany powinny dotyczyć utworzenia w Żandarmerii Wojskowej większej ilości wyspecjalizowanych komórek organizacyjnych (etatowych sekcji pirotechnicznych w Oddziałach ŻW) realizujących rozpoznanie pirotechniczne.
2. W zakresie uwarunkowań prawnych i proceduralnych należy dążyć do dostosowania normatywnych dokumentów do przewidywanych zagrożeń oraz do zwiększenia zakresu współpracy podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.
3. Struktura organizacyjna, stan i charakter SpW w ŻW nie są odpowiednie do ilości i charakteru otrzymywanych zadań. Negatywnym przykładem może być brak w Żandarmerii Wojskowej pojazdów do realizacji zadań o charakterze policyjnym w misji Unii Europejskiej w Republice Środkowoafrykańskiej, w ramach operacji pk. SANGARIS. Do realizacji tego zadania, Żandarmeria Wojskowa otrzymała „czasowo" pojazdy od innych rodzajów sił zbrojnych. W zakresie SpW, zmiany powinny dotyczyć wyposażenia Oddziałów Specjalnych ŻW w lekko opancerzone pojazdy patrolowo-interwencyjne „nowej generacji". Ponadto, w przypadku utworzenia w Żandarmerii Wojskowej etatowych sekcji pirotechnicznych należy wprowadzić na wyposażenie SpW do realizacji przedmiotowych zadań tzw. Mobilne Punkty Kontroli Bezpieczeństwa.
4. Obecny system szkolenia programowego zapewnia odpowiednie przygotowanie zawodowe żołnierzy ŻW do wykonywania zadań specjalnych. W Oddziałach ŻW powinno być realizowane wyłącznie szkolenie doskonalące, podtrzymujące zdolność do realizacji ustawowych zadań – zgodnie z przeznaczeniem. Ponadto, jednym z rozwiązań w obszarze szkolenia przygotowującego do wykonywania zadań specjalnych, mogłyby być kursy specjalistyczne dla żołnierzy pionu prewencji z OŻW (np. 3-, 4-miesięczne), które każdy żołnierz musiałby odbyć raz na 5 lat.

Kolejnym ekspertem, który został poproszony o odniesienie się do pytań dotyczących działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej był, ppłk dr Robert Pawlicki, pełniący obowiązki Komendanta Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim.

Ekspert odpowiadając na pierwsze pytanie: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?", uważa, iż obecny katalog działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jest jak najbar-

dziej adekwatny i spójny z zakresem potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego i wymaganych zdolności sił zbrojnych. Jest on w stanie zabezpieczyć potrzeby w obszarze realizacji zadań w ramach operacji, które nie mogą zostać przeprowadzone przez siły konwencjonalne.

Odpowiadając na drugie pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?" ekspert wskazuje, że o istocie zadań mających charakter działań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową, ich znaczeniu i priorytetowości decyduje wiele aspektów. Wg ppłk. Pawlickiego do najważniejszych zadań specjalnych należy przeciwdziałanie atakom terrorystycznym, gdzie w obecnej sytuacji geopolitycznej trudno nie doceniać zdolności do wykonywania zadań w tym obszarze.

Ekspert odnosząc się do kolejnego pytania „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?" twierdzi, że obowiązujące uregulowania prawne dają możliwość bezkonfliktowej realizacji działań specjalnych przez pododdziały Żandarmerii Wojskowej. Możliwe obszary działania są określone i rozszerzane poprzez zmiany w już obowiązujących przepisach np. nowelizacja ustawy o Straży Granicznej. Doprecyzowania jednak wymagają przepisy dotyczące kompetencyjnego zakresu obowiązków i koordynacji działań poszczególnych służb realizujących przedmiotowe zadania.

Ekspert, odnosząc się do czwartego pytania, które brzmiało: „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", stwierdza, że Żandarmeria Wojskowa jest specyficzną formacją, której zakres działania na terenie kraju i poza granicami jest niezmienny. W zależności od obszaru prowadzonej operacji intensyfikowane są działania specjalne. Udział żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w ramach policji wojskowej wiąże się z koniecznością działania w rejonach o wysokim stopniu zagrożenia i ryzyka, zatem za nieodzowne ekspert uważa posiadanie jednostek wyspecjalizowanych, dobrze wyposażonych i wyszkolonych do działań specjalnych.

W ocenie eksperta – w odpowiedzi na pytanie dotyczące współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Policją wynika, że wsparcie Policji w aspekcie działań specjalnych powinno być przedsięwzięciem kontynuowanym i rozwijanym, szczególnie w obszarze koordynacji zadań, dowodzenia, środków łączności, oraz stałych procedur operacyjnych. Powyższe, w opinii eksperta wynika z faktu ko-

nieczności ścisłej współpracy wielu podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

Ostatnie pytanie badania brzmiało „W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?". W odpowiedzi na powyższe pytanie ppłk Pawlicki prezentuje rekomendacje:

1. Główne kierunki zmian w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej powinny być adekwatne i spójne z przewidywanymi zagrożeniami. Jako najważniejsze z nich to przeciwdziałanie atakom terroru oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobom i obszarom specjalnym.
2. W zakresie uwarunkowań prawnych i proceduralnych należy dążyć do doprecyzowania kompetencyjnego zakresu działania i koordynacji wykonywania zadań poszczególnych podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa RP.
3. Doskonalenia wymagają obszary współdziałania z pododdziałami specjalnymi innych formacji Sił Zbrojnych RP, Policji, Straży Granicznej.
4. Konieczna jest modyfikacja systemu doskonalenia zawodowego Żandarmerii Wojskowej w obszarze działań specjalnych, polegająca na wspólnym szkoleniu z formacjami o podobnym charakterze i przeznaczeniu innych państw członkowskich NATO oraz pozyskiwaniu i wymianie doświadczeń zdobytych przez te jednostki.
5. Opracowanie i wdrożenie stałych procedur operacyjnych dla różnych służb wspólnie wykonujących działania specjalne.

Ostatnim z przeprowadzonych wywiadów eksperckich było badanie przeprowadzone z ppłk. Sławomirem Niemirką, pełniącym obowiązki Zastępcy Komendanta – Szefa Sztabu Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim.

Ekspert, odnosząc się do pytania: „Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?", stwierdza, iż działania specjalne realizowane są zgodnie z właściwością Żandarmerii Wojskowej oraz przeznaczeniem jednostek tej formacji. Realizowane zadania wypełniają główne potrzeby wojska i wpisują się w ogólny system bezpieczeństwa narodowego. Część z tych zadań pokrywa się z zadaniami realizowanymi przez Wojska Specjalne, Biuro Ochrony Rządu oraz Policję, niemniej jednak, nie destabilizuje to funkcjonowania i realizacji zadań przez te instytucje.

W odpowiedzi na kolejne pytanie „Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?", ekspert ocenia, że patrolowanie i ochrona rejonu odpowiedzialności są najważniejszymi działaniami specjalnymi, które Żandar-

meria Wojskowa realizuje na korzyść SZ RP. Do kolejnych równie istotnych działań w tym obszarze ppłk Niemirka zalicza: ochronę osób oraz zatrzymywanie i obezwładnianie sprawców przestępstw posiadających broń lub materiały wybuchowe.

Ekspert, odnosząc się do trzeciego pytania „Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?", twierdzi, że podstawy prawne są adekwatne do potrzeb, jednak sposób i forma przedstawiona w dokumentach normatywnych jest mało czytelna dla „zwykłego funkcjonariusza publicznego". Dokumenty normatywne w ocenie badanego sprowadzają się do ogółu zakresu realizacji poszczególnych działań. Wg ppłk. Niemirki należy opracować „Regulamin działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej", w którym opisane będą zasadnicze czynności i reguły realizacji poszczególnych zadań specjalnych w zależności od zagrożenia.

Ekspert, odnosząc się do czwartego pytania, które brzmiało: „Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?", stwierdza, że należy dążyć do doskonalenia i rozwijania wiedzy i umiejętności w tym zakresie, adekwatnie do potrzeb i przewidywanych zagrożeń. Działania specjalne są elementem składowym typowych działań Żandarmerii Wojskowej, ponadto wspomagają realizację zadań innych jednostek Żandarmerii Wojskowej w zakresie czynności procesowych.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Policją badany twierdzi, że należy dążyć do rozwijania i doskonalenia współpracy Żandarmerii Wojskowej ze służbami odpowiedzialnymi za zapewnienie i przestrzeganie bezpieczeństwa. Przedmiotowa zmiana powinna dotyczyć rozszerzenia zakresu uprawnień żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w myśl art. 18a Ustawy o Policji oraz art. 10d Ustawy o Straży Granicznej. Ekspert uważa, że bezpośrednia, ścisła współpraca przyczyni się do eskalacji ilość patroli i zabezpieczeń, co w konsekwencji doprowadzi do zwiększenia bezpieczeństwa.

Ostatnie pytanie wywiadu brzmiało „W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?". W odpowiedzi na powyższe pytanie ekspert proponuje:

1. Zwiększenie zakresu współpracy Żandarmerii Wojskowej z pododdziałami antyterrorystycznymi Policji oraz Wojskami Specjalnymi.
2. Zmiany w programach szkolenia zapewniające możliwość realizacji zadań służbowych związanych z wykonywaniem ustawowych obowiązków.
3. Realizację wspólnych szkoleń z zakresu działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej i innych podmiotów.

4. Prowadzenie czynności profilaktycznych, szkoleń, wykładów, prezentacji w zakresie przedstawiania roli działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Analiza wyników badań empirycznych przeprowadzona w tym podrozdziale umożliwiła wyłonienie uogólnień, wniosków i spostrzeżeń. Są one następujące:

1. Prawie połowa respondentów (aż 48%) określiła, że obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wypełnia rzeczywiste potrzeby Sił Zbrojnych RP. Co ciekawe, tylko 39% badanych było zdania, że nie wypełnia, a 13% – nie określiła stanowczo swojego stanowiska. Natomiast dane uzyskane za pomocą wywiadów wskazują, że poziom zapewnienia potrzeb wojska i systemu bezpieczeństwa narodowego jest dobry i dostateczny.
2. Z drugiej strony zdecydowana większość respondentów (ponad 70%) była zdania, że działania specjalne Żandarmerii Wojskowej wymagają zmian (potwierdziły to także dane otrzymane za pomocą wywiadów).
3. Zmiany powinny przede wszystkim obejmować: uwarunkowania prawne w zakresie użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, proces szkolenia i przygotowania żołnierzy do realizacji zadań specjalnych, wyposażenie i uzbrojenie jednostek Żandarmerii Wojskowej, zakresu współpracy z innymi podmiotami realizującymi działania specjalne.
4. Większość respondentów (57%) była zdania, że obecnie działania specjalne ŻW realizuje na poziomie bardzo dobrym. Pozostała część badanych uważała, że ocena byłaby wyższa gdyby wprowadzono zmiany w celu zwiększenia użycia potencjału ŻW.
5. Zmiany, które według respondentów można by przeprowadzić w działaniach specjalnych ŻW, w celu zwiększenia ich efektywności, to przede wszystkim: wskazanie struktury koordynującej działaniami w sytuacji kryzysowej, stworzenie wspólnych algorytmów postępowania dla różnych podmiotów oraz wypracowanie jednolitych definicji dotyczących działań specjalnych ŻW. Dane otrzymane za pomocą wywiadów wskazują, że priorytetem w tym obszarze powinno być skrócenie procedury użycia Żandarmerii Wojskowej w celu wsparcia innych służb realizujących działania specjalne.

Reasumując, uzyskane wyniki badań za pomocą ankiet oraz wywiadów eksperckich dotyczące działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wskazują, że według większości respondentów istnieje możliwość zwiększenia poziomu bezpieczeństwa narodowego poprzez bardziej efektywne użycie działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, które mogą nastąpić po zmianach prawnych i proceduralnych, w tym w szkoleniu, wyposażeniu żołnierzy ŻW oraz zwiększeniu za-

kresu jej współdziałania z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo RP.

3.2. Propozycje zmian w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej

Zaufanie obywateli do państwa jest pochodną zdolności do zapewnienia bezpieczeństwa, które może być rozumiane dwojako. W kategoriach obiektywnych jako zdolność rozpoznawania i zapobiegania zagrożeniom, w ujęciu subiektywnym zaś jako społeczne poczucie bezpieczeństwa. W przypadku spełnienia tych dwóch założeń instytucje bezpieczeństwa mogą liczyć na akceptację społeczną[360].

Za bezpieczeństwo i porządek publiczny wraz z innymi służbami i instytucjami odpowiada również Żandarmeria Wojskowa, która podejmując działania, zgodnie z zasadami oraz zawsze w granicach prawa strzeże dobra publicznego. Wszystkie działania Żandarmerii Wojskowej mają uregulowania prawne i wynikają z upoważnienia ustawodawczego.

Należy zwrócić uwagę, że na przełomie ostatnich lat przeprowadzono szereg prac dotyczących wymiany informacji w zakresie obowiązujących dokumentów normatywnych oraz projektów w obszarze zadań realizowanych przez Żandarmerię Wojskową. Pracowano nad tworzeniem koncepcji funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej w kategorii zadań realizowanych na potrzeby bezpieczeństwa narodowego w relacji do istniejących i przyszłych zagrożeń, a także zmieniającego się Sojuszu NATO.

Dla potwierdzenia powyższego warto podać, że w wyniku posiedzenia NATO MP Panel okazało się, że na najwyższych szczeblach dowodzenia struktur międzynarodowych istnieje konieczność opracowania koncepcji przyszłych zdolności oraz zadań Policji Wojskowej realizowanych na rzecz wsparcia wojsk NATO w rejonie operacji. W trakcie spotkań wygenerowano najważniejsze obszary funkcjonowania MP w najbliższej przyszłości. W zakresie działań specjalnych są to:

1) fizyczna i techniczna ochrona wojsk;
2) działania antyterrorystyczne;
3) zatrzymywanie szczególnie niebezpiecznych przestępców;
4) ochrona ważnych osób;
5) kontrola zachowania tłumu[361].

---

[360] S. Zalewski, *Bezpieczeństwo polityczne państwa. Studium funkcjonalności instytucji*, Siedlce 2010, s. 103.

[361] *Sprawozdanie z udziału w posiedzeniu NATO MP Panel w Szwecj*i, Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej, Warszawa, 2014.

Zatem, utrzymanie gotowości do realizacji misji Policji Wojskowej oraz rozwój zdolności do osiągnięcia interoperacyjności i kompatybilności w ramach struktur NATO wymaga przyjęcia celów i określenia kierunków rozwoju Żandarmerii Wojskowej.

3.2.1. Uwarunkowania prawne

Istotnym aspektem prac w powiązaniu do inicjatywy koncepcji przyszłych zdolności Policji Wojskowych jest nowelizacja istniejących i opracowywanie nowych przepisów regulujących działanie ŻW. Warunkiem prawidłowo prowadzonych działań jest ich realizacja na podstawie wspólnych dokumentów normatywnych, w tym przede wszystkim funkcjonujących w środowisku międzynarodowym: doktryn, podręczników i instrukcji specjalistycznych (tworzonych na podstawie doktryn). Pozwala to na osiągnięcie poziomu jednolitości wielonarodowych komponentów.

Polska ratyfikowała Doktrynę ATP 3.7.2. (STANAG 2226) NATO Military Police Guidance and Procedures. Powyższy dokument jest pomocniczy dla dowódców i sztabów wielonarodowych struktur Policji Wojskowych jak również dla dowódcy operacji. Zawiera informacje nt. zadań i zdolności, jest jednocześnie najnowszym uzupełnieniem wszystkich pozostałych dokumentów NATO regulujących działania MP (w tym współdziałanie jednostek wielonarodowych). W związku z powyższym zasadnym wydaje się w trybie pilnym dokonanie implementacji doktryny w formie wprowadzenia jej do służbowego wykorzystania w SZ RP, w tym przede wszystkim w Żandarmerii Wojskowej np. w postaci podręcznika lub jako norma obowiązująca w SZ RP.

Obecnie obowiązująca doktryna regulująca obszary działania Policji Wojskowej AJP 3.2.3.3 Allied Join Doctrine For Military Police jest w trakcie nowelizacji. Z tego dokumentu wynikają podstawowe funkcje MP w operacjach międzynarodowych, jak zabezpieczenie ruchu wojsk, ochrona wojsk, uprawnienia związane z zatrzymywaniem osób i ich nadzorem, oraz funkcje stricte policyjne.

Istotną kwestią poruszaną przez respondentów jest potrzeba w ramach zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej dokonanie w jak najkrótszym czasie zmian w polskich uwarunkowaniach prawnych i proceduralnych dostosowując je do obowiązujących standardów sojuszniczych.

Warto w tym miejscu wspomnieć fakt, że z dniem 01.07.2015 r. weszły w życie zmiany w Kodeksie Postępowania Karnego, których istotą jest znaczące rozszerzenie właściwości Żandarmerii Wojskowej (uprawnienia procesowe równe uprawnieniom Policji – zgodnie z właściwością) poprzez objęcie kręgiem jej właściwości podmiotowej w postępowaniu karnym wszystkich osób wymienionych w art. 3 ust. 2 ustawy o ŻW w miejsce dotychczasowego rozwiązania, obejmującego osoby podlegające orzecznictwu sądów wojskowych (nieobowią-

zujący art. 663 w zw. z art. 647 kpk oraz przepisy szczególne, zwłaszcza ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej).

Zadania specjalne dla Żandarmerii Wojskowej określane też są poprzez akty prawne niższego rzędu, między innymi:

1) Uchwała Nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015 – 2019";
2) Decyzja nr 277/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 października 2013 r. w sprawie wsparcia przez Żandarmerię Wojskową ochrony lotnisk wojskowych;
3) Decyzja nr 291/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 lipca 2014r. w sprawie realizacji przedsięwzięć umożliwiających racjonalizację systemu ochrony jednostek wojskowych.

Analiza obowiązujących przepisów prawnych dotyczących użycia Żandarmerii Wojskowej doprowadziła do wniosku, że należy wprowadzić zmiany w zakresie niektórych obszarów działań.

Potwierdzeniem tego jest rekomendacja Zespołu Zadaniowego ds. przeglądu rozwiązań prawnych, gdzie znalazła się propozycja zmian o ŻW odnoszących się głównie do rozszerzenia uprawnień umożliwiających reagowanie na zagrożenia terrorystyczne. Wśród rekomendacji szczególnie istotnych z punktu widzenia Żandarmerii Wojskowej znalazły się potrzeby:

1) nowelizacja ustawy o ŻW poprzez dodanie zadania fizycznego zwalczania terroryzmu w SZ RP oraz w stosunku do żołnierzy w art. 4 ust 1;
2) zmiana art. 18 a ustawy o Policji, w celu wprowadzenia możliwości użycia żołnierzy ŻW do udzielania pomocy Policji w przypadku niecierpiącym zwłoki na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej.

Celem nowelizacji byłoby stworzenie wyraźnych podstaw prawnych do użycia sił Żandarmerii Wojskowej w sytuacji bezpośredniego bezprawnego zamachu na bezpieczeństwo publiczne.

Obecne uwarunkowania prawne w opinii respondentów są niewystarczające. Same artykuły dotyczące wsparcia działań Policji i Straży Granicznej nakazują przed użyciem pododdziałów wojskowych uzyskanie zgody Prezesa Rady Ministrów. W praktyce oznacza to podejmowanie decyzji w długim czasie, co często jest niedopuszczalne w sytuacjach nie cierpiących zwłoki. Obecna sytuacja geopolityczna w Europie skutkująca masową migracją ludności stwarza wiele zagrożeń dotyczących ładu i porządku publicznego. W związku z powyższym respondenci proponują nowelizację uwarunkowań prawnych polegającą na wprowadzeniu zmian w ustawach o Policji, Straży Granicznej oraz o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, wprowadzając zapisy okre-

ślające procedury użycia Żandarmerii Wojskowej na takich zasadach jak funkcjonuje Policja i Straż Graniczna.

Zmiana ustaw powinna dotyczyć rozszerzenia właściwości Żandarmerii Wojskowej wobec osób cywilnych stwarzających realne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Ograniczeniem tego typu uprawnień dla ŻW byłoby wprowadzenie konieczności bezpośredniego wnioskowania przez jednostki Policji i Straży Granicznej do specjalnych i terenowych jednostek Żandarmerii Wojskowej o udzielenie wsparcia. Restrykcja tego typu wykluczyłaby możliwość działań ŻW w zakresie podejmowania interwencji wobec osób cywilnych bez wiedzy służb odpowiedzialnych za sektor publiczny. Taka zmiana prawa umożliwia użycie wyszkolonych i wyposażonych w nowoczesny sprzęt specjalny żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wsparcia lub zastępowania Policji i Straży Granicznej w sytuacjach nagłego zagrożenia np. terrorystycznego lub związanego z kontrolą ruchu uchodźców.

Istotne znaczenie dla obszaru badań przedmiotowej dysertacji ma fakt umiejscowienia Żandarmerii Wojskowej w strukturach sił na równi z rodzajami Sił Zbrojnych RP. Ustawowe zadania Żandarmerii Wojskowej dotyczą spraw prewencyjnych, dochodzeniowo-śledczych i operacyjno-rozpoznawczych, aż po typowo bojowe. Te ostatnie częściowo mogą wykonywać oddziały specjalne ŻW. Żandarmeria Wojskowa ma więc obecnie nie tylko uprawnienia, ale i wykonuje zadania typowej policji wojskowej oraz służb specjalnych[362].

Ustawa o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych została uchwalona w 2001 r. i od tego czasu nie była w zakresie jej działań specjalnych nowelizowana. Jak wynika z przeprowadzonych badań zmiany, jakie nastąpiły w Siłach Zbrojnych RP oraz nowe zagrożenia bezpieczeństwa takie jak terroryzm implikują konieczność wprowadzenia zmian obejmujących m.in. nowe zadania, takie jak: ochrona osób, strategicznych instytucji wojskowych i infrastruktury krytycznej oraz zadania i uprawnienia Żandarmerii Wojskowej w zakresie wsparcia Policji w sytuacjach kryzysowych.

Według respondentów obszar uwarunkowań prawnych dotyczących działań specjalnych ŻW również wymaga istotnych zmian co przyniesie zwiększenie efektywności tych działań. Proponowane są zmiany w zakresie zwiększenia zakresu ochrony: Ministra Obrony Narodowej, najwyższych dowódców wojskowych i wojskowych delegacji zagranicznych.

Wojskowi ochroniarze zyskaliby prawo do interwencji wobec osób cywilnych oraz do wnoszenia i używania broni palnej i gazowej lub materiałów wybuchowych na pokładach statków powietrznych. W tym projekcie mowa jest

[362] A. Elceser, *Dokąd zmierzają Żandarmerie świata*, „Przegląd Żandarmerii" 2009, nr 3, s. 6.

o tym, że w czasie wykonywania czynności ochronnych żołnierze ŻW nie będą musieli nosić mundurów, ani zakładać pasów bezpieczeństwa w pojazdach mechanicznych co w znacznej mierze ułatwi wykonywanie czynności ochronnych.

Zasadnym wydaje się podjęcie prac związanych ze zmianą treści art. 31 ustawy o ŻW w zakresie katalogu osób, wobec których stosuje się czynności specjalne (poszerzenie o właściwość podmiotową wynikającą z art. 3 ust. 2 pkt 4 i 6) i ich realizacji za akceptacją i zgodą właściwych jednostek sądu i prokuratury powszechnej, co jest zgodne z rozszerzeniem właściwości Żandarmerii Wojskowej wynikających ze zmian w kodeksie postępowania karnego.

Jak wynika z opinii respondentów, kolejnym bardzo ważnym zagadnieniem w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej a wymagającym zmian w zakresie uwarunkowań prawnych, jest możliwość użycia strzelca wyborowego w sytuacji kryzysowej.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że brak jest precyzyjnego przepisu w aktach prawa powszechnie obowiązującego, który wskazywałby katalog sytuacji, w których można użyć strzelca wyborowego. Kwestia możliwości oddania strzału ratunkowego – strzału neutralizującego w sytuacji zagrożenia pozbawienia życia zakładnika/zakładników poprzez eliminację osoby stanowiącej realne zagrożenie dokonania takiego czynu nie jest uregulowana wystarczająco. Strzał bezpieczny oddany na podstawie własnej decyzji strzelca wyborowego lub na rozkaz uprawnionego dowódcy – stanowi przedmiot dyskusji od wielu lat[363].

Strzelcy wyborowi Żandarmerii Wojskowej mogą być użyci do wsparcia działań Policji np. podczas zabezpieczenia imprez masowych, oficjalnych manifestacji oraz wsparcia zespołów bojowych wykonujących operacje specjalne. Pełnią rolę „oczu" dowódcy operacji, któremu przekazują informację na temat zagrożeń oraz zabezpieczają teren w celu zapewnienia drogi podejścia i ewakuacji grupom szturmowym.

Główne zadanie strzelców wyborowych Żandarmerii Wojskowej to fizyczne zwalczanie terroryzmu, likwidacja zagrożeń, czyli oddanie strzału. Czynności te są wykonywane zgodnie z obowiązującymi przepisami, na ogólnych zasadach dotyczących wszystkich służb.

Na podstawie przepisów obowiązującego prawa, w ramach działań specjalnych oraz innych ustawowych obowiązków Żandarmeria Wojskowa ma prawo stosować środki przymusu bezpośredniego oraz broń palną. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. 2013 poz. 628) nadaje te uprawnienia żołnierzom Żandarmerii Wojskowej w precyzyjny sposób określając przypadki możliwości zastosowania broni jako środka

[363] K. Jałoszyński, *Strzał ratunkowy – polski* „węzeł gordyjski", „Specjal OPS Extra" 2014, nr 2.

ostatecznego. Ustawa wskazuje, że broni należy używać wyłącznie w sytuacji, kiedy istnieje realne ryzyko zagrożenia życia żołnierza ŻW, jego nienaruszalności fizycznej oraz innych osób w takich okolicznościach, w których zachodzi obawa o zagrożenie życia i zdrowia obywateli.

Przeprowadzone badania w tym obszarze wskazują konieczność dokonania zmian w zakresie doprecyzowania zapisów uwarunkowań prawnych w dwóch aspektach:

1) możliwości oddania strzału ze znacznej odległości przez żołnierza/strzelca wyborowego, który dysponuje bronią przeznaczoną do precyzyjnego zwalczania siły żywej przeciwnika;
2) opiece prawnej strzelca wyborowego podczas wykonywania obowiązków służbowych, a w szczególności jego odpowiedzialności karnej za użycie broni palnej na rozkaz lub w związku z decyzją podjętą samodzielnie.

Przyjęcie proponowanych zmian pozwoliłoby na wykluczenie szeregu wątpliwości i kontrowersji związanych z zasadnością posiadania w strukturach nie tylko Żandarmerii Wojskowej, ale również w Policji strzelców wyborowych, których rola jest jednoznaczna i bezprecedensowa co do zakresu wykonywania obowiązków służbowych.

Ważną kwestią w rozpatrywanym obszarze jest również fakt, że w procedurze oddania strzału musi nastąpić element ostrzeżenia przed użyciem broni (okrzyk, strzał ostrzegawczy). Od tej procedury, w szczególności od oddania strzału ostrzegawczego żołnierz może odstąpić, jeżeli czynność ta groziłoby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia funkcjonariusza lub innej osoby (art. 48 pkt. 1 ust. 3). Jednak, jak wynika z analizy dokumentów normatywnych, nawet w ekstremalnej sytuacji kryzysowej broń może być użyta w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę (art. 7.1). P. Kruszyński uważa, że skoro do tej pory nie uregulowano instytucji strzelca wyborowego, to nadszedł czas, by to zrobić. Jeżeli terroryści wezmą zakładników np. uczniów, i za chwilę zaczną ich mordować, to strzelec wyborowy może zabić terrorystów, gdyż mamy stan wyższej konieczności, względnie obrony koniecznej. Jeżeli występuje zagrożenie zdrowia i życia trzeba użyć broni. Nie może być tak, że terrorysta wysadzi się razem z naszymi dziećmi tylko dlatego, że nie mamy odpowiedniego zapisu w ustawie. Nie wszystkie rzeczy są regulowane w kodeksie karnym i po to są klauzule generalne i głowa, żeby myśleć. Funkcjonariusz też nie może być takim asekurantem i bać się, że będzie pociągnięty do odpowiedzialności[364].

[364] A. Chyliński, *Ocalić życie*, „Policja 997", 5/2016, s. 24.

Podobnego zdania jest B. Hołyst, który twierdzi, że sytuacja prawna dotycząca strzelców wyborowych powinna być uregulowana przez wymienienie katalogu zagrożeń, które upoważniają funkcjonariusza do strzału. Należy stworzyć strzelcom wyborowym warunki bezpieczeństwa prawnego użycia broni[365].

Dobrym przykładem na rozwiązanie powyższego problemu jest system stosowany w amerykańskich służbach specjalnych, gdzie używa się broni, żeby zatrzymać zagrożenie dla życia funkcjonariusza lub innej osoby bez jakichkolwiek ograniczeń.

Zatem, udział strzelców wyborowych Żandarmerii Wojskowej, ich wysoka klasa umiejętności strzeleckich oraz wyposażenie ma istotne znaczenie w działaniach antyterrorystycznych. Jednak wyniki badań przedmiotowej dysertacji wskazują na konieczność wzmocnienia systemu antyterrorystycznego poprzez:

1) poprawę zdolności do zapobiegania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym;
2) potęgowanie zdolności do natychmiastowego reagowania;
3) podniesienie skuteczności w zakresie odtwarzania sił i środków;
4) udoskonalenie procedur postępowania w kontekście różnego typu wspólnych działań specjalnych różnych służb.

Powyższe czynniki przy założeniu dokonania zmian w obowiązujących aktach prawnych w istotny sposób przyczynią się do spełniania podstawowego obowiązku państwa, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom. Życie ludzkie jest wartością nadrzędną, w związku z tym Żandarmeria Wojskowa jest jednym z podmiotów odpowiedzialnych za ochronę obywateli przed bezprawnym zamachem niezależnym od podłoża, sprawców i charakteru działania przestępczego.

Z powyższych względów konieczne jest wprowadzenie do obrotu prawnego regulacji poświęconej przedmiotowej problematyce, która nie będzie budziła wątpliwości interpretacyjnych w przypadku użycia Żandarmerii Wojskowej do działań specjalnych. Osiągnięte korzyści z posiadania precyzyjnych regulacji prawnych mogą być rozpatrywane w dwóch aspektach.

Wymiar wewnętrzny – dotyczący pełnej świadomości legitymacji działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej zgodny z przepisami prawnymi w zakresie wykonywania obowiązków służbowych, oraz wymiar zewnętrzny – pokazujący potencjalnemu przestępcy, że nie ma żadnych ograniczeń prawnych w użyciu Żandarmerii Wojskowej w czasie szerokiego spektrum możliwych działań. Ważne jest, by wszyscy wiedzieli, że w Polsce eliminacja zagrożenia jest konkretna i każdy powinien się z tym liczyć.

[365] Tamże.

Bez względu na charakter i specyfikę planowanej do wytworzenia przez potencjalnego przestępcę sytuacji kryzysowej, będą istniały procedury prawne, urealniające gotowość Żandarmerii Wojskowej do działań specjalnych. Może to znacznie utrudnić potencjalnemu przestępcy podjęcie decyzji o rozpoczęciu aktywności nawet terrorystycznej na terytorium RP, a co najmniej zniechęcić do podejmowania działań przestępczych, skoro w każdej chwili będzie mogła nastąpić reakcja policyjna Żandarmerii Wojskowej. Nie ulega również wątpliwości, że w sytuacjach bazujących na pograniczu sytuacji kryzysowych, sam pokaz siły i gotowości działania może mieć duże znaczenie odstraszające, a co najmniej zniechęcające.

Obydwa powyższe aspekty z kolei są istotne w realizacji zadań wynikających z wdrażania „Programu Antyterrorystycznego na lata...". Wysoka gotowość do działania wymusza posiadanie czytelnych narodowych procedur, które równie szybko będą mogły być wdrożone w celu przeciwdziałania zagrożeniu. Nie można doprowadzić do sytuacji powstania ewentualnych sporów/wątpliwości na tle interpretacji aktów prawnych, dotyczących ewentualnych uprawień Żandarmerii Wojskowej do prowadzenia działań specjalnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Warto zauważyć, że schematy działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w odpowiedzi na wykreowane zagrożenie, nie muszą dotyczyć działań podejmowanych jedynie w ramach sytuacji kryzysowej, ale również operacji podejmowanych na wcześniejszych etapach aktywności przestępczej, gdy nie zachodzą jeszcze przesłanki do np. zamachu terrorystycznego. Nie jest na chwilę obecną wiadome, jaki możliwy wariant działania może zostać użyty przez potencjalnego przeciwnika w przypadku chęci stworzenia zagrożenia bezpieczeństwa narodowego. Można się jedynie domyślać, że obecnie widoczne w Europie sposoby prowadzenia działalności przestępczej mogą wyewoluować w inne, jeszcze trudniejsze do opanowania sytuacje. Istotne jest zatem wprowadzenie prawnej i nie budzącej wątpliwości interpretacyjnych możliwości wsparcia działań służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo Państwa na wszelkich możliwych etapach działań potencjalnego przeciwnika, a więc również jeszcze w zalążku aktywności przestępczej, choćby w celu odstraszenia bądź zniechęcenia.

Reasumując można stwierdzić, że istnieje możliwość zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w obszarze uwarunkowań prawnych i proceduralnych, co pozwoli na realizację zadań wspierających system w obszarze bezpieczeństwa narodowego.

Uwarunkowania prawne powinny odpowiadać współczesnym potrzebom. Funkcjonowanie sił specjalnych Żandarmerii Wojskowej w opinii respondentów powinno się opierać na jednoznacznych podstawach prawnych i proceduralnych,

usystematyzowanym zakresu zadań oraz wypracowanym algorytmie współdziałania z Policją, jako wiodącą instytucją odpowiedzialną za bezpieczeństwo obywateli.

Zmiany w zakresie obowiązujących przepisów prawnych będą podstawą do dalszych zmian i ulepszeń w pozostałych obszarach. Niezbędne będzie: doskonalenie współdziałania różnych służb w ramach wspólnych działań specjalnych, doposażenie ŻW w sprzęt specjalistyczny oraz możliwość i konieczność dokonania szeregu zmian w kontekście wspólnego szkolenia przy stosowaniu podobnych procedur w działaniach specjalnych Żandarmerii Wojskowej i innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

3.2.2. Proces szkolenia i przygotowania żołnierzy

Celem działalności szkoleniowej w Żandarmerii Wojskowej jest przygotowanie indywidualne dowódców i żołnierzy, a w wymiarze zespołowym przygotowanie dowództw, wojsk i rezerw osobowych do osiągnięcia i utrzymania zdolności operacyjnych niezbędnych w ramach zadań zgodnie z przeznaczeniem oraz przygotowanie ich do reagowania na zmieniające się zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa państwa. W procesie szkolenia i przygotowania żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do działań specjalnych, wdraża się wiele modyfikacji programowych i przedmiotowych. Na bieżąco wykorzystywane są doświadczenia i wnioski z zakończonych kursów i przedsięwzięć szkoleniowych. Zajęcia i zakres tematyczny dostosowywany jest do zmieniających się uwarunkowań prawnych i zakresu odpowiedzialności Żandarmerii Wojskowej. Zmiany te w toku szkolenia prowadzą do doskonalenia umiejętności praktycznych żołnierzy przygotowując ich do wykonywania nowych i trudniejszych zadań. Ewolucja szkolenia objęła również proces przygotowania żołnierzy do udziałów w misjach poza granicami kraju[366] oraz będących w dyżurach bojowych w ramach zobowiązań sojuszniczych NATO.

Głównymi celami systemu doskonalenia zawodowego ŻW jest zabezpieczenie osiągnięcia określonych wymagań kwalifikacyjnych oraz przygotowanie do wykonywania obowiązków i zadań na stanowiskach służbowych. Szkolenie doskonalące i specjalistyczne Żandarmerii Wojskowej jest realizowane na dwóch poziomach. Rezultaty badań tego obszaru przedstawia poniższy rysunek.

[366] Szerzej P. Koniec, *Ewolucja procesu szkolenia w przygotowaniu kontyngentu Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań w PKW Afganistan*, „Żandarmeria Wojskowa w ramach misji międzynarodowych sił wsparcia bezpieczeństwa w Afganistanie", Mińsk Mazowiecki 2014, s. 124.

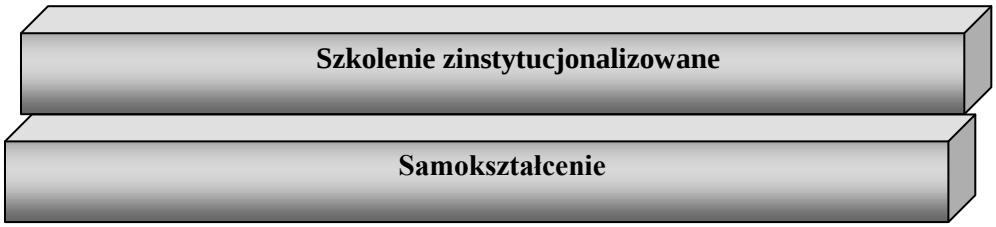

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek nr 11. Poziomy kształcenia zawodowego.

Z analizy zebranego materiału wynika, że szkolenie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, w tym przygotowanie do realizacji zadań specjalnych prowadzone jest w sześciu obszarach zadaniowych.

Za podstawowe należy uznać szkolenie specjalistyczne w zakresie przygotowania do realizacji ustawowych zadań Żandarmerii Wojskowej wykonywanych w trzech specjalnościach: prewencyjnej, dochodzeniowo-śledczej i kryminalnej. Szkolenie to realizowane jest w jednostkach ŻW, Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej, Centrach i Ośrodkach Szkoleniowych SZ RP oraz w ramach kursów specjalistycznych organizowanych na bazie ośrodków dydaktycznych MSWiA.

Drugim obszarem w tym zakresie jest szkolenie przygotowujące do realizacji zadań w ramach PKW. Szkolenie to organizowane jest między innymi na bazie jednostek macierzystych oraz Centrum Szkolenia na potrzeby misji zagranicznych w Kielcach, Ośrodku Szkolenia w Hohenfels w Bawarii oraz w Centrum Szkolenia Żandarmerii w Saint Astier we Francji.

Trzeci obszar działalności szkoleniowej w Żandarmerii Wojskowej obejmuje przygotowanie sił Wielonarodowego Batalionu Policji Wojskowej NATO w ramach corocznych ćwiczeń i treningów.

Czwarty obszar szkolenia to udział ŻW w treningach sztabowych, ćwiczeniach dowódczo-sztabowych oraz ćwiczeniach z wojskami Sił Zbrojnych RP, jako jednostek sił wspierających wojska operacyjne.

Piąty obszar obejmuje współpracę oraz wymianę doświadczeń szkoleniowych z Policją Wojskową państw sojuszniczych w ramach wspólnych ćwiczeń i szkoleń, konferencji naukowych jak również wizyt i spotkań roboczych.

Szósty obszar to szkolenie i doskonalenie umiejętności sił wydzielanych do realizacji zadań w ramach zobowiązań sojuszniczych – Siły Odpowiedzi NATO, Grup Bojowych Unii Europejskiej. Zależność tę ilustrują dane zawarte w poniższej tabeli.

Lp.	NAZWA OBSZARU ZADANIOWEGO	CEL SZKOLENIA	Uwagi
1.	Szkolenie specjalistyczne	Przygotowanie do realizacji zadań ustawowych ŻW	Specjalności szkoleniowe: dochodzeniowo-śledcza, prewencyjna, kryminalna i inne
2.	Szkolenie przedmisyjne	Przygotowanie do udziału w misjach poza granicami RP	Centra i ośrodki szkoleniowe
3.	Szkolenie NATO MNMPBAT	Utrzymanie zdolności operacyjnej	Ćwiczenia z wojskami i treningi sztabowe
4.	Ćwiczenia i treningi dowódczo-sztabowe	Zgrywanie systemów walki z pozostałymi RSZ RP	Jako wsparcie działań wojsk operacyjnych
5.	Współpraca szkoleniowa	Wymiana doświadczeń, korzystanie z bazy dydaktycznej i szkoleniowej innych ośrodków	Ośrodki szkoleniowe w kraju i poza granicami RP
6.	Szkolenie sił wydzielanych w ramach zobowiązań sojuszniczych	Przygotowanie do realizacji zadań SON, GB UE, EGF	Szkolenie programowe, doskonalące, specjalistyczne

Tabela nr 1. Obszary zadaniowe w ramach systemu szkolenia Żandarmerii Wojskowej.

Źródło: opracowanie własne.

Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej jest wyspecjalizowaną jednostką szkolnictwa wojskowego realizującą zadania szkolenia podstawowego, specjalistycznego oraz doskonalącego w specjalnościach Żandarmerii Wojskowej, umożliwiając tym samym osiąganie profesjonalizmu w wykonywaniu zadań. Centrum Szkolenia ŻW, poprzez realizację zadań edukacyjnych, kompleksowo przygotowuje żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wykonywania zadań w kraju oraz poza granicami państwa. Współpracuje z instytucjami szkolnictwa wojskowego, głównie w zakresie przygotowania oficerów i podoficerów do wyznaczenia na pierwsze lub kolejne stanowiska służbowe oraz umożliwia doskonalenie wiedzy i umiejętności dowódczych i sztabowych.

Do głównych zadań Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej należy:

1) organizacja kursów i szkoleń, nauczanie języków obcych;
2) opracowywanie i uaktualnianie programów szkoleń, instrukcji i poradników oraz specjalistycznych publikacji;
3) udział w pracach grup operacyjno-procesowych powoływanych w jednostkach ŻW;

4) zbieranie i upowszechnianie doświadczeń związanych z funkcjonowaniem ŻW;
5) współpraca naukowa z innymi ośrodkami dydaktycznymi kształcącymi na potrzeby MON i MSWiA – rysunek nr 12[367].

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek nr 12. Współpraca Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej.

Współpraca szkoleniowa z ośrodkami i centrami szkolenia Sił Zbrojnych RP ukierunkowana jest przede wszystkim na przygotowanie stanów osobowych Żandarmerii Wojskowej w specjalnościach ogólnowojskowych, logistycznych, medycznych oraz w zakresie doskonalenia językowego. W celu doskonalenia wiedzy i umiejętności żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz wymiany doświadczeń, Centrum Szkolenia ŻW współdziała z ośrodkami szkolenia Policji, Straży Granicznej oraz wieloma innymi.

Obustronna współpraca ukierunkowana jest na wymianę doświadczeń i szkolenie przygotowujące do realizacji zadań w zakresie utrzymania porządku publicznego, przeciwdziałania patologiom oraz realizacji procedur kryminalnych i dochodzeniowo-śledczych.

[367] Zob. Szczegółowy zakres działania Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej…, op. cit., poz. 294.

System szkolenia w jednostkach terenowych Żandarmerii Wojskowej oparty jest przede wszystkim na szkoleniu doskonalącym żołnierzy pododdziałów prewencji oraz żołnierzy pozostałych pionów funkcjonalnych. Szkolenie to prowadzone jest w oparciu o plan szkolenia uzupełniającego kadry oraz plan szkolenia pracowników wojska. Zakres szkolenia opracowanych planów zawiera tematy obligatoryjne – wynikające z dokumentów normatywnych oraz pozostałe – dostosowane do poziomu wiedzy i kwalifikacji szkolonej grupy. Szkolenie uzupełniające prowadzi się w zależności od potrzeb szkoleniowych, jednak w ilości nie mniejszej niż wynikające z dokumentów normatywnych dotyczących specjalistycznej wiedzy.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, szkolenie pododdziałów manewrowych Żandarmerii Wojskowej w znacznej mierze podporządkowane jest przygotowaniu ich do działań w misjach i operacjach poza granicami kraju. Dotychczasowa praktyka potwierdza celowość udziału w tych szkoleniach również oficerów armii innych państw, którzy wnoszą wiele znaczących wskazówek szkoleniowych[368].

Bardzo ważnym elementem szkoleniowym żołnierzy Żandarmerii Wojskowej jest sam udział w misjach. Jest to najlepsza forma praktycznego szkolenia. W misjach żołnierze ŻW nie tylko doskonalą umiejętności językowe, ale także wiedzę i umiejętności policyjno-zawodowe.

Jak wynika z przeprowadzonych badań program szkolenia batalionów manewrowych Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim[369] stanowi podstawę do planowania i organizowania procesu szkolenia w 36 miesięcznym cyklu przygotowania i realizacji zadań. Swoim zakresem obejmuje doskonalenie indywidualne żołnierzy oraz zgrywanie pododdziałów od szczebla sekcji do szczebla batalionu, najwyższego szczebla pododdziałów manewrowych występujących w strukturze tej jednostki. Pod względem treści szkolenia program umożliwia przygotowanie pododdziału w zakresie etapowego i systematycznego osiągania zdolności do działania oraz gotowości bojowej do realizacji zadań w kraju i poza jego granicami w układzie narodowym, sojuszniczym i koalicyjnym oraz do udziału w działaniach zarządzania kryzysowego.

Powyższy dokument jest podstawą do szkolenia programowego, które podzielone jest na dwa etapy:

I Etap (24 miesiące) – szkolenie doskonalące i zgrywające;

---

[368] B. Pacek, *Działania Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 47.

[369] *Program szkolenia pododdziałów manewrowych Żandarmerii Wojskowej wprowadzony rozkazem Komendanta Głównego ŻW nr 119 z 23.12.2013 r.*

II Etap (12 miesięcy) – szkolenie podtrzymujące zdolność i gotowość do działania lub szkolenie przedmisyjne (przygotowanie do realizacji zadań poza granicami kraju).

Pododdziały manewrowe Żandarmerii Wojskowej w całym cyklu szkolenia przygotowują się do realizacji zadań wynikających z ich operacyjnego przeznaczenia, jednocześnie w każdym okresie szkolenia (w ramach działalności bieżącej) realizują zadania ustawowe, w tym działania specjalne Żandarmerii Wojskowej. Po zakończeniu szkolenia programowego następuje zgrywanie pododdziałów w ramach zintegrowanego szkolenia poligonowego realizowanego w ośrodkach poligonowych. Szkolenie to kończy się praktycznym sprawdzeniem poziomu wyszkolenia w ramach:

1) ćwiczenia taktycznego lub taktyczno-specjalnego sprawdzającego poziom zgrania i wyszkolenia kompanii, batalionu (zespołu zadaniowego);
2) zajęć taktycznych lub taktyczno-specjalnych sprawdzających poziom wyszkolenia kompanii, plutonu (grupy zadaniowej) oraz sekcji.

Oddział Specjalny ŻW w Mińsku Mazowieckim przygotowując żołnierzy do realizacji zadań specjalnych poza granicami kraju prowadzi szkolenie w ramach etapów:

1) etap zasadniczy: realizowany w OSŻW w Mińsku Mazowieckim;
2) etap operacyjno-wojskowy: koordynowany przez CSŻW;
3) etap specjalistyczno-przedmisyjny: realizowany w ośrodkach specjalistycznych prowadzących szkolenia przedmisyjne.

Jak wynika z przeprowadzonych badań organizacja szkolenia w Żandarmerii Wojskowej obejmuje realizację wielu programów szkoleń i kursów w zależności od etapu przygotowania do realizacji zadań specjalnych nie tylko w kraju ale również poza granicami kraju. Planowanie szkolenia podlega ciągłej modyfikacji, stosownie do sytuacji panującej w rejonie konfliktu, informacji przekazywanych przez żołnierzy powracających z misji poprzez bezpośrednie kontakty (robocze) kadry dydaktycznej poszczególnych ośrodków szkoleniowych, co umożliwia doskonalenie i urealnianie procesu szkolenia. W wyniku wspomnianych czynników zmienia się tematyka poszczególnych przedmiotów jak również szkolenia dotyczącego działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Żołnierze, biorący udział we wcześniejszych zmianach Polskich Kontyngentów Wojskowych, po powrocie z misji prowadzą zajęcia przedstawiając swoje doświadczenia. Omawiają kluczowe zagadnienia i problemy z jakimi można było spotkać się w rejonie odpowiedzialności Żandarmerii Wojskowej. Przedstawiają także specyfikę wykonywanych działań z uwzględnieniem zarówno charakterystyki i uwarunkowań wynikających z położenia baz wojskowych jak i wykonywanych zadań.

Analizując proces przygotowania żołnierzy do udziału w misjach należy stwierdzić fakt poszerzania zakresu tematycznego prowadzonych szkoleń przedmisyjnych (poza szkoleniem programowym, uzupełniającym kadry). Zmiany w szkoleniu spowodowały zwiększenie wymiaru czasowego – od szkoleń oscylujących od 3 do 8 dni np. w 2009 r. poprzez 47 dniowe szkolenie w 2011 r. do blisko trzech miesięcy w ramach przygotowania XIV zmiany PKW Afganistan.

Z analizy dokumentów wynika, że w toku różnorodnych zmian dostosowawczych tematyki szkoleń, żołnierze Żandarmerii Wojskowej przygotowując się do misji poza granice kraju mogą uczestniczyć w szkoleniu zapoznawczym, specjalistycznym i doskonalącym, które obejmują m.in. takie przedsięwzięcia jak:

1) szkolenie z wykorzystaniem mobilnego interaktywnego MCIT (Mobile C-IED Interactive Trainer);
2) procedury użycia siły ROE (Rules of Engagement);
3) szkolenia w ramach JADL (Joint Advanced Distirbuted Learning);
4) szkolenie ogniowe;
5) szkolenie specjalistyczne w Hohenfels (Niemcy) oraz w Centrum Szkolenia Żandarmerii w Saint Astier we Francji;
6) kurs SERE poziom A i B (Survival, Evasion, Resistance, and Escape);
7) kurs języka angielskiego;
8) kurs ratownika pola walki CLS (Combat Lifesaver);
9) kurs z zakresu Międzynarodowego Prawa Humanitarnego i Prawa Konfliktów Zbrojnych;
10) kurs świadomości kulturowej w Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych.

Szkolenie każdej kolejnej zmiany przygotowywanej do służby poza granicami kraju jest przedsięwzięciem, które cechuje wysoka intensyfikacja szkolenia. Konsekwencją tego jest konieczność przestrzegania dyscypliny szkoleniowej na każdym etapie organizacji i realizacji procesu szkolenia, od planowania po certyfikację całego komponentu Żandarmerii Wojskowej. Szkolenie każdej zmiany oparte jest na wcześniej wypracowanej koncepcji szkolenia a dobór treści szkoleniowych zawsze dostosowywany jest do potrzeb, które wynikają z aktualnej i przewidywanej sytuacji na teatrze działań wojennych. Bardzo istotne, już na etapie planowania, jest opracowanie koncepcji szkolenia, która jest dostosowana do całego procesu szkolenia kontyngentu. O ile ma to mniejsze znaczenie w początkowym etapie realizacji szkolenia, które polega głównie na indywidualnym przygotowaniu specjalistów wydzielanych do zespołów, to w zasadniczym etapie szkolenia, którego priorytetem jest zgranie zespołów, organizacja

szkolenia musiała być perfekcyjna i wymagała koordynacji wielu przedsięwzięć szkoleniowych.

Z kolei, system szkolenia w Oddziale Specjalnym Żandarmerii Wojskowej w Warszawie opiera się na szkoleniu programowym tylko Wydziału Działań Specjalnych oraz szkoleniu uzupełniającym, które dotyczy: Wydziału Ochrony, Sekcji Transportu Ochronnego, Grupy Pirotechnicznej oraz pozostałych komórek organizacyjnych tej jednostki Żandarmerii Wojskowej.

Szkolenie programowe żołnierzy Wydziału Działań Specjalnych[370] obejmuje 36-miesięczny proces przygotowania grup bojowych Żandarmerii Wojskowej przeznaczonych do wykonywania stricte zadań specjalnych.

Rezultaty badań wskazują, że zasadniczym celem szkolenia programowego jest etapowe i systematyczne przygotowanie do osiągnięcia i utrzymywania zdolności do wykonania zadań specjalnych, zadań wynikających z operacyjnego przeznaczenia oraz reagowania kryzysowego Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Warszawie. W przedmiotowym szkoleniu programowym uczestniczą żołnierze grup bojowych po wcześniejszym obligatoryjnym ukończeniu „Kursu Podstawowego OSŻW w Warszawie" oraz „Kursu Specjalistycznego Wydziału Działań Specjalnych".

Kurs szkolenia podstawowego przeznaczony jest do szkolenia przygotowującego tylko żołnierzy służących w Oddziale Specjalnym Żandarmerii Wojskowej w Warszawie. Kurs podstawowy stanowi podstawę do realizacji dalszego szkolenia specjalistycznego (programowego) w poszczególnych wydziałach i komórkach organizacyjnych tej jednostki:

1) w Wydziale Działań Specjalnych w zakresie prowadzenia lądowych operacji antyterrorystycznych na obiektach stałych i ruchomych (Kurs Specjalistyczny Działań Kontrterrorystycznych);
2) w Wydziale Ochrony w zakresie prowadzenia zabezpieczeń ochronnych VIP (Kurs Specjalistyczny Działań Ochronnych OSŻW w Warszawie).

Kurs podstawowy przeznaczony jest dla wszystkich nowo wcielonych żołnierzy przewidzianych do realizacji zadań w strukturach Wydziału Działań Specjalnych i Wydziału Ochrony.

Analiza programu wskazuje, że celem kursu podstawowego jest:

1) opanowanie podstawowych umiejętności bojowych niezbędnych do wykonywania zadań w strukturach OSŻW w Warszawie;
2) wyrównanie poziomu wyszkolenia indywidualnego poszczególnych żołnierzy biorących udział w szkoleniu;

[370] *Program szkolenia Wydziału Działań Specjalnych wprowadzony Rozkazem Komendanta Głównego ŻW nr 124 z dnia 09.12.2014 r.*

3) ujednolicenie sposobu wykonywania podstawowych umiejętności indywidualnych w zakresie taktyki, wyszkolenia ogniowego, wysokościowego, medycznego oraz podstawowych umiejętności w zakresie topografii;
4) zdobycie niezbędnych umiejętności przez żołnierzy w obszarze: przetrwania, unikania oraz współdziałania z elementami systemu odzyskiwania personelu izolowanego.

W toku kursu żołnierze zapoznawani są z tematyką dotyczącą:

1) taktyki działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej;
2) szkolenia ogniowego;
3) wychowania fizycznego;
4) psychologii i międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych;
5) topografii;
6) OPBMR;
7) łączności;
8) udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej;
9) SERE poziomu B;
10) szkolenia wysokościowego.

Warunkiem ukończenia kursu podstawowego w OSŻW w Warszawie jest pozytywne zaliczenie przedmiotów objętych programem szkolenia oraz zajęć taktyczno-specjalnych-certyfikujących.

Drugim etapem w przygotowaniu żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do działań specjalnych jest udział w szkoleniu w ramach kursu specjalistycznego Wydziału Działań Specjalnych. Celem tego kursu jest opanowanie specjalistycznych umiejętności bojowych niezbędnych do wykonywania zadań specjalnych oraz dokonanie selekcji i wyłonienie żołnierzy niespełniających kryteriów służby w Wydziale Działań Specjalnych OSŻW w Warszawie.

W ramach szkolenia żołnierze doskonalą umiejętności zdobyte w ramach kursu podstawowego oraz poznają taktykę i technikę w działaniach:

1) ochronnych;
2) antyterrorystycznych;
3) minersko-pirotechnicznych;
4) rozpoznawczych;
5) ogniowych.

Z kolei, celem kursu specjalistycznego Działań Ochronnych jest przygotowanie żołnierzy do realizacji zadań w ramach Wydziału Ochrony. W ramach tego kursu żołnierze zapoznawani są z formami, sposobami i metodami prowadzenia operacji ochronnych oraz zabezpieczeń wizyt i spotkań VIP.

W ramach 40-dniowego szkolenia specjalistycznego żołnierze Wydziału Ochrony zapoznawani są z tematyką dotyczącą:

1) taktyki działań ochronnych;
2) szkolenia minersko-pirotechnicznego;
3) techniki kierowania pojazdami w działaniach ochronnych;
4) szkolenia ogniowego.

Żołnierze po ukończeniu powyższych kursów przystępują do szkolenia programowego, które dotyczy Grup Działań Specjalnych oraz Grupy Strzelców Wyborowych.

Szkolenie programowe swoim zakresem obejmuje doskonalenie wiedzy i umiejętności praktycznych żołnierzy w ramach sekcji oraz ich zgrywanie do szczebla grupy, która jest zasadniczym modułem bojowym w OSŻW w Warszawie[371].

Program szkolenia swoim zakresem obejmuje cykl przygotowania i realizacji zadań przez komórki bojowe OSŻW, który podzielony jest na dwa etapy:

I Etap (24 miesiące) – szkolenie zespołowe do szczebla grupy:
1) okres (12 miesięcy) doskonalenie indywidualne, zgrywanie sekcji;
2) okres (12 miesięcy) doskonalenie indywidualne, zgrywanie grupy.

II Etap (12 miesięcy) – podtrzymanie zdolności do realizacji zadań.

Do najważniejszych przedmiotów w ramach szkolenia programowego zalicza się:
1) służba konwojowa i patrolowa;
2) taktyka działań ochronnych;
3) szkolenie wysokościowe;
4) taktyka i technika antyterrorystyczna;
5) taktyka działań specjalnych;
6) szkolenie minersko-pirotechniczne;
7) technika prowadzenia pojazdów;
8) negocjacja;
9) planowanie i dowodzenie działaniami specjalnymi[372].

Do zasadniczych działów/przedmiotów, które są szczególnie ważne z punktu widzenia przygotowania pododdziału do działań specjalnych, należy zaliczyć taktykę i technikę antyterrorystyczną, taktykę i technikę prowadzenia pojazdów, szkolenie minersko-pirotechniczne oraz szkolenie ogniowe.

Taktyka i technika antyterrorystyczna jako główny przedmiot szkolenia integruje pozostałe przedmioty oraz działy szkolenia, a swoim zakresem obejmuje:
1) organizację oraz prowadzenie lądowych operacji kontrterrorystycznych;
2) zasady prowadzenia szturmu na obiekty (stałe, ruchome, nawodne, statki powietrzne);

[371] *Program szkolenia*…, op. cit.
[372] Tamże.

3) sposoby desantowania/ewakuacji przy wykorzystaniu statków powietrznych (z wykorzystaniem technik wysokościowych);
4) zasady postępowania podczas szturmu na obiekt w sytuacjach szczególnych;
5) metody współpracy z innymi grupami szturmowymi[373].

Taktyka i technika prowadzenia pojazdów swoim zakresem obejmuje:
1) zasady techniki ofensywnej/defensywnej w trakcie realizacji czynności ochronnych;
2) zasady zabezpieczenia miejsca zdarzenia drogowego;
3) zadania i obowiązki kierowców w kolumnie pojazdów ochranianych;
4) technikę i taktykę prowadzenia pojazdów w różnych (trudnych) warunkach terenowych[374].

Szkolenie minersko-pirotechniczne swoim zakresem obejmuje:
1) ukierunkowanie na opanowanie umiejętności w zakresie taktyki i procedur działania żołnierza w sytuacji zagrożenia lub użycia improwizowanych urządzeń wybuchowych;
2) stosowanie w szkoleniu ćwiczebnych min i zapalników, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa tak jak przy użyciu środków bojowych;
3) wykonywanie przejść w przeszkodach (drzwiach, oknach, ścianach) metodami wybuchowymi oraz mechanicznymi;
4) maskowanie miejsca ustawienia materiałów wybuchowych[375].

Szkolenie ogniowe w trakcie realizacji szkolenia zapewnia przygotowanie do prowadzenia skutecznego rażenia z broni etatowej. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu, który jest stosowany w OSŻW w Warszawie jest praktyczne rozwiązywanie zadań ogniowych oraz realizacja ćwiczeń przygotowawczych, strzelań szkolnych, bojowych i sytuacyjnych oddających w maksymalny sposób realizm pola walki.

Z analizy zebranego materiału wynika, że w czasie 36-miesięcznego cyklu przygotowania i realizacji zadań specjalnych przeprowadza się sprawdzenia zakresu opanowanej wiedzy i umiejętności indywidualnych i zespołowych. Oceny stopnia wyszkolenia indywidualnego żołnierzy oraz zespołowego pododdziału dokonuje się w oparciu o rozwiązywanie kompleksowych zadań, wynikających ze zrealizowanej problematyki szkoleniowej w ramach zajęć taktyczno-specjalnych. Ponadto ocenę wyszkolenia indywidualnego realizuje się na podstawie przeprowadzonych sprawdzianów/egzaminów oraz każdorazowo w toku prowadzonych zajęć.

[373] Tamże.
[374] Tamże.
[375] Tamże.

Badania wskazują, że w ramach szkolenia programowego przygotowującego żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań specjalnych należy dokonać modyfikacji programów szkoleń zwiększając zakres szkolenia tj.:

W obszarze szkolenia bojowego w przedmiocie:

1) taktyka i technika antyterrorystyczna:
   a) terroryzm i operacje antyterrorystyczne, działania antyterrorystyczne w różnych warunkach terenowych, środowiskowych i atmosferycznych,
   b) taktyka działań specjalnych w zwalczaniu terroryzmu,
   c) wsparcie działań ochronnych przez strzelców wyborowych,
   d) działanie strzelców wyborowych w sytuacjach zakładniczych,
   e) współdziałanie z innymi podmiotami w walce z terroryzmem;
2) taktyka specjalna:
   a) organizacja i prowadzenie taktyki specjalnej Żandarmerii Wojskowej,
   b) działania pościgowe;
3) Szkolenie minersko-pirotechniczne:
   a) analiza zamachów bombowych, typy i przykłady domowych urządzeń wybuchowych,
   b) wybuchowe i mechaniczne wykonywanie przejść w różnych typach przeszkód;
4) technika prowadzenia pojazdów:
   a) operacyjne użycie pojazdów,
   b) taktyka i technika prowadzenia pojazdów w kolumnie,
5) podstawy negocjacji:
   a) podstawy oraz akty prawne systemu negocjacji,
   b) zasady prowadzenia negocjacji w różnych sytuacjach;
6) planowanie i dowodzenie działaniami specjalnymi:
   a) system meldunkowy, sygnały dowodzenia,
   b) planowanie i prowadzenie działań specjalnych.

W obszarze szkolenia specjalistycznego w zakresie;

1) służby konwojowej o podniesionym stopniu ryzyka;
2) wsparcia działań terenowych jednostek ŻW;
3) działania zespołu wsparcia taktycznego w trakcie wykonywania działań ochronnych;
4) ochrony osób;
5) służby patrolowej, kontroli ruchu drogowego.

Jak wynika z przeprowadzonych badań zmiany treści przedmiotów, tematów i poszczególnych zagadnień w znaczącym stopniu podniosą efektywność szkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w ramach przygotowania ich do realiza-

cji działań specjalnych. Modyfikacja programów szkoleń oraz udział w przedsięwzięciach szkoleniowych poza granicami kraju, według opinii respondentów przyniesie wymierne skutki w osiąganiu zdolności do działań specjalnych ŻW jak również w ramach realizacji zadań wynikających z „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019".

Szczegółowa analiza problemu wskazuje na to, że należy zintensyfikować udział żołnierzy w kursach i szkoleniach organizowanych przez inne ośrodki szkolenia sił specjalnych w szczególności poza granicami kraju. Propozycja kursów, w których mogliby uczestniczyć żołnierze Żandarmerii Wojskowej, została przedstawiona w poniższej tabeli.

Lp.	**NAZWA KURSU**	**RODZAJ SZKOLENIA**	**Uwagi**
1.	Program on Advanced Security Studies (PASS)	Wyższy kurs w zakresie bezpieczeństwa europejskiego	Garmisch-Partenkirchen (Niemcy)
2.	Program on Terrorism Security Studies (PTSS)	Kurs z zakresu bezpieczeństwa i globalnej walki z terroryzmem	
3.	Ranger	Kurs działań specjalnych dla żołnierzy o bardzo dobrej kondycji fizycznej	Ośrodek Szkolenia Sił Specjalnych, Fort Benning (USA)
4.	Mountain Survival Course	Kurs przetrwania w terenie górzystym	Bridgeport (USA)
5.	Special OPS Combating Terrorism	Kurs operacji specjalnych w zakresie zwalczania terroryzmu w USA	Tampa (USA)
6.	European Security Cooperation Course	Kurs dotyczący uwarunkowań prawnych i proceduralnych związanych z bezpieczeństwem Unii Europejskiej	Oberammergau (Niemcy)
7.	Defense Against Terrorism Course	Kurs dotyczący globalnych i regionalnych zagrożeń terroryzmem (w tym formy, źródła, środki i narzędzia)	
8.	Ochrona specjalna osób	Kurs specjalistyczny dotyczący ochrony ważnych osób	Hanower (Niemcy)
9.	Security Course	Kurs dotyczący polityki bezpieczeństwa NATO, aspektów bezpieczeństwa fizycznego oraz informacji	Oberammergau (Niemcy)
10.	Kontrola tłumu	Kurs dotyczący standardów zarządzania tłumem przez służby odpo-	Jacques de la Lande (Francja)

Lp.	NAZWA KURSU	RODZAJ SZKOLENIA	Uwagi
		wiedzialne za bezpieczeństwo	
11.	Ochrona osób	Kurs dotyczący zasad ochrony ważnych osób	Saint Malo (Francja)
12.	Zwalczanie aktów przemocy	Kurs dotyczący technik zwalczania aktów przemocy w terenie zurbanizowanym	Saint Jacques de la Lande (Francja)
13.	Prowadzenie negocjacji	Kurs dotyczący metod prowadzenia negocjacji w sytuacjach kryzysowych	Saint Malo (Francja)
14.	Działania przeciwpartyznackie	Kurs dotyczący koncepcji, doktryny oraz zasad prowadzenia działań przeciwpartyzanckich	Sarajewie (Bośnia i Hercegowina)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu współpracy resortu ON z zagranicą, Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej.

Tabela nr 2. Wykaz kursów z zakresu szkolenia do zadań specjalnych.

Reasumując, należy stwierdzić, że lata doświadczeń, szereg wprowadzonych zmian i wyciągniętych wniosków ze szkolenia w ramach przygotowania żołnierzy do wykonywania zadań specjalnych, stanowią doskonałą okazję do ugruntowania nie tylko wiedzy oraz umiejętności wymaganych od żołnierzy ŻW kierowanych do zadań specjalnych, ale każdego zadania bojowego w ramach poprawy bezpieczeństwa narodowego.

Z opinii respondentów wynika, że poziom przygotowania do realizacji zadań specjalnych daje podstawy do pozytywnej oceny obowiązującego i funkcjonującego systemu szkolenia w Żandarmerii Wojskowej. Wyniki badań wskazują na potrzebę doskonalenia niektórych obszarów w zakresie szkolenia. Wśród rekomendacji osób poddanych badaniom znalazły się:

1) zintensyfikowanie wspólnych szkoleń i ćwiczeń z pododdziałami specjalnymi innych formacji SZ RP, Policji, Straży Granicznej;
2) modyfikację w szkoleniu z formacjami o podobnym charakterze i przeznaczeniu innych państw członkowskich NATO oraz pozyskiwania i wymiany doświadczeń zdobytych przez te jednostki;
3) rozszerzenie umiejętności w zakresie przywództwa wojskowego, które jest specyficznym rodzajem działań dowódcy w czasie wykonywania zadań specjalnych – w warunkach pokojowych można stosować pewne zasady korporacyjne, ale w warunkach bojowych i sytuacjach ekstremalnych to nie zda egzaminu;
4) intensyfikację szkolenia dowódców grup bojowych Oddziałów Specjalnych Żandarmerii Wojskowej w ramach kursów, których celem byłoby

doskonalenie umiejętności przywódczych w sytuacjach ekstremalnych – szkolenie tego typu stanowiłoby doskonałą okazję do zmiany przekonań dotyczących roli i znaczenia zarządzania zarówno mniejszym jak i większym zespołem, uświadomiłoby, iż poza wiedzą i umiejętnościami taktycznymi i operacyjnymi dowódca jest osobą, która powinna dysponować szeregiem kompetencji interpersonalnych.

Opierając się na powyższych wynikach badań, można stwierdzić, że ocena wyszkolenia Żandarmerii Wojskowej kształtuje się na poziomie dobrym. Poziom taki należałoby utrzymać, aby dobrze wyszkolony i przygotowany do działania profesjonalny żołnierz Żandarmerii Wojskowej był wizytówką formacji odpowiedzialnej za zabezpieczenie przestrzegania prawa i dyscypliny w Sił Zbrojnych RP.

Mając na uwadze opisane wcześniej możliwości dotyczące bazy szkoleniowej, kierowanie na kursy do innych ośrodków i szkoleń poza granice kraju, ulepszanie programów szkoleń, doświadczoną kadrą, wykładowców i instruktorów oraz konsekwentnie przestrzegając metodyki szkolenia można dzięki lepszej jakości szkolenia osiągnąć postawiony cel w postaci zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej głównie w przygotowaniu do:

1) przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu;
2) wsparcia działań specjalnych innych służb;
3) ochrony osób i mienia;
4) zapewnienia bezpieczeństwa państwa.

Celowym jest przyjąć niektóre metody dydaktyczne i zakres tematyczny z wojsk specjalnych. System szkolenia wojsk specjalnych opiera się przede wszystkim na kursach prowadzonych między innymi przez żołnierzy z sił specjalnych USA i innych krajów. Często też żołnierze szkolą się poza granicami kraju, w ośrodkach wojsk specjalnych innych państw. Tego rodzaju szkoleniem należałoby objąć około 1/3 sił Żandarmerii Wojskowej, w tym wszystkie pododdziały Oddziałów Specjalnych ŻW. Jednostki terenowe ŻW na terenie swojej odpowiedzialności wspierają działania specjalne prowadzone przez Oddziały Specjalne ŻW, dlatego dostrzega się potrzebę wspólnego szkolenia w zakresie działań połączonych prowadzonych przez Żandarmerię Wojskową.

3.2.3. Doposażenie w specjalistyczny sprzęt wojskowy

Charakter działań specjalnych przewidywanych do realizacji w ramach wykonywania ustawowych obowiązków, ich ilość, złożoność oraz specyfika dyktują konieczność wyposażania ŻW w nowoczesny sprzęt i uzbrojenie adekwatne do zadań wykonywanych przez tę formację. Planowanie użycia sił ŻW do zadań specjalnych, prewencyjnych, dochodzeniowo-śledczych jak również zobowiązań sojuszniczych związane jest z planowaniem jej rozwoju i modernizacją, tak aby

dostosować jej wyposażenie do przyszłych zadań oraz utrzymać jego sprawność i nowoczesność.

Z analizy zebranego materiału wynika, że obecne wyposażenie i uzbrojenie Żandarmerii Wojskowej dostosowane jest do jej przewidywanych ustawowych zadań. Jako lekka i mobilna formacja przeznaczona do realizacji zadań policyjno-wojskowych, posiada specjalistyczny sprzęt policyjny do działań zarówno kryminalistycznych jak i prewencyjnych oraz podstawowe i nowoczesne wyposażenie umożliwiające skuteczne wykonywanie zadań specjalnych. Przeprowadzone badania wskazują, że zasadniczy sprzęt wojskowy Żandarmerii Wojskowej to: pojazdy interwencyjne, pojazdy interwencyjne specjalnego przeznaczenia, wozy dowodzenia, ambulanse kryminalistyczne, motocykle, quady, pojazdy ogólnego przeznaczenia, pojazdy średniej ładowności wysokiej mobilności, autocysterny, cysterny dystrybutory, środki ewakuacji technicznej, kuchnie polowe, pojazdy sanitarne, sale opatrunkowe, radiostacje, radiotelefony, polowe centrale telefoniczne, mobilne systemy trankingowe, broń strzelecką (indywidualna, zespołowa, wyborowa, maszynowa, gładkolufowa, granatniki) oraz wyposażenie i uzbrojenie indywidualne żołnierzy.

Jak wynika z danych do podstawowego wyposażenia Żandarmerii Wojskowej przeznaczonego do realizacji zadań specjalnych zalicza się:

1) pojazdy:
   a) interwencyjny Land Rover Defender wersja hard top i soft top – przeznaczony do zabezpieczania potrzeb transportowych ŻW i pilotowania kolumn pojazdów,
   b) terenowo-interwencyjny wóz dowodzenia TIWD SCAM – przeznaczony do dowodzenia jednostkami ŻW biorącymi udział w operacji,
   c) interwencyjny Skoda Superb 3,6 – przeznaczony do przewozu VIP,
   d) interwencyjny specjalnego przeznaczenia Mercedes Benz Viano 3,0 – przeznaczony do czynności ochronnych,
   e) interwencyjny, osobowo-terenowy Land Rover Discovery 4,
   f) interwencyjny specjalnego przeznaczenia – Mobilny Punkt Kontroli Bezpieczeństwa,
   g) interwencyjny specjalnego przeznaczenia – Mobilne Centrum Monitoringu,
   h) interwencyjny specjalnego przeznaczenia DAF LF 250,
   i) interwencyjny Skoda Octavia II 1,6 – przeznaczony do zabezpieczania wojskowej kontroli ruchu drogowego i pilotowania kolumn pojazdów,
   j) motocykl interwencyjny Yamaha FZ6 – przeznaczony do zabezpieczania wojskowej kontroli ruchu drogowego i asysty wojskowej,

k) interwencyjny Opel Vivaro 2,0 CDTI – przeznaczony do zabezpieczania potrzeb transportowych ŻW i pilotowania kolumn wojskowych,
l) ambulans kryminalistyczny ED-2 Ford Transit – przeznaczony do zabezpieczenia czynności dochodzeniowo-śledczych,
m) interwencyjny specjalnego przeznaczenia Volkswagen Caddy 2,0 – przeznaczony do przewozu psów służbowych ŻW[376];

2) zestawy wyposażenia specjalnego:
a) wsparcia: snajpera, pirotechnika, operatora, ochrony,
b) taktyczny CORNERSHOT,
c) blokadowy z kolczatką drogową, zabezpieczenia wypadku drogowego,
d) wyważeniowy,
e) monitorujacy, maskujacy,
f) wspinaczkowy, drabinowy;

3) uzbrojenie:
a) 9 mm pistolet Glock 17,
g) 9 mm pistolet maszynowy: H&K MP-5 A3,9, wz. 98 GLAUBERYT,
h) 5.56 mm karabinek szturmowy wz.96 Beryl,
i) 7,62 mm karabin maszynowy UKM 2000P,
j) 7,62 mm kbw Sako – TRG 22,
k) 12,7 mm wielokalibrowy karabin wyborowy TOR,
l) strzelba gładkolufowa 12/70 Mossberg model 50440,
m) ręczny granatnik przeciwpancerny 40 mm GSBO,
n) paralizator elektryczny Taser X26377.

Jak wynika z przeprowadzonych badań rozwój, techniki wymusza wprowadzanie coraz nowszych rozwiązań w zakresie doposażenia w specjalistyczny sprzęt wojskowy. Sukcesywna wymiana użytkowanego uzbrojenia, wyposażenia, sprzętu specjalistycznego, środków łączności na nowocześniejszy zapewni ŻW możliwość zwiększenia efektywności działań specjalnych tej formacji.

Z opinii respondentów wynika, że celowym jest pozyskanie dla potrzeb działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej lekkiego opancerzonego pojazdu patrolowo-interwencyjnego. Pojazd ten służyłby do: transportu żołnierzy/operatorów w czasie patrolowania (teren zurbanizowany, przygodny), wspierania żołnierzy w działaniach interwencyjnych (szturm na budynek, pojazd itp.) oraz zabezpieczenia działań w kordonach zewnętrznych (zasłona przed ogniem broni małokalibrowej). Pojazd tego typu zapewniałby bezpieczeństwo i stanowiłby ochronę

[376] www.zw.wp.mil.pl/o_nas/wyposazenie/pojazdy [dostęp: 04.01.2016 r.].
[377] www.zw.wp.mil.pl/o_nas/wyposazenie/uzbrojenie [dostęp: 04.01.2016 r.].

balistyczną i przeciwminową. Konstrukcja jego zapewniałaby możliwość montażu uzbrojenia, platformy szturmowej, wieżyczki strzelca oraz masztu teleskopowego z zestawem kamer obserwacyjnych.

Nie ulega wątpliwości, że obszar zagrożeń dotyczący nienaruszalności terytorium państwa, a w tym kontekście prowadzenie działań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową wymusza potrzebę wdrażania również nowoczesnego uzbrojenia. Respondenci proponują sukcesywną rotację posiadanego uzbrojenia i wprowadzanie nowych rozwiązań konstrukcyjnych w celu utrzymania niezbędnych zdolności bojowych oraz możliwości reagowania na nowe zagrożenia.

W poniższej tabeli zestawione zostały propozycje doposażenia Żandarmerii Wojskowej w broń palną przeznaczoną do realizacji zadań specjalnych.

Lp.	RODZAJ BRONI	CHARAKTERYSTYKA/ZALETY
1.	Karabin szturmowy 5,56 mm HK-416	- możliwość użycia systemów treningowych UTM/FX; - modułowość (wymienność lufy); - bezawaryjność; - w użyciu Wojsk Specjalnych SZ RP; - dodatkowe wyposażenie (kompensator Battlecomp, tłumiki płomieni i dźwięku, składane mechaniczne przyrządy celownicze, kolby, chwyty przednie, pasy nośne).
2.	84 mm granatnik ws (Carl Gustaf)	- bezodrzutowy; - wielozadaniowy system uzbrojenia, przeznaczony do zwalczania różnego typu obiektów w różnych warunkach terenowych; - dostępność różnego rodzaju amunicji; - umożliwia bezpieczne przenoszenie broni z załadowanej.
3.	12x99 mm wielkokalibrowy karabin maszynowy (MANROY M2 HB.50 QCB)	- broń automatyczna; - przeznaczoną do niszczenia celów lekko opancerzonych, środków ogniowych i celów powietrznych; - montowana na różnego rodzaju podstawach w zależności od zadań: słupkowej (statki nawodne), czołgowej lub obrotnicy (pojazdy kołowe), trójnożnej uniwersalnej i trójnożnej naziemnej.
4.	Wielkokalibrowy karabin wyborowy WS (12,7 mm karabin wyborowy Barrett 82A1M)	- samopowtarzalny karabin; - przeznaczony do unieszkodliwiania lekko opancerzonych pojazdów w odległości do 1200 m, celów żywych do 2200 m; - konstrukcja broni umożliwia dostosowanie jej dodatkowego wyposażenia do indywidualnych preferencji strzelca wyborowego.

Lp.	RODZAJ BRONI	CHARAKTERYSTYKA/ZALETY
5.	Karabin wyborowy (338 ACCURACY AX)	- karabin snajperski kalibru 338 Lapua Magnum; - umożliwia prowadzenie celnego ognia na odległość do 1500 m; - amunicja o zwiększonej energii kinetycznej, która stosowana jest do broni o kalibrze 338 zwiększa możliwość przebicia pociskiem różnych przedmiotów zachowując dalej swoje parametry lotu; - regulowana kolba.
6.	Strzelba 12/70 REMINGTON model 870	- o połowę krótsza od strzelby Mossberg 50440 przez co ułatwia użytkowanie w pomieszczeniach, pojazdach oraz miejscach trudno dostępnych; - wyposażona jest w szynę ris umożliwiającą montaż np. latarki taktycznej; - użytkowana przez jednostki specjalne wielu państw.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela nr 3. Wykaz broni palnej używanej do działań specjalnych.

Podsumowując dokonane analizy, można stwierdzić, że ze względu na możliwość wykonywania działań o charakterze antyterrorystycznym wynikających z zadań w ramach „Narodowego Programu Antyterrorystycznego…", Żandarmeria Wojskowa jest podmiotem właściwym, w zakresie dowodzenia na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym w odniesieniu do obiektów wojskowych. Zapis ten niesie konieczność posiadania zdolności przez ŻW do:

1) fizycznego zwalczania terroryzmu;
2) działań minersko-pirotechnicznych;
3) prowadzenia negocjacji.

Z przeprowadzonych badań wynika, że Żandarmeria Wojskowa osiągnie gotowość do realizacji zadań w ramach programu w dwóch etapach:

Etap pierwszy – przekształcenia, wyszkolenia oraz wyposażenia sił patrolowo-pirotechnicznych i uzyskanie zdolności prowadzenia negocjacji na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym.

Etap drugi – utworzenia sekcji neutralizacji zagrożeń wybuchowych w OSŻW w Warszawie.

W związku z powyższym, przygotowanie Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań wynikających z przedmiotowego programu powinno obejmować:

1) wprowadzenie zmian w przepisach prawnych;
2) zmiany organizacyjno-etatowe;
3) zawarcie porozumień uzgodnieniowych dotyczących koordynacji współdziałania służb odpowiedzialnych kontrterroryzm;

4) opracowanie procedur realizacji i koordynacji działań minersko-pirotechnicznych oraz negocjacji na miejscu ataku;
5) doposażenia w sprzęt specjalistyczny[378].

Jak widać, do realizacji przedsięwzięć specjalnych w ramach działań antyterrorystycznych zasadnym jest wzmocnienie, doposażenie i rozwój Żandarmerii Wojskowej, celem zorganizowania systemu fizycznego zwalczania terroryzmu, rozpoznania pirotechnicznego i neutralizacji, w oparciu o jednostki specjalne i terenowe Żandarmerii Wojskowej.

Z przeprowadzonych badań wynika, że posiadane uzbrojenie, wyposażenie techniczne oraz ukompletowanie stanem osobowym i utrzymywane zapasy, a także infrastruktura koszarowa i szkoleniowa umożliwiają osiągnięcie niezbędnych zdolności operacyjnych, w tym częściowo do zwalczania pojawiających się nowych zagrożeń i realizacji zadań specjalnych. Jednak w obszarach zagrożeń nienaruszalności terytorium państwa prowadzenie działań przez ŻW w składzie wojsk operacyjnych – wsparcie bojowe, dostrzega się potrzeby wdrażania nowoczesnego SpW, zwłaszcza samochodów interwencyjnych lekko opancerzonych (lekko opancerzonych i uzbrojonych transporterów o dużych możliwościach manewrowych) oraz modernizacji i wdrażania najnowszej generacji indywidualnego wyposażenia i uzbrojenia dla żołnierzy, którzy wykonują swoje obowiązki o obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Dalszego rozwoju i dowartościowania w realizacji zadań przez Żandarmerię Wojskową wymaga także logistyczne zabezpieczenie ciągłości działań. Obecnie utrzymywane zdolności w tym zakresie nie zapewniają w pełni wykonania zadań z tego obszaru, szczególnie w działaniach poza granicami państwa. Jednostki posiadają zgromadzone określone wielkości zapasów środków bojowych i materiałowych, natomiast nie mają możliwości ich podjęcia i przemieszczania własnymi środkami transportowymi. Jak się okazuje, brak elementów logistyki wykonawczej uzależnia działania jednostek Żandarmerii Wojskowej od zabezpieczenia logistycznego wydzielanego przez rodzaje sił zbrojnych, co w konsekwencji skutkuje brakiem możliwości samodzielnego działania.

Znacznie ograniczone, zwłaszcza poza MSD, są zdolności zabezpieczenia technicznego posiadanego SpW, co skutkuje potrzebą wydzielania dodatkowych środków finansowych na remonty i naprawy, szczególnie sprzętu, dla którego Żandarmeria Wojskowa jest gestorem.

W Żandarmerii Wojskowej należy dążyć do „zmniejszania taborów" poprzez wyposażenie jej w sprzęt i środki zaopatrywania będące na wyposażeniu innych

[378] Zob.: *Narodowy Program Antyterrorystyczny*…, op. cit.

rodzajów sił zbrojnych, co ułatwi zaopatrzenie i obsługę techniczną, a w rezultacie zmniejszy potrzeby tych sił w zakresie logistycznym i kadrowym.

Pozyskane w ten sposób etaty zasadnym byłoby przeznaczyć na zabezpieczenie potrzeb kadrowych w zakresie specjalistycznych stanowisk, co w znacznej mierze przyczyni się do zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

3.3. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami realizującymi zadania specjalne w systemie bezpieczeństwa narodowego

W XXI wieku Unia Europejska liczy 500 mln mieszkańców, którzy żyją w 28 państwach ją tworzących. Źródłem dobrobytu europejskich obywateli jest wzrost gospodarczy w połączeniu z możliwościami, które oferuje wolne demokratyczne społeczeństwo oparte na praworządności. Takim możliwościom towarzyszą także niebezpieczeństwa, ponieważ terroryści i inni przestępcy próbują wykorzystać te swobody w niszczycielskich i niecnych celach. Z kolei wzmożona mobilność osób zwiększa naszą wspólną odpowiedzialność za ochronę wolności, tak drogich wszystkim obywatelom Unii Europejskiej. Dlatego głównym czynnikiem gwarantującym wysoką jakość życia w społeczeństwie europejskim oraz ochronę infrastruktury krytycznej stało się bezpieczeństwo polegające na wspólnym zapobieganiu zagrożeniom i ich usuwaniu. Mimo, że niebezpieczeństw nie można całkowicie wyeliminować, Unia musi zapewniać bezpieczne warunki, w których Europejczycy będą się czuli chronieni.

Zwalczanie przestępczości transgranicznej oraz zorganizowanej, w tym handlu ludźmi, migracji grup przestępczych, ochrona porządku publicznego to zadania realizowane przez wiele służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

Z tego wynika współdziałanie stron w zakresie działań specjalnych, które obejmuje, w szczególności: wzajemną pomoc np. przy realizacji działań specjalnych przez wyspecjalizowane w tym zakresie komórki organizacyjne, przy zatrzymywaniu osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach ustawodawczych.

Żandarmeria Wojskowa wraz z wieloma „partnerami" uczestniczy w projektach związanych z współpracą w ramach realizacji wspólnych zadań, w tym specjalnych.

Należy zwrócić uwagę, że w realizacji wspólnego projektu „Bezpieczeństwo (bez) granic" uczestniczą jednostki Straży Granicznej, Policji, Służby Celnej, Biura Ochrony Rządu jak również siły specjalne Żandarmerii Wojskowej. Celem tych wspólnych działań jest podniesienie sprawności bojowej jednostek realizujących zadania specjalne oraz wzmocnienie współdziałania służb w zapobiega-

niu i fizycznym zwalczaniu zagrożeń związanych z ochroną granic. Działania projektowe obejmują trzy bloki szkoleniowe, w tym: szkolenia ogólne z zakresu ograniczeń finasowania zorganizowanych grup przestępczych, szkolenia z informatyki śledczej, a także szkolenia taktycznego ze współdziałania i kooperacji operacyjnej służb. Ćwiczenia praktyczne obejmują planowanie i realizację operacji specjalnej, w tym poszukiwanie i zatrzymywanie grup dywersyjnych, a także czynności związane z uwolnieniem zakładników z obiektów stałych i ruchomych. Dzięki wspólnym szkoleniom służby uzyskują wiedzę i umiejętności z zakresu doskonalenia form współdziałania wydzielonych grup zadaniowych w ramach wspólnych operacji specjalnych[379].

Jak się okazuje, cykl warsztatów taktycznych z zakresu taktyki i techniki antyterrorystycznej organizowanych przez Żandarmerię Wojskową skupia duże zainteresowanie i zaangażowanie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Policji oraz Straży Granicznej. Podczas szkoleń doskonalona jest umiejętność planowania i realizacji operacji antyterrorystycznej, w tym rozwiązywania sytuacji zakładniczej poprzez szturm na obiekty ruchome. Celem tego przedsięwzięcia jest angażowanie służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa obywateli podczas poruszania się środkami komunikacji miejskiej, wypracowanie optymalnych rozwiązań w zakresie taktyki działań, koordynację czynności oraz ustalenie sposobu łączności i porozumiewania się podczas działań specjalnych. Tematyka warsztatów obejmuje także całe spektrum działań specjalnych, które w ramach czynności antyterrorystycznych służby mogą wspólnie wykonywać. Praktyka dowodzi, że wspólne szkolenia, ich narastający stopień trudności i realizm podgrywanych sytuacji kryzysowych w znaczącym stopniu podnosi efektywność przyszłych wspólnych działań specjalnych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań ciągle istnieje potrzeba doskonalenia wykonywania wspólnych czynności ponieważ w wielu aspektach w ramach przedsięwzięć szkoleniowo-zgrywających dało się zauważyć wyraźne różnice w formie działań służb.

Dla przykładu warto podać, że obecnie w Polsce powołanych jest kilkanaście pododdziałów antyterrorystycznych, funkcjonujących w każdym z województw oraz pododdział centralny, w randze Biura Komendy Głównej Policji, działający na terenie całego kraju. Ich głównym zadaniem jest przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju atakom terroru oraz likwidacja sytuacji powodujących szczególnie niebezpieczne zagrożenia porządku i bezpieczeństwa publicznego. Pomimo wieloletniej już tradycji funkcjonowania pododdziałów antyterrorystycznych polskiej Policji, wiele dziedzin ich aktywności nie jest jednak precy-

[379] Szerzej: Projekt *Bezpieczeństwo bez granic,* http://instytut.info.pl/ index.php/projekty/ bezpieczenstwo-bez-granic-34-nmf-pl15-14 [dostęp, 05.03.2016 r.].

zyjnie uregulowanych, a niektóre z nich w ogóle nie są unormowane. Oznacza to (w niektórych zakresach) działalność opartą zaledwie na zwyczajach, które często nie przewidują realiów współczesnych zagrożeń. Aktualnie nie funkcjonują jednoznaczne normy, które zobowiązywałyby dowódców poszczególnych pododdziałów, dowódców grup szturmowych, instruktorów wyszkolenia czy policjantów antyterrorystów do stosowania precyzyjnych i jednolitych dla wszystkich zasad[380].

Rezultaty badań wskazują, że Żandarmeria Wojskowa nie bierze bezpośrednio udziału w działaniach związanych z pełnieniem dyżurów grup specjalnych, co w opinii respondentów jest zjawiskiem niekorzystnym. Potencjał, wyposażenie oraz wyszkolenie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w tym obszarze są pomijane, co wydaje się, że w znaczący sposób osłabia system bezpieczeństwa narodowego w zakresie zagrożeń wewnętrznych. Wspólne ćwiczenia z zakresu zarządzania kryzysowego wskazują, że Żandarmeria Wojskowa wykonując swoje zadania specjalne jest w stanie skutecznie wzmacniać siły Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz innych podmiotów militarnych i niemilitarnych w zwalczaniu zagrożeń kryzysowych.

Powyższy problem został dostrzeżony przez W. Zubrzyckiego, którego wyniki dociekań naukowych wskazują, że kompleksowa współpraca pomiędzy poszczególnymi pododdziałami antyterrorystycznymi w kraju oceniona została na poziomie dostatecznym. Podobnie niepokojące są opinie na temat standardów, na podstawie których różne pododdziały realizują jednakowe zadania. Zarówno możliwość wspólnego realizowania zadań przez różne pododdziały antyterrorystyczne, jak i celowość wyznaczania wspólnych dla nich wszystkich standardów w zakresie wyszkolenia i wyposażenia, rodzi konieczność odpowiedniego skoordynowania działań, zmierzających do właściwego przygotowania struktur specjalnych do prawidłowego pełnienia swych funkcji[381].

Zatem, ujednolicone sposoby działania to jeden z najważniejszych elementów spójnego systemu, zwłaszcza w przypadku wspólnej realizacji zadań przez kilka pododdziałów nie tylko Policji, ale również Żandarmerii Wojskowej. W związku z powyższym w ocenie respondentów istotną kwestią jest wspólne szkolenie oparte na tych samych procedurach. Jak twierdzi B. Pacek, wskazane byłoby także korzystanie na zasadach wzajemności z infrastruktury szkoleniowej przygotowanej do treningów o charakterze specjalnym. W przypadku zaś dużego obciążenia Policji zadaniami o charakterze specjalnym można rozważyć

[380] W. Zubrzycki, *Oddział antyterrorystyczny Policji w zwalczaniu terroryzmu*, rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 2011, s 12–13.

[381] Tamże, s. 158.

włączenie do systemu dyżurów policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych zespołów Oddziałów Specjalnych Żandarmerii Wojskowej[382].

Ogólnie rzecz biorąc, zwiększenie zakresu współpracy Żandarmerii Wojskowej z Policją w obszarze działań specjalnych powinno być przedsięwzięciem rozwijanym, szczególnie w obszarze koordynacji zadań, dowodzenia, stałych procedur operacyjnych opartych na jednolitym i kompatybilnym systemie szkolenia i doskonalenia zawodowego.

Trudno jednoznacznie powiedzieć, ale o istocie zadań mających charakter działań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową, ich znaczeniu i priorytetowości decyduje szereg czynników, między innymi: rodzaj i obszar prowadzonej operacji, typ operacji (np. operacja reagowania kryzysowego lub operacja antyterrorystyczna, prowadzona na terenie kraju lub poza jego granicami), mandat, zasady użycia siły, decyzje polityczne itp. Biorąc pod uwagę doświadczenia związane z realizacją zadań specjalnych za jedne z ważniejszych można uznać przeciwdziałanie atakom terroru. W obecnej sytuacji związanej z napływem do Europy fali uchodźców i ich migracjami szczególnie do państw Europy Zachodniej trudno nie docenić zdolności do wykonywania zadań w tym obszarze. Współdziałanie Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej jest niezbędnym elementem zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Obowiązujące uregulowania prawne dają możliwość bezkonfliktowej realizacji działań specjalnych przez pododdziały Żandarmerii Wojskowej. Możliwe obszary działania są określone i rozszerzane poprzez zmiany w już obowiązujących przepisach np. nowelizacja ustawy o Straży Granicznej. Jednak jak wynika z opinii respondentów doprecyzowania wymagają przepisy dotyczące kompetencyjnego zakresu działania i koordynacji poszczególnych służb realizujących przedmiotowe działania. Tak jak w przypadku współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Policją tak i w sytuacji podjęcia wspólnych czynności ze Strażą Graniczną wymagane jest w dalszym ciągu większe zaangażowanie w wielu obszarach.

Jak się okazuje, osoby poddane badaniom zwróciły uwagę na wnioski, jakie zostały opracowane po ćwiczeniu z zakresu współdziałania jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji z pozostałymi podmiotami systemu zarządzania kryzysowego i Siłami Zbrojnymi RP. Głównym celem przedsięwzięcia przeprowadzonego w 2014 r. w rejonie Radomia i Pionek było sprawdzenie możliwości współdziałania podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w warunkach rozwijającego się zagrożenia związanego z sytuacją napływu dużej ilości cudzoziemców. Analiza raportu podsumowującego ćwiczenie w pełni ukazuje wiele obszarów, w zakresie których nie-

[382] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 449.

zbędne jest dokonanie szybkich zmian. W katalogu rekomendacji przedsięwzięć wymagających doskonalenia z punktu widzenia Żandarmerii Wojskowej, a w szczególności wykonywania zadań specjalnych wspólnie z innymi służbami są:

1) utworzenie w ramach struktur zarządzania kryzysowego, centralnego ośrodka wyposażonego w odpowiednie kompetencje, którego zadaniem będzie zapewnienie obiegu informacji, koordynowanie działań wszystkich służb i instytucji z jednoczesnym zachowaniem autonomii poszczególnych systemów w fazie reagowania kryzysowego;
2) określenie procedur współdziałania na wszystkich szczeblach zarządzania kryzysowego, przy uwzględnieniu działań zespołowych oraz określeniu kompetencji na wypadek różnych scenariuszy zagrożeń;
3) dokonanie przeglądu oraz opracowanie propozycji zmian dokumentów normatywnych w zakresie współdziałania SZ RP z podmiotami pozamilitarnymi;
4) wypracowanie nowego algorytmu procedury „RENEGATE" w zakresie postępowania i współpracy służb na lotniskach interwencyjnych;
5) rozbudowanie wspólnej platformy do przepływu i wymiany informacji;
6) dokonanie standaryzacji technologii używanych w procesie podejmowania decyzji i wspomagania dowodzenia dla zapewnienia płynnego współdziałania;
7) zobowiązanie samorządów terytorialnych do wytypowania miejsc, które mogą posłużyć jako zaplecze logistyczne w przypadku długotrwałych działań[383].

Efektywna współpraca wymaga od obu stron znajomości zadań, jakie wykonywać będą funkcjonariusze MSWiA na rzecz Żandarmerii Wojskowej i odwrotnie. Szczególnie ważne są procedury działania, podstawy prawne wykonywania interwencji wobec osób, w tym obcokrajowców. Zakres możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego oraz zasad odpowiedzialności za podejmowane interwencje nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości, ponieważ żołnierzom Żandarmerii Wojskowej w trakcie realizacji przez nich zadań na rzecz wsparcia działań powinny przysługiwać te same uprawnienia, co funkcjonariuszom Policji i Straży Granicznej.

Kolejnym obszarem współdziałania umożliwiającym większe zaangażowanie Żandarmerii Wojskowej w zakresie działań specjalnych jest współpraca z instytucją zajmującą się ochroną szczególnie ważnych osób – Biurem Ochrony Rządu.

---

[383] Zob.: *Raport z ćwiczenia PIONEX 14 przeprowadzonego w dniach 23–25 kwietnia 2014 r.*, MSW, Warszawa 2014 r.

Do głównych zadań Biura Ochrony Rządu należy ochrona osób i obiektów ważnych ze względu na dobro i interes państwa oraz prowadzenie rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu i Senatu. Do osób, które zostały wymienione powyżej, należą: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, wiceprezes Rady Ministrów, minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz minister właściwy do spraw zagranicznych, byli prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiciele delegacji państw obcych przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne osoby ważne ze względu na bezpieczeństwo narodowe. Do obiektów ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu należą: obiekty służące Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne oraz przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, jak też inne obiekty i urządzenia o szczególnym znaczeniu[384].

Badania wskazują, że zakres współdziałania BOR i ŻW obejmuje czynności ochronne polegające na zabezpieczeniu pobytu w jednostkach wojskowych i innych rejonach osób uprawnionych zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i wojskowe. Działania te są realizowane na zasadach określonych przez rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie osób, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne[385].

Według opinii respondentów współpraca Żandarmerii Wojskowej i Biura Ochrony Rządu mogłaby być rozszerzona o obszary dotyczące ochrony osób oraz obiektów w kraju jak również poza jego granicami. ŻW jest przygotowana do wsparcia działań w tym zakresie, wyposażenie, umiejętności oraz doświadczenie bojowe uzyskane w misjach poza granicami kraju żołnierzy ŻW w znaczącym stopniu przyczynić się mogą do zwiększenia bezpieczeństwa ochranianych osób i obiektów.

Nie ulega wątpliwości, że intensyfikacja współpracy to przede wszystkim zdolność do tworzenia więzi i współdziałania z innymi, umiejętność pracy w grupie na rzecz osiągania wspólnych celów oraz umiejętność zespołowego wykonywania zadań i wspólnego rozwiazywania problemów[386].

Zatem, szczegółowa analiza problemu wskazuje na to, że możliwość zwiększenia efektywności działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w ramach

[384] https://www.bor.gov.pl [dostęp:08.02.2016 r.].

[385] *Rozporządzenie MON z dnia 28 grudnia 2001 roku w sprawie osób w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne oraz zakresu i trybu współdziałania ŻW z BOR*, Dz.U. RP 2002, nr 157, poz. 1863.

[386] B. Wiśniewski, P. Płonka, (red.), *Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Mińsk Mazowiecki 2010, s. 123.

współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe musi być oparta na bliskiej współpracy. Efektem tego będzie nie tylko jakościowy rozwój służb i instytucji, ale przede wszystkim osiągnięty zostanie cel nadrzędny, jakim jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa obywateli.

Podsumowując można stwierdzić, że osiągnięcie pełnej profesjonalizacji Żandarmerii Wojskowej jest jednym z podstawowych wyników wpływających na wzrost jakości i poprawności jej działań specjalnych. Powyższa konieczność wynika z faktu stosowania nowoczesnych metod działań specjalnych, które musi cechować zdolność do akceptacji, elastyczność oraz skuteczność wspólnego działania podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

3.4. Podsumowanie i wnioski

W rozdziale tym szukano rozwiązania problemu badawczego, który zdefiniowano w następujący sposób:

Jakie zmiany można przeprowadzić w funkcjonowaniu Żandarmerii Wojskowej w przyszłości, aby zwiększyć efektywność jej działań specjalnych?

Przedstawione w rozdziale wyniki badań prowadzą do następujących wniosków:

1. W przeciągu ostatnich kilku lat nie dokonano znaczących zmian proceduralnych w zakresie prawnych aspektów użycia Żandarmerii Wojskowej w działaniach specjalnych. Jednoznacznie pokazują to cykliczne ćwiczenia typu: RENEGADE, KAPER, SAREX, gdzie SZ RP „drepczą w miejscu" i brak jest precyzyjnych unormowań prawnych określających zadania w sytuacji kryzysowej (w tym jak mają wykonywać zadania Wojska Specjalne). Ocenia się, że zmian wymaga obecny system prawny, który daje możliwość użycia Żandarmerii Wojskowej w przypadku wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym, ale procedura aktywacji do działań ŻW nie gwarantuje w pełni efektywnego udziału jej w walce z zagrożeniami.
2. Skomplikowana procedura współdziałania ŻW i innych sił niemilitarnych nie uwzględnia realiów zagrożeń i potrzeby niewystarczającego działania w wielu przypadkach.
3. Należy dokonać przeglądu aktów prawnych i dokumentów normatywnych pod kątem koniecznych zmian, w celu doprecyzowania zasad użycia Żandarmerii Wojskowej – rozszerzenia możliwości udzielenia wsparcia służbom i instytucjom w zakresie wykonywania zadań specjalnych. Z opinii B. Packa, którą potwierdziły badania wynika, że konieczne jest wprowadzenie zmian w ustawach o Policji i o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, w taki sposób, aby całe siły Żandarmerii Wojskowej mogły działać na takich samych zasadach

jak Policja i posiadały takie same uprawnienia do podejmowania interwencji wobec osób cywilnych. Taka zmiana prawa dawałaby możliwość bezkolizyjnego użycia dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił specjalnych ŻW do wspierania, a nawet (gdy zajdzie taka potrzeba) do zastępowania Policji w czasie akcji specjalnych[387].

4. Realizacja zadań wymaga nie tylko zachowania dotychczasowego systemu przygotowania i wyszkolenia żołnierzy, ale implikuje potrzebę zmian i dostosowywania programów szkoleń do stanu rzeczywistego i przewidywanych nowych zagrożeń.
5. Realizacja zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej musi być wspomagana całym wachlarzem środków technicznych. Dzięki nim działania będą szybsze i skuteczniejsze, a także zabezpieczą realizujących je żołnierzy przed utratą życia lub zdrowia. Skuteczne prowadzenie działań specjalnych wymaga nowoczesnego sprzętu, który w pełni zabezpieczy potrzeby w zakresie realizacji niekonwencjonalnych czynności Żandarmerii Wojskowej.
6. Żołnierze Oddziałów Specjalnych Żandarmerii Wojskowej wykonując swoje zadania narażeni są na utratę zdrowia i życia w większym stopniu niż pozostali żołnierze ŻW. Determinuje to potrzebę wyposażenia tych specjalnych jednostek w doskonałe i niezawodne uzbrojenie, sprzęt specjalistyczny oraz pojazdy. Jakość sprzętu wojskowego przeznaczonego do realizacji zadań specjalnych musi gwarantować ochronę przed szkodliwymi czynnikami zewnętrznymi, ale również przed skutkami rażenia bronią, którą dysponuje przeciwnik.
7. Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego oraz reagowanie na zagrożenia kryzysowe są podstawowymi zadaniami nie tylko Żandarmerii Wojskowej, ale również innych służb i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa, co implikuje konieczność ścisłej współpracy wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie i utrzymywanie bezpieczeństwa narodowego.
8. Istnieje także konieczność wypracowania wspólnego dla wszystkich służb modelu decyzyjnego oraz organizacyjnego na miejscu zdarzenia. Dowodzenie i kierowanie akcją wymaga precyzyjnego określenia podporządkowania oraz odpowiedzialności. Respondenci wskazali również potrzebę zapewnienia kompatybilności środków łączności pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe.

[387] B. Pacek, *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej*…, op. cit., s. 439.

9. Współdziałanie militarnych i pozamilitarnych podmiotów w ramach realizacji zadań specjalnych implikuje potrzebę wspólnych szkoleń i ćwiczeń.
10. Uwzględniając charakter zagrożeń bezpieczeństwa, realizacja zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wymaga ścisłej współpracy i współdziałania ze wszystkimi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe.
11. Przygotowanie do nowych trudniejszych zadań wymaga znajomości: procedur, sposobów realizacji zadań oraz możliwości technicznych wszystkich podmiotów. Wzajemne zaufanie i możliwość zastępowania się służb w sytuacjach ekstremalnych jest gwarantem skutecznego działania.
12. Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej mają charakter szczególny, zwłaszcza w razie konfliktu zbrojnego. Wynika to z przewidywanych dla niej doktryną i zobowiązaniami sojuszniczymi zadań obejmujących czynności ustawowe oraz wsparcie działań bojowych wojsk operacyjnych na teatrze działań wojennych.

Przemiany organizacyjno-strukturalne ŻW, które miały miejsce przez ostatnie piętnaście lat, stanowiące wyraźną transformację całych SZ RP, miały na celu przystosowanie jej do nowych zagrożeń i zadań wynikających z sytuacji zarówno w kraju, jak i za granicą.

Obecne zagrożenie terroryzmem oraz rosnąca przestępczość zorganizowana wymuszają potrzebę nowego spojrzenia na kwestię bezpieczeństwa oraz na konieczność wypracowania bardziej efektywnych form działania organów prawa i porządku.

Z przeprowadzonych badań wynika, że uwzględnienie przedstawionych w tym rozdziale propozycji zmian w działaniach specjalnych ŻW, zapewni zwiększenie efektywności jej działania, jej konsolidację ze społeczeństwem, a także harmonizację priorytetów wynikających z zobowiązań narodowych, ale także i sojuszniczych.

ZAKOŃCZENIE

Celem pracy było ukazanie wyników badań, które dotyczyły działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Główny problem w niniejszej pracy sprowadzał się do pytania:

Jakich należy dokonać zmian w działaniach specjalnych Żandarmerii Wojskowej, aby przyczyniły się one do poprawy bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?

Z zebranych w toku badań materiałów i dokonanych analiz wynika, że celem ogólnym dalszego rozwoju działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jest zapewnienie możliwości realizacji zadań na potrzeby wyzwań obecnego i przyszłego środowiska bezpieczeństwa oraz dążenie do identyfikacji zadań służących doskonaleniu posiadanych i rozwojowi przyszłych zdolności. W Żandarmerii Wojskowej modernizacja sprzętu i niezbędny poziom zdolności operacyjnych realizuje się w ramach ciągłego procesu rozwoju organizacyjnego, wyposażania i szkolenia oraz wdrażania zasad użycia i działania, w tym wytycznych i procedur Policji Wojskowej NATO podczas wsparcia wojsk w operacji.

Z badań wynika, że przyszłe działania specjalne Żandarmerii Wojskowej są pochodną złożonego procesu, na który składają się potrzeby i możliwości: bieżącego funkcjonowania, nieuchronności procesu modernizacji, osiągania nowych standardów uzbrojenia wyznaczonych rozwojem technologicznym oraz naturalnego starzenia się posiadanego wyposażenia, a także wyzwań, szans i zagrożeń stojących przed Siłami Zbrojnymi RP. Skomplikowane i dynamicznie ewoluujące otoczenie sprawia, że na kształt przyszłych działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej należy patrzeć nie tylko przez pryzmat jej funkcji i zadań, ale przede wszystkim skuteczności działania.

W hipotezie założono, że istnieje możliwość zwiększenia poziomu bezpieczeństwa narodowego poprzez bardziej efektywne użycie działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej, które mogą nastąpić po zmianach prawnych i proceduralnych, w tym w szkoleniu, wyposażeniu żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz zwiększeniu zakresu jej współdziałania z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej.

Hipoteza pracy została zweryfikowana pozytywnie. W Polsce istniejący system zapewnia bezpieczeństwo obywateli. System ten jednak wymaga pewnych zmian dotyczących zwiększenia użycia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej.

Z całą pewnością Żandarmeria Wojskowa jako istotny element struktury organizacyjnej sił zbrojnych, w ciągu najbliższych lat nadal będzie utrzymywać

pełną zdolność do wydzielania małych i średnich (pluton, kompania, batalion) operacyjnych grup zadaniowych gotowych do włączenia się w większe, w tym międzynarodowe zgrupowania specjalistyczne Policji Wojskowej. Ich przeznaczeniem będą szeroko pojęte działania porządkowe i ochronne w ramach prowadzonych operacji lub w okresie powojennym podczas stabilizowania sytuacji na obszarze misji.

Żandarmeria Wojskowa jest i będzie istotnym komponentem sił stabilizacyjnych realizujących zadania specjalne w ramach operacji reagowania kryzysowego, w tym poza granicami kraju. Działając samodzielnie lub jako siły wsparcia dla jednostek wojsk operacyjnych i prowadzonych operacji będzie, na obszarze operacyjnym realizowała zadania głównie o charakterze policyjnym (policyjno-wojskowym) obejmujące: przywracanie i utrzymywanie porządku publicznego, ochronę ludności i mienia, zwalczanie przestępczości zorganizowanej, nadzorowanie szlaków komunikacyjnych, doradzanie i szkolenie lokalnej policji, pomoc w prowadzeniu śledztw kryminalnych, działania antyterrorystyczne, kontrolę granic, w tym blokowanie przemytu broni oraz swobodnego przemieszczania się osób podejrzanych o działalność terrorystyczną, ochronę bardzo ważnych osób, a także gromadzenie ogólnych danych wywiadowczych.

Istota dalszych zmian struktury organizacyjnej i wyposażenia Żandarmerii Wojskowej powinna polegać na przewartościowaniu priorytetów wykonywanych zadań w profesjonalnej armii zawodowej, polegających na szeroko zakrojonych działaniach zapobiegających popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz naruszeń dyscypliny wojskowej, a także na dalszym rozwoju zdolności i potencjału Oddziałów Specjalnych ŻW do wsparcia bojowego prowadzonych operacji i wojsk.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że udział Żandarmerii Wojskowej we wsparciu sił zbrojnych realizujących działania nieregularne będą miały charakter zamierzony lub wymuszony i realizowane będą w ramach działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. Główne zadania specjalne Żandarmerii Wojskowej w działaniach nieregularnych SZ RP mogą obejmować:

1) tworzenie dogodnych warunków do realizacji zadań bojowych przez walczące siły;
2) współdziałanie w zakłóceniu ciągłości prowadzenia działań przez przeciwnika;
3) wsparcie dowódcy sił wyznaczonych do działań nieregularnych w zakresie wymuszania przestrzegania prawa i porządku na obszarach objętych działaniom;
4) wykrywanie przestępstw i zbrodni wojennych, ujawnianie i ściganie ich sprawców;

5) przekazywanie informacji o kierunkach przemieszczania oraz rejonach ześrodkowania zgrupowań przeciwnika;
6) prowadzenie działań operacyjno-rozpoznawczych.

Rozpatrując natomiast wsparcie podmiotów niemilitarnych, należy zwrócić uwagę, że zagrożenia bezpieczeństwa narodowego spowodowane bieżącą sytuacją na świecie ujawniają się w formie zwielokrotnionej podczas sytuacji kryzysowej, nie zawsze militarnej. W związku z tym, uzasadnione jest twierdzenie, że wzrasta rola policji wojskowych na świecie w momencie reagowania na tego typu zakłócenia.

Z tego wynika, że szeroki katalog zadań ustawowych, w tym zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej pozwala na jej efektywne użycie w wielu obszarach bezpieczeństwa narodowego zarówno w czasie pokoju, jak i sytuacji kryzysowych. Można dojść do wniosku, że Żandarmeria Wojskowa jest ważnym modułem wspierającym działania Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny państwa. Z powyższego wynika, że Żandarmeria Wojskowa obecnie pełni istotną rolę we wspólnej polityce bezpieczeństwa i obronności.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują możliwości i kierunki rozwoju zdolności do realizacji zadań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową zwłaszcza w kontekście nowych, dotąd nie znanych zagrożeń bezpieczeństwa. Z analizy badań wynika, że Żandarmeria Wojskowa dobrze wypełnia swoje zadania w strukturach Sił Zbrojnych RP oraz współpracuje z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe. Jednakże musi także konsekwentnie ewoluować dostosowując struktury, wyposażenie i liczebność do zmieniających się warunków i nowych zadań.

Przedmiotem rozważań niniejszej rozprawy było przedstawienie oraz określenie potrzeb, sposobu i warunków zwiększenia efektywności prowadzenia działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej w celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Z przeprowadzonej analizy wynika, że Żandarmeria Wojskowa spełnia swoją rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego. Przy wprowadzeniu proponowanych zmian w zakresie unormowań prawnych, systemu szkolenia, wyposażenia oraz zwiększenia zakresu współdziałania z innymi podmiotami jest możliwe użycie jej w szerszym zakresie do realizacji zadań specjalnych zarówno w kraju w ramach wsparcia innych służb, jak i podczas operacji poza jego granicami. Zmiany jakie zostały dokonane w ostatnich latach w zakresie dostrzegania jednostek specjalnych Żandarmerii Wojskowej stanowią dobrą zapowiedź na przyszłość i początek zupełnie nowej, znacznie rozszerzonej roli Żandarmerii Wojskowej, przeznaczonej również do wykonywania zadań specjalnych.

Podsumowując, należy pamiętać, że można było badania te zrealizować na wiele innych sposobów. Przyjęty sposób jest wynikiem wiedzy i możliwości badacza w tym zakresie.

Uzyskane rezultaty dociekań badawczych mogą być wykorzystane przez kadrę dydaktyczną Akademii Obrony Narodowej, Centrum Szkolenia ŻW, komendantów Oddziałów Specjalnych i Terenowych Żandarmerii Wojskowej jak również szefów, komendantów, dowódców innych formacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa. Wyniki badań mogą być użyte również przez Sztab Generalny Wojska Polskiego, Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych oraz Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych przy planowaniu użycia Żandarmerii Wojskowej do wsparcia wojsk w operacji. Można też przypuszczać, że wyniki badań przyczynią się do zmian uwarunkowań prawnych, modernizacji sprzętu specjalistycznego oraz ulepszania systemu szkolenia pododdziałów wyspecjalizowanych Żandarmerii Wojskowej – zapewniających w przyszłości optymalne przygotowanie żołnierzy do wykonywania zadań na terenie kraju i poza granicami państwa.

Równocześnie treść rozprawy jest dowodem na efektywność działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej oraz możliwości rozwoju formacji, jako podmiotu w realizacji celów zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

Badania w ramach dysertacji nie wyczerpują tematyki rozpatrywanego problemu. Autor jest jednak przekonany, że badania w tym zakresie będą kontynuowane, gdyż mnogość aspektów związanych z problematyką użycia potencjału Żandarmerii Wojskowej jest obszarem interesującym oraz inspirującym do dalszych rozważań naukowych.

LITERATURA

Achoff R. L., *Decyzje optymalne w badaniach stosowanych*, Warszawa 1969.

Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2000.

Balcerowicz B., *Rola Polski w NATO*, Warszawa 1999.

Becker H., Barnes H.E., *Rozwój myśli społecznej od wiedzy ludowej do socjologii*, Warszawa 1964.

Bereźnicki F., *Praca dyplomowa na studiach I i II stopnia nauk społecznych*, Kraków 2010.

Brzeziński J., *Metody badań psychologicznych w zarysie*, Poznań 1975.

Cackowski Z., *Problemy i pseudoproblemy*, Warszawa 1964.

Chiniewicz T., Korzeniowski S., Płonka P., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach operacyjnych*, Mińsk Mazowiecki 2010.

Chiniewicz T., Korzeniowski S., Płonka P., Rozmus M., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach przeciwdywersyjnych*, Mińsk Mazowiecki 2013.

Chiniewicz T., *System obrony państwa – kompleksowy system bezpieczeństwa czy podsystem obrony w całościowo podejmowanym systemie bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1999.

Chyliński A., *Ocalić życie*, „Policja 997", 5/2016.

Cieślarczyk M., *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, Warszawa 2003.

Cosidó I., *Sanish Policy against terrorism*: The Guardia Civil and ETA, „Grupo de Estudios Estrategicos. Analisis", nr 28.

Czaputowicz J., *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego – aspekty teoretyczne*, [w:] S. Dębski, B. Górska-Winter (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Warszawa 2003.

Dawidczyk A., Jemioło T., *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, Warszawa 2008.

Dworecki S., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1994.

Elak L. i in., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obronności implikacja dla Polski*, Warszawa 2011.

Elceser A., *Dokąd zmierzają Żandarmerie świata*, „Przegląd Żandarmerii" 3/2009.

Gruszczyński L.A., *Kwestionariusze w socjologii. Budowa narzędzi do badań surveyowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001.

Hermann H., *Działania specjalne wczoraj – dziś – jutro*, Toruń 2001.

Horosz H, *Problematyka działań specjalnych w operacji obronnej*, Warszawa 1997.

Jakubczak R., Marczak J. (red.), *Bezpieczeństwo Narodowe Polski w XXI wieku*, Warszawa 2012.
Jakubczak R. (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu III RP*, Warszawa 2004.
Jakubczak R. i in., *Działania nieregularne. Element strategii bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2011.
Jałoszyński, K., *Strzał ratunkowy – polski „węzeł gordyjski"*, „Specjal OPS Extra" 2014.
Jałoszyński K., *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008.
Kaczyński S., *Działania specjalne*, „Przegląd Wojsk Lądowych", 5/1999.
Kadetow W., *Użycie wojsk specjalnego przeznaczenia we współczesnych warunkach*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny", 1/1996.
Kamiński A., *Metoda, technika i procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] R. Wroczyński, T. Pilch [red.], *Metodologia pedagogiki społecznej*, Wrocław 1977.
Kardas J.S., Loranty K., *Wybrane problemy bezpieczeństwa państwa w opiniach pracowników administracji publicznej*, Warszawa 2001.
Kieżun W., *Sprawne zarządzanie organizacją*, Warszawa 1998.
Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP, podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Warszawa 2011.
Kitler W., Czuryk M., Karpiuk M., *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP, Część ogólna*, Warszawa 2013.
Kitler W., Wiśniewski B., *Procesy zarządzania kryzysowego w państwie*, Warszawa 2000.
Koniec P., *Ewolucja procesu szkolenia w przygotowaniu kontyngentu Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań w PKW Afganistan,* „Żandarmeria Wojskowa w ramach misji międzynarodowych sił wsparcia bezpieczeństwa w Afganistanie", Mińsk Mazowiecki 2014.
Kostera M., *Antropologia organizacji: Metodologia badań terenowych*, Warszawa 2003.
Kotarbiński T., *Wykłady z dziejów logiki*, Wrocław – Kraków 1967.
Kotarbiński T., *Kurs logiki*, Warszawa 1960.
Kotarbiński T., *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, Warszawa 1957.
Korzeniowski S., *Użycie żandarmerii wojskowej w działaniach taktycznych*, Warszawa 1999.
Korzeniowski S., *Żandarmeria wojskowa w działaniach taktycznych*, Warszawa 2001.
Korzycki S, *System bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 1994.
Koziej S., *Teoria Sztuki Wojennej*, Warszawa 2011.

Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, Warszawa 2011.
Koziej S., *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2009*, Warszawa 2010.
Kozielecki J., *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa 1969.
Kunikowski J., *Teoretyczne i metodologiczne podstawy wychowania wojskowego*, Warszawa 1994.
Kręcikij J., Wiśniewski B., Abgarowicz G., *Współpraca cywilno-wojskowa w zarządzaniu kryzysowym*, Warszawa 2007.
Królikowski H., *Działania specjalne w strategii wojskowej III RP*, Siedlce 2005.
Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979.
Lidwa W., *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2000.
López Valdivielso S., *Regimen del Personal del Cuerpo de la Guardia Civil*, 1999.
Łobocki M., *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978.
Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 1999.
Marczuk K.P., *Trzecia opcja: Gwardie narodowe w wybranych państwach Basenu Morza Śródziemnego*, Toruń 2009.
Malak K., *Bezpieczeństwo i obronność państwa*, Warszawa 1998.
Majewski T., *Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych*, Warszawa 2002.
Mazur M., *Historia naturalna polskiego naukowca*, Warszawa 1979.
Muszyński H., *Wstęp do metodologii pedagogicznej*, Warszawa 1970.
Muszyński H., *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Warszawa 1971.
Nowacki G., *Organizacja i prowadzenie działań psychologicznych w wybranych państwach*, Toruń 2004.
Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.
Pacek B., *Żandarmeria Wojskowa komponent sił zbrojnych*, Warszawa 2007.
Pacek B., *Udział Sił Zbrojnych RP w Bezpieczeństwie Wewnętrznym Państwa*, Warszawa 2013.
Pacek B., *Działania Żandarmerii Wojskowej*, Warszawa 2012.
Pacek B., *Nauki o obronności i nauki o bezpieczeństwie w badaniach techniki i technologii obronnych*, Kwartalnik Bellona nr 3, Warszawa 2014.
Pacek B., *Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa,* [w:] K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, A. Babiński (red), *Policyjne Siły Specjalne w Polsce*, Szczytno 2015.
Pacek B., *Oddziały specjalne żandarmerii wojskowej*, Warszawa 2006.
Pacek B., *Policje wojskowe świata*, Warszawa 2006.

Pacek B., *Żandarmeria Wojskowa Sił Zbrojnych RP w misjach pokojowych i stabilizacyjnych*, Warszawa 2008.
Pacek B., *Żandarmeria wojskowa w nowych uwarunkowaniach Sił Zbrojnych RP*, „Myśl Wojskowa" (dodatek specjalny), Warszawa 2006.
Płonka P., *Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Mińsk Mazowiecki 2010.
Płonka P., *Żandarmeria Wojskowa w działaniach bojowych Sił Zbrojnych RP*, Mińsk Mazowiecki 2013.
Piekarski M., *Wojska specjalne w wojsku polskim – rola w systemie bezpieczeństwa państwa zarys zagadnienia*, Biuletyn nr 11 Jeleniogórskiego Stowarzyszenia żołnierzy radiotechników „Radar", 2010.
Pieter J., *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław 1967.
Pilch T., *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Warszawa 1971.
Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1995.
Poliajnos, *Podstępy wojenne*, Warszawa 2003.
Rozmus M., *Ewolucja żandarmerii*, „Przegląd Żandarmerii" 2/2011.
Rozmus M., *W europejskich strukturach*, „Przegląd Sił Zbrojnych" 3/2014.
Sienkiewicz P., *Metody badań nad bezpieczeństwem i obronnością*, Warszawa 2010.
Sienkiewicz P., *Inżynieria systemów*, Warszawa 1983.
Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 2007.
Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2010.
Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994.
Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 2002.
Stankiewicz W., *Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrojne. Studium*, Warszawa 1991.
Stańczyk J. [red.], *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.
Starkov O.V., *Criminal Penology*, Moskwa 2004.
Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1995.
Szubrycht T., *Współczesne aspekty bezpieczeństwa państwa*, „Zeszyty Naukowe AMW" 4/2006.
Toffler A., Toffler H., *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.
Tyrała P., *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Kraków 2000.
Węgorska M., *Jak pisać pracę magisterską*, Kraków 1997.
Wiśniewski B., Płonka P., [red.], *Żandarmeria wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Mińsk Mazowiecki 2010.
Wojnarowska-Szpucha S., Wojnarowski J., *Jak rozwiązać problem badawczy w pracach promocyjnych*, AON, Warszawa 2012.

Witczak M., *Możliwości realizacji zadań przez ŻW w zakresie wsparcia policji*, „Kwartalnik Policyjny" 3/2009.
Wojnarowski J., Babula J., *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004.
Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1981.
Zalewski S., *Bezpieczeństwo polityczne państwa. Studium funkcjonalności instytucji*, Siedlce 2010.
Zieliński J., *Praca naukowa*, Jastrzębia Góra 2006.
Zieliński J., *Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej*, Warszawa 1995.
Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe" 1989.
Zubek J., *Doktryny bezpieczeństwa. Studium*, Warszawa 1991.
Zubrzycki W., *Oddział antyterrorystyczny Policji w zwalczaniu terroryzmu*, rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 2011.

DOKUMENTY NORMATYWNE

Allied Procedural Publication 12 NATO, Military Police Doctrine and Procedures (APP – 12).
Decyzja nr 277/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 października 2013 r. w sprawie wsparcia przez Żandarmerię Wojskową ochrony lotnisk wojskowych.
Decyzja nr 291/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 lipca 2014 r. w sprawie realizacji przedsięwzięć umożliwiających racjonalizację systemu ochrony jednostek wojskowych.
Działania specjalne, Szt. Gen. 1221, Warszawa 1985.
Europejska strategia bezpieczeństwa, Rada Unii Europejskiej, Bruksela 2003.
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).
Operacje Specjalne, doktryna DD 3.5.
Odzyskiwanie izolowanego personelu, doktryna DD/3.3.9.
Plan współpracy resoru ON z zagranicą, MON, Warszawa 2016.
Policja Wojskowa NATO wytyczne i procedury, ATP 3.7.2. (STANAG 2226).
Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Policji z dnia 8 maja 2013 roku o współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i Policji wraz z aneksem nr 1 z 30 czerwca 2015 r.

Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 14 kwietnia 2015 r. w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej.

Porozumienie Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 stycznia 2014 r. w sprawie współdziałania i zarządzania czynnościami na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym.

Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 11 kwietnia 2012 r. w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Biura Ochrony Rządu.

Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 9 października 2014 r. w sprawie współdziałania w zakresie wykonywania ochrony wobec Ministra Obrony Narodowej.

Porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego z dnia 14 września 2012 r. w sprawie współdziałania ŻW i Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

Porozumienie Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie współdziałania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Żandarmerii Wojskowej.

Program szkolenia pododdziałów manewrowych Żandarmerii Wojskowej.

Program szkolenia Wydziału Działań Specjalnych.

Prowadzenie działań przez Żandarmerię Wojskową, doktryna DD/3.2.3.3.

Raport z ćwiczenia PIONEX 14 przeprowadzonego w dniach 23–25 kwietnia 2014 r., MSW, Warszawa 2014 r.

Regulamin działań wojsk lądowych, doktryna DD/3.2.

Rozporządzenie MON z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie osób w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne oraz zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Biurem Ochrony Rządu (Dz.U. nr 157, poz. 1863).

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie współdziałania Żandarmerii Wojskowej z organami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, prowadzenia dochodzeń w sprawach o przestępstwa, a także organami, którym przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego oraz orga-

nami uprawnionymi do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz.U. nr 157).
Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu przekazywania Żandarmerii Wojskowej informacji o osobach, uzyskanych przez osoby uprawnione do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w czasie wykonywania tych czynności (Dz.U. nr 157).
Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania żandarmerii wojskowej z Wojskowymi Służbami Informacyjnymi (Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego), wojskowymi organami porządkowymi oraz dowódcami (komendantami) garnizonów.
Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 15.01.1999 r. w sprawie zasad współdziałania Straży Ochrony Kolei z Żandarmerią Wojskową (Dz.U. nr 3).
Sprawozdanie z udziału w posiedzeniu NATO MP Panel w Szwecji, Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej, Warszawa 2014.
Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, Warszawa 2014.
Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2022.
Traktat ustanawiający Europejskie Siły Żandarmerii (Treaty estabilishing the European Gendarmerie Force) EUROGENDFOR, Velsen 2007.
Uchwała nr 106/2007 Rady Ministrów z dnia 05 czerwca 2007 r. w sprawie „*Implementing Arrangement"*.
Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015 – 2019".
Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. nr 123, poz. 1353 ze zm.).
Ustawa dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 1402 ze zm.).
Ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (Dz.U. z 2014 r., poz. 170 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. nr 30, poz. 179 ze zm.).
Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2013 r., poz. 628).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, (Dz.U. nr 88, poz. 553 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Postępowania Karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555 ze zm.).
Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz.U. nr 2015, poz. 144).

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. nr 145, poz. 1221 ze zm.).
Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. nr 89, poz. 590 ze zm.).
Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. nr 131, poz. 1076).
Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. nr 62, poz. 558 ze zm.).
Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. nr 113, poz. 985 ze zm.).
Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r., nr 29, poz. 154 ze zm.).
Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz.U. nr 104, poz. 709 ze zm.).
Ustawa z dnia 25 maja. 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowania SZ RP (Dz.U. nr 496 ze zm.).
Ustawa z dnia 5 października 2000 r. nr 297 o reorganizacji Armii Karabinierów.
Ustawa z dnia 13 marca 2005 r. o organizacji i funkcjonowaniu Rumuńskiej Żandarmerii.
Zarządzenie nr 46/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 września 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej i szczegółowego zakresu działania Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej, (Dz.Urz. MON nr 20/2011, poz. 294).
Zarządzenie nr 70/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 listopada 2001 r. w sprawie form, metod, sposobów i środków wykonywania czynności służbowych przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, (Dz.Urz. MON nr 21/2001, poz. 175).
Zarządzenie Nr 41 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 maja 2012 r. w sprawie użycia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji. (Dz.Urz. 2012, poz. 294).
Wsparcie przez Państwo Gospodarza, doktryna DD/4.5.
Zasady Planowania operacyjnego w Siłach Zbrojnych RP, doktryna DD/3.5.

INNE ŹRÓDŁA

https://www.bor.gov.pl.
http://www.carabinieri.it.
http://www.cba.pl.
http://www.epign.org.
http://www.eurogendfor.org.

http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr.
http://www.gign-historique.com.
http://instytut.info.pl/.
http://www.mon.gov.pl.
http://www.nato.com.
http://oszw.warszawa.wp.mil.pl.
http://www.police-nationale.interieur.gouv.fr.
http://www.policja.pl.
http://sjp.pwn.pl.
http://www.spbn.gov.pl.
http://www.wojsko-polskie.pl/.
http://www.youscribe.com.
http://zw.wp.mil.pl.

WYKAZ RYSUNKÓW

Rysunek 1. Umiejscowienie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w strukturze dokumentów normatywnych.
Rysunek 2. Elementy Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP.
Rysunek 3. Żandarmeria Wojskowa w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego RP.
Rysunek 4. Umiejscowienie Żandarmerii Wojskowej w strukturach Sił Zbrojnych RP.
Rysunek 5. Przeznaczenie Żandarmerii Wojskowej.
Rysunek 6. Zadania Żandarmerii Wojskowej.
Rysunek 7. Struktura Żandarmerii Wojskowej.
Rysunek 8. Rozmieszczenie jednostek Żandarmerii Wojskowej.
Rysunek 9. Zasadnicze zadania Żandarmerii Wojskowej w operacji.
Rysunek 10. Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z wybranymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe.
Rysunek 11. Poziomy kształcenia zawodowego.
Rysunek 12. Współpraca Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej.

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Obszary zadaniowe w ramach systemu szkolenia Żandarmerii Wojskowej.
Tabela 2. Wykaz kursów z zakresu szkolenia do zadań specjalnych.
Tabela 3. Wykaz broni palnej używanej do działań specjalnych.

ANEKSY

Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety.
Załącznik 2. Kwestionariusz wywiadu.

Załącznik 1

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

BADANIE SPOŁECZNE

KWESTIONARIUSZ ANKIETY
NA TEMAT:

Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej

Dane kontaktowe:
ppłk mgr Piotr KONIEC
Wydział Szkolenia Specjalistycznego
Oddział Szkolenia
Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej

Warszawa 2016

1. Informacje ogólne

Państwa odpowiedzi na pytania postawione w niniejszym kwestionariuszu ankiety będą stanowić podstawę do opracowania części pracy doktorskiej mojego autorstwa nt. „Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej", powstającej na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej w Warszawie.

2. Podstawy prawne badań społecznych w resorcie obrony narodowej

Badania społeczne (badania naukowe przy użyciu techniki ankiety lub wywiadu) w resorcie obrony narodowej prowadzone są w oparciu o przepisy Decyzji nr 78/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 lutego 2008 r. w sprawie prowadzenia badań społecznych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. Nr 4, poz. 26 z późn. zm.).

Jednym z zasadniczych wymogów dla przeprowadzenia badań społecznych jest pisemne zobowiązanie do zachowania anonimowości respondentów. Dlatego też wypełnione przez Państwa kwestionariusze ankiety, podlegając ochronie i stanowiąc integralną część rozprawy doktorskiej, nie zostaną upowszechnione w żaden sposób mogący doprowadzić do identyfikacji respondenta (przykładowe przekazywanie lub udostępnianie kwestionariuszy ankiety osobom trzecim, powielanie kwestionariuszy ankiety, upowszechnianie materiałów drogą elektroniczną, itp.).

Proszę o niepodejmowanie działań, które mogłyby zaprzeczać wymogowi zachowania anonimowości wśród Państwa (zwłaszcza o niepodpisywanie kwestionariusza ankiety).

Proszę o składanie wypełnionych kwestionariuszy ankiety wyłącznie bezpośrednio „do rąk własnych" prowadzącego badanie społeczne.

Dziękuję za udział w ankiecie

Dane ogólne do analiz statystycznych

(proszę o zakreślenie właściwej odpowiedzi)

1. Wiek *(proszę wpisać wiek)*……..
2. Korpus oficerów zawodowych/oficer rezerwy
   a) oficer młodszy
   b) oficer starszy
   c) generał, admirał
   d) oficer rezerwy
3. Jednostka organizacyjna Ministerstwa Obrony Narodowej
   a) Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej
   b) Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Warszawie
   c) Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim
   d) Inna jednostka Żandarmerii Wojskowej
   e) Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych
   f) Sztab Generalny WP
   g) Inna……
4. Ogólny staż służby
   a) do 5 lat
   b) do 10 lat
   c) do 15 lat
   d) do 20 lat
   e) do 30 lat
   f) powyżej 30 lat
5. Czy pełnił Pan służbę poza granicami kraju?
   a) tak
   b) nie

Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej w opracowywanej pracy są rozumiane jako: działania prowadzone przez specjalnie przygotowane, zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły Żandarmerii Wojskowej wykorzystujące techniki operacyjne i metody postępowania charakterystyczne dla wyspecjalizowanych jednostek w sytuacjach szczególnych odbiegających od realizacji typowych zadań prewencyjnych i dochodzeniowo-śledczych. Należą do nich: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa osobom i obszarom specjalnym, zapewnienie bezpieczeństwa ładunków specjalnych (ochrona transportów), prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych oraz udział w kontroli uchodźców.

Uwarunkowania w obszarze prowadzonych działań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową mogą wymagać stosowania niejawnych procedur i technik oraz uwzględnienia fizycznego i politycznego ryzyka nie występującego w bieżącej działalności Żandarmerii Wojskowej[388].

Przy udzielaniu odpowiedzi proszę wziąć pod uwagę wyżej podaną definicję.

Działania specjalne Żandarmerii Wojskowej

(proszę o zakreślenie właściwej odpowiedzi)

1. Jak ocenia Pan realizację działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?
   a) bardzo dobrze
   b) dobrze
   c) dostatecznie
   d) niedostatecznie

Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

……
……
……
……
……
……

2. Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej wypełnia rzeczywiste potrzeby Sił Zbrojnych RP?
   a) tak
   b) nie
   c) nie wiem
3. O jakie elementy ewentualnie należy rozszerzyć zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

……
……
……
……
……

[388] Opracowanie własne na podstawie: B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa komponent Sił Zbrojnych RP,* Warszawa 2007, s. 50, *Regulamin działań Wojsk Lądowych* DD/3.2., s. 409, *Taktyka Wojsk Lądowych*, Warszawa 2009, s. 309, *Prowadzenie działań przez żandarmerię wojskową*, DD/3.2.3.3., s. 49-50.

4. Które zadanie mające charakter działania specjalnego realizowanego przez Żandarmerię Wojskową ma najistotniejsze znaczenie dla Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP?
   a) fizyczne zwalczanie terroryzmu
   b) ochrona osób
   c) ochrona mienia
   d) działania przeciwdywersyjne
   e) rozpoznanie pirotechniczne
   f) inne (proszę wskazać jakie?)……
5. Czy zakres unormowań prawnych i proceduralnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej, w szczególności jej działań specjalnych, jest adekwatny do zadań?
   a) tak
   b) nie
   c) nie wiem
   d) inne (proszę wskazać jakie?)……
6. Co ewentualnie należy zmienić w unormowaniach prawnych i proceduralnych?
   ……
   ……
   ……
   ……
7. Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez Żandarmerię Wojskową w misjach poza granicami kraju wskazuje na potrzebę rozwijania i doskonalenia w tym zakresie?
   a) tak
   b) nie
   c) nie wiem
   Proszę uzasadnić swoją odpowiedź
   ……
   ……
   ……
   ……
   ……
8. Jak ocenia Pan poziom wyszkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej realizujących zadania specjalne?
   a) bardzo dobrze
   b) dobrze
   c) dostatecznie

d) niedostatecznie

Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

……
……
……
……
……

9. Czy obecny system szkolenia (programowego, doskonalącego), zapewnia odpowiednie przygotowanie zawodowe żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wykonywania zadań specjalnych?
   a) tak
   b) nie
   c) nie wiem

   Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

   ……
   ……
   ……
   ……
   ……
10. Co ewentualnie należy zmienić w systemie szkolenia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, aby poprawić skuteczność działań specjalnych?

    ……
    ……
    ……
    ……
11. Czy wyposażenie Żandarmerii Wojskowej w sprzęt specjalistyczny używany do wykonywania zadań specjalnych jest wystarczające?
    a) tak
    b) nie
    c) nie wiem

    Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

    ……
    ……
    ……
    ……
    ……
12. Co ewentualnie należy zmienić w wyposażeniu żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, aby udoskonalić działania specjalne?

……
……
……
……
……

13. Jak ocenia Pan współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe?
    a) bardzo dobrze
    b) dobrze
    c) dostatecznie
    d) niedostatecznie

    Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

    ……
    ……
    ……
    ……
    ……

14. Co ewentualnie należy poprawić we współdziałaniu Żandarmerii Wojskowej i z jakimi służbami?

    ……
    ……
    ……
    ……

15. Wsparcie działań Policji (zgodnie z art. 18a Ustawy o Policji…) jest zadaniem Żandarmerii Wojskowej, które powinno być w kontekście działań specjalnych
    a) kontynuowane
    b) ograniczane
    c) intensyfikowane

    Proszę uzasadnić swoją odpowiedź

    ……
    ……
    ……
    ……
    ……

16. Wsparcie działań Straży Granicznej (zgodnie z art. 11d Ustawy o Straży Granicznej…) jest zadaniem Żandarmerii Wojskowej, które powinno być w kontekście działań specjalnych
    a) kontynuowane

b) ograniczane
c) intensyfikowane
Proszę uzasadnić swoją odpowiedź
……
……
……
……

17. Jakie są zalety i wady wspólnych realizacji zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej i innych formacji Wojska Polskiego, Policji, Straży Granicznej oraz Biura Ochrony Rządu?
zalety……
…..……
……
wady……
……..……
……..

18. Jakie wnioski i rekomendacje przedstawia Pan w kontekście przyszłych działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?
……
……
……
……
……

Dziękuję za udział w ankiecie

Załącznik 2

WYWIAD EKSPERCKI

Szanowny Panie Pułkowniku.

Zwracam się do Pana jako eksperta, który na bazie własnego doświadczenia oraz posiadanych wiadomości może udzielić wywiadu wskazując na wiele istotnych elementów dotyczących prowadzenia działań specjalnych przez Żandarmerię Wojskową.

Uzyskane informacje w trakcie wywiadu służyć będą jedynie celom naukowym. Jego treść (razem z wynikami zyskanymi innymi metodami) posłuży wypracowaniu wniosków dotyczących rekomendacji dla przyszłych działań i rozwiązań w zakresie realizacji zadań specjalnych Żandarmerii Wojskowej. W związku z powyższym uprzejmie proszę o wyrażenie zgody na wywiad.

Proszę o podanie następujących danych osobowych:
stopień imię i nazwisko –
zajmowane stanowisko –
doświadczenie zawodowe (główne stanowiska zajmowane w przeszłości, ukończone szkoły, kursy, staże itp.).

WPROWADZENIE DO WYWIADU:

Działania specjalne to działania prowadzone przez odpowiednio zorganizowane, wyselekcjonowane i wyposażone siły, stosujące techniki operacyjne i metody oddziaływania nie będące w standardowym użyciu przez siły konwencjonalne. Działania specjalne są realizowane w trakcie wszelkiego rodzaju operacji z udziałem sił zbrojnych, zarówno w okresie pokoju, jak i w okresie kryzysu oraz wojny. Realizowane są samodzielnie lub jako uzupełnienie działań sił konwencjonalnych, zmierzające do osiągnięcia wojskowych, politycznych, ekonomicznych i psychologicznych celów operacji. Formy i metody prowadzenia działań specjalnych warunkuje sytuacja polityczno-militarna, która może wymagać zachowania tajności, skrytości działań i zaakceptowania pewnego stopnia fizycznego i politycznego ryzyka nie występującego w operacjach konwencjonalnych[389].

W rozpatrywanym obszarze, pojęcie działania specjalne w rozumieniu dokumentów doktrynalnych[390] są to operacje wojskowe, prowadzone przez specjalnie do tego celu wyselekcjonowane, wyznaczone, zorganizowane, wyszko-

[389] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2009, s. 32.
[390] DD 3.5 Operacje Specjalne pkt 1000.

lone i wyposażone siły, wykorzystujące taktykę, techniki operacyjne oraz zasady użycia wykraczające poza standardy przyjęte w działaniach konwencjonalnych. **Siły specjalne** przeznaczone są do wykonywania zadań w ramach trudnych, ryzykownych i delikatnych politycznie operacji obronnych. Maja one stanowić wypełnienie operacyjnej luki pomiędzy wysiłkami politycznymi dyplomatycznymi państwa w czasie narastania kryzysu, a użyciem sił konwencjonalnych służących do neutralizacji tego kryzysu (NATO MC 437-98), szczególnie w konfliktach o małej intensywności.

Żandarmeria Wojskowa jako wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład SZRP również realizuje działania specjalne. Przez działania specjalne Żandarmerii Wojskowej należy rozumieć takie działania, które wymagają użycia sił i środków w sytuacjach szczególnych, odbiegających od realizacji typowych zadań związanych z działalnością prewencyjną i dochodzeniowo-śledczą. Należą do nich: przeciwdziałanie atakom terroru, zapewnienie bezpieczeństwa obszarom specjalnym, zapewnienie bezpieczeństwa ładunków specjalnych (ochrona transportów), prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych, udział w kontroli uchodźców i działaniach związanych z jeńcami wojennymi[391].

Proszę o udzielenie odpowiedzi na pytania:

1) Czy obecny zakres działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej jej uprawnienia i inne zadania wypełniają rzeczywiste potrzeby wojska oraz systemu bezpieczeństwa narodowego?
2) Które zadania mające charakter działań specjalnych realizowane przez Żandarmerię Wojskową mają najistotniejsze znaczenie dla Sił Zbrojnych RP?
3) Czy zakres unormowań prawnych dotyczący działalności Żandarmerii Wojskowej w szczególności działań specjalnych jest adekwatny do występujących potrzeb? Co ewentualnie należy w nim zmienić?
4) Czy charakter i ilość zadań specjalnych realizowanych przez ŻW w misjach zagranicznych wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania i doskonalenia w tym zakresie czy raczej ograniczenia tego typu zadań? Dlaczego?
5) Wspieranie działań Policji (zgodnie z art. 18a Ustawy o Policji...) jest zadaniem ŻW, które powinno być w kontekście działań specjalnych kontynuowane, rozwijane czy raczej ograniczane? Dlaczego?
6) W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany w obszarze działań specjalnych Żandarmerii Wojskowej?

[391] B. Pacek, *Żandarmeria Wojskowa komponent Sił Zbrojnych RP*, Warszawa 2007, s. 50.

O AUTORZE

Płk dr Piotr KONIEC – absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Służb Kwatermistrzowskich, Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Obrony Narodowej, autor kilku artykułów, w tym opisujących działania Żandarmerii Wojskowej. Od początku zawodowej służby wojskowej (1997 r.) pełni funkcje szkoleniowe w Żandarmerii Wojskowej. Szef Oddziału – Szef Szkolenia Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej.

SDirect24
Society, Science, Safety